SERIA—III ANUL IV No. 119

3 Lei Exemplarul în ţară
6 Lei Ex. în străinătate

Duminică 4 Martie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

FIGURI ŞI TIMPURI DISPARUTE

Dimitrie Greceanu

de I. Petrovici, profesor universitar

Dimitrie Greceanu a fost o figură a Iaşului. Nu zic a Iaşului cultural, dar a Iaşului supţire, a Iaşului de rasă, ameninţat de mult ca să dispară — ca atâtea alte centre înecate — sub valurile turburi ale parvenitismului.

Imi apropii genele şi-l văd coborând pe uliţile oraşului, sprinten şi svelt, asvârlind cel d'intâiu paltonul la apropierea primăverii, împingând până departe cursele sale pe jos, pe care le socotea o întregire a numeroaselor sporturi, menite să-i întreţie frăgezimea tinereţii. De altfel la şaizeci de ani — când a căzut victimă atentatului — nici nu părea să aibă mai mult de patruzeci şi cinci.

Dimitrie Greceanu descindea dintr'o familie boerească, care-i transmisese atâta ambiţiune ca să nu se mulţumească a sta degeaba şi să caute a juca un rol. Şi-a ales cariera politică unde munca e mai intermitentă, sforţările iau totdeauna forma de luptă, iar numele lui de familie — acum câţiva ani în urmă — era un aport iniţial. A câştigat destul de repede cele mai mari galoane şi aflându-se pe treapta celei mai înalte situaţii, daunăzi a căzut ca un soldat.

Un vlăstar al unei vechi familii atunci când nu-i un exemplar degenerat şi chiar dacă nu are cine ştie ce strălucire personală, posedă de cele mai multe ori ca moştenire a sufletului o cută de distincţiune, cu cel puţin două trăsături esenţiale: un curaj cavaleresc şi un spirit de fineţă care îl descurcă în învălmăşeala lucrurilor. Lui Dimitrie Greceanu nu-i lipsea nici una din aceste două. Ca fruntaş politic şi ca proprietar de gazetă îşi lua totdeauna răspunderea actelor care se săvârşeau subt egida lui, — deşi adesea nu avusese nici o ştiinţă de ele — şi era gata să iasă pe teren acoperind pe cine ştie ce redactor anonim care se adăpostea într'un ungher sau tremura subt o masă de redacţie. Dar orice alte exemple de cavalerism se întunecă faţă de gestul pe care l'a făcut la începutul războiului, când deşi era ocrotit de vârsta sa înaintată şi de mandatul său de deputat, a îmbrăcat o haină de ostaş fără grad şi s'a dus pe linia frontului, căutând locurile cele mai expuse.

Totdeauna c'o frumoasă ţinută morală, Greceanu nu era de despreţuit nici ca intelect. Era dânsul o inteligenţă deosebită? Asta poate că nu, dar avea în orice caz o **înţelepciune.** Niciodată n'am simţit atâta trebuinţă ca faţă de cazul lui, să fac distincţiune între inteligenţa care pătrunde fulgerător, scoţând din adâncuri adevăruri nebănuite şi între înţelepciunea care nemereşte nota justă, păstrează echilibrul antitezelor, procedează cu dibăcie şi cu tact.

Această cuminţenie solidă care de multe ori conduce mai sigur la ţintă decât spiritul cel mai incandescent, Dimitrie Greceanu o avea ca puţini. Personalitatea lui îţi lăsa impresia unei case bătrâneşti, fără multe etaje şi fără ornamente dar cu ziduri trainice şi sănătoase, pe care nu le prea întâlneşti la casele moderne înălţate în pripă pentru speculă şi raport. De altfel o altă superioritate e că-şi dădea limpede seama de limitele puterilor lui. Nu-l vedeai avântându-se niciodată în subiecte pentru care îi lipsea pregătirea şi nu avea scăpărarea suficientă. Chiar problemele politice le prezenta cu măsură şi cu prudenţă. Vorbea rar în public, nu era un debater, şi dacă'mi aduc aminte bine în parlament nu s'a produs decât numai ca ministru, când trebuia să răspundă. A rostit totuşi la întruniri şi festivităţi expozeuri politice studiate, care îşi aveau rostul lor, într'o formă corectă şi clară, ba chiar reuşind pe ici pe colo să pronunţe câte un epitet original şi sugestiv, sau câte o formulă fericită. Atât la tribună, — unde am spus că nu se îmbulzea — cât şi în raporturile private era un om rece, fără a fi şi mândru. Şi cum era una fără de alta, mă întreb dacă nu cumva răceala lui, nu decurgea din aceiaşi prudenţă, din aceiaşi moderaţiune circumspectă, în care inima radiază totdeauna cu o barieră.

Temperamentul, tradiţia şi poate situaţia lui de mare proprietar l'au dus în partidul conservator. Aci fidelitatea şi sentimentul său de disciplină au fost puse la grele încercări, întrucât în partidul acesta răsăreau veşnice disidenţe, aşa că erai silit să fii cu unii în contra altora, care erau gata să te socoată felon. In mijlocul acestor frământări, Greceanu rămânea întotdeauna acolo unde era şeful şi grosul partidului. Cu toate că era foarte legat de Nicu Filipescu, n'a voit să-l întovărăşească atuncea când acesta s'a lipit în 1901 de Carp şi de junimişti. Tot aşa mai târziu când nu l'a însoţit pe Take Ionescu în înjghebarea sa conservator-democrată. După războiul balcanic, cu toate înclinările sale personale pentru Carp, a ajutat la proclamarea şefiei lui Titu Maiorescu, către care gravitau atuncea massele conservatoare, şi care avea de fapt, de un an de zile, conducerea partidului. Numai către sfârşit pare a fi făcut o excepţiune, când s'a separat de Alexandru Marghiloman, rămânând în fracţiunea conservatoare care cerea intrarea în acţiune. Dar de data aceasta erau convingerile sale adânci pentru o politică alături de Antantă. O acţiune pentru cucerirea Ardealului şi Bucovinei, era crezul său în această epocă şi atunci când i se vorbea de interesele Moldovei sale care urma să folosească mai mult din alipirea Basarabiei, a acelei Basarabii pe care dânsul o privea zilnic din castelul său de pe Prut, Greceanu răspundea cu hotărâre: „Nu înţeleg iredentism călăuzit de interese provinciale. Din punctul acesta de vedere dacă Moldovei îi convine Basarabia, Olteniei poate îi convine Banatul şi aşa mai departe. Pe mine şi pe toţi trebue să ne preocupe interesele generale ale României!".

Felul de a fi a lui Greceanu şi întreaga sa linie de conduită în decursul activităţii sale publice, l'au făcut pe generalul Averescu atunci când a constituit guvernul din 1920 şi-a decis să introducă în minister unele personalităţi streine de partidul său, să apeleze şi la dânsul, pe lângă Take Ionescu şi N. Titulescu. Alături de capacitatea şi talentul strălucit al acestora din urmă, a preţuit să aibă şi nota de cuminţenie temeinică care se recunoştea de toată lumea lui Greceanu.

Deşi mare proprietar, rău văzut ca atare de mentalitatea vremii — din cauza aceasta averescanii din Iaşi îl şi rugaserăm să nu se amestece în campania electorală, rănindu-i fără voie mândria sa de vechiu elector — deşi făcea parte dintr'o clasă momentan la carantină, totuşi el inspira atâta stimă tuturora, încât nici odată în Cameră adversarii nu ne-au atacat pe tema lui...

Aflându-se în acest guvern, ministru pentru a treia oară, şi aducând ca 'ntotdeauna aportul sfatului său înţelept şi devotamentul său loial, a fost lovit de mizerabila bombă în ziua nenorocită, — pe când era de serviciu la Senat...

Deprins o viaţă să plătească în locul altora, a primit cu seninătate şi această plată supremă. Transportat la spital în sfâşieri sălbatice de durere şi cu presimţirea sfârşitului fatal, n'a găsit un singur cuvânt de revoltă şi de ură, mărginindu-se să spue acelor care-l mângâiau: „Ce vreţi? Acestea sunt riscurile profesiunii!"...

Toate îngrijirile au fost zadarnice pentru a înlătura o moarte care a mai întârziat două zile, numai graţie organismului său vânjos, pe care veşnicile exerciţii i-l păstraseră ca în tinereţe. Cu dispariţia lui s'a subţiat şi mai tare rubrica sufletelor alese, care, în mediul nostru sunt aşa de puţine, chiar mai puţine decât inteligenţele mari.

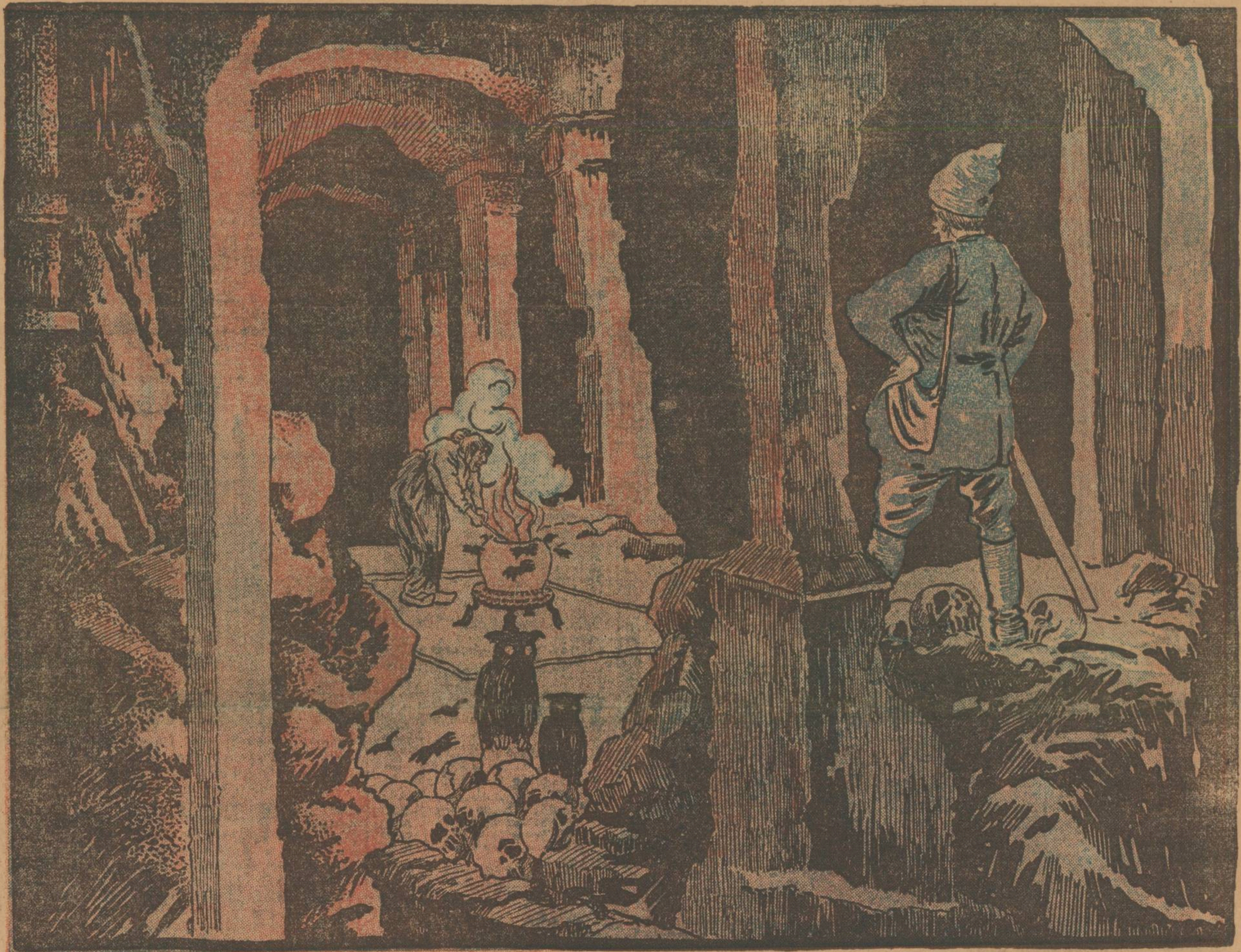
Cu Dimitrie Greceanu am avut raporturi corecte care n'au ajuns însă la cordialitate. In orice caz persoana lui nu mă interesase niciodată într'atâta, ca să-i rotunjesc în mintea mea imaginea, aşa cum obişnuiam la alţii. Când a sosit la Cameră vestea încetării sale din viaţă şi s'a întrerupt discuţia în curs, pentru a lăsa tribuna oraţiunilor funebre, am fost nespus de turburat. Mai întâiu a fost ştirea în sine, pe care tot speram s'o conjure o minune; dar a mai fost şi faptul că urcând treptele tribunii — şi trebuia să le urc pentru mai multe consideraţii — nu ştiam bine ce voi spune despre el. Totuşi în partea subterană a sufletului pare că se condensaseră toate impresiunile, icoana lui era gata făcută fără a mea ştiinţă, căci a fost destul să rostesc întâele cuvinte pentru ca restul să curgă ca din carte.

Şi n'am spus nimica în această schiţă, care, negreşit cu fraze mai de circumstanţă, să n'o fi spus şi'n acea împrejurare, în aprobarea adunării emoţionate.

Căci, se vede, sunt oameni pe care îi porţi în suflet, fără să-ţi dai socoteală!

I. PETROVICI

Din „MIHNEA ŞI BABA"

. . . .
In peştera Carpaţilor
O òră şi mai bine
Vezi templul Pacinaţilor
Ce cade în ruine.

Aci se fac misterele
De babe blestemate
Ce scot la morţi arterele
Şi hârcile uscate.

Aci se ferb şi òsele
In vase aurite,
Aci s'adun frumòsele
Când nu mai sunt dorite.

O flacără misterică
Dă palidă lumină;
Iar stâlpii în biserică
Păreau că se înclină.

Şi liliecii nopţilor
Ce au aicea locul
Ascunşi în hârca morţilor,
Umblau să stingă focul.

O babă ce orórele
Uscaseră în lume
Tot rescolea vulvoarele,
Şoptind încet un nume.

«Hei! cine să calce în negrele-mi locuri,
Se 'ntreabă bătrâna... aici nechemaţi ?...»
Ea zice, şi 'n umbră un om se arată
Cu ochii de sânge, cu fruntea uscată,
Teribil ca locul în care intra.
«Bătrână, el zise, îţi fă datoria!
Şi vorba-i cum geme în zid vijelia
Din colţuri în colţuri grozav răsuna.
. . . .

D. Bolintineanu

Sonetul „Veneţia" al lui Eminescu [1)]

— Studiu critic —

de N. Zaharia

In privinţa sonetului *Veneţia,* părintele Alexandru Grama în cartea-pamflet, publicată de către dânsul sub masca anonimatului împotriva lui Eminescu în anul 1891, susţine că marele nostru poet *a plagiat* pe Platen 2).

Falşitatea acestei afirmări s'a constatat chiar de atunci, de către toţi cei cari au citit cele 14 sonete ale lui Platen, consacrate Veneţiei.

Cu mult mai târziu şi anume în anul 1914, regretatul Doctor în litere I. Grămadă, mort pe câmpul de luptă pentru dezrobirea neamului, se ocupă şi dânsul de acest sonet al lui Eminescu, într'o interesantă broşură din care extragem următoarea parte, care ne priveşte personal:

„Cu toată afirmaţia d-lui Rădulescu-Pogoneanu, — ce-i drept cam nesigură, de oarece d-sa nu cunoaşte isvorul de inspiraţie — că sonetul lui Eminescu este o imitaţie şi nu o creaţiune originală, totuşi se mai menţine şi azi, chiar şi de cei mai noi şi mai precauţi biografi ai lui Eminescu, cum este de pildă d. N. Zaharia, acest neadevăr literar că sonetul Veneţia este al lui Eminescu" 3).

Mai înainte de a ne ocupa despre acest caz special, este de trebuinţă să precizăm ce înţelegem printr'o *traducere* şi ce printr'*o imitaţie.*

O traducere trebuie să fie oglinda fidelă a originalului. Or că ar fi literală, ori că ar fi literară — ea trebuie să ne redea *exact* conţinutul, păstrând cât mai mult posibil, chiar forma originalului.

Prin această ultimă parte imitaţia se deosibeşte de traducere, căci în imitaţie poţi reda conţinutul brut şi atâta tot.

Ca să constaţi gradul de exactitate al unei traduceri, nu este uşor de loc. Nu vei reuşi aproape nici odată, când vei fi citit originalul înaintea traducerii; căci cunoscându-i conţinutul mai dinainte, nu mai eşti în măsură să discerni cu precizie dacă a fost şau nu redat complect în traducerea, de care te ocupi. Multe mici neajunsuri ale ei în ceeace priveşte redarea amănunţită a conţintului îţi scapă adesea întru cât tu cunoşti de mai înainte toate amănuntele originalului.

Citind traducerea înainte, iar în urmă originalul, eşti mai în măsură să constaţi deosebirea dintre amândouă.

Rămânem nestrămutaţi în convingerea, că sonetul Veneţia nu este nici traducere, nici imitaţie.

Este adevărat că în Manuscrisele Academiei, No. 2262. se mai află şi o altă variantă a acestui sonet, deasupra căreia Eminescu a scris în paranteze „Imitaţie". Adevărul e, că ea se aseamănă mai mult cu sonetul lui Cerri *de cât cealaltă deasupra căruia ei a scris „După Cerri".* Singurul care nu se aseamănă aproape de loc sau — mai bine zis — care se aseamănă numai într'un singur punct, este sonetul aşa cum s'a publicat în colecţia de poezii a lui Eminescu, după ce mai întâiu fusese publicat în „Convorbiri Literare" din Ianuarie 1884. Şi cu drept cuvânt nu s'a scris deasupra lui, că este imitaţie după Cerri, de oarece s'ar fi spus un neadevăr.

Adevărul cel mai probabil în privinţa genezei acestui sonet nu poate fi decât, că creaţia lui i-a fost sugerată lui Eminescu în urma citirii sonetului lui Cerri.

Sunt numeroase cazurile, în cari un incident, o mică întâmplare din viaţă sau chiar un cuvânt sau o frază să sugereze cuiva crearea unei poezii sau scrierea unui studiu oarecare.

Astfel de pildă cunoaştem cazul unuia, căruia exclamaţia

(Citiţi continuarea în pagina a II-a)

celebră a lui Hamlet, Sărmane Yorick!, făcută de către Louis Ratisbonne într'un studiu al său asupra lui Heine, — i-a sugerat în minte ideea, ca să scrie un studiu asupra lui Hamlet, deși până atunci nu-i mai trecuse nici odată prin gând o asemenea intenție.

Tot astfel credem că trebuie să se fi petrecut cazul și cu Eminescu. După ce a citit sonetul lui Cerri, dânsul se va fi gândit să facă și el un sonet, brodat pe acelaș subiect. In perioada dibuirii, el a avut ca prototip pe acela al lui Cerri. Insă fiind înzestrat cu geniu poetic, dânsul — după cum era firesc — a depășit marginile acestei intențiuni. Și astfel a creat în formă definitivă sonetul *Veneția* a cărui geneză a pornit dela sonetul lui Cerri, însă a luat o înfățișare nouă, atât prin conținut cât și prin formă.

Punctul inițial, punctul de plecare a fost sonetul lui Cerri. Insă numai atât, căci pe urmă s'a îndepărtat treptat-treptat de conținutul acelui sonet, până când a ajuns la forma definitivă, în care a fost publicat în „Convorbiri Literare".

De unde a luat materialul poetic? Se știe că Eminescu avea o cultură vastă, atât filosofică precum și literară. Nu este de mirat, ba pare mai mult probabil, că a citit și sonetele lui Platen. Este probabil că toate aceste reminiscențe i-au servit la crearea sonetului *Veneția*. Iar puternica impresie ce i-a produs contrastul dintre starea înfloritoare din trecut și starea dezolantă de azi a Veneției, i-a fost un puternic stimulent la crearea acestui mic giuvaer al literaturii române.

Cine-l citește cu atenție, observă cum din conținutul lui se desprinde regretul pentru starea de azi a Veneției.

Am reprodus aici sonetul original al lui Cerri, traducerea lui în românește, cele două variante copiate întocmai din manuscrisele lui Eminescu, aflate în Academia Română, și în sfârșit sonetul în forma lui definitivă. Astfel în cât oricine își poate face o convingere, că avem sau nu dreptate în cele ce susținem.

VENEDIG
(1850)

So oft ich seh'in düstrer Mondeshelle,
Wie, folgend einem innren dunklen Zwange,
Das Meer sich schmiegt in nie gestilltem Drange
Wild an Venedigs bleiche Marmorschwelle —

Ist's mir als wäre diese dunkle Welle
Ein düst'rer Knabe, der, verstört und bange
Auf der Geliebten bleicher Todtenwange
Getäuscht von Neuem sucht des Lebens Quelle.

Und tönt dann durch die öde Kirchhofsstille
Vom Markasturm die zwölfte Stunde, schaurig,
Wie das Gestöhne einer Schmerzsibylle:

So ist's, als wenn aus einem dumpfen Grabe
Das Wort ertönte, wehmutsvoll und traurig:
„Las ab! die Todten stehn nicht auf, o Knabe!"

(Pagina 62 din volumul: „Aus einsamer Stube", Dichtungen von Cajetan Cerri, Wien 1864). 4).

Traducerea românească a acestui sonet este următoarea:

„De câte ori, în lumina posomorâtă a lunii, privesc cum valul mării neastâmpărate și mereu împinse de o misterioasă putere lăuntrică se isbește în mod sălbatic de galbenul prag de marmoră al Veneției, —

„Imi pare că acest val întunecat ar fi un băiat posomorât, care, zăpăcit, îndurerat și din nou desamăgit, caută izvorul vieței pe galbenul obraz de cadavru al iubitei sale.

„Iar atunci când, în pustia tăcere de cimtir, ceasornicul turnului Sf. Marcu sună lugubru miezul nopții — ca gemătul unei Sibile a durerii,

„Se pare că ar suna dintr'o groapă adâncă, cuvintele triste și îndurerate: In zadar, copile; morții nu se mai deșteaptă".

VENEȚIA
(după G. Cerri)

Veneția doarme sub un văl de ceață
Și luna lin răsare dintre dealuri
Și poleind străvechile canaluri
Cu raze 'nmbracă apa ce se 'ncreață.

Iar oceanul cuprinzând'o 'n brațe 5)
Sărută blând de marmură portaluri
Iși mișcă lumea lui de lustre valuri
Miresei moarte vrând să-i deie viață

Ca'n țintirim tăcere e'n cetate
Și-un preot din a vechimei sibili
San Marc sinistru miază-noapte bate

Cu tristul glas al muzei de sibile
Spune Oceanul ce crud se sbate 6)
Nu'nvie morții, e'n zădar copile!

Ms-sele Acad. No. 2262, fila 142.

VENEȚIA
(Sonet. Imitație)

Veneția doarme sub un văl de ceață
Și luna lin răsare dinspre maluri
Ea poleind străvechile canaluri
Cu raze 'mbracă apa ce se'ncreață

Mișcându-și lumea lui de albastre valuri
Oceanul trist cetate' — a prins-o în brațe
Miresei moarte vrând să-i deie viață
Sărută blând de marmură portaluri

Ca'n țintirim tăcere e 'n cetate
Ca un preot din a vechimei zile
San-Marc sinistru miază-noaptea bate

Cu glasul trist ca graiul de sibile
El spune oceanului ce'n dor se sbate:
„Nu 'nvie morții — în zadar copile!" 7)

S'a stins viața tainicei Veneții,
N'auzi cântări, nu vezi lumini de baluri;
Pe scări de marmură, prin vechi portaluri
Pătrunde luna înălbind pereții.

Okeanos se plânge pe canaluri,
El numa'n veci e'n floarea tinereții,
Miresei dulci i-ar da suflarea vieții,
Izbește în ziduri vechi, sunând din valuri.

Ca'n țintirim tăcere e'n cetate.
Preot rămas din a vechimei zile.
San-Marc, sinistru, miezul nopții bate.

Cu glas adânc, cu graiul de Sibile,
Rostește lin în clipe cadențate:
„Nu'nvie morții — e'n zadar, copile!" 8)

Incontestabil că sonetul lui Eminescu este cu mult superior sonetului lui Cerri. Imaginea Veneției, așa cum ne-o înfățișează Eminescu, este și mai plastică și mai complectă.

In Cerri nu găsim decât comparația între valul mării și un copil, căruia clopotul ceasornicului din turnul Sf. Marcu pare că i-ar răspunde: Copile, morții nu se mai deșteaptă.

Ori, în Eminescu, tocmai această parte de căpetenie lipsește. De aceea și conținutul ultimului vers — „Nu'nvie morții, e în zadar, copile" — mi se pare obscur; căci nu știm despre ce copil este vorba. Aceasta o explică numai sonetul lui Cerri.

Se pare, de altfel, că între Cerri și dânsul a fost și un fel de afinitate sufletească.

„După ce răsfoești vre-o două-trei volume de poezii de ale lui Cerri și le compari cu ale lui Eminescu, afli la acesta din urmă unele reminiscențe vagi din Cerri, în privința formei și a imaginilor, dar mai ales îți bate la ochi înrudirea lor sufletească: o melancolie vagă și o predispoziție pentru întrebări filosofice, comune amândorora". 9).

Poate că astfel s'ar explica și atracția, ce au simțit amândoi, de a descrie sumbra Veneție, așa cum se găsește astăzi.

Ce a luat Eminescu din sonetul lui Cerri? Nimic altceva decât comparația sunetului clopotului Sf. Marcu, cu un glas omenesc care ar rosti cuvintele: In zadar, copile; morții nu se mai deșteaptă.

Firește că aceasta nu constitue nici traducere, nici imitație.

In 12 versuri Cerri n'a reușit să ne evoace o imagină mai completă a Veneției. Eminescu a reușit.

Astfel se explică de ce s'au făcut atâtea traduceri ale acestui admirabil sonet. Poate că vor fi existând mai multe chiar; noi cunoaștem 11 și anume: 4 în limba franceză; 5 în limba germană; 2 în ungurește.

Nu știm *dacă* și *câte* traduceri vor fi existând din sonetul lui Cerri.

N. ZAHARIA

1) Din „*Mihail Eminescu*". Vieața și Opera lui. Ediția II mărită, care va apărea în curând.
2) Platen. *Gedichte*. Leipzig. Reclam.
3) Grămadă (I.). *Mihail Eminescu* (Contribuții la studiul vieței și operei sale). Heidelberg, 1914, p. 35.
4) Manuscrisele Academiei, No. 2262.
5) Grămadă (I.). *Mihail Eminescu*, pag. 36.
6) Deasupra acestui rând Eminescu a scris pe urmă: „Oceanul trist ceteate-a prins'o 'n [brațe].
7) Deasupra: „El [spune] mirelui [ce] 'n dor [se sbate]".
9) *Lumină de lună*, pag. 268.
10) Grămadă, pag. 36.

Psihoanaliza lui Freud

Teoriile emise în ultimul timp de profesorul de psihiatrie Freud din Viena, n'au întârziat a revoluționa psihologia. Ele sunt cu atât mai vrednice de luat în seamă, cu cât sunt concepute după metodele moderne ale științei. Ceeace urmărește Freud în psihoanaliza sa, nu e numai o clasare a fenomenelor psihice, ci o concepție dinamică a lor. „Nu voim numai să descriem și să clasăm fenomenele; voim deasemenea să le concepem ca fiind indicii ale unui joc de forțe, ce se petrec în suflet, ca manifestația unor tendințe având aceiaș direcție, ori direcții opuse. Noi căutăm a ne forma o concepție dinamică (dinamische Auffassung) a fenomenelor psihice". Vedem deci, că vederile lui Freud se aseamănă întrucâtva cu acelea ale lui Bergson. In adevăr, acesta în lucrarea sa **Evolution creatrice** nu concepe altfel fenomenele psihice. Deasemenea, nu trebue să uităm, că cel ce a creiat psihologia e medic și profesor de psihiatrie, adică o persoană zilnic în contact cu bolnavii în clinică, deci în măsură să cunoască mai bine așa zișii filozofi transcendenți mecanismul normal și patologic al fenomenelor sufletești. Freud nu se pierde în considerații metapsihice. Psihologia este pragmatică. El e preocupat înainte de toate de partea practică a lucrurilor. Căci, după cum spune Dr. Iankelevitch: „Freud este înainte de orice un neuroterapeut și preocupările terapeutice, adică preocupări pur practice au fost acelea care au servit ca punct de plecare teoriilor lui".

A fost elevul lui Charcot și al lui Bernheim din Nancy. Toate simpatiile sale se îndreptară mai ales spre aceste din urmă. Ceeace l'a impresionat mai mult, studiind fenomenele de sugestie după metodele lui Bernheim, a fost raportul care se stabilește între medic și bolnav. Din aprofundarea acestui raport, a ieșit psihoanaliza sa, pe care însuși o definește „metoda de tratare a unor anumite boli nervoase". Tot Dr. Iankelevitch ne spune, că „ceia ce l'a frapat pe Freud în metodele neuroterapeutice atunci în vigoare, hipnotism și sugestie, fu faptul că, poate fără să-și dea seama de aceasta, aceia care făceau uz de ele, vizau nu la cura radicală a nevrozelor, ci numai la suprimarea simptomelor lor, că în loc să atace rădăcina răului, căutau să combată efectele. Nimic de mirare, dacă întrebuințarea acestor metode nu dădea decât rezultate precare, dacă reîncepea după o perioadă de acalmie mai mult sau mai puțin lungă și dacă se puteau vedea bolnavi purtându-și nevroza timp de ani și ani, din spital în spital și servind ca „subiecte" de experiențe generațiilor de medici.

A adormi un bolnav și a-i spune în timpul somnului hipnotic, că odată deșteptat nu va mai trebui să încerce cutare sau cutare durere, cutare sau cutare simptom, sau mai bine să-i sugerezi în stare de veghe, că simptomele sale n'au nimic organic, că nu are decât să nu se gândească la aceasta, decât să se comporte ca și când boala n'ar exista, — toate acestea echivalau cu a ridica între bolnav și boală un paravan, făcut numai pentru a procura iluzia vindecării". Insuccesul vădit al vechilor metode, au adus pe Freud la așa zisul **„ramonage psyhique"** la **„talking cure"** (cură prin conversație), un fel de spovedanie către medic, absolut sinceră și intimă, a suferințelor încercate de bolnav.

Fără această spovedanie, nu se poate concepe vindecare prin psihoanaliză.

Ceeace Freud a reușit mai bine ca oricare să evidențieze, e **viața inconștientului**, dacă ne este permis să ne exprimăm astfel. El a arătat, că inconștientul nu se manifestă numai sub forma patalognă a turburărilor din nevroza, ci manifestările sale se evidențiază și se pot studia sub ochii noștri, în acțiunile de fiece zi. Cu alte cuvinte, există o psihopatologie a vieții cotidiane.

Erorile de scris sau de lectură, lipsurile de vorbire, faptul că uităm un lucru sau suntem distrați, tot ceiace în genere formează așa zisele acte deviate (die Fehlleistungen, nu sunt decât manifestări ale inconștientului. Visurile nu sunt și ele decât tot manifestări ale acestuia. Astfel, Freud stabilește legătura strânsă, continuitatea ce există între viața conștientă și între inconștient. Tot Freud a arătat rolul important jucat în umanitate cu viața sexuală. Etiologia nevrozelor nu es poate explica fără aceasta. Ce ar fi viața sentimentală și în general viața sufletească, fără cele mai furtunoase atacuri, contra psiho-analizei, căci aceasta era contra consecințelor sociale.

„La acelaș individ o tendință perversă poate să se manifeste în acelaș timp sub forma unei perversiuni, a unei psihonevroze și a unei creații artistice".

In lipsurile de vorbire distinge o interferență de tendințe. Sp. ex. un președinte de adunare deschide ședința prin aceste cuvinte: d-lor, constat prezența membrilor și declar ședința **închisă**. In inconștientul președintelui se formase următoarea asociațiune: în ședința noastră nu se va spune mare lucru, așa că am putea să nu o mai ținem. Tendința din inconștient a trecut pe planul întâiu, tendința primitivă fiind deformată. Freud nu neagă rolul oboselii, turburărilor de atenție. Dar aceștia nu sunt decât factori ajutători ai actelor deviate.

Trecând la altă categorie de acte deviate, Freud spune, că în genere nu uităm decât lucrurile care nu ne sunt plăcute. Impresiile dezagreabile sunt mai ușor uitate. Darwin nota lucrurile opuse teoriilor lui, tocmai pentru ca să nu le uite. Relativ la cauzele viselor prin excitație, deosebește excitațiile externe și interne (coenestezice, organice). Starea organelor interne este susceptibilă de a influența asupra viselor, ex: recumulația de urină în vezică, excitația organelor genitale, plenitudinea stomacului. Esența viselor nu s'a putut explica. Nu se știe astfel, cum ia naștere partea visului care procede epilogul ce corespunde excitației. Această parte pare a fi aranjată în vederea finalului, ori de unde se știe finalul? Aceasta e o întrebare greu de soluționat.

Unele vise reproduc evenimente petrecute sau întâmplări în legătură cu aceste evenimente.

Intre multe alte exemple de visuri prin excitație, iată unul dat de Freud, după Hildenbrandt: „Mă plimb într'o dimineață de primăvară pe câmp și ajung până la satul vecin, unde văd locuitorii în haine de sărbătoare îndreptându-se în număr mare spre biserică, cu cartea de rugăciuni în mână. E în adevăr Duminecă și serviciul divin trebue să înceapă. Mă hotărăsc să azist și eu, dar cum e prea cald, intru, pentru a mă odihni, în cimitirul care înconjoară biserica. Pe când citiesc diversele inscripții mortuare, aud pe paracliser urcând în turnul bisericii și în vârful acestuia văd unicul clopot al satului, care trebue să anunțe îndată începutul rugăciunii. Câtva timp clopotul rămâne nemișcat, apoi începe să sune și îndată cântecul său devine atât de clar și pătrunzător, încât somnul îmi este întrerupt. E deșteptătorul care sună.

Unele vise sunt o ilustrare cum nu se poate mai clară a materialului din inconștient. Putem visa o întâmplare de mult uitată din copilăria noastră în inconștient, n'avem decât să cităm cazul ilustrului matematician Poincaré, căruia soluția problemei funcțiunilor fuchsiene, i-a venit subit, într'o preumblare, când nu se gândia la aceasta. Dar cui nu i s'a întâmplat, ca un nume pe care se căznise să și-l aducă aminte, să-i vină în minte pe neașteptate? Acest nume a fost uitat, ascuns în inconștientul nostru. Știam, că odată el ni se va arăta.

Asupra funcțiunei visului, profesorul Freud spune, că departe de a turbura somnul, visul este un gardian al acestuia, apărându-l de ceiace este susceptibil de a'l turbura. El afirmă, că somnul n'ar fi posibil fără vise.

Ca și în actele deviate, distingem în vis o tendință perturbată (tendința de a dormi) și alta perturbatice (excitația psihică de a rămâne treji). Visul n'ar fi decât un compromis între aceste două tendințe. Conținutul viselor a făcut de cel mai adese ori din dorinți. In stare de veghe, noi zicem: „frumos ca în vis" ori „nici în vis nu m'aș fi gândit la așa ceva". Dorințele corporale (foamea, setea, pofta sexuală), deasemenea dau naștere la vise. In cartea sa **Antarctic**, Otto Nordenskjöld spune, că visele oamenilor de pe echipajul său nu gravitau decât în jurul lui a mânca și a bea. Iar Du Prel ne relatează faptul că „Mungo Part căzut în cursul unui voiaj prin Africa, într'o stare vecină cu inaniția, visa tot timpul văile și câmpiile pline de verdeață ale țării sale natale". (Ambele cazuri citate de Freud după autorii amintiți).

In rezumat, trecând la concluziile generale asupra funcțiunei visului, Freud spune: „Visul este un mijloc de suprimare a excitațiilor psihice, care vin să turbure somnul".

Ca și la actele deviate, în vis psihoanaliza găsește o substituție deformată a unui conținut, care nu este necunoscut și către interpretarea, a analiza această **deformare a visului.**

Dar despre aceasta și despre teoria generală a nevrozelor în psihoanaliză, vom vorbi ulterior.

THEODOR DUMITRESCU
Extern al Spitalelor

Fantezii realiste

Prin știință la revoluție

de I. Teodorescou

Cugetare de eschimos:

D-zeu e foarte bun cu cei bogați și foarte rău cu cei săraci. De aceia bogații vor merge la rai iar săracii la iad.

(După Anatole France).

Bietul om care-și închipue că prin orice formă ar fi sau prin orice mijloc poate să iasă din realitate, că prin ajutorul aripelor sau al minții ar fi în stare să se ridice cu mult de-asupra piscului Everest sau să treacă dincolo de legile mecanice ale Universului! Nici o fantezie, cât de fantezistă, numească-se ea idealul sublim și etern, nu ne va spune și reda vre-o dată altceva decât o realitate transfigurată, tot ceva de pe pământul și din viața noastră, schimonoseală de adevăr când nu-i izbutită. o copie a lui, pe-o scară mai mare sau mai mică, de pe fața sau de pe verso, când e izbutită. Acestea fie zise odată pentru totdeauna, în chip de introducere și de îndreptățire a titlului general pus în fruntea foiței de față și a celor următoare.

✱

Ce este fericirea și în ce constă ea? Iată o întrebare la care cu greu ar fi putut răspunde acu vre-o 6000 de ani Adam și Eva, sau acu 3—400.000 de ani primele maimuțe cuvântătoare, dacă, credincioși ai Bibliei vă călăuziți de ea, sau dacă mai curând vă țineți de Antropologie care nu prea duce casă bună cu cea dintâi. Nouă însă celor de astăzi după câteva mii de ani sau după sutimi de mii de experiență nu-i cu mult mai lesne să dăm răspunsul tocmai fiindcă avem acea experiență care lor le lipsea. Fericirea înseamnă satisfacerea tuturor celor de trebuință trupului pentru ca, apoi, cu frunza'n buze, cu penelul, cu dalta, cu condeiul sau cu arcușul în mână, la nevoe numai cu gândul singur, să ne putem deda câtor-va ceasuri de visare. De visare, nu de vis. Vi se pare că nu-i de ajuns? Aflați că atâta-i tot — și basta!

Dar nu poate fi nimic în intelect ce n'a fost mai întâi în simțuri. Iar simțurile cer înainte de toate hrană și vestmânt, în țările temperate și friguroase adăpost pe de-asupra. Golanul ăla, din vremea noastră sau din vre-o veche epocă geologică, tolănit cu fața'n soare, nu gândește, în proză sau în versuri, și n'ar fi putut gândi nici într'un fel dacă și mai înainte n'ar fi prins o pasăre în laț, un pește în undiță, un epure din goană, etc., pe care înghițindu-le să le distileze apoi sub formă de cugetare fie pentru sinea lui, fie pentru alții declamând-o, cântând-o, sculptând-o, pictând-o, pe lespede de peșteră și pe os de mamut ori pe substanțe mai alese, după vremuri și împrejurări.

Atena a propășit și a înflorit fiindcă mirmidonii lui Achile i-au dat putința să negustorească între Marea neagră și Mediterana dărâmând Troia care ținea Strâmtorile numai pe seama ei. Și a decăzut mai târziu de oare ce sârguitorii regi ai Macedoniei i-au croit pe la spate drumuri bune, sigure și repezi care au unit Adriatica cu Orientul, făcând astfel de prisos calea de apă ce slujea Atenei. Iar pe Sparta și pe Teba le-a dus la peire malaria mai curând de cât războaele cele lungi și grele sau fireasca decadență, o minciună care nu slujește decât să ne acopere ignoranța în materie istorică și socială. Și falnica Veneție s'a prăbușit numai în ziua în care Portughezii au descoperit înconjurul Africei luându-i astfel din mâini comerțul pe uscat cu extremul Orient pe la istmul de Suez. Etc.

Nu pretind numai decât că nimeni altul n'a văzut mai bine adevărul decât Karl Marx. Dar e în afară de îndoială că materializmul economic al istoriei, deși nu-i singura lămurire a acesteia, e una din cele de căpetenie. Istoria are numeroase fețe, de sigur, însă explicația materialistă e cea de temelie. Restul, tot restul, e clădirea de de-asupra, mai măreață sau mai măruntă, artistică sau grosolană, dar care se înalță pe economia politică respectivă a diferitelor epoce sau faze ale omenirei. Briliantul cu numeroase fețe ale activității tuturor popoarelor e fixat totuși pe una din fețele lui cele materiale, și numai strălucirea lui cea plină de „focuri" ne face să credem că plutește în aer și nu ține de realitatea ce-l înconjoară și-l determină.

Prin urmare fericirea deplină a tuturor neamurilor și deci și deplina lor desvoltare sufletească atârnă în primul rând, în mod fatal și nemijlocit aș putea zice, de cuceririle lor materiale, de hrană, vestmânt adăpost și altele pentru toți, până la limita extremă a trebuințelor fie-căruia. In ziua aceia, și numai atunci, va exista raiul pe pământ, atât cât poate el să existe pe pământ, și omul va fi fericit, atât cât fericirea poate încăpea în scurtimea vieții noastre și ostoia durerile și amărăciunile cele pe care nimic nu le poate împiedeca să se producă de oare ce ele au fost, sunt și vor fi afară și de-asupra putinții noastre.

Și cine ne va da oare vre-o dată această fericire, limitată dacă voiți dar singura realizabilă? Știința, numai știința, ea care, de altmintreli, din timpurile cele mai vechi, e singura ce-a răspuns, întru câtva, cu fapte sigure și cu reale cuceriri la chemarea omului la anaghie. Ori cât ni s'ar părea de puțin lucru o roată, un trunchiu scobit, plutitor, focul, unealta, casa, domesticirea animalelor, cultivarea pământului, țesutul, dubirea peilor, iar mai târziu aplicațiunile aburului, ale electricității și ale benzinei, scrisul, tiparul, notație muzicală, fotografia, toate acele dobândiri materiale care umplu enciclopedii de zecimi de volume, ele sunt totuși marile și fundamentalele noastre cuceriri, — și v'aș ruga să-mi spuneți ce-ar fi fost fără de ele arta, poezia, filozofia și întreaga noastră manifestare sufletească?

Știința, cred că aproape numai ea, este aceia care va desăvârși, mai curând sau mai târziu, raiul pământesc, ea ne va da Revoluția pe care în zadar, probabil, o așteptăm de la mișcările politice, sociale și pur intelectuale.

Dacă mâine oamenii vor ști să întrebuințeze întreaga forță ascunsă în materiile combustibile de orice soi, nu între 4 și 15 la sută din ea ca astăzi cu toate mașinile cele zise perfecționate, dacă va izbuti să capteze toată puterea apelor ce cad sau curg, a mareelor, a vânturilor și a altor energii de pe glob, omenirea din zilele acelea va fi tot așa de deosebită de cea de astăzi cât e și cea de astăzi de omenirea de acum o sută de ani. Nu uitați că născocirea aplicării aburului la locomotive și locomobile nu și-a serbat încă centenarul! Dar ce va fi când știința va izbuti să slobozească energia interatomică! a acelor atomi din cari într'un spațiu cât un bob de mei încap numai 60 de milioane de miliarde unde se mișcă liber, și pe cari oamenii de laborator n'au reușit să-i sfarâme nici cu forțe electrice capabile să prefacă Ateneul în praf.

Dar îi vor sfărâma și le va slobozi și capta energia lor cea fără de seamăn căci știința nu dă mai niciodată greș când caută ceva cu voință stăruitoare. Și sfărâmarea asta atomică se caută astăzi, pretutindeni în marile laboratoare. Și știți ce va fi? Va fi că un gram de materie, adică să zicem o piesă de o centimă de aramă, ne va pune la îndemână energia necesară cu care să putem mișca 1000 de trenuri de câte 70 de vagoane, fiecare pe câte 1000 de kilometri, timp de 1000 de zile. Numai atât! Cu alte cuvinte c'o găleată de cărbuni am satisface toate nevoile industriei și ale transporturilor întregei Europe pe un an. Orice trebuință materială a omenirei va putea fi atunci îndeplinită. Și asta e cu putință să se întâmple mâine, peste un an, peste zece. Fie și peste un veac, e indiferent.

Și va fi mai mult ca un tablou de Rafael, ca o pagină a Iliadei, ca o simfonie de Beethoven sau ca o teorie a lui Newton ori a lui Einstein? Nu și da. Zic și da, fiindcă dintr'o asemenea nouă stare de lucruri materială prilejuită de o atare descoperire științifică pot naște sumedenii de alți Homeri, Newtoni, Rafaeli, Beethoveni și Einsteini, — și se vor naște la sigur, mai numeroși și poate mai mari încă de cât aceștia.

✱

Numai știința, aproape numai ea, fiul, ca să nu mi se pară că exagerez, va da de minciună pe eschimosul nostru, căci ea făcându-ne pe toți bogați pe această vale a plângerii, vom merge astfel cu toții la rai și nici unul la iad. De aceia cată să învățăm mereu cei ce suntem încă în măsură de a învăța, sau să ajutăm pe cei ce's în vârstă de-a învăța cu folos. Studențimea noastră în special să știe că are datoria de-a da de gol cugetarea eschimosului. Singura ei grijă și punct de onoare să fie numai în direcția științei, putând fi sigură că dacă va ajunge să oficieze cu folos pe altarul ei nu vor mai exista atunci nici chestii de rasă, nici de religie, nici altele mai mărunte de cadavre, de locuri în bănci și de concurență în viață, întru cât știința le va rezolva pe toate, în întregimea lor, și poate dincolo de orice nădejdi sau chiar fantezii de-ale noastre, făcându-ne pe toți să nu mai fim nici români, nici evrei, nici albi, nici negri, nici de-un fel, ci numai o omenire unică, fericită și înfrățită.

Și n'am dat decât o singură pildă de perspectivele ce ni le deschide știința pe viitor

I. TEODORESCU

Centenarul lui Renan

Un secol de la naşterea lui Ernest Renan

S'a născut la 27 Februarie 1823, la Tréguier (Côte-du-nord), marele filológ şi filosof francez Ernest Renan a cărui sărbătorire azi, reprezintă salutul în faţa geniului şi a nemuririi.

Şi-a început studiile într'un Seminar, din oraşul lui natal, continuându-le apoi la Paris (1838) în Seminarul Saint-Nicolas-du-Chardonnet, de sub direcţiunea abatelui Dupauloups.

Apoi trecu într'o sucursală a institului Saint-Sulpice, unde urmă filosofia, având ca profesor pe abatele Magnier.

In 1845, suplini catedra de ebraică şi în acelaş timp lucră *Histoire Comparée des langues semitiques*, premiată de Academie, cu premiul Volney în 1847.

De la început şi până la evoluţiunea perfectă a spiritului său întreprinzător în filosofie Ernest Renan, se manifestă sincer, ca liber-cugetător.

In 1849, publică *„Lămuriri scoase din limbile Simitice, asupra unor pronunţări greceşti"*, împreună cu *Studiul limbei greceşti în Evul Mediu* — lucrare premiată — şi în urma căreia, primi o misiune literarăîn Italia, iar peste puţin timp, mulţumită cercetărilor în bibliotecile Italiei, îşi scrise teza pentru doctoratul în litere: *Averrhoès et l'averrhoisme*, tom celebru, de unde începe gloria filologică, a lui Renan.

Renan la 33 de ani

In 1856, a fost ales membru al Academiei de Inscripţiuni, în locul lui Augustin Thierry. Cam la aceiaşi dată se căsători cu fata pictorului Henry Scheffer, publicând mai în urmă, diferitele sale *studii asupra limbilor, Incercări de morală şi critică* şi mai ales, *Aportul popoarelor semitice în Civilizaţiune.*

Foarte prieten cu Sainte-Beuve şi cu principele Napoleon, putu să-şi înlesnească uşor o expediţiune în Siria, de unde culese noi şi interesante amănunte în domeniul linguistic.

In 1863, apăru cunoscuta *Viaţă a lui Isus*, care împreună cu *Les Apôtres* (Apostolii), *Saint-Paul* şi l'*Antécrist* — formează cunoscuta *Histoire des origines du Christianisme.*

Intorcându-se din Siria, Renan, îşi continuă expunerile asupra Ebraicei, în *Sur les inscriptions hébraïques des synagogues* de *Kehr-Berem en Galilée.*

Marea operă a lui Renan, reprezintă desigur cea mai liberă cugetare şi cea mai perfectă libertate, de spirit şi de activitate umană, care orânduită în metoda lui filosofică, *ar* fi trebuit poate, să conducă definitiv, destinele universului.

„Pas de révolution, pas de guerre, progrès, liberté" iată codul magnificului Renan, pentru o democraţie ideală.

Azi, odată cu sărbătorirea naşterei lui Renan, de pretutindeni se ridică voci, cari cer transmutarea osemintelor marelui filosof, la Pantheon. Se ştie că mormântul lui se află la cimitirul Montmartre în cavoul pictorului Henry Scheffer — unchiul soţiei sale — în apropierea mormântului lui Alexandre Dumas-fils. Aici o inscripţiune ne arată numele şi data, când Renan a fost condus alături de altcineva să-şi doarmă somnul veciniciei.

Şi cuvintele lui : *„Veritatem dilegi"*, pe care voia să le aibă ca epitaf, nu pătează cu aurul lor, frontonul imaculat al mormântului.

NICOLA ICONARUL

Fragmente din Renan

Iubirea

Iubirea este unul din acele mari instincte revelatoare care domină întreaga creaţiune, ca şi cum ar fi impuse de o voinţă supremă.

Perfecţia ei stă în faptul că toate ființele o trăesc de o

Renan la 60 de ani

potrivă, legând astfel marginile universului.

Primul ei culcuş, este în însăşi originile vieţii, în celulă.

Dualitatea sexelor, la început, i-a arătat adevăratul drum, mereu neschimbat, prin care s'au dobândit minunatele înmuguriri.

Disonanţa celor două sexe, aninându-se, unde va într'un punct într'o divină contopire dă naştere acelui acord perfect al creaţiunei, care este legea fundamentală a lumii. In regimul vegetal, aspiraţiunile ei misterioase se rezumă în floare, floarea — această problemă fără pereche — în faţa căreia distragerea noastră trece într'o stupidă neatenţie; floarea, splendid şi încântător limbagiu, dar absolut enigmatic, prin care adoraţiunea pământului se închină unui amant nevăzut, printr'un cult pururi acelaş.

O floare mititică, pe care abia o zărim este tot aşa de perfectă ca şi una mare. Natura a înzestrat-o cu aceiaşi cochetărie şi aceiaşi fiinţă se oglindeşte în amândouă.

. . . .

Femeia

Credinţa femeilor este o virtute, care trebue respectată ca toate virtuţile femeeşti. Se înşală cine crede că ne gândim să inspirăm femeilor părerile noastre filosofice.

Din potrivă, câte odată suntem foarte mulţumiţi nici să nu ne asculte.

Le admirăm hotărârea cu care evită tot ce le-ar putea slăbi atitudinea lor eroică.

E de ajuns să ne închipuim, că sub disimularea lor se ascunde cel mai perfect acord cu noi.

Femeia ne place tocmai când ne rezistă şi ne simţim recunoscători acestui refuz.

*

Femeia care se asemueşte cu noi, ne este antipatică, fiindcă ceeace căutăm în sexul celalt, este cu totul opus nouă.

Slăbiciunea, raţionamentele greşite, ignoranţa, superstiţia, ne supără la bărbat, dar ne amuzează la femeie. Ne place semnul crucii schiţat de gestul ei graţios.

Moartea

Nu cer geniului bun care de atâtea ori, m'a condus, m'a

Beyrouth, 20 janvier 1865

Cher Monsieur,

Voulez vous avoir la bonté de me faire expédier à Smyrne toutes les lettres qui m'arriveraient désormais. Agréez d'avance mes remerciements, et croyez aux sentiments de considération très distinguée avec lequel je suis

Votre tout dévoué serviteur

E. Renan

Un autograf al lui Renan

sfătuit şi m'a consolat — decât o moarte liniştită şi subită, când îmi va veni ceasul, acum sau mai târziu.

Stoicii susţin că se poate duce o viaţă fericită, chiar

Renan seminarist

când e un lanţ de nenorociri. E prea mult. Durerea înjoseşte, umileşte şi scoate blesteme. Singura, moarte acceptabilă este moartea nobilă — nu un accident patologic — ci un sfârşit vroit şi preţios în faţa veciniciei.

Moartea pe câmpul de bătae este cea mai frumoasă din toate, câte sunt ilustre. Dacă vreodată m'am gândit să fiu senator, este că mi-am închipuit — fără întârziere — că prin acest mandat, aşi avea frumoase ocaziuni să fiu asasinat, ceeace e mult mai preferabil, de cât o boală lungă şi o agonie interminabilă.

GER

Ger,—noapte albă, şi pustiu, şi ger...
Prinsă'n ghiaţa unui lac imens
Luna a încremenit pe cer
Şi de ger
Stelele sunt mai tremurătoare.

Ger uscat...
Scârţâe zăpada sub picioare
De-aş credea că dîrdie pământu'nfrigurat.

...Câte-un pom bătrân trosneşte-arare
Sau vre-un ţurţure de ghiaţă cade
Şi mai tulbură pustiul nopţii.

Ger uscat — de tremură şi morţii...
Undeva, pe cer,
A murit o stea de ger...

Prinsă'n ghiaţa unui lac imens
Luna ca un sloiu a 'ncremenit;
Cu sclipiri de ghiaţă, rebegit,
Un luceafăr tremură răsleţ:
Noapte albă, şi pustiu, şi îngheţ...

George A. Petre

In numărul viitor:

Aspecte din Polònia contemporană

de Grigore Naudriş

Rolul întâmplărei şi intuiţiei în descoperirile ştiinţifice

De curând a murit Roentgen, descoperitorul razelor ce-i poartă numele. Ele sunt cunoscute şi sub denumirea de „razele X". Un ziar făcând, cu această ocaziune, o mică dare de seamă asupra vieţei lui Roentgen, spune că : „descoperirea razelor X, de către Roentgen, se datoreşte unei întâmplări", voind, într'un mod oarecum, să micşoreze meritul fisicianului german, răsplătit cu premiul Nobel.

Chestia „întâmplărei" în marile descoperiri este de o aşa frecvenţă, în cât savanţi ca Mach, Henri Poincaré, Delbet au scris studii asupra ei.

H. Poincaré a definit întâmplarea *„măsura ignoranţei noastre"*, iar pentru Delbet, *„este o formă a cunoştinţei. Intâmplarea poate servi de bază la orice ştiinţă ; e o modalitate a determinismului, căci dacă este neplăcut să zici că există legi ale întâmplărei, este însă cu totul adevărat să afirmi că întâmplarea este o lege".*

Observaţiunea relaţiunilor constante între fenomene a imprimat aşa de adânc principiul cauzalităţei, în cât chestiunile de întâmplare pot fi tratate cu întreaga logică cauzală.

Să luăm cazul lui Roentgen. Acest profesor în laboratorul său de fisică de la liceu, făcea experienţe asupra electricităţei cu tuburile lui Crokes. Acolo se aflau într'un pachet închise, cum sunt de obicei, hârtii sensibile de fotografie. Voind să se folosească de aceste hârtii a observat, că deşi perfect apărate de lumină, ele erau impresionate, ca şi cum ar fi fost expuse la lumină, şi un obiect de metal ce era deasupra lor lăsase umbra-i impresionată.

O întâmplare banală pentru mulţi, dar pe Roentgen l-a intrigat şi prin *intuiţia* unui moment a ajuns la marea descoperire a razelor X.

Dacă chirurgia şi medicina datorează lui Pasteur meritul de a le fi deschis larg drumul, atunci Roentgen a dat acestor ştiinţe mijloacele ca să le lumineze calea.

Atât întâmplarea, cât şi intuiţia, pentru a da roadele lor, sunt strâns legate de un spirit de observaţie. A Comte a spus : *„Sunt mult mai multe fapte de observat de cât oameni capabili de a observa bine"*. Deasemenea H. Poincaré a arătat, în ceeace priveşte intuiţia, rolul covârşitor ce-l joacă aceasta în munca cerebrală inconştientă.

El dă ca exemplu un fapt ce l-a observat chiar la sine.

Studia o problemă dificilă de matematici superioare. Imposibil să-i găsească soluţia. După multe săptămâni de studii, obosit, hotărăşte să se ducă la ţară să se odihnească. Işi pregăteşte un bagaj sumar şi pleacă la gară. Când să puie piciorul pe scara vagonului, deodată i se prezintă limpede în creerul său, soluţia problemei urmărită săptămâni întregi. Nu mai pleacă, se întoarce acasă şi aşterne pe hârtie soluţia mult căutată.

Delbet, raportând acestea spune :

„Orientat prin obişnuinţă, creerul continuă să lucreze problema în afară de orice conştiinţă şi ajunge la soluţiunea ce se prezintă brusc conştiinţei ca *o inspiraţie*. Nu exista myt, care să conţie mai mult adevăr, ca acela care face să nască Minerva gata armată din creerul lui Jupiter. Acest travaliu inconştient nu este propriu numai creerului de geniu : el se produce şi în creerele cele mai mediocre.

Cazuri unde întâmplarea singură sau unită ca intuiţia, a jucat un rol important în descoperirile ştiinţifice sunt numeroase.

Daguerre, inventatorul fotografiei, studia mersul razelor luminoase în camera, obscură şi influenţa lor asupra plăcilor de sticlă cu iodur de argint. Imposibil să ajungă să fixeze imaginile. Una din aceste plăci, ce o pusese la o parte într'un dulap, când o revede după câteva zile, băgă de seamă că imaginea a rămas fixată. Căuta să refacă experienţa, păstrează însă placa, pentru mai multă siguranţă, într'o cutie. Nimic, nici o imagine nu s'a fixat. Controlând, observă că numai plăcile lăsate libere în dulap sunt cu imaginile fixate. Căutând să-şi dea seamă, care să fie cauza, găseşte în dulap o fiolă cu mercur ce din neglijenţă rămăsese destupată. Vaporii de mercur, ce se degajau, fixau imagina de pe plăcile de iodur de argint impresionate de lumină. De aci a luat naştere fotografia, căreia la început i-se zicea chiar „daguerrotipia". Dacă întâmplarea n'ar fi făcut, ca în acel dulap în care Daguerre punea plăcile, să se găsească uitată o fiolă cu mercur, cine ştie cât ar mai fi trebuit să treacă pentru a ajunge să avem fotografii !

* * *

Fericite întâmplări de acestea au mai avut la baza lor şi alte descoperiri.

Galvani descoperă electricitatea ce-i poartă numele graţie unor broaşte atârnate de un balcon de fier pentru a fi transformate în pastramă ; Faraday descoperă prin întâmplare, inducţiunea ; Van-Marum, prin intuiţie, descoperă ozonul.

Variaţiunea circumstanţelor concomitente ce determină fenomenele ştiinţifice dau naştere la întâmplări, uneori de *natură fisică*, cum s'a întâmplat cu Daguerre ; alte ori de *natură psyhică*, sinonimă cu *intuiţia*, cum s'a întâmplat cu Poincaré.

Unor întâmplări se datorează descoperirile lui Brandley, Frauenhofer, Kirschhoff, Roemer, Galvani, Grimaldi, Hertz, Hook, Foucauld, etc.

Unii făcând diferite studii într'o direcţie, au descoperit întâmplător lucruri noui într'o cu totul alta.

Pasteur studia fermenţii şi desimetria moleculară a cristalelor şi-a dat peste microbi, a căror importanţă în fenomenele morbide i-au atras atenţiunea într'un mod deosebit şi a pus astfel bazele noui ştiinţe : bacteriologia. Aceasta a refăcut cu totul întreaga medicină şi a pus-o pe alte baze.

Este de observat că, cu mulţi ani înainte, Raspail a avut intuiţia germenilor în etiologia boalelor, dar n'a avut genialitatea de a-i da toată importanţa. Deasemenea şi Davaine a găsit înaintea lui Pasteur, germenul dalacului, dar s'a mărginit numai la atâta. A trebuit să vie un Pasteur pentru a da toată atenţiunea prezenţei germenilor în naşterea boalelor.

De multe ori este foarte greu a despărţi, în istoricul unei descoperiri ştiinţifice, cât aparţine întâmplărei şi cât intuiţiei, deşi, cum am zis, ambele sunt clasate de către Delbet sub aceeaşi etichetă de întâmplare : una fisică, cealaltă psychică.

Astfel dacă analizăm descoperirea greutăţei specifice a corpurilor de către Archimede vedem că ambele sunt unite.

Regele din Cos a cerut lui Archimede să-i determine dacă în coroana ce i-a confecţionat-o giuvaergiul, se găseşte cantitatea de aur dată şi cât aliagiu. Problema era foarte grea de deslegat pentru timpurile acelea. Archimede era mereu preocupat de dânsa. Intr'o zi, pe când îşi lua baia, a observat că intrând în apă, el pierde o parte din greutatea corpului său. Imediat a avut intuiţia că a găsit soluţia problemei şi a scos faimosul strigăt, rămas proverbial : „eurica".

Archimede a descoperit dar principiul greutăţei specifice graţie unei întâmplări : regele i-a dat problema coroanei ; şi a avut intuiţia, făcând baia. Desigur că Archimede a făcut multe băi şi înainte de această întâmplare, dar i-a lipsit intuiţia.

Din cele spuse nu putem însă generaliza, că toate descoperirile sunt datorite întâmplărilor.

Descoperirea radiului de către soţii Curie ; a Salvarsanului de Ehrlich ; vindecarea turbărei de către Pasteur ; Serul lui Roux şi Behring pentru vindecarea difteriei ; telegrafia fără fir a lui Marconi ; determinarea anticipată a lui Neptun de către Verrier ; deviaţiunea razelor prin gravitaţiune a lui Einstein, etc., etc. Sunt atâtea probe de descoperiri ştiinţifice, unde întâmplarea sau intuiţia n'a jucat nici un rol, ci sunt datorite unor cercetări ştiinţifice urmărite după un plan conceput dinainte.

Dr. MELUM

Frèdèric Masson

A murit la Paris în vârstă de 76 de ani, Frédéric Masson, secretarul perpetuu al Academiei Franceze, istoric, cunoscut mai ales prin lucrările sale asupra lui Napoleon: Studiile acestea, coborâte până la cele mai subtile amănunte, au ca scop, să arate în adevărata ei lumină figura marelui împărat, încă nefixată bine din pricina mărturiilor mincinoase ale vremii sau a fanteziilor legendei. Masson, întemeiat pe o cercetare obiectivă a documentelor, a evocat un Napoleon, general, om politic, om de lume, în relaţiile sale cu femeile, cu familia şi cu intimii.

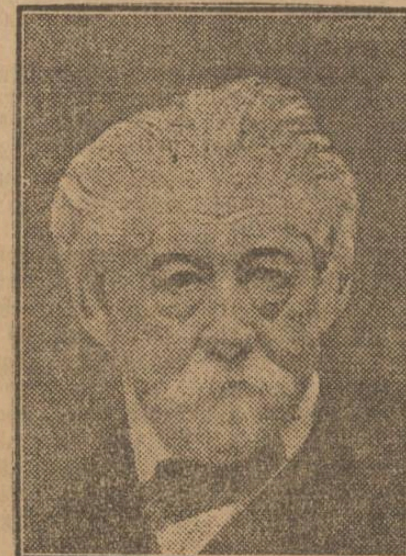
Născut la 1847 dintr'o familie de magistraţi, Frederic Masson îşi făcu studiile la Paris şi trimis apoi să călătorească prin Anglia şi Germania, destinat carierii diplomatice. Intră la ministerul afacerilor străine, unde dându-şi seama, că vechile dosare sunt mai interesante de cât acelea care i se pun pe masă acuma, îşi caută un loc de secretar la o arhivă. Ministerul din care făcea parte, ca funcţionar, îi dădu însărcinarea să întocmească biblioteca şi arhiva lui.

Indată după războiul dela 1870 Masson publică o interesantă lucrare „Département des affaires étrangères peudant la revolution". Era prefaţa la studiile care îl vor interesa tot restul vieţii.

La 1878 începu să adâncească tot ce privea viaţa lui Napoleon. Prima lucrare fu „Napoleon amoureux" preludiul la seria „Napoleon et les femmes" care avea să apară ceva mai târziu.

Intreaga sa operă asupra împăratului francezilor este, scrie Brunetière : monografia cea mai complectă, cea mai abundentă, cea mai interesantă, cea mai însufleţită, pe care admiraţia unui om de talent a închinat-o gloriei unui om mare".

Masson a studiat mediul din care a eşit Napoleon şi a insistat asupra sentimentelor corsicane care însufleţeau toată familia. In relaţiile cu femeile, a arătat cum ştie să scape sistemului familiar în care se infeudase, alegându-şi de soţie o străină, lăsând-o mai târziu, şi căsătorindu-se cu cea care avea să-i dea un copil.

Frèdèric Masson

La 1912 publică „Napoleon a Sainte-Hélène", cu toate amănuntele necesare pentru evocarea marelui act din tragedia ce se termina.

Masson a intrat la Academie în 1903. Şedinţa solemnă avu loc în 1904 când l-a primit Brunetière.

Desprindem din vasta lui operă care coprinde mai mult de douăzeci de volume aceste rânduri cu privire la :

MOARTEA LUI NAPOLEON

...Suferă ! Suferă îngrozitor, dar doctorii, nepricepuţi, nu pot da de rostul boalei sau mai bine zis al bolilor : ficatul, cancerul şi ulcerul la stomac.

Vechia boală de ficat îşi urmează drumul şi ficatul umflat servă de tampon stomacului perforat de cancer.

Lucrul acesta îi prelungeşte viaţa; dar, — ce fel de viaţă!

In erorile contradictorii ale diagnosticului, doctorii — şi mai ales corsicanul — îi prescriu medicamente, care îl chinuesc mai rău.

Curând numai ia nimic din ce i se prescrie. Se îngrijea el singur cum vroia; şedea în bae ore întregi; nu se mai îmbrăca şi sta toată ziua încuiat în odaia cu perdele trase şi cu foc mare în sobă. Ii era frig şi frigul îi îndoia suferinţele.

Cei care mai rămăsese în jurul lui se gândeau la plecare. Monthalon spunea că vrea să-şi urmeze nevasta, care plecase; familia Bertrand dădea ca motiv educaţia copilului lor.

Napoleon trebuia să-şi grăbească moartea, dacă mai vroia să păstreze ceva din înfăţişarea de împărat, altfel va fi coborât în mormânt de mâinile mercenarilor.

Dar moartea întârzia ! Boala aducea amânări care dădea impresia că bolnavul reîncepe să trăiască, până când revenea cu mai multă furie şi suferinţele deveneau şi mai îngrozitoare.

Rămăsese aşa, cum se hotărâse să fie până la urmă, când la 15 Aprilie 1821, printr'o supra omenească sforţare a energiei, scrie dela un capăt la altul cu un scris cât mai citeţ şi mai apropiat de cel din tinereţe, de două ori cele 28 de pagini ale testamentului. Contra semnează statele şi scrisorile, ia toate măsurile cu privire la moartea sa, — şi în coliba dela Longwood împăratul începu să vorbească !

E împăratul care lasă blestemul său moştenire familiei domnitoare din Englitera, blestem care izbeşte drept în inimă casa de Hanovra ! E împăratul care împarte, ultimilor credincioşi, proscrişilor, bătrânilor săi soldaţi, avuţia ce mai poseda ! E împăratul care, mai mare, poate, de cât fusese în zilele fericitului său noroc, împarte cu un gest suveran gloria şi ruşinea !

Pe urmă obosit de această ultimă victorie, se culcă pe patul lui de campanie, chiamă preotul, pentru că vrea să moară în credinţa în care se născuse, şi aşteaptă moartea, — moartea mântuitoare.

Acuma toată lumea plânge, se vaită şi la atitudini. N-o să treacă o lună şi toţi scăpaţi de sub povara devotamentului, se vor sui în vapoare lăsând în valea dela Germanium, sub sălcii, un cadavru fără nume. Englitera nu îngăduise să se scrie chiar pe piatra ce-i acoperea mormântul numele de Napoleon.

Iată cum apare şi mai dureroasă în realizmul ei, drama de la Sf. Elena. Aşa apare şi el mai mare, părăsit în mijlocul nemernicilor certe din jurul lui, singur, rămas să ţie piept Europei şi să continue lupta pentru drepturile naţiunilor pentru gloria Franţei şi legitimitatea electiunii popoarelor.

Apare şi mai mare acela pe care nici o putere omenească nu-l poate micşora şi care împotriva regilor, a spionilor şi a călăilor, a rămas în faţa vremurilor : **Impăratul.**

FREDERIC MASSON

Copilul de ieri

de Ludovic Dauș

...Dar ce poate desluși din adevărurile vieții un copilaș veșnic în războiu cu buchile ?.. Trec oameni, trec fapte într'un galop nebun, și urmele sunt tot mai șterse și mai nesigure. E-o amețeală de figuri, de interioare și peisagii, așa că astăzi, când mă uit îndărăt, mi se pare că sunt spectatorul care a stat într'un fotoliu de cinematograf, multă, multă vreme, și a văzut defilând sub ochii lui milioane de metri de film. Nici o poveste nu mai apare întreagă, și toate se amestecă între ele, ca într'un fum, ca într'o ceață.

Ca să-mi răsplătească o clipă de atenție, ca să mă îndemne la o cât de mică sforțare a inteligenței, mama are saci cu vișine uscate și borcane cu bucăți de chitonag. Chitonagul, — pasta de gutui cum i se zice în București, — e cea mai desăvârșită creație, după minunatele dulcețuri și șerbeturi, a cofetăriei casnice de pe vremea aceea. Il văd încă strălucind în „chiupurile" de sticlă, — unul de-o calitate mai proastă, făcut numai din gutui și cu puțină scorțișoară, asemănător celui ce'l consumăm încă prin cofetării, altul, galben-roșcat, făcut și cu lămâie și zahăr — dar fără scorțișoară, — aproape transparent, acoperit într'o brumă de cristale, ca fructele zaharisite foarte picant la gust și ințepând limba !

Pentru patru-cinci litere citite la rând, și fără ezitare, mama mă săruta zgomotos și-mi da repede un pumn de vișine !

Bravo ! așa, drăguțul mamei !

Mi-amintesc alfabetul... Niște cuburi mici de lemn, cu câte o literă în relief pe fie-care cub și lăcuită în roșu, ca să se vază bine. Tot orașul era pus în curent cu progresele mele alfabetice, cu vișinele ce-mi răsplăteau munca, și bucățile de chitonag înghițite la fie-care lecție. Am impresia că mama mai mult voia să-mi descopere progresele ce le făceam. In realitate nu meritam nici vișinile, nici chitonagul, — învățam în cinci săptămâni ce trebuia să îvăț în trei zile, căci eram zburdalnic și zurbagiu, veșnic cu gândul la o jucărie sau o năzbâtie... De-aceea, câte-o dată, mi se trăgea vârful urechilor, nu prea tare, dar în totdeauna cu recompensa unor zaharicale, ca să scap de inimă rea, probabil.

Un pictor pribeag, în trecere prin Botoșani, pentru câți-va lei desigur, a făcut prin câte-va case portretele mutrelor mai simandicoase... Mama, l'a chemat și ea, ca să'i picteze „odorul", așa că și astăzi mă văd vopsit în uleiu pe o bucată mare de carton. Am o tunică albastră cu găitane negre, ungurești, sau ca la roșiori... Pe cap, o sărăcie de păr blond, tuns scurt, un aer prostuț, bleg, în lumina unor obraji roșcovani !...

Și astăzi mama stă în extaz în fața portretului jurându-se că-mi seamănă minunat și că eram o frumusețe de băiat ! Eu nu mă plac de loc, și compar portretul cu o fotografie de pe când eram numai de un an și în care, în cămașă, cu o mână obraznic căzută între picioare, am un aer buzat și idiot. Mama o găsește și pe aceasta „o frumusețe", — și, cum la un moment da, de dragul părului meu blond, am purtat rochiță, ca fetele și plete, probabil de-aci și numele meu s'a schimbat în „Mimi", — ca să mi se zică și astăzi Mimi Dauș, de către unii, și mai ales de câți-va bătrâni birjari, cari, când întâmplător mă duc în Botoșani, mă întâmpină de la gară strigându-mi duios :

— Conașule Mimi, poftiți !

Mă uit la ei, și-i văd bătrâni, bătrâni, rămași în fie-care an tot mai puțini, — și poate astăzi nici unul, căci dinainte de războiu, de când nu m'au mai dus pașii pe-acolo, poate și cel din urmă din ei s'o fi topit în cenușa zilelor cari nu iartă.

Și imaginele se deslușesc câte-va mai sigure.

Intâi un ovreiu, slab, mărunțel, cu barba lungă, neagră și cu o frumusețe de perciuni... Cum l'o fi chemat ?.. Din casă în casă, de dimineață până'n seară, fără odihnă, cu un coș mare pe-un braț și cu un cântar în mână, ce n'aducea el pe la toate casele ?.. Parcă'l văd, primăvara, apărând cu cele dintâi cireși, frumos așezate într'un așternut de frunze proaspete, alese una și una, tari, cărnoase... El venea cu cei dintâi fragi, cu mere și pere, cu primele portocale iarna, cu șiraguri de smochine, lămâi, chitre și coarne de mare ! De ce le-o fi zis „coarne de mare" păstărilor acelea uscate și dulci ?... N'am aflat până acum, dar nici nu m'am întrebat. Dar ovreiul care le aducea, era prietenul nostru al copiilor, și'l așteptam, îl salutam cu strigăte de cum îl zăream, iar el, cu un surâs blând, ne'ntindea coșul ca să ne'nfruptăm, și dacă părinții luau sau nu din câte aducea, dințișorii noștri ascuțiți mușcau totuși din câte ceva...: Il vedeam plecând cu părere de rău și-i strigam cât ne lua gura, să nu uite să vie și a doua zi.

Mai era și un alt ovreiu, cu barbă roșie, acesta, mai înalt, care aducea ori turtă dulce, ori halva și tot felul de dulciuri populare, cu nucă și susaniri, popular și el printre copii. Apoi vara, emoția creștea, în după prânzurile călduroase... Se auzeau strigătele unui leah, ori neamț subțire și 'nalt, strigând „înghe-țaa-taa"... și ale unui armean 'nalt și el, gros, bine legat și c'o mustață groasă și neagră strigând în armenește „atia ?"... dacă îmi aduc bine aminte... Amândoi pășeau mândri, repede, cu un colac de piele pe vârful capului, și pe colac cu un fel de butoiaș lungueț, vopsit în cenușiu la neamț, în verde la armean, și ținând în mână niște picioare de lemn cari se desfăceau și pe cari puneau butoiașul de îndată ce intrau în vr'o curte.

Și-acum simt cum mi se căscau ochii de extaz privind cum se ridica de pe butoiaș capacul, apoi un alt capac de tinichea... Slugile alergau zorite să aducă farfurioare, lingurițe, apă de la fântână și pahare. Cel cu înghețată, fie că era armeanul, sau celăl'alt, lua pe rând farfurioarele și le umplea cu câte-o porție. Priveam la cămașa lui albă, — căci nu purta nici un surtuc, — și priveam brațele sufilcate mai sus de coate, albe, lungi, subțiri la unul, groase, vânjoase, păroase la armean. Nu priveam la brațele acestea însă, de cât ca să văd prin ele înghețata de „alămâe", de „zmeură" de „vanilie" ori de fragi, aceasta cea mai frumoasă în carminul ei palid și cu virgulele pufului de pe carnea dragilor fructe.

Apoi se desprind alte două figuri, a două ovreice, una mai oacheșă și mai bătrână, alta mai tânără și mai blondă, Malca, cari aduceau unt, ouă, brânză de vacă și smântână, și cari aduceau și slugile, — femei și bărbați — ce veneau să se tocmească !..

Astfel viața își urma cursul, cu figurile și serviciile acestea pribege, legând gospodăriile între ele, și ducând poate și ceva știri și bilete dulci, în vecinica nevoe a inimilor de a fi turburate și în neastâmpăr...

Dar eu, copil, ce puteam ști de toate acestea, ținut mereu în poala fustelor mamei, care morțiș se străduia să-mi ție închiși ochii asupra tainelor vieții, povestindu-mi mereu cum un cocostârc m'a lăsat într'o căpățână cu „curechiu", pe unul din straturile cu zarzavat din grădina ei... și cum m'a găsit acolo...

Năstrușnică idee a căpățânei acesteia de curechiu, — să-i zicem varză ! — și a cocostârcului — să-i zicem barză — care m'a lăsat tocmai acolo... Și eu întrebam cum s'a întâmplat lucrul și mă uimeam de puterea cocostârcului.

Deslușeam doar'că Malca, ducea mereu slugi, cari se schimbau mereu, la o vecină, bătrâna Ruxanda Sofian, o boereasă bogată, sora lui Grigore Holban, femee bună și milostivă, dar strașnic de nervoasă, în gospodăria ei, cu slugile.

O văd și acum forfotind toată ziua prin casă, pe la cămări și prin curte, cu un smoc mare de chei și strigând de auzeau toți vecinii prin ferestrele deschise vara :

— Ta-na-na !.. cum se poate aista ! Ta-na-na... ta-na-na !

Și nici astăzi nu deslușesc ce însemna acest „ta-na-na !" a Sofieniței... deși îl aud ca o obsesie, mătărând și gonind slu-

O văd organizând ajutoare pentru cei săraci, și exclamând :

— Tananà ! să facem un comitet de bine-facere.

Și o văd pregătind tot felul de daruri pentru rudele ei mai strâmtorate și venind în ajutorul multor cucoane scăpătate, ascunzându-se de soțul ei, „conu Neculai" și repetând :

— Ira-can-de-mine, — ta-na-na, da cum se poate să ducă lipsă de toate cele... Trimite-i aiasta de la mine, ta-na-na... ta-na-na !...

LUDOVIC DAUȘ

Poezii

de Victor Eftimiu

Moartea trandafirului

In părul tău, murea un trandafir...
Se scutura, petală cu petală,
Și eu priveam înceata-i agonie
Și mă gândeam la visurile mele...

Se scutura petală cu petală...
Și foile-i cele din urmă, toate,
Ghicind că tot vor fi supuse morții,
Simțind că e'n zadar să stăruiască
Intr'o înceată, lungă agonie,
S'au scuturat cu toate dintr'odată...

In părul tău murea un trandafir
Și mă gândeam la visurile mele:
Intâiu s'au dus, tot unul câte unul,
Și-apoi, simțind că le pândește moartea,
Ghicind că e'n zadar să stăruiască
Intr'o înceată, lungă agonie.
S'au dus în stol cu toate dintr'odată...

De câte ori te văd

De câteori te văd înaltă, pală
Cu trupul tău — un crin ce se mlădie —
Cu ochii tăi — aripi de fluturi negri —
Mi-e dor să rătăcesc o noapte 'ntreagă
Cu mâna ta de mână aninată,
Cu trupurile cât mai depărtate...

Vom rătăci așa o noapte'ntreagă,
Vom rătăci așa ca doi lunatici,
Prin tristele ruine de castele
Și prin bisericile părăsite.
Pe largi cărări scăldate în lumină,
Subt cerul plin de lună vrăjitoare...

Și-apoi când va'nălbi albastrul zării,
Ne vom urca spre cer ca două spectre,
Topindu-ne în vântul dimineței
Odată cu luceferii din urmă,
Cu roua și cu fluturii de noapte
Ce mor vrăjiți, la glasul ciocârliei...

Despărțire

O noapte de toamnă cu luna în vârf —
O lună cât pumnul de mare —
O bancă uitată în parcul pustiu,
Vreo câteva foi pe cărare,

Departe, un țipăt de tren rătăcit,
Un câine lătrând cerșetorul —
Acesta ne fuse, în ceasul suprem,
Acesta ne fuse decorul...

Și totuși, în sufletul nostru purtam
Statui și grădini și ruine
Amurguri de aur pe-albastrele mări,
Departe, sub ceruri străine...

Sub ceruri străine... departe... demult
Iubirea creștea ca o floare...
Dar astăzi, petalele-i cad la pământ;
E toamnă — și dragostea moare!

Se scutură floarea sub cerul banal...
O las'o că nu se mai poate!...
Ne moare iubirea în parcul sărac
Si mor amintirile toate!..

Sfârșitul

Și acum, când basmul se sfârșește
Mi-ai spus atât: „Nu cerceta!"
Și apoi te-ai dus, înțelepțește
Să-ți împlinești menirea ta,

Cu ochii umezi, la plecare,
Zadarnic te-am rugat să stai...
Ne-om pierde urma, fiecare
Il știu de mult sfârșitul, vai.

Vor trece clipe, ceasuri grele
Am să te chem, am să suspin
Și'n urmă, cântecele mele
Eu alteia am să le'nchin!

Victor Eftimiu

Constantin Daniel Rosenthal

Un pictor, luptător în revoluția dela 1848

Printre cei cari ar fi avut dreptul să bine merite de la patrie și au rămas totuși uitați și îngropați tot mai mult de șirul anilor, se numără și Constantin Daniel Rosenthal.

Prima urmă ce o găsim în Principat, despre acest om, născut în Pesta, în credința mozaică, datează din anul 1843. La această dată, îl găsim împrietenit cu o mulțime de oameni de seamă ce aveau să joace un mare rol în istoria țării lor, cu: Brătianu, Melinescu, Cretzeanu, Rosetti și alții. Prietenia cea mai strânsă însă, o legase cu C. A. Rosetti, lucru care reese și din scrierile acestuia, din cari desprinde următoarea mărturisire:

„Am primit o scrisoare de la Rosenthal, Il iubesc pe acel om pentru că socotesc că el singur mă iubește cu desăvârșire". Această prietenie reciprocă a avut o mare influență asupra lor. Unul îmbărbăta și mângâia pe celalt. Această prietenie trebuia însă să-i devie fatală lui Resenthal mai târziu.

Cu toate că își dedicase munca noii sale patrii adoptive, dorul de casă, de familie îl copleșea câte odată. Citim în scrierile lui C. A. Rosetti, următorul pasaj. ...„S'a împlinit prorocirea mea că Rosenthal, atunci când va primi scrisoarea cu bani de la maică-sa, o să plângă".

In anii din naintea revoluției a desfășurat o vie activitate artistică. Penelul său a creeat tablouri cari au rămas posterităței ca o dovadă netăgăduită a talentului său. Cu toate acestea ducea o viață mai mult decât sobră. Veșnic la muncă și modest Insuși C. A. Rosetti, o descrie în notele sale după o vizită ce i-oface pictorului în 1845, când Rosenthal era greu bolnav

„Am fost puțin, eri, la Rosenthal și m'am speriat de frigul ce era acolo. Sărmanul om, cum se chinuește, cum se privează de totul, numai pentru a eși din mediocritate. Iată în adevăr dovezi destule că va eși mare omul acesta. Este ciudat cum ținta cea nobilă dă puteri. Sunt aci mulți români ce nu au altă țintă decât a învăța atât cât trebue, spre a momi lumea să le dea bani. Nici unul din ei nu șade în frig ca Rosenthal, nici unul din ei nu suferă de despărțirea părinților lor, ca dânsul. Pentru ce nu au astă putere? Pentru că ținta nu le este nobilă. Omul când apucă spre fapte rele, drumul este deschis și povârni-Numai virtutea dă putere mare. Vițiosul totdeauna este slab și laș".

Rosenthal avea și darul de a fi un bun artist în vioară. Consola adesea pe prietenul său, cântându-i din „melodiile irlandeze". Dorința lui C. A. Rosetti era să aibă pe mama și pe fratele său, pe Winterhalder și Rosenthal în mijlocul țării sale fericite.

C. A. Rosetti plecând la Paris în anul 1845 nu s'a despărțit de Rosenthal, căruia vânzarea unui tablou îi procură suma necesară de a face o călătorie la Londra. Primește de asemeni o scrisoare de acasă în care e vestit că un alt tablou al său a fost vândut. In urma acestei scrisori, plin de tristețe spunea lui C. A. Rosetti „în scrisoare se vorbește numai de tine, eu nu mai am decât o mică parte în scrisoarea părinților mei". La 19/31 Martie 1846 Rosenthal pleacă la Londra.

In luna lui April Rosenthal se reîntoarce la Paris. Mai trist și descurajat ca oricând. C. A. Rosetti atribuia această perdere de moral, faptului că Rosenthal nu petrecuse nici odată și la Londra avuse ocazia să guste din plăcerile vieții. Citim în însemnările sale „Zicea că nu mai are nimic să-l facă să trăiască, pierduse speranța. Voia să fie mare, cu renume, era în vârstă. Nu iubea și nu era iubit. Nu avea nici cea mai mică distincție, nu avea patrie, nu avea pentru cine lucra și ce nădăjdui. Cum dar să nu fi suferit. Odată zicea: „Când mă gândesc la câte am făcut și suferit, îmi vine a zice că atât de tare eșisem din pântecele mamei, încât mi-a dat toate acele suferinți Dumnezeu, pentrucă i-a fost frică de puterea mea". C. A. Rosetti văzând tristețea lui Rosenthal și voind a'l încuraja îi dăruește o vioară zicându-i: „Muzica e limba sufletului, această limbă ți-o dau cu care să ne spui acea ce sufletul tău simte. Și astfel durerile tale se vor mai ușura".

Și Rosenthal cânta și plângea. Lacrimele suferinții, ale dorului de casă, lacrimile sacrificiului.

In 1846, în luna August, C. A. Rosetti în drumu-i spre țară vizitează în Buda-Pesta pe mama lui Rosenthal. „Am fost la mama lui Rosenthal să-i cer ceva parale, (pentru Rosenthal) dar nu am avut curajul. Erau toți foarte triști. Moartea și falimentul îi amenința și mă rugară să nu-i spui lui Rosenthal *„el va avea pensia lui, ziceau ei"*.

Zorile anului 1848, au fost sărbătorite de C. A. Rosetti în tovărășia lui Rosenthal, Winterhalder, Cornescu și Cretzulescu. Pictorul lua parte nelipsit la acele „ședințe literare" ce s țineau la Rosetti acasă. Aci se citeau cursurile lui Michelet și Edgar Quinet, care trebuiau să-i pregătească sufletește prin noui imbolduri, la desăvârșirea marei opere de reforme, opera anului 1848. Const. Rosenthal a luat parte activă la revoluțiune, dând concursul său neobosit, prietenilor săi. Iată o cerere publicată „în numele poporului român" de guvernul provizoriu de la 1848 cu referire la cei doi buni prieteni ai lui C. A. Rosetti.

„Dreptate și frăție
Guvernul provizoriu

D-nii Enric Winterhalder și Const. Daniel Rosenthal au cerut de la subt iscăliții a fi primiți între cetățeni și a li se acorda indigenatul, a căror cerere supunându-se acelui guvern, este rugat a chibzui și a da subt iscălitului poruncă de urmare.

Salutare și Frăție

No. 22

Ministru din lăuntru N. GOLESCU.

1848, Iunie 18".

După căderea revoluțiunei, C. A. Rosetti și ceilalți membrii ai guvernului provizoriu 'sau refugiat la Paris, spre a împărtăși soarta cu prietenii săi. In anul 1851 Rosenthal este trimes de către comitetul revoluționar (acel din 1848, reîntocmit) de la Paris, în Transilvania spre a face propagandă printre românii de acolo.

In luna Iulie, C. A. Rosetti îi expediază o ladă mare cu broșuri și manifeste de propagandă, îndemnându-l să meargă și la Sibiu, în acelaș scop.

La 28 Iulie, un ziar german din Frankfurt publică următoarele: „Aflăm din Pesta că pictorul Rosenthal de curând arestat, s'a spânzurat în închisoarea sa, în noaptea de 23 ale lunei corente. S'a găsit la dânsul o sumedenie de proclamații revoluționare, etc., etc". Această știre, era însă numai o versiune oficială a poliției ungare.

In urma cercetărilor făcute s'a constatat că Rosenthal a fost torturat, că i s'a smuls carnea de pe el cu un clește înroșit în foc, pentru a-l sili să-și denunțe tovarășii. El a murit în chinuri, refuzând a da vre-un amănunt despre tovarășii săi.

Corpul său, a fost refuzat mamei lui, spre a nu se vedea urmele torturei.

C. A. Rosetti, pe lângă că pierdea pe unul din cei mai buni prieteni, se credea și vinovat sufletește de moartea lui Rosenthal, pe care-l numea: „martir al amiciției".

Voi cita și o scrisoare a lui Rosenthal — trimisă, după câte cred printr'un frate al său — către C. A. Rosetti. (tradusă din franceză) :

„Note solicitate de cetățeanul Rose, pentru a servi cetăcencei Rose".

A scrie o serie de articole subt forma unui foileton-roman destinat a apare în jurnalele de Duminecă din Londra. Ziarul Times e obligat, îl cunoașteți. A povesti partea populară, umanitară a revoluțiunei române, a povesti partea sa frumoasă, adică întreaga revoluțiune. A arăta că nu a fost opera câtorva oameni, că mic și mare, săraci și bogați, locuitori de la orașe și locuitori de la sate, preoți, bătrâni, femei, copii, toți au luat parte la dânsa, că a fost opera lui Dumnezeu, opera tuturora. A descrie scenele de devotament patriotic, de curaj, de eroism: lupta din Dealul Spirei, câmpul lui Traian în momentul dezbinării, mai ales când soldați și voluntari, cu lacrimele în ochi luau corp la corp pe șefii lor, care, voiau să i părăsească zicându-le: „Nu ne trădați, voi ne ați promis a merge în fruntea noastră rămâneți, să murim împreună. A descrie orașul București, în timpul nopței acelea pe care, nu o voi uita nici odată când se răspândise zvonul că turcii vor năvălii în oraș, înmiitele scene petrecute în timpul războiului din Transilvania, pe care Boliac și fratele meu ți le vor povesti. A descrie cumințenia și maiestatea poporului suveran, în timpul mărețelor întruniri, a povesti despre comisiunea țăranilor și sfintelor lor cuvinte, a descrie câmpia libertății și cei șaizeci de mii de români reuniți în adunare națională la Blaj, în Transilvania. Ionescu se găsea prezent la Blaj, că nu va da toate detaliile ale acestei mari sărbători. A face să iasă în evidență partea care, au luat'o femeile

ficiu, a arăta cum se lipseau de juvaerele lor, mergând să le depună cu produsul muncei lor, pe altarul patriei, a face portretul cetățencei Davisson, a descrie pe femeea Spătescu fugind spre palat, cu părul în dezordine, pe jumătate îmbrăcată și cu pistolul în mână. Ori cât pe această femee descrie-o. Imaginează-ți scena, fă-i un portret, însuflețește-l cu sufletul nostru și va fi tot de odată un object de inspirație pentru străini și un model, un izvor de inspirații pentru eroinele noastre de mâine. A povesti frumosul rol pe care, femeile l'au jucat în timpul războiului Transilvaniei, pe care, Boliac și fratele meu ți le vor spune. A face să reiasă toată importanța, asociației femeilor transilvănene, al căror scop este educația orfanilor din războiul pentru independență A arăta că acest comitet, cu reședința la Brașov, este compus numai din femei, având ca președinte o femee, ca secretar o femee, casier o femee. A pomeni numele lor, dacă veți putea să vă procurați „Gazeta Transilvaniei", care vorbește deeprs aceasta.

Este un fapt unic, în ambele părți ale lumii, fără precedent în istorie.

Este un fapt imens. In ochii mei, e cel mai mare fapt ale timpurilor moderne, este prima răsărire a aspirațiunilor și străduințelor socialiștilor, cugetătorilor, prietenilor umanității. Scrieți, scrieți și în acea parte, fiți convinși, oameni de suflet, ne vor ceti în genunchi.

O țara mea, țară de mistere, țara minunilor, lumea nu te cunoaște, tu nu cunoști lumea și tot tu ești aceea ce inventi în totdeauna lucrurile mari! (Eochery ar trebui să scrie un articol pentru o revistă sau un jurnal din Paris. Aceasta i-ar da ocaziunea de a vorbi de evoluțiunea noastră, foarte puțin comună în Franța. A face să i se vază caracterul tot de odată național, democratic și social. Pentru a ne îndemna mai mult unul pe

Constantin Daniel Rosenthal
(Dupa un auto portret din 1850)

altul, vă zic că toate cele ce vom scrie vor apare în Franțuzește, Englezește, Nemțește, în limba Polonă. Ittaliană, Spaniolă și Portugeză. (scrisoarea aci e arsă și ruptă, voi cita pasagiile ce le voi putea extrage).

. . . . în lumea nouă . . . . și care au început prin a prezenta în ajunul revoluțiunei, fugind după Generalui Rus și strigând-i :

„Generale! Stingeți-vă țigara, ascundeți-o, retrageți-vă Generale, retrageți-vă. O să puneți foc orașului, o să puneți foc țării... și dacă nu veți..."

Această scrisoare trebue să fie din anul 1850 sau 1851.

Constantin Rosenthal a fost unul din cei mai buni pictori ai renașterii române. A avut de elev și pe nemuritorul Th. Aman. Multe din pânzele sale s'au perdut, altele sunt prin străinătate.

Din cele aflate la noi, voi cita o parte, aflătoare pe la particulari și în muzeele statului. Portretul boerului Socolescu. Portretul doamnei C., Portretul domnișoarei X. 1892, Elena Obedeanu, mama lui C. A. Rosetti, 1847.

O scenă de interior din timpul exilului, (Mălinescu, Rosetti, Brătianu) 1850. România la 1848 România la 13 Septembrie, 1848. O scenă de interior cu auto-portret (Rosetti. M. Rosetti, Rosenthal) 1850, Maria Rosetti, C .A. Rosetti, 1850.

Tablourile sale, mai cu seamă portretele sunt foarte reușite Penelul său era condus de suferință și desnădejde.

In toate tablourile sale, găsim ceva dulce, ceva fermecător.

C. A. Rosetti în testamentul său, lasă o scrisoare către muzeul național în care se vede dragostea până la moarte ce păstrat-o lui Rosenthal și iubirea acestuia către țară.

„Domnule director
al
Muzeului de Tablouri din București.

Domnule Director,

Constantin Daniel Rosenthal, a iubit România ca cel mai adevărat român și chiar viața i-a jertfit-o.

La 1848 a făcut o schiță prin care, în câteva trăsături de penel, a fotografiat România de la 1848, oferind tuturor ramura de măslin! In exil a făcut un tablou, reprezentând România la 13—25 Septembrie 1848 (Bătălia pompierilor) reprezentând o femee țărancă care, scapă din luptă drapelul naționalității, al libertății și al dreptății.

Pe cât am trăit nu am avut destulă putere pentru a mă despărții de aceste icoane. Acum, îndeplinesc, prin soția și fiii mei, dorința ce mi-a fost exprimat amicul meu Rosenthal; acea de a depune în numele lui muzeului național, aceste două tablouri istorice.

ss. C. A. Rosetti"

Inchei rândurile mele, prin care, am încercat să aduc un umil omagiu, marelui om, ce a fost Const. Rosenthal. Celui ce s'a jertfit pentru alții pe altarul suferinței. E o mângâere ca cel puțin astăzi i se dă un loc de cinste lui Rosenthal, printre primii pictori, apostolii ai artei Române.

CONST. V. ROSETTI

Visul

Ascult cum viața-mi curge pe sub vise
Și-mi pare că-i un fluviu 'ndepărtat
Ce murmură prin vremi neîncetat
Săpându-și matca 'n surele abise.

Și cântecul ei îl cunosc de mult:
— In noaptea vremii mi-am pierdut isvorul
Și tot spre noaptea ei mă mână dorul...
E-un cânt de călător; — cum îl ascult,

Din unda lui ușor se înfiripă
Un stol, vâslind molatec din aripă:
Sânt pescărușii visului senin;

Desprinși din svonul undelor, alene,
Se 'nalță 'n nesfârșiri aeriene,
Plutind deasupra fluviului, lin.

Mircea Gheorghiu

Enciclopedia umorului

Din „magaziile de veselie" şi „foile de petreceri" de odinioară

I

O mumă dojena pă fiul său, care se înbătase, zicându-i că este ca un dobitoc.

— „Il năpăstueşti", zicea tatăl său.

— „Cel fel?", răspunse muma, „cum poţi se zici, că'l năpăstuesc?".

— „Inţelege-mă bine, nu zic, că năpăstueşti pe el, ci pă dobitoc, căci cine a mai văzut un bou ori un cal beat?"

II

Oare cine călcă din întâmplare la teatru, un ofiţer pă picior.

— „Cine mă socoteşti?" îi strigă ofiţerul.

— „Te socotesc un ofiţer vrednic, dar dumnata cine mă socoteşti?".

— „Un nebun' răspunse ofiţerul.

— „Se vede, zicea celălalt, că amândoi avem greşală." (Din Calendarul Rumânesc pă anul 1838").

III

O muere trecută, vrând se treacă încă de tânără, zicea într'o adunare, că n'o fi având mai mult de cât douăzeci şi cinci de ani.

„Vezi! îi zice o prietenă, atunci când învăţam amândoă clavirul, Dumneata nu erai încă născută".

IV

Un englez mergea călare cu sluga lui. Sluga adormise pe cal; stăpânul întorcându-se şi văzându-l dormând, îi strigă:

— „Toms! iar ai adormit? Mă prinz că ai pierdut ceva".

Sluga să uită îndărăt la şaua, şi răspunde:

— „Milord, Dumneata ai câştigat prinsoarea, geamantanu lipseşte".

(Din „Calendarul popular românesc pentru anul 1839" Bucureşti).

V

Doi tineri bine îmbrăcaţi, intrară la un cizmar vestit.

— „Domnule" zicea unul dintrânşii, „sânt strein aici şi voiu să'mi cumper o păreche de cizme; şi fiindcă prietenul meu mi-a zis, că Dumneata eşti cel dintâi cizmar la oraş, de aceea mă îndreptez către Dumneata. Peste vre'o câteva ceasuri trebue să plec de aici, aşa dar aş vrea să le iau numai decât cu mine. Cât pentru preţ nu'mi pasă numai cizmele să fie bune".

Cizmarul ducea cu multe complimenturi aceşti doi domnişori într'o odae d'aleturea, arătândule mai multe părechi de cizme. Streinul încercă vre-o câteva şi alege în sfârşit o pereche, care îi venea foarte strâmte.

„Iubite prietene", îi zice tovarăşul lui, „peste vre-o câteva ceasuri vom ajunge la sfârşitul călătoriei noastre, pentru ce vrei să mai cumperi încă cizme, care nici nu sânt făcute pe piciorul tău?"

— „Imi sânt potrivite".

— „Dar eu 'ţi spui că nu'ţi vin de loc bine, sânt prea strâmte, nici nu poţi să umbli cu dânsele; vezi, de osteneală îţi curge sudoare".

— Asta nu e de mirare la căldura grozavă, ce face aici în odaie. Fă bine, Domnule, şi deschide puţintel uşa". Cizmarul o făcu. Prietenul cumpărătorului nu înceta să critice cizmele, să zică că nu sânt bune de nimic şi altele asemenea. Celălalt scoate în sfârşit punga ca să plătească cizmarului, când prietenul lui strigă necăjit:

— „Este o nebunie să cumperi astfel de cizme proaste, care nici nu'ţi vin la picior, o mare nerozie! umbli schiop".

— „Asta ai minţit".

— „Minţit? mai spune o dată vorba asta!" zice criticantul însoţând aceste cuvinte cu o lovitură la obraz (ce să numeşte palmă), şi fuge, celălalt după dânsul ca să-l prinză.

Cizmarul uitându-se după dânşii, zicea în sine: „Cizme proaste, azi! — Dar o să-l prinză, o să-l prinză!'

Poate că l-a şi prins, dar cine a fost prins mai bine era cizmarul, căci nici pe unul nici pe altul, nici cizmele lui, nici plata pentru ele n'a mai văzut.

VI

Unui soldat bătrân s'a dat drept mulţumire cu slujbele sale cele îndelungate, o slujbă de dorobanţ al poliţiei. Cea dintâi însărcinare în postul lui cel nou era să arestuiască o văduvă anume Knof, lăcuind pă uliţa Târgului No. 19.

Peste vre-o câteva ceasuri, să întorcea, răportând comisarului de poliţie că şi-a înplinit slujba întocmai, însă cu oare care grăutate din pricină că adresul avea o mică greşală; „căci", zicea, „această văduvă nu lăcueşte pă uliţa târgului, ci pă uliţa brutarilor; nu la No. 19, ci la No. 70, şi numele ei nu este Knof, ci Struf, şi în sfârşit nu este o văduvă, ci este un chirigiu".

VII

Un om însurat de curând intrase în bănuială, că vizitele unui tânăr frumuşel ar fi nu atât pe seama lui, de cât pe seama nevestii sale şi că aceea îl vede cu plăcere. Vrând a se încredința de adevărul, născoci următorul mijloc ca să dovedească dacă bănuiala lui este temeinică. Intr'o seară, când iarăş câte trei şedea împrejurul mesii, bărbatul, ca din întâmplare, stângea luminarea, îşi înnegri cu negreală, ce pusese mai din nainte în buzunar, degetele, şi apucând cu aceste degete nevasta lui subt nas ca spre mângâere, îi zise cam în glumă:

„Nu te supăra, draga mea, mă duc să aprinz numai de cât". Eşi din odaia şi după vre-o câteva minute se întorcea cu lumânarea aprinsă. Tânărul şi nevasta şedea fieşcare cinstit la locul lor; dar şi unul şi alta avea nişte musteţe negre, şi sărmanul bărbat pricepu, că nevestica lui a întrebuinţat vremea, pă când el era afară, ca să sărute pe amorezul ei.

(Din „Magazie de petrecere al calendarului popular românesc pentru anul 1840").

VII

Jurnalurile din Franţa povestesc multe anecdote de un actor, anume Moesard, care dovedesc bunătatea inimii lui. Intr'o i, aflându-se pă „senă", avu în rola lui să blesteme pă o fiică vinovată: cu mâna rădicată era să-şi înceapă declamaţia, când un glas din parter îi strigă:

„Moesard! să nu blestemi pă tânora sârmana, ia poate să va căi şi'şi va îndrepta purtările". — Moesard nu era în stare să pronunţieze blestemul prescris prin rola lui, ci zicea numai:

‚Toţi sântem păcătoşi, milostivul Dumnezeu te va ierta şi pă tine".

VIII

Un hirurg s'a chemat la unul, care dobândise o rană mică la un duel. După ce s'a uitat la rană, a poruncit slugii sale să alerge cât va putea, ca să aducă un blastru. Rănitul s'a speriat şi a întrebat pe hirurg, dacă rana este atât de primejdioasă? Hirurgul a răspuns da; căci dacă băiatul nu va sosi în grabă cu blastru, rana se vindecă mai 'nainte de a se intoarce el.

(Din „Magazie de petrecere al calendarului popular pentru anul 1842", — cu subtitlul" o culegere de "istorii şi anecdote").

Notă. — Anecdotele de mai sus fac parte din enciclopedia umoristică românească anterioară anului 1855. Când se va scrie istoria umorului la noi, va trebui să se ţină seama de ele şi cercetătorul va răscoli neapărat prin toate: „magaziile de veselie"; prin „foile de petrecere" ale calendarelor din acea vreme, spre a putea să-şi adune materialul necesar. In broşurele pomenite el va găsi diferite anecdote: unele traduse din literaturile străine; altele româneşti de provenienţă cultă sau pseudopopulară, termin impropriu poate, pe care îl dăm acelei literaturi izvorîtă din mahalalele oraşelor; răspândită apoi şi prin massele poporane unde o întâlnim mai târziu transformată şi variată.

GHEORGHE CARDAŞ

Desen de A. GUILLOME

— Când ne-om lua îţi cumpăr şi ţie o pălărie.

Din glosarul lui Gheorghe din Moldova

XVIII. MÎNELE

1. Lung de mînă.
2. Mînă spartă.
3. A nu-i da mîna.
4. A'şi mînca mînele.
5. A se duce cu mîna goală.
6. A'şi frînge mînele.
7. A'i da peste labă.
8. A uită dela mînă până la gură.
9. A'i cădea în labă.
10. A umbla cu zilele 'n mînă.
11. A fi mînă dreaptă.
12. A merge mînă'n mînă.
13. A'şi pune mînele'n cap.
14. A'şi spăla mînele.
15. A se ţinea cu mînele de pîntece.

XXIX. COTUL

1. A da cu cotul.
2. A arăta cotul.
3. Din cot.

XXX. PALMELE

1. A'i cădea 'n palmă.
2. A bate palma.
3. Cît ai bate'n palmă.
4. A şterge din palmă.
5. A'i sufla din palmă.
6. A ţinea'n palmă.
7. A ţinea ca'n palmă.

XXXI. PUMNII

1. A rîde'n pumni.

XXXII. DEGETELE

1. A se frige la deget.
2. A se tăia la deget.
3. Nu-i ajungi nici la degetul cel mic.
4. A arăta cu degetul.
5. A merge'n vîrful degetelor.
6. A se trage 'n degete.

XXXIII. UNGHIILE

1. A tăia unghişoara.
2. A mînca de subt unghii.
3. Nici cît îi negru subt unghie.

XXXIV. PICIOARELE

1. Bună de picior.
2. A se usca pe picioare.
3. A rupe picioarele.
4. A da cu piciorul.
5. Cu coada 'ntre picioare.
6. A sări 'ntr'un picior.
7. A lua peste picior.
8. A cădeà de picioare.
9. A'şi luà picioarele după gît.

XXXV. TALPILE

1. A bate la tălpi.

XXXVI. CALCAILE

1. A i se aprinde călcăile.

XXXVII. PIELEA

1. A'şi ieşi din piele.
2. In pielea goală.
3. A frige piele.
4. A nu'şi încăpea în piele.
5. A da pielea 'napoi.
6. A rupe pielea.
7. A fi în pielea cuiva.
8. A luà două piei.
9. A da pielea popei.

XXXVIII. OASELE

1. A rupe ciolanele.
2. A ajunge cuţitul la os.
3. A'i intra frica în oase.
4. A'i muia ciolanele.
5. Oase sfinte.

GHEORGHE DIN MOLDOVA

UMORUL AMERICAN

O mică escursie la Paris

de Geo W. Curtis

Paris, Octomvre

Sufeream grozav de răul de mare. Şi nu mă îngrijeam de nimic, de cât de ora sosirii. Oh! dragă, m'aşi fi lăsat chiar de Paris (cel puţin eu unul, gândeam aşa). Dar, vai! cum puteam eu să judec aşa! Inchipuiţi acum un loc unde nu numai guvernanta vorbeşte franţuzeşte, dar unde oricine, portarii, birjarii, fata în casă, — nu pot să vorbească deloc altfel! Unde chiar săracii cerşesc şi oamenii de rând înjură, numai în franţuzeşte!

E inexprimabil de frumos. Ei bine, chiar câinii înţeleg acolo franţuzeşte; toată lumea se lăfăeşte într'un lux de franţuzească, şi, negreşit, toată lumea-i fericită..

Toată lumea — dar bietul domn Potiphar?

Lui nu-i prieşte deloc asta.

Sosiţi, am tras la Meurice, — ca toată lumea bună; cel puţin Crauche Boosey spunea că Lord Brougham acolo trage (pentrucă Boosey avea obiceiu să citească în Cralignani); şi eu, cred că-i la modă să faci aceeace şi Lord Brougham face.. D'Orsay Firkin spuse că hotelul Bristol era mai *recherché*.

— „Asta 'nseamnă mai ieftin?" se interesă d. Potiphar.

D. Firkin îl privi cu milă.

— „Eu vreau numai", spuse d. Potiphar într'un fel de grea respiraţie — pentrucă ţineam această conversaţie în aer liber pe drumul dela Boulogne la Paris — „eu vreau să merg acolo unde este cineva care vorbeşte englezeşte".

— „Dragul meu domn, sunt destui *commissionaires* la toate hotelurile, şi ei ştiu bine toate limbile" spuse d. Firkin într'un chip politicos.

— „Oh! dragul meu!" — spuse d. Potiphar, ştergându-şi fruntea cu basmaua roşie pe care el o poartă în totdeauna în ciuda d-nei Potiphar — „ce e un commissionaire?"

— „Un tâlmaciu, un cicerone", răspunse d. Firkin.

— „O călăuză, un filosof şi un prieten", adăogă Kurz.

— „Kurz, tu vorbeşti franţuzeşte?", întrebă nervos d. Potiphar.

— „Evident" răspunse acesta.

— „Pfii, domnule.." se gândi d. Potiphar privind neconsolat prin fereastră....

Puţin după aceia ajunserăm.

— „Acum suntem la Barrière", spuse d. Firkin.

D. Firkin se ridică cu un aer milităresc.

Coborârăm şi intrarăm în camera unde se revizuiau bagajele.

— „Est-ce qu'il y a quelque chose à déclarer?, întrebă un ofiţer adresându-se d-lui Potiphar.

— „Dumnezeule, ce-i mai fi spunând şi d-ta?", îi zise domnul Potiphar, privindu-l drept în faţă.

Ofiţerul surâse, Kruz îi spuse ceva, la care el se înclină şi trecu mai departe.

Trecurăm deoparte pe trotuar. Şi mărturisesc că nici eu nu puteam înţelege o iotă din ce vorbea mulţimea aceea şi ce bodogăneau birjarii. In sfârşit Kurz luă o trăsură şi plecarăm la Maurice.

— „E strasnic, nu?", întrebă d. Potiphar gâfâind.

Când ajunserăm la hotel, un domn (d. Potiphar zicea că-i sigur că era *domn*, după o observare pe care o făcu — în englezeşte), ne întâmpină înclinându-se.. Dar înainte de a deschide uşa trăsurei, d. Potiphar îşi scoase capul prin ferestruică şi ţinând uşa închisă, strigă, în englezeşte:

— „Mă rog, vorbiţi englezeşte aici?"

— „Desigur, domnule", răspunse funcţionarul; şi asta era muzica ce-i plăcea d-lui Potiphar...

Camera mea era lângă a Potipharilor şi am auzit multe lucruri, puteţi fi siguri.. Nu-mi pusesem asta în gând, dar nu puteam altfel. In dimineaţa următoare, când amândoi erau gata să vie jos, auzii pe Polly, strigând:

— „Domnule Potiphar, dacă-i vrea să întrebi de camera d-tale, ţine minte că e *num ro quatre vingt cinq*. Şi ea pronunţă numărul foarte rar. „Acuma, încearcă, d-le Potiphar".

— „Da, dragă. Cheatri-ven-senc".

— „Foarte bine. *Au troisième;* asta înseamnă la etajul al treilea. Acuma, încearcă".

— „O tror — O trorsi — o trorsi — vai dragă!" murmură el desperat.

— „Eme" zise d-na Potiphar.

„Eim" spuse şi el.

— „Aşa dar?"

— „O trorsieim".

— „Aşa! Foarte bine!... spuse d-na Potiphar şi amândoi ieşiră din cameră. I-am întâlnit jos. Noi, pornirăm înaintea d-lui Potiphar, dar în curând auzirăm pe cineva vorbind. Ne oprirăm.

— „Monsieur veut-il prendre un commissionnaire?"

— „Cheatri-ven senc", răspunse d. Potiphar cu multă mândrie.

— „Comment?", spuse celălalat.

— „O tror — o tror — oh! Polly-sieim—sieim!", răspunse d. Potiphar.

— „Vorbiţi englezeşte?", întrebă comisionarul.

— „O! Sfinte Dumnezeule! Da, dar d-ta?", întrebă mirat d. Potiphar.

— „Eu vorbesc toate limbile, domnule", răspunse celălalt, „şi vom întrebuinţa *de* engleza dacă vroiţi. Dar *Monsieur* vorbeşte *très bien* de limba franceză"...

— „Mă rog, d-ta vorbeşti englezeşte acum?", întrebă d. Potiphar.

Comisionarul îi răspunse că el era.. — dar d. Potiphar îl luă de braţ şi-i zise:

— „Dragul meu domn, dacă eşti liber, aşi fi foarte vesel să mă întovărăşeşti în plimbările mele prin oraş".

— „D-le Potiphar", strigă Polly, „haide!"

— „Viu, dragă", răspunse el, apropiindu-se cu comisionarul de braţ. In zadar d-na Potiphar făcea semne şi se'ncrunta. Soţul ei nu voia să'nţeleagă. Aşa că, luându-i celălalt braţ şi urându-i comisionarului „drum bun", ea încercă să-i despartă, Dar Potiphar se strânse de însoţitorul lui şi o informă:

— „Polly, domnul ăsta vorbeşte englezeşte"..

— „Nu-l ţine de braţ" şopti ea, ăsta-i un simplu servitor".

— „Da, servitor! Dar dacă l-ai fi auzit vorbind franţuzeşte ai fi văzut şi tu cât de nobil e".

A trebuit să treacă multă vreme.. până ce Polly a fost în stare să facă pe iubitul ei soţ să'nţeleagă situaţia..

— „Hai!", zise el în cele din urmă, „să zicem că'nţeleg!"...

V'ar fermeca dac'aţi auzi cât de inteligent vorbeşte d-na Potiphar despre societatea franceză, deşi ea a văzut-o numai dela distanţă. Dacă vă vom face o mică dare de seamă, veţi vedea cât de desăvârşită e.

„Suntem aici numai de câteva săptămâni şi cunoaştem acum toate prăvăliile moderne şi ştim ceva mai bine franţuzeşte — (când au venit nu ştiau o iotă) şi mergem la cofetărie şi mâncăm *savarins* în fiecare dimineaţă la 12, şi mergem cu trăsura la *Bois de Boulogne* după amiază, şi dejunăm admirabil, iar seara mergem la operă sau la teatru. Evident, nu prea avem multă lume în societatea noastră. Dar fetele de prăvălie îi arată d-nei Potiphar femeile din lumea mare, aşa că ea poate să le distingă atunci când ne plimbăm cu trăsura. Şi bancherul nostru, de dimineaţă până seara ne ţine numai în fiecăreli şi servitoarea d-nei Potiphar, Adèle, e de nepreţuit în furnizarea informaţiunilor; iar d. Potiphar răpeşte mult din ocupaţia comisionarului său şi se duce să-şi mai studieze *Galignani*-ul şi frecventează biblioteca engleză, unde, mi s'a spus, — îşi anunţă prezenţa (când vede că englezii aceia n'au gust de vorbă), începând cu „Pfiu, domnule!" şi ştergându-şi faţa cu basmaua. El deobiceiu îşi deschide convorbirile asigurându-se de vre-un englez, zicând: „Buon meitin, dar poate că d-voastră nu puteţi vorbi franţuzeşte, domnule"...

— „D-ta, desigur că nu!", îi răspunde odată un domn.

— „Nu, domnule; aici aveţi dreptate", răspunse d. Potiphar. Dar nu mai putu căpătă alt cuvânt de la convorbitorul său.

In altă zi, el fu primit într'o cameră întunecoasă, într'o mare casă veche, într'o stradă singuratică — e aristocratică, îi spuse ghidul — şi acolo un comisionar de picturi îi arătă un admirabil *Nicolas Poussin*, pictat pentru familia acestuia, al cărei moştenitor, acum în împrejurări grele, trebue să vândă pictura cu mari sacrificii.

— Onoratul prieten al lui Potiphar, comisionarul, îi spune o istorie, în timp ce cel cu pictura stă trist meditând la sacrificiul cu care datoria însărcinează une ori pe oameni... El îl informează pe bunul Potiphar, cu ajutorul foarte-prietenosului comisionar, că el a fost îndemnat să-i ofere pictura, nu numai pentru că toţi americanii au un gust aşa de fin (după cum i-a dovedit experienţa) pentru artă.. nici pentrucă ei sunt astfel — cu drept cuvânt — mult mai darnici de cât nobilimea altor naţiuni, ci pentrucă moştenitorul acesta, în împrejurări grele vrea să ştie că e cu totul exclusă posibilitatea ca pictura să fie văzută în Franţa.

Nobila familie care este aproape zdrobită că vinde o operă aşa de mare şi de valoroasă, ar fi cu totul nenorocită dacă vânzarea ar fi aflată şi pictura recunoscută undeva în ţară.

„*Monsieur* e un *gentleman*, şi el va înţelege sentimentul unui gentleman în astfel de împrejurări".

Comisionarul adaogă că n'ar fi curios ca proprietarul să vie să vadă pictura chiar la ora aceea, ca să afle ce ocazie este pentru vânzarea ei. Dacă această bătac în uşă ar fi chiar a lui, n'ar fi de mirare. Moştenitorul intră. El are o mustaţă foarte mare, părul negru şi privirea cam ciudată.

D. Potiphar este recomandat. Moştenitorul priveşte trist pictura şi el şi cu comisionarul îşi indică frumuseţile ei unul altuia. In sfârşit,, onoratul meu Potiphar cumpără opera de artă. Pentru oricine altul, negreşit, în Franţa de exemplu, preţul ar fi unsprezece mii de franci. Dar francezii au fraternizat cu americanii; se va reduce o mie de franci.

D. Potiphar e încântat cu târgul, şi când e întrebat unde va fi trimisă pictura, zice cu o voce tare, rar — „Hotel Miuriis, chatri — ven — senc — o — trorsi eim".

Din englezeşte de AL. HALLUNGA

Desen de A. GUILLOME

— Mai bine dă-mi acum de bună voe, pentru că peste un an, doi, o să-mi dai cu dobândă.

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

Pe 12 luni 150 lei
" 6 " 75 "
" 3 " 40 "

CRONICA SPORTIVA

O călătorie în interesul Educ. Fizice
(Stockholm--Paris--Coblentz)

Articolul ce publicăm azi și care va fi urmat de altele, este datorit d-lui colonel Virgil I. Bădulescu, directorul „Institutului Național de Educație Fisică" din București și membru în comitetul central al „Federațiunei Societăților de Sport din România".

D. colonel V. I. Bădulescu, unul din rarii noștri cunoscători ai marei și importantei probleme a educațiunei fisice și totdeodată unul din prea puținii ce au contribuit la înfăptuirea „Institutului Național de Educație Fisică", a urmat înaintea începerei războiului European, cursurile „Institutului Central de E. F." dela Stockholm, unde s'a distins și a lăsat cea mai bună impresie atât printre profesori cât și printre numeroșii săi camarazi suedezi. Titlul ce a obținut acolo și opera la care s'a devotat în România de câțiva ani, e cea mai bună garanție că problema educației fisice va fi cercetată și la noi așa cum merită și s'a făcut de mult aiurea, și că Neamul nostru va trage în fine folosul de care a fost lipsit atâta timp fără voia noastră, a acelora cari ne-am pus energia și mintea în slujba ei.

D. C.

„Institutul Național de Educație Fisică" și-a început activitatea la 1 Decembrie 1922. Greutățile și luptele prin care am trecut pentru întemeerea lui, ne rămân doar o plăcută amintire, pentru că ne-au dat bucuria izbândei. Nu tot astfel putem însă privi nenumăratele piedici și strâmtori, ce ne pândesc din toate părțile.

Ideia a triumfat și școala s'a deschis, dar anul acesta nu s'a putut primi decât studenți și ofițeri, neavând profesoare pentru fete — și *educația fizică a femeii este, desigur, cel puțin tot atât de importantă ca și a băieților*. Iată deci o primă trunchiere a realizărei noastre. Apoi, chiar școala în sine, este lipsită de instalațiile necesare; și dacă în anul prim, ne putem mulțumi, ca studenții să-și complecteze și să-și desăvârșească cunoștințele de anatomie și fiziologie, — urmând cursurile Facultății de Medicină, — iar practica să se reducă la gimnastică, scrimă și boxă, nu ne putem gândi ca aceasta să se repete mai mulți ani de-arândul și nu ca să se bată apa în piuă a luat ființă un asemenea institut.

*

Un asemenea institut are neapărată nevoe de săli de gimnastică model, — și nu va fi prea mult una pentru toată țara, — și are încă, mai mare nevoe de un câmp de exerciții sub cerul liber (jocuri, gimnastică, sporturi), minune care nu se află încă în Bucureștii României Mari, *și fără de care nu se poate concepe o școală de Educație Fizică*, — afară de perioada de iarnă în care ne găsim.

Avem astfel absolută și imperioasă nevoe de o *organizare materială* (câmp, săli aparate, etc.) și nu mai puțin, nevoe de o *organizare intelectuală*, în care intră, în afară chestiunei amintite a profesorilor și profesoarelor, stabilirea de legături cu organizațiile similare străine oficiale și private, cât și diferite autorizații de publicistică reciprocă, traduceri, etc.

Toate aceste chestiuni cer multe și nenumărate sforțări, încercări, dibuiri, astfel că plecarea în străinătate, la fața locului, rămânea singura scăpare. Pe de altă parte, primăvara cu începerea lucrului fiind aproape, se cerea o cât mai grabnică rezolvire și de aceea a trebuit să fac acest „raid" de douăzeci și două de zile în străinătate. Momentul era bine ales, deoarece elevii institutului aveau să petreacă acest timp în vacanță și la Sinaia, — în vederea cursului de ski, — iar vizita mea în străinătate trebuia să coincidă cu reluarea activității școlare de acolo.

Am pornit astfel, întâi la Stockholm, marea metropolă sportivă a Europei, unde, interesând în demersurile mele pe toți vechii mei prieteni suedezi, și după nesfârșite alegeri, am reușit să aduc la bune rezultat toate cerințele:

Mai întâi modificarea și complectarea planului câmpului de exerciții și al sălii de gimnastică, ce urmează a se executa chiar în primăvara aceasta, plan întocmit în anul trecut de arhitectul suedez Torben Grut, cu ocazia vizitei sale în București.

Tratarea directă cu fabricantul de aparate Eckstand, pentru întocmirea unei instalații adaptată planului de construcție al sălii și, firește, obținerea unor cât mai avantagioase condițiuni de plată.

De asemenea, întocmirea unei instalații de gimnastică suedeză sub cerul liber și asigurările de instalație până în luna Septembrie, pentru ca, la începerea anului viitor, totul să fie gata. Chestiunea fiind complect încheiată, toate actele: dovezi, planuri, sunt în posesia Institutului.

In ce privește alegerea unei profesoare de gimnastică pentru fete, grație sprijinului corpului profesoral al „Institutului Central", suntem pe cale de a ne asigura colaborarea uneia din cele mai bune profesoare din Suedia, ce va urma să sosească în țară încă în cursul verei, pentru a putea preda lecții în toamnă, la deschiderea cursurilor.

Apoi, în general, în domeniul științific al educației fizice, ne-am asigurat concursul persoanelor autorizate, care parte vor publica în *„Buletinul Educației Fizice"*, editat de Oficiul nostru, Buletin ce va apare în luna Aprilie curent; iar parte ne-au autorizat a traduce lucrările lor mai de seamă în acest domeniu, punându-ne la dispoziție și clișee, etc. Aceasta este cu atât mai important, cu cât sistemul de gimnastică suedeză, ajuns la desăvârșire și cu o bază pur științifică, urmându-și evoluția naturală, trece printr'o serie de prefaceri, demne nu numai de înregistrat, și chiar de aplicat încă dela începutul Institutului nostru.

Pentru a-mi fixa cât mai bine această nouă fază a sistemului lui Ling, am asistat la demonstrații practice și am participat la conferințe, care m'au lămurit pe deplin și m'au întărit încă în convingerea ce am de eficacitatea acestui sistem prea puțin cunoscut la noi și incomplect aiurea.

Pe de altă parte, pentru ca technica unei instalații de „stadion" modern și întreținerea sa constituesc de fapt o specializare pentru acel menit să le aibă în directă supraveghere și îngrijire, am profitat de extrema bunăvoință a d-lui Erik Bergwald, directorul admirabilului „stadion" din Stockholm, care s'a oferit ca în cursul lunilor Aprilie și Mai să formeze, în mod gratuit, pe un delegat al nostru, în această specialitate. Cu chipul acesta lucrările stadionului nostru se vor desfășura și sub supravegherea acestui delegat, care va rămânea custodele instalației noastre.

Aflarea mea la Stockholm mi-a înlesnit încă, contactul cu conducătorii organizației centrale de gimnastică și sporturi, cari mi-au deslușit întregul mecanism al splendidei lor organizații, încărcându-mi geanta cu interesantele lor publicații. Prin Buletinul nostru, le voi împărtăși publicului în total sau numai, după cum va fi cazul, părțile esențiale.

In sfârșit, ultimul act interesant în domeniul Educației Fizice a fost achitarea și luarea planului amănunțit al Stadionului Național al F. S. S. R., plan întocmit tot de architectul suedez Torben Grut, și care urmează a se înfăptui la Șosea (rondul II-lea), pe terenul F. S. S. R.

*

In afară însă de Educația Fizică, Suedia oferind un vast câmp de cercetări și învățăminte în toate domeniile, am reușit să mă achit aproape în întregime de sarcinile ce-mi luasem față de „Fundația Culturală Principele Carol", stabilind legături între aceasta și toate instituțiile cultrale importante din Suedia: Muzeul Nordului, Biblioteca Regală, Skansen, Biroul de propagandă culturală și moderațiune pentru sate, Biroul presei, Centrala industriei filmelor educative, librăriile editoare a Nordului, Fritze, Bonnier, etc.

Toate acestea, împreună cu multe participări la invitații, recepții, vizite, prânzurile oficiale inevitabile într'o lume atât de cunoscută mie, au fost posibile în opt zile, cât a durat șederea mea la Stockholm cu o cheltuială neînsemnată, grație ospitalității largi a camaradului Maior Emil Pălăgeanu, a architectului Torben Grut și a nenumărate familii suedeze, care după o absență de 10 ani m'au primit cu același dragoste și prietenie îndatoritoare, pe care mi le manifestau odinioară.

Dela Stockholm m'am îndreptat spre Paris, unde am stat 3 zile, vizitând mai întâi școala dela Joinville-le-Pont și Institutul de fiziologie aplicată la Educația Fizică a profesorului doctor Langlois, Institut atașat pe lângă Facultatea de Medicină din Paris. Amândouă aceste două instituții prezintă un deosebit interes, dovedind modul de înțelegere și organizare a Educației Fizice în Franța.

Tot la Paris am angajat încă alte diferite tratative în chestiunea materialelor și a filmelor de educație fizică și mai ales am cercetat modalitatea colaborării unei profesoare franceze de educație fizică la Institutul nostru, care să poată obține o detașare pe termen de un an dela Ministerul de Instrucție francez. Aceasta, mai ales, având în vedere apropierea și înțelegerea limbei franceze la noi.

Am studiat totdeodată, ce condițiuni avantagioase ar putea înlesni inițierea unui medic român, profesor la Institut, în aplicarea metodelor științifice în curs la sus numitele instituții.

Nu se putea totuși, ca în cele 3 zile de stat la Paris, marele curent al exhibițiilor de scrimă, box și atletism, foarte reușite, să nu mă prindă în angrenajul lor.

Am plecat repede însă și am trecut cu destulă greutate prin Coblenz, unde în urma unei prealabile înțelegeri cu Americanii (Y. M. C. A. dela centrala din Geneva), am obținut pe un preț extrem de avantagios, materialul sportiv rămas după urma armatei americane, care abia cu câteva zile înainte, părăsise Rinul. Sosisem la vreme! Acordul repede stabilit, mi-a permis ca, după 8 ore să iau trenul spre Berlin.

Nesiguranța străinilor în Germania în acele momente (ocuparea Ruhrului și imposibilitatea de a vizita fără prealabile intervenții oficiale, Școala de Educație Fizică din Berlin (Grünewald), pe de altă parte, evenimentele din țară (atacurile dela frontieră ale Ungurilor), m'au obligat să mă întorc cât mai curând la post.

Am adus însă cu mine mulțumirea de a fi realizat în 22 zile, din care jumătate petrecute pe drum, cu modesta sumă de 30.000 lei, întregul program ce mi se încredințase aducând cu mine un prețios bagaj de documente și publicațiuni de specialitate, noi forțe de luptă, noi speranțe și convingerea tot mai tare în *utilitatea, sănătatea și frumusețea operei ce întreprindem.*

COLONEL VIRGIL I. BADULESCU

Spicuiri

„In timp ce creșterea taurilor e o ocupație în care oamenii învățați își cheltuesc fără socoteală timpul și ideile, creșterea ființelor umane frumoase li se pare ceva nedemn de osteneala lor. Mamele cari n'au învățat decât ceva limbi moderne și puțină muzică sunt considerate în stare de a organiza alimentarea, îmbrăcămintea și exercițiile copilăriei, în timp ce tații răsfoesc reviste și cărți, iau parte la adunările agricole ca să afle cea mai bună metodă de îngrășare a porcilor pentru concursuri. Se muncește mult pentru producerea de „pur sânge" cari să câștige derby-ul — de loc pentru producerea unui atlet modern. Dacă Gulliver povestise că Liliputienii rivalizau în arta de a crește copii altora neglijând cu totul pe ai lor, s'a spus că fantezia sa a depășit orice măsură. Antiteză comică, din care reese un fap dezastruos. Condiția succesului în viață este de tate națională".

H. SPENCER

Automobilism

Celebra competițiune „Targa Florio" care, va avea loc și anul acesta tot pe circuitul Madonia (Sicilia) prevede 6 categorii și anume: 1) „cylindrée" până la 1.100 cm. cubi; 2) 1.100—1.500; 3) 1.500—2.000; 4) 2.000—3.000; 5) 3.000—4.500; 6) 4.550 și mai mult.

Parcursul va fi 432 km. (108 km. × 4).

Invingătorul va primi un premiu de 50.000 lire.

Ciclism

„Match"-ul internațional de viteză care a avut loc recent pe velodromul de iarnă de la Paris a dat următoarele resultate:

1) *Schilles* (fr.) 5 p.; 2) *W. Spencer* (american) 5 p.; 3) *Leene* (olandez) 8 p.

Foot-ball Asociație

Echipa representativă a Parisului a învins la Paris puternica echipă spaniolă Guipuzcoa (2—1).

*

Echipa representativă a muncitorilor belgieni a învins (5—0) pe terenul dela Pantin lângă Paris, echipa muncitorilor francezi.

*

Echipa Spaniolă *Barcelona* a învins excelenta echipă elvețiană *Servette Club Genève* cu 4—2 pe terenul de onoare de la Bercelona.

Foot-ball Rugby

In cursul lunei Februarie în prezența a 20.000 spectatori a avut loc la Leicester al 42-lea „match" între echipele representative ale Engliterei și Irlandei.

Englitera a învins (23—5) astfel că pentru acest „match" anual ea numără 28 victorii contra 12 înfrângeri și două jocuri au fost nule.

*

Rezultatul final al campionatului regiunei Paris a fost publicat zilele acestea:

1) *Racing C. Fr.*, 16 p.; 2) *Olympique*, 15 p.; 3) *Racing C. Fr.* (echipa A) 14 p.; 4) *Stade Français* 13 p.; 5) *P. U. C.* 10 p. etc.

Lawn-Tennis

Finalele campionatului lumei de lawn-tennis pe teren acoperit cari au avut loc la Barcelona (10 și 11 Februarie) au dat următoarele rezultate:

SIMPLU DOMNI: *Cochet (fr.)* — Gilbert (englez) 6—4, 7—5, 6—4.

DUBLU DOAMNE: *D-na Beamish — D-ra Kane* (engleze) — D-nele Golding — Vaussard (franceze) 6—1, 6—1.

„Premiul de consolare" a revenit francezului *Lacoste* asupra spaniolului *Flaquer* (6—1, 6—3).

DUBLU DOMNI: *Cochet-Conitérs* (fr.) — Tegner și Rovsing (danezi) 6—1, 6—1, 7—5.

SIMPLU DOAMNE: *D-ra Mac Kane — D-na Beamish* (6—3, 4—6, 6—2).

DUBLU MIXT: *Crawley — D-ra Mac Kane* (englezi) — Gilbert — D-na Beamish (englezi) 3—6, 6—3, 6—3.

Scrimă

Competițiunea de spadă „challenge Higgins" (Paris 11—II) a fost câștigată de profesorul *Piot;* s'au clasat apoi și în ordine: Selim (profesor), Rossignol, Maricot, Baur, Ducret, etc.

*

La 24 Martie va avea loc la Paris un mare asalt de gală franco-italian. Din program spicuim următoarele asalturi senzaționale: *Sassone* (prof.) — *Haussy* (prof.); *Aldo Nadi* (prof. — *Beneton* (prof.).

Sporturi de iarnă

Campionatele lumei de patinat cari au avut loc la Stockholm, după diverse probe au dat următoarele resultate:

1) *Thunberg* (finlandez) 11 p.; 2) *Harald Strom* (norvegian) 13 p.; 3) *Melnikoff* (rus) 14 p.; 4) *Roald Larsen* (norvegian) 17 p.; 5) *Olsen* (norvegian) 24 p.

Știri sportive diverse

Congresul a admis afilierea Poloniei, Ungariei și Austriei. Dar cum rămâne cu cererea României trimeasă în August 1921 și reînoită în 1922? Congresul a aflat că este în curs de cercetare!..

Congresul a hotărât ca campionatele lumei pentru 1923 vor avea loc la Zurich pe velodromul Oerlikon, dela 18—26 August.

Campionatul lumei pe șosea pentru amatori va avea loc pe parcursul Zurich-Bâle și înapoi. Vor fi înscriși până la 6 concurenți de fiecare națiune din cari 4 numai vor putea concura.

Campionatele lumei vor avea loc în 1923 la Paris (2—10 August) și în 1925 în Olanda.

O carte de scandal și cu scandal!

— Literatura de moravuri și moravurile literare —

Descrierea unei societăți care, ca a noastră, a altoit grabnic, silit, pe asprimea ei fragedă, viciile și detracările lumilor rafinate de o lentă destilare a veacurilor, poate fi sau o brutală indecență, sau o impresionantă poemă de realitate. Atârnă de ochiul care scrutează și de pana care selecționează. E tocmai ceeace se numește în limbagiul comun: talent. Depinde, deci, de talent...

Să nu vă închipuiți că „romanul" d-lui Joubert cuprinde vr'o desfășurare fantastică, barbară și iscoditoare de desfrâuri neștiute. Femeile lui „sans pudeur" nu fac, în definitiv, mai mult decât celelalte — rude sau nu cu autorul! Dar e vorba de **tendința** cu care se spun chiar cele mai paradoxale dintre faptele descrise. E o pornire vizibilă, dușmănoasă, insistentă — cu atât mai nesuferită cu cât e mai puțin literară — de a defăima, de a generaliza, de a insulta.

Societatea românească a fost și mai cu cruzime explorată de ai noștri, dar scrierile acelea, oricât de brutale ar fi fost, nu jigneau **sentimentul obștesc** fiindcă nu făceau din eroi înfățișați — oricât de reprezentativi ar fi fost aceștia — decât **elemente particulare** de studiu în ele însele, pentru un scop **de pură descripție artistică.**

Autorul acelor „Femmes sans pudeur" face un reportaj imbecil, — un articol **de denunțare calomnioasă** împotriva tutulor.

*

Și, măcar de-ar fi bine scris! E doar scuza supremă a artei literare... Ne vom da osteneala să traducem în toată nuditatea urâțeniei lor câteva frânturi din infecta carte.

Pentru a ne descrie, bunăoară, frumusețea eroinei principale, — romancierul n'are altă putință stilistică decât următoarea sculpturală propoziție:

„le cou frêle supportait le plus joli visage qui se pût rêver" (gâtul suav purta cea mai frumoasă față ce s'ar putea visa).

Aceasta vă dă repede o idee despre stilul original al „romancierului", — „era o blondă încântătoare". Ați înțeles...

„Romanul" debutează cu această descriere a eroinei. E una din femeile cele mai frumoase, mai bogate și mai romănce ale Bucureștiului. „La 14 ani, cum e frequent în România, ea pierduse orice inocență și, natural voluptoasă învățase toate modalitățile, chiar cele mai subtile și mai îndrăsnețe ale jocurilor amorului. Frumoasă, cutezătoare, ea plăcea și n'avea decât greutatea alegerei. Dar deja cocheta poseda spiritul rasei și, dacă-i plăceau băeți frumoși, știa să prețuiască mai presus de toate banii".

Iată cum își umplea ziua această femee română reprezentativă:

„Florica descinse și intră repede în hall-ul hotelului. Luă ascensorul. Picolo de serviciu cunoștea pe Florica. N'o întreabă nimic, puse aparatul în mișcare și se opri la al III-lea etaj. Florica apucă pe culoar la stânga și merse până la ultima ușe. Fără a bate, ea apăsă pe clanța și intră.

„Un om, care părea de vr'o 40 de ani, mare, lat în spete, cu părul cărunt și cu fața întreagă rasă, se ridică de pe fotoliu și înaintă să primească pe vizitatoare.

— „Bonjour, Jean!, zise Florica surâzând.

— „Bonjour, păpușico! Ce mult ai întârziat!

— „A! nu.

„Jean Cornescu era deputat al partidului național-liberal, unul din șefii ascultați ai acestui mare partid politic.

„Jean luă pe Florica în brațe, o strânse la piept și gura lui se uni cu cea a tinerii femei.

„Apoi, el o ajută să-și scoată rochia, delicat, dându-i mii de desmierdări pe care Florica părea că le primește cu indiferență. El o împinse și o trânti pe pat. Nu vorbeau nici unul nici altul.

„Se găsiră întinși unul lângă altul; capul Floricăi se odihnea pe pieptul lui. Suflau greu. După câteva minute de beatitudine, ei începură să vorbiască...

...— „Ce ți-am cerut alaltăeri?.. întrebă ea.

„Jean surâse.

— „Plicul e pe masă. Ia-l.

— „Merci, zise simplu Florica, alunecând plicul în poșetă.

...„In automobil, ea deschise poșeta și cercetă conținutul plicului, pe care i-l dedese Jean. Erau cinci bilete de câte o mie lei.

— „Acum, la celălalt, murmură Florica.

La colonelul Sadonescu.

...„Colonelul luă pe Florica de mână și o duse în camera lui.

Sadonescu încuiă cu grije ușile și veni lângă Florica întinsă pe patul turcesc.

„Ei se cunoșteau de mult. Colonelul Dem. Sadonescu era un vechiu prieten al tatălui Floricăi. Cunoscuse pe Florica copilă și o văzuse crescând. Fusese cuprins de o pasiune arzătoare pentru ea, de o iubire sadică de om senil. El era văduv, n'avea copii și era foarte bogat. Când fu la vârsta de a înțelege, Florica își dete seama c'o să facă din el ce va vrea, dacă o să știe cum să-l ia...

....„Florica alergă, surâzătoare, se așeză pe genunchii prietenului, și, șireată, îi cuprinse gâtul cu brațele amândouă, dându-i gura. Pe urmă, se depărtă, și plantând drept privirea-i strălucitoare în ochii bătrânului, ea zise îndrăzneț:

— „E la Resch un collier de perle care-mi place.

— „Ți-l voi trimite.

— „Aș vrea să-l port la balul Obolului, Sâmbătă seară.

— „Il vei avea mâine.

„Ea nu zise merçi, ci întinse buzele. Pe urmă plecă.

,Lui Vasile, șofeuru, ea îi ordonă: Soseaua Bonaparte!

...„Florica n'avu nevoie să sune. Ușa se deschise în momentul în care tânăra femee ajungea la scară. Florica intră. Ușa se reînchise. Un tânăr de talie mijlocie, nici frumos, nici urât, banal, — un oarecare — îmbrăcat cu o pijama sumbră, o primi cu mare bucurie.

...„Stau lungiți pe perne și beau ceai fumând țigarete și morfolind prăjituri. Florica voise să-i impună cumințenie afirmând că, dacă s'ar lăsa antrenați, ar uita ora și asta ar pricinui ei grave urmări.

...„Grigore insistase cu atâta ardoare, cu atâta elocință, că ea cedase...

— „Pleci?

— „Ți-am spus!

— „N'ai stat nici un sfert de oră la mine.

— „Nu ești cuminte.

„Și apoi, cu tonul cel mai indiferent și mai natural:

— „Ai două mii de lei?

Ea se duse de aci la Georges Dutcheani.

„Georges era frumos, fără discuție frumos.... Femeile pe care el le onora cu favorurile lui, se socoteau fericite că s'au culcat cu el și se mândreau să-i ofere suveniruri ori să-l ajute pentru a-și ține rangul în societate. Cea mai mare parte din veniturile lui Georges proveneau din cuceririle feminine... Căci, la București tot e permis, numai să nu se știe... Numeroase erau femeile cari, în acelas salon, privindu-l tainic, își ziceau: „Am fost alaltăieri în brațele lui și voi mai fi în curând.

„Georges era un mare amoros, puternic, pe care o singura femee nu-l putea epuiza și gata să recidiveze de câte ori dorea vizitatoarea.

...„Florica părea proaspătă ca și cum ar fi venit direct de-acasă fără să fi trecut pe la hotelul Boulevard, pe la colonelul Sadonescu și prin șoseaua Bonaparte... Deabia dacă se mai odihneau câteva clipe între o escarmușe și alta. E sânge cald și temperament în România, — oamenii sunt sensuali și vibrează lesne".

Am reprodus atâta tocmai pentru a învedera stilul de birjar excitat în care se îngăimă insultele cuprinse în cartea d-lui Joubert. E numai pofta exasperată a murdăriei, — goana după indecență, — gustul scandalului cu orice preț. Atât. Nu poate fi vorba nici de literatură, nici măcar de istorie a moravurilor în asemenea ladă cu propriile gunoaie ale autorului.

Dar, poate, vreți moravuri românești? Iată, bunăoară, relațiile dintre soți în lumea bună din București:

„In camera ei, în vreme ce se desbracă, Florica zise soțului ei:

— „Te-am lăsat să vii. Cu toate astea, sunt obosită și am o migrenă atroce. Trebue să convii că sunt gentilă.

— „Convin.

— „Sper că la rândul tău, vei ști să te porți!

— „Adică?

— „Adică, am nevoie de bani!

„Costică ridică ochii în plafon și lăsă brațele să-i cadă, comic, de-alungul trupului.

— „Bani, iar bani?...

— „Am cumpărat un collier dela Resh pentru a-l avea la gât Sâmbătă, la balul Obolului.

— Cât costa colierul ăsta?

— Două sute de mii lei.

— Două sute de mii lei! Dar asta e o nebunie, draga mea. Dar de unde vrei să iau banii ăștia?

— „Dela bancă, drace. Semnează un cec.

— „Și dacă nu vreau?...

„Florica privi pe bărbatul său cu un ochi rece, aspru; rămase un moment — spațiul unei sau a două secunde — tăcută, apoi supărată, zice cu un ton de dispreț:

— „In cazul ăsta, zise ea, n'ai decât să te culci în patul tău singur, dragul meu.

— „Ah!, zise simplu Costică.

— „Bine, continuă apoi, vei avea perlele.

„Florica știa că făgăduiala bărbatului său făcea cât un angajament scris. Cu toate astea nu-i ajungea.

— „Scrie cecul și dă-mi-l.

— „Acum?

— „Numai decât!..

— „N'ai încredere? E rău, scumpa mea. Tu știi bine că vorba mea e sigură.

— „Am încredere, dar mi-ar plăcea să am hârtia și sunt sigură că te-aș iubi mai bine, după ce mi ai da o.

„— Dacă-i așa !...

„Socotind aceasta drept un capriciu de copil răsfățat, Costică scrise cecul, îl semnă și îl întinse Floricăi. Tânăra femee îl examină cu atenție, văzu dacă e în regulă și-l puse într'un sertar.

„Cei doi soți se suiră în pat. Lumina fu stinsă.

„Florica se lăsă în chip pasiv, sub posesia soțului. Costică își luă femeia în brațe și o strânse pe piept, Florica se ținu ca să nu strige de mânie conținută. Costică îi ceru buzele. Florica întoarse capul și zise mâniată:

— „Știi că nu-mi place asta!.

Costică suspină.

„Tot dorindu-și nevasta, el pierdea mijloacele de a o mai poseda. Florica rămase rece, indiferentă, rebelă la mângâeri, ea care dealtminteri era așa de arzătoare și de voluptoasă.

— „Dă mai repede, zise ea brusc, mi-e somn.

„.... — Nu zise ea brutal, nu m'ai făcut să simt nici o plăcere: Mai întâi, cum aș putea să-mi procuri cea mai mică voluptate? Un copil de 12 ani e cu siguranță mai bine înarmat decât tine, pentru asemenea lucruri. Mie îmi plac tigrii zdraveni. Aștia mă fac, cel puțin, să vibrez, fiindcă îi simt că mă pătrund. Dar tu?... Crezi că un lac frumos e turburat de pietricica pe care o zvârle ușor mâna unui copilaș?

După plecarea lui Costică, Florica sună de trei ori semnalul care chema pe fata în casă.

— „Du-te și cheamă pe Vasile.

„In vreme ce servitoarea executa ordinul, Florica se privi în oglindă...

„Era fragedă, roză, era frumoasă... Își scoase cămașa și, goală, deja vibrând, se întinse pe cuverturi cu brațele întoarse sub cap, tremurând de iubire, ea aștepta. In curând auzi un pas ușor pe sală, așa se deschise și șoferul apăru, pretențios, zdravăn.

— „Mă vrei astăseară, bestie? zise el, cu un ton de canalie.

— „Tu singur ești un om, răspunse Florica, ia-mă !"...

Dar, să mai cităm câteva rânduri pentru a da imagina estetică a acestei cărți:

„La 13 ani Florica era deja o mare amoroasă. Indrăgostită nu numai de un om, dar îndrăgostită pur și simplu, curioasă de iubire în ea însăși.

„Nu trecu mult pentru ca ea să cunoască, să practice viciile copilărești.

Florica cătă deja la oameni făcuți și nici odată la cei prea tineri fiindcă ea știa că vârsta dă experiență. Forța o atrăgea și prefera unui băiat frumos cu corpul sve[illegible] bărbat în maturitatea vârstei numai ca omul să [illegible] bust și puternic.

„Ea visa îmbrățișări brutale și îi se întâmplă să se trezească în mijlocul nopții ațâțată, înmuiată de sudoare cutremurată de coșmarul care-l avusese și în care ea imaginașe să reconstitue scenele citite în romane.

„Florica de multe ori văzuse animale aclupându-se: câini, cai, tauri. De multe ori ea surprinsese pe țărani tineri încolțind fetele. Toate aceste viziuni o turburau. Ea voia să cunoască asemenea bucurii.

„Intr'o zi, rătăcită în pădure ea se întâlni cu un cioban voinic. Ea vorbi tânărului japlan, îl plictisi, îl provocă, i se oferi. Ea se dete așa de bine că păstorul sări asupra ei. Ah ce mulțumită fu. Suferea, dar suferința era dulce și bună....."

*

Iată cum descrie d. Jouberi femeia română cu atitudinea fermă de a generaliza și de a -și prezinta eroina ca un tip național român...

SE BEA ȘAMPANIA RHEIN PRETUTINDENI

CEL MAI SANATOS ALIMENT
CACAO VAN HOUTEN

CRONICA ARTISTICĂ

Expoziţia internaţională: Bacalu, Ionescu-Doru şi Pătraşcu

Expoziţia colectivă dela Maison d'Art adună o sumă de pictori unguri şi nemţi fără a încerca vreo aranjare din punct de vedere al şcolilor ori al tendinţelor pictoriceşti. Amestecul necontrolat al bucăţilor dă expoziţiei un caracter de colecţie negustorească şi-i pierde rostul pur artistic pe care l'am fi aşteptat, rost de iniţiere a noastră în arta plastică a ţărilor învecinate. Şi asta nu fiindcă am avea ceva de învăţat de acolo, iar fiindcă, oricum, e de datoria noastră să ne dăm seama în ce ape ni se scaldă vecenii. In talmeş balmeşul dela Mozart, ochiul îşi pierde cumpătul şi rupt din dreptul pânzelor de migălită şcoală veche îşi menţine greu echilibrul când trece alături la o pânză modernă.

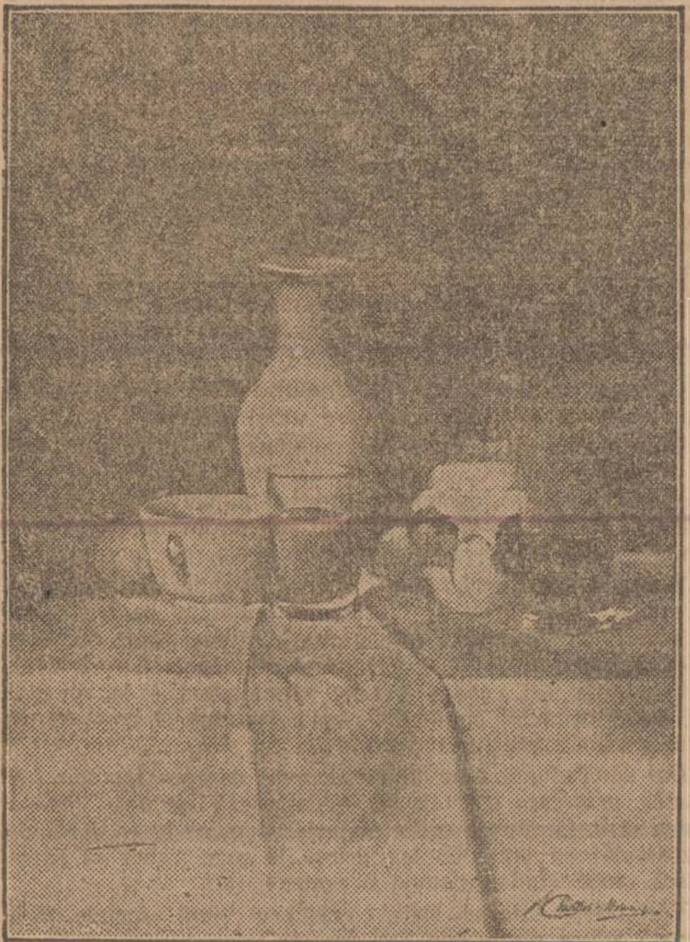
Ceiace e de observat în primul loc în această expoziţie e lipsa unei trăsături caracterictice care să indice o deosebire specifică a plasticei ungureşti ori nemţeşti. Sunt acolo fel de fel de maniere, cele mai multe grozav de vechi — şi pentru toate se poate găsi o obârşie de mai proastă ori de

NICOLAE MIHALOVICI. — Antoniu şi Cleopatra

mai bună calitate, originară din ţările nemţeşti, de preferinţă. Muncă multă şi conştiincioasă, pictură gospodărească plină de respectul naturii şi nefrământată în nervi chinuiţi moderni, academism dus până la meşteşug sadea, desen scrupulos de exact până la neexpresivitate, culoare linsă şi cuminte până la cromolitografie, iată câteva date care răsar din această expoziţie.

Ici-colo doar câte-va bucăţi aduc un nerv şi o viziune modernă şi acelea cuminţite însă îndestul.

Ceeace atrage însă în deosebi atenţia este respectul adânc al naturii şi dorinţa de a face „tablouri", de a termina lucrările — poate de a le prea termina, — în sfârşit năzuinţa de a realiza lucruri definitive, complecte, în stare să satisfacă de-o potrivă gustul mulţimii ca şi gustul celor

IOAN MOLNAR. — Natură moartă

ce nu vor să facă parte din mulţime. Reuşita nu rimează totdeauna cu năzuinţa, dar această năzuinţă se simte, se evidenţiază din aproape fiece lucrare.

Sunt de altfel câteva lucrări de o reală valoare cum e acea Salomee a pictorului **Mihalovici** ori florile lui **Mattyassovschi,** bucăţile pictorilor **Ladislav Kando, Bela Ivany Grünwald,** cu picturi terne şi armonioase, **Nandor Catona,** cu delicateţe de culoare, **Bely Vöros** viu în culoare şi dezgheţat în atitudini, **Viski,** plin de atmosferă, **Aladar Edvi** animalier abil şi **Arpad** cu migălitele lui naturi moarte **ca** şi **Szillagi.**

*

Cu un progres surprinzător dela ultima sa expoziţie şi până acum, d. **Bacalu** îşi dovedeşte o nebănuită străduinţă, adăugită unei puţin obişnuite iubiri de artă.

Neegal, frământat dela lucrare la lucrare, zdruncinat ades în mijlocul aceleiaşi bucăţi de dorinţa de a găsi o expresie mai potrivită viziunii sale, expozantul dela Maison d'Art aduce o sumă de lucrări în care se pot urmări pas cu pas progrese şi adânciri de probleme pictoriceşti de cea mai mare însemnătate.

Ţinzând la pictura aceea ce modern se numeşte pictură, d-sa foloseşte mai puţin desenul propriu zis şi mai mult culoarea. Şi chiar atunci când foloseşte desenul îl aşează într'un plan evident condiţionat de culoare şi dominat de dânsa.

Culoarea d-lui Bacalu are într'însa deosebite virtuţi pictoriceşti. Delicat armonizată, caldă, detailată cu justeţă şi totuşi reunită în mase cuprinzătoare de zeci de valori disecate cu agerime, echilibrată şi împărţită într'o chibzuită distribuţie de lumină, pasta se aşează adesea cu un ritm aplicat formelor.

Câteva trucuri de penel ajută pe ici pe colo vibraţiilor de culoare, ceeace dovedeşte că d. Bacalu nu se fereşte de folosinţa uşurărilor pe care le oferă anumite practici plastice.

*

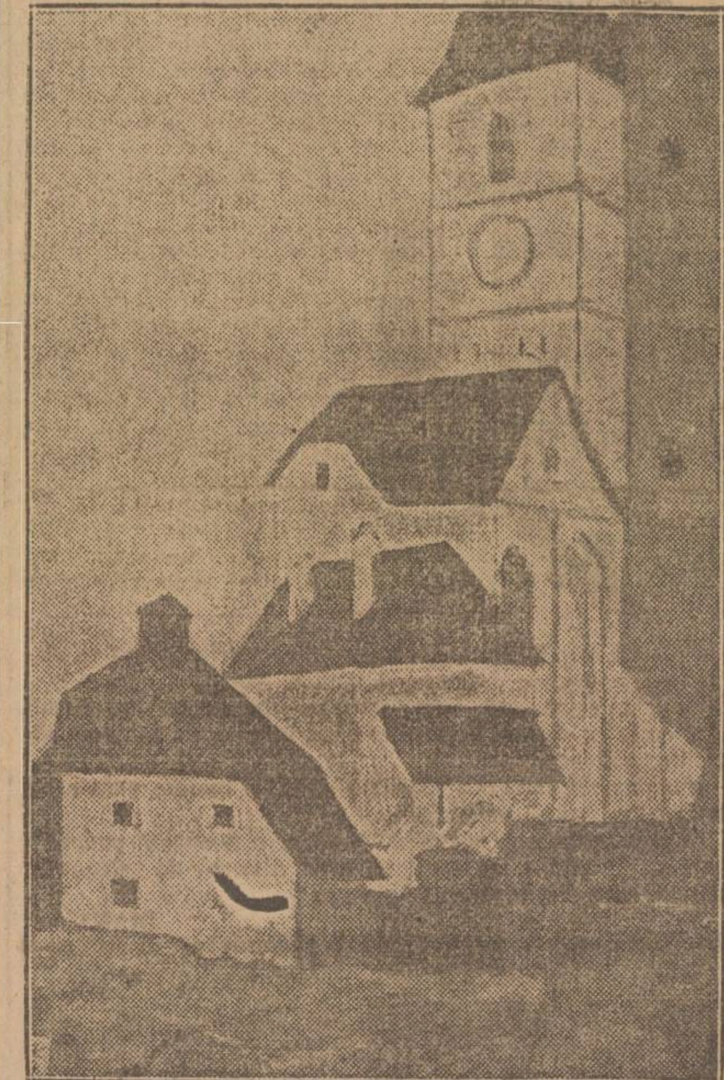
D. **Ionescu-Doru** a făcut o pripită expoziţie la Ateneu. După succesul de bună calitate pe care l'a repurtat su prilejul Salonului de Toamnă, expoziţia sa a venit ca o mică deziluzie. D. Ionescu-Doru împrospătat, întinerit în viziunea şi paleta sa, făgăduia lucruri de gravă valoare plastică, iar până atunci făgăduia o unitate pe care n'am văzut'o la Ateneu. Expoziţia de acum arăta poate tocmai contrariul unităţi, ori cât de mari îngădueli ar fi consfinţit şi ea cu cele câteva admirabile lucrări ce se detaşau de acolo.

Şi dela un temperament artistic de talia d-lui Ionescu-Doru avem dreptul să pretindem mai mult.

*

D. **Pătraşcu** e fără îndoială una din cele mai preţioase figuri din plastica noastră. Temperament serios şi plin de continuitate, calităţi puţin obişnuite azi, d-sa a urmat o continuă ascensiune, lucru care l'a evidenţiat, în însăşi mijlocul Tinerimii Artistice, dintre cea mai mare parte a pictorilor din vechea falangă, opriţi, înainte de vreme, în dezvoltarea lor.

Pictura d-lui Pătraşcu e ajunsă la desăvârşita unitate care ar putea fi numită „manierism" dacă emoţia artistică nu şi-ar avea acea adâncire specifică temperamentelor excepţionale. Sinceritatea, acest corolar al unităţii, prezidează realizarea plastică a operelor expozantului dela Ateneu şi le dă poate, singură, puterea emotivă pe care o degajează. Emoţia nu-i căutată. Ea îmbracă forme severe şi se resfrânge dintr'o paletă minoră, sobră, duşmană a turburătoarelor vârtejuri de culori care domină cele mai multe talente pictoriceşti.

BACALU. — Biserică din Sibiu

Ajuns la o maturitate artistică plină de rodnicie şi capabilă să-şi adâncească tainele subiectelor, să pătrundă tot mai adânc în acel mister al lucrurilor, în poezia lor latentă, d. Pătrassu se arată aceea ce este de fapt: un liric. El disociază cu o rară putere de sugestie înfăţişările naturii care convin mai de aproape sufletului său, sau mai exact, pătrunzând în inima lucrurilor îşi ilustrează propriul său suflet răsfrânt pretutindeni şi de pretutindeni răsfrânt. Acesta poate e şi secretul desăvârşitei personalităţi din opera d-lui Pătraşcu.

Mijloacele pe care le întrebuinţează d-sa au toate o pecete strict proprie. Desenul e viguros şi sobru. El se reazămă pe o liniatură păstrată şi în culoare, decorativă şi puternică, surprinzătoare şi armonizată totuşi în nota lucrărilor. Compoziţia se clădeşte cu un simţ al echilibrului ce vădeşte mână de maistru şi planurile se desfac fără sforţări ca să se stabilească într'o punere în cadru impresionantă.

De asupra pasta pe bază de paletă redusă şi stinsă, se aşează grasă, de excelentă calitate, în trăsături sigure, energice şi precise, în valori şi nuanţe armonizate cu un foarte modern rafinament. Intrebuinţarea negrului pur, un negru cald, impresionant, e încă una din calităţile de pastă ale d-lui Pătraşcu, şi nu din cele mai mici.

Astfel d. Pătraşcu rămâne un fericit exemplu de artist matur care îşi continuă încă drumul în spre marea artă. Şi asta nu este desigur cea mai mică laudă ce i se poate aduce.

VICTOR ION POPA

Tocuri şi Tălpi de Cauciuc
sunt mai ieftine şi mai durabile decât pielea.
Cele mai indicate contra umezelei şi frigului

Anul al cincisprezecelea al „Vieţei Româneşti"

Se împlinesc cincisprezece ani de când gândirea românească îşi poate plăti luxul unei tribune într'adevăr libere.

Pe vremea şcoalei lui Eliad, tribuna nu fusese liberă, căci adesea era ocupată de oameni, cari se putea numi oricum, afrăr de scriitori sau gânditori.

Şi ea nu a fost mai slobodă nici pe vremea când domnea Junimea.

Junimea era o „Şcoală", cu principii. Şi nu este cuvânt mai opus acelui de „tribună liberă" ca „şcoala literară".

Dealtfel, Convorbirile Literare aveau dreptate. Producţiunea literară, înainte de venirea lor, era prea din cale afară lipsită de cenzura criticei.

Fireşte. După acţiune, trebuia să vină reacţiunea. După teză, antiteza.

Dar după reacţiune? Dar sinteza?

La această întrebare a izbutit să răspundă „Viaţa Românească".

Coloanele nouei reviste ieşene au fost, timp de cincisprezece ani, locul de întâlnire al tuturor curentelor, al tuturor nuanţelor literare.

Iată pentru ce ea a fost atâta de rodnică.

Dar, cum spuneam altădată, ştiinţa şi arta sunt categorii sociologice cari nu pot veni dacă o alta nu le pregăteşte şi nu le netezeşte locul. Este vorba de categoria morală. Este vorba de *probitatea intelectuală.*

Şcoala prejunimistă nu avea nici un criteriu critic. Deaceea problema probităţii nici nu se punea acolo.

Junimea avea un criteriu, dar nu avea decât unul singur. „Viaţa Românească" a încercat să le aibă pe toate. Şi — cel puţin după părerea mea — a izbutit.

Iată de ce ea nu a fost o „şcoală" cu *s* mic, o şcoală care reclamă un adjectiv în coadă, ci Şcoala — pur şi simplu, a probităţii, intelectuale dintr'o ţară ce abia începuse să aibă o literatură a ei.

Să ne gândim la ce a fost „Viaţa Românească" înainte de război. Dar, mai cu seamă, să ne gândim că chiar acum, când scriitorii cei buni sunt aşa de puţini, — revista ieşană a dat pe un Philipide, sau pe o Lucia Mantu.

Insfârşit, să ne gândim că, timp de cincisprezece ani — şi poate încă alţi mulţi de aci înainte, — coşurile de hârtii ale „Vieţei Româneşti" au înghiţit nu numai toate scrierile proaste ale scriitorilor indiferenţi, — dar şi toate scrierile *amicilor* Revistei, chiar când ei se numeau Delavrancea sau Vlahuţă.

D. I. SUCHIANU

Doctorul Beck

Bătrânul — pe care zeci de mii de oameni l'au condus, de la templul în care a cuvântat şi oficiat aproape o jumătate de veac, la cimitirul de pe şoseaua Filantropiei — o să conteze în literatura liturgică şi în cea didactică dela noi.

A avut un gen ingrat: predica. Predica de sub baldachin, predica de pe amvon, predica de lângă cosciug ori de pe estrada capelei din ţintirim *). Cu deosebire aceasta din urmă — care n'a dat literaturii mondiale decât *un* Bossuet şi a produs, în schimb, atâţia Scipioni Bădeşti, botoşăneni şi Grigorii Petrovici Zapoichini din schiţele lui Cehov — e foarte primejdioasă. Şi dacă, într'un *astfel* de gen de oratorie, doctorul Beck a izbutit totuşi să pronunţe cuvinte, unele onorabile, altele vibrătoare — cum a fost predica rostită la înmormântarea lui Nemţeanu — e că în moşneagul cărturar sălăşluia şi un suflet de poet.

* * *

In răgazul, pe care doborâtoarea-i muncă pe atâtea târâmuri ale culturii şi ale cultului, i-l lăsa arare-ori, regretul vieţii sale era că multe din lucrările lui au rămas fragmentare şi că altele se găseau ameninţate să rămâe în stare de proect.

Odată — cu prilejul unui proces de înscenare a unui „omor ritual" — mi-a povestit, în *presbiterul* său din Mircea Vodă 20, ce rău îi pare că, lăsându-se convins de Eminescu, şi-a redus la un simplu articol un imens studiu în chestia învinuirilor luării-de-sânge.

Lucrul se întâmplase astfel.

In *Telegraful* din August 1878, Ion Polescu, fost administrator şi colaborator al *Buciumului* lui Cesar Bolliac, scria că evreii, în timpul sărbătorilor de Paşti, „prind câte un copil de român pe care îl străpung şi îi scot sângele".

Doctorul Beck veni la redacţia ziarului *Timpul*, înarmat cu un material imens menit să spulbere calomnia omorului ritual.

Manuscrisul începea cu un strigăt de indignare al papei Inocentie IV şi sfârşia cu un energic protest al lui C. A. Rosetti. In acel studiu doctorul Beck trecea în revistă, zdrumicându-le scornirile rabinului botezat Neofil, cele ale lui Cimara, Pantazi Ghica şi ajungea, în sfârşit, la „susţinerile" lui Ion Polescu.

Eminescu ceteşte cu interes, întreg volumul-manuscris; şi cere: întâi, înlăturarea cu desăvârşire a lui C. A. Rosetti, pentru care avea o neînfrântă aversiune, apoi, declară că, în ce priveşte pe Neofit-Cimara-Pantazi aceştia nefiind *acum* în cauză, poate a[...]ite cel mult menţionarea lor incidentală. Şi — arătând că cetitorii *Timpului* cari cu greutate urmăreau un roman al lui Gaborian, nu vor da atenţie unui *alt* foileton, de discuţiuni ştiinţifico-teologice — roagă pe doctorul Beck să reducă din studiu mai bine de trei sferturi.

Şi astfel studiul doctorului Beck apăru în *Timpul* (cam pe la a doua jumătate a lui August 1878) sub forma unei scrisori-protest, din care documentarea e suprimată în bună parte.

* * *

Asta — am spus-o — era una din părerile lui de rău. O alta (a mărturisit-o în scris) era că se lăsase ademenit să acorde un interview în chestia emigrărilor-pe-jos din 1900, interview care probează că aprecierea unui fenomen social venită din partea unui om ce se ocupă de exegeza biblică şi incursiunile din când în când în domeniul politic ale unui învăţat teolog nu sunt totdeauna fericite.

* * *

Mai mult decât literatura pornită din funcţiile-i sacerdosale — din al său „ministeriu sacru" —, mai presus de *sermologiul* său (în cari comentări grave, şi pe alocuri înaripate, întovărăşesc texte din Scriptură), vor rămânea paginile ce constitue literatura didactică a doctorului Beck.

Vocabularul său „analitic ebraico-românesc la Pentateucul sau la cele cinci cărţi ale lui Moise", e numai *o* parte din activitatea lui în acest domeniu. In colecţiile „Fraternităţii" se află studii de ale lui în această privinţă, printre cari şi o vastă dare-de-seamă despre lucrările lui Gaster pe terenul filologiei şi lexicografiei ebraice. Iar priviri limpezi şi decent expuse în multe chestiuni în legătură cu viaţa evreiască dela noi, doctorul Beck a tipărit în *Constituţionalul*, în *l'Indépendance Roumaine*, în *Noua Revistă Română*, în *Dimineaţa*, în *Infrăţirea* şi în *Adevărul*.

Cine, cotrobăind prin arhiva lui, ne va da din manuscrisele ca şi din articolele tipărite şi păstrate de bună seamă de unchiaşul cărturar, o culegere vrednică de acest om harnic şi de treabă?

BARBU LAZAREANU

*) Predicile lui sunt numeroase. Puţine au apărut în broşuri. Cele mai multe se pot găsi în: *„Monitorul oficial* (vezi, între altele, n-rul din 11 Septembrie 1877, pag. 5409—5410), în *Revista israelită* (1886—1892), în *„Egalitatea"*, în *„Lumea Evree"*.

Idiotisme străine în graiul românesc

Vreau să vorbesc de expresii populare cu nuanţă străină, cari nu se vor alunga niciodată din graiul nostru.

Alexandru Philippide în „Istoria limbii române", ne spune că o limbă nu împrumută totdeauna **scheletul** cuvântului dela străini, ci numai înţelesul pe care îi aplică cuvântului românesc. Acest împrumut de natură imaterială a fost indicat de Max Muller ca un fenomen extraordinar. După părerea mea, studiul acestui fenomen nebăgat destul în seamă, are o importanţă covârşitoare, fiindcă poţi stabili istoriceşte legăturile sociale puternice în veacuri depărtate între români şi acel popor care a întipărit o cât de neînsemnată nuanţă străină graiului românesc.

Ca să se dea de aceste idiotizme străine în limba română, Philippide arată — şi cu drept cuvânt — nevoia, din partea cercetătorului, de a cunoaşte, pe lângă limba care se împrumută, şi limba dela care se cere împrumutul.

In româneşte avem verbul „a logodi" (fiancer). Cuvântul polon „lagozdic" prototipul cuvântului românesc, are înţelesul de „a linişti". De unde au luat românii nuanţa de „fiancer"? Lucrul devine lămurit când găseşti în limba arameică verbul „şadech" cu ambele înţelesuri: „logodi" şi „linişti". Avem dreptul de a bănui, că „logodna" la români este un aşezământ social adus cândva de elementul evreesc contopit în massa cea mare românească.

Slavistul Ilie Bărbulescu ne spune în lucrarea sa: „Cirilica alfabetului român" că acum un secol un număr de evrei au trecut la creştinizm şi au lăsat în graiul local dela Paşcani un „ă" specific care se deosebeşte de sunetul românesc. Mărturisesc că mi-ar fi greu să disting prin acustică fină această nuanţă specifică, aducându-mi aminte de anatomul Hyrtl care făcând disecţia creerului spunea studenţilor: „Lumea spune că sufletul îşi are sediul în creer, şi eu cât îl caut şi nu l'am găsit niciodată."

Evoluţia semantică dela „a linişti" la „a logodi" este atestată temeinic la cuvântul arameic **„şadech".**

Cuvântul românesc „secol" e de origină latină. Iată argumentele de natură fonetică care îndreptăţesc această etimologie: schimbarea lui „O" în „U" se observă numai la cele latine, precum port-purtare, joc-jucare, torn-turnare, mor-murire pot-putere, dor-durere; de ce şi scol-sculare n'ar fi de origină latină? atunci mi-am zis că latinescul „collum" = grumaz poate cu un „s" protetic să ne dea pe „s-col".

Rămânea un singur lucru, şi cel mai important: legătura logică între **„collum"** grumaz şi **„scol".** Această evoluţie în aparenţă paradoxală am găsit-o la ebraicul „sechem" grumaz şi „scol". Iată un cuvânt de obârşie latină dar cu nuanţă ebraică.

Tiktin a fost acela care a derivat adjectivul românesc **„mare"** dela adjectivul latin „mas"-„maris" (bărbătesc).

Nu ştiu cum a motivat el această etimologie, dar în sprijinul acestei etimologii am găsit în ebraică cuvântul „geber" cu înţelesul de **masculin,** şi verbul „vaji-gabru" = **„se măriră".** Iată o evoluţie de înţelesuri ca în ebraică.

Numai în limba română găsim expresia care se pare neaoşă: „o lună de zile". Francezul nu spune niciodată: „un mois de jours". In ebraică însă am găsit o formă identică cu cea românească: „ferach jamim" = o lună de zile.

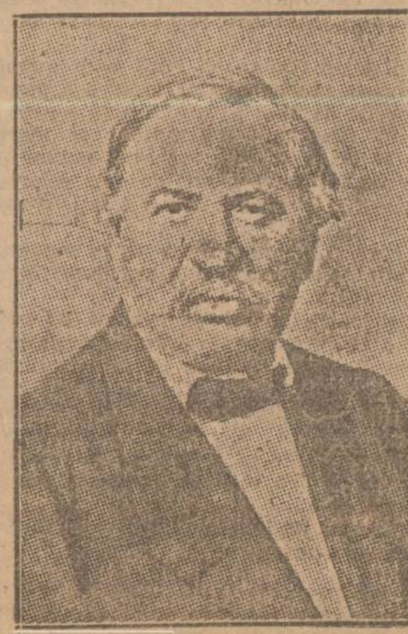
Cuvântul românesc „spăl" care la macedo-români are forma mai curată: „spelu" e derivat dela latinescu „pelo". In ebraică verbul „dacho" are înţelesul lui „pello", iar substantivul „ha-dacha" are înţelesul „spăl".

„Pădure" are prefixul „pă" ca la „păgubi şi e înrudit cu ucranianul „dur" dela „O-dur" = amorţire. In germană înţelesul de „amorţire" se exprimă prin „be-täuben" (taub=surd) sau prin „stillen" (still=tăcut). Aceste trei înţălesuri: 1) **surd,** 2) **tăcut,** 3) **pădure,** le găsim în arameică: chereş = surd, charoş = pădure.

In latină găsim numai două înţălesuri: **sileo = tăcere** şi silva = pădure, (adică loc unde e tăcere).

Cine ştie câte idiotizme ebraice vor mai fi intrat în graiul românesc! Dar cele douăzeci şi patru cărţi ale bibliei nu constitue un material suficient de cercetare, cum n'ai putea pretinde ca într'un tratat de obstetrică să găseşti toată terminologia matematică. Pe temeiul acestor puţine urme deocamdată, se poate presupune că este o înrâurire sufletească din partea unui popor semit (poate fenician) asupra graiului popular românesc. Aceste legături ipotetice merită să găsească scrutatori mai competenţi.

I. SOTEC LETEANU

Theodor T. Burada
a cărui moarte o deplâng literatura călătoriilor şi istoriografia teatrală românească

Cărţi şi reviste

Mercure de France (1 Février 1923). Un studiu destul de interesant a lui *Jean de Cours* asupra lui *Francis Vielé-Griffin*. După o introducere explicativă a curentului simbolist francez, în care caută să stabilească locul lui Vielé-Griffin în pleiada simboliştilor, Jean de Cours priveşte mai mult latura ideologică din poezia poetului, rămânând apoi asupra unor consideraţiuni de natură externă, de construire şi amenajare a imaginilor, care la Griffin apare într'o înfăţişare aparte. El nu grămădeşte imagini în dauna sau în lipsa unei ideaţiuni; imaginile îi permit doar să clarifice cât mai mult ideea, să dea o haină proprie unei simţiri nouă, din care gândirea rămâne precisă, dreaptă, şi ale cărei forme se conturează în mod vizibil, cu toată pompoasa ei uniformă.

Dacă toată documentarea introducerii şi concluziunii s'ar referi direct la poezia lui Viele-Griffin şi nu la înfăţişarea pur istorică a simbolismului şi dacă buna orientare a unui estet i-ar fi venit în ajutor, studiul lui Jean de Cours ar fi putut da adevărata judecată despre arta poetului (mijloacele le are). Căci afirmând numai că „singur Viele-Griffin este în stare să ne îndrepte spre comprehensiunea clară asupra celor ce-au încercat şi reuşit simboliştii", nu e destul.

Les Marges (15 Février 1923) simpatica revistă pariziană, începe în paginile sale o vastă anchetă în lumea oamenilor de litere, asupra „Libertăţii scrisului", în legătură cu retragerea legiunei de onoare lui *Victor Margueritte* din cauza noului său roman de moravuri *„La Garçonne"*, care a stârnit atâta senzaţie. Au răspuns la această anchetă câteva zeci de scriitori, dintre cari numim pe Tristan Bernard, Romain Rolland, Henri Barbusse, Roland Dorgelès, Leon Frapié, Abel Hermant, Charles Maurras, manifestând fiecare contra censurării scrisului, afară de Marcel Azaïs, Alfred Droin şi René Fanchois, cari cer diminuarea libertăţii scrisului, şi în felul acesta, reintronarea cenzurei pentru scriitori.

Distingem câteva rânduri din răspunsul caustic şi îndreptăţit al lui *Henri Barbusse:*

„Ocara biurocraţiei ruginite şi a învechiţilor militari din consiliul ordinului Legiunii de onoare, întrece ridicolul. Cordeaua roşie era destul de desconsiderată prin numeroşii negustori, pungaşi şi speculanţi, cari se lăfăiau cu ea.

„Deciziunea invalizilor intelectuali de pe cheiul Orsay, cari se erijează în dictatori ai Literilor, nu va contribui cu nimic la ridicarea prestigiului ei. Cred că se vor găsi chiar câţiva scriitori, cari nu se vor considera sclavi sau servitori ai distribuitorilor de cruci şi că nu vom avea ruşinea să constatăm că dorinţele mâzgălitorilor de butoniere, nu sunt ordine pentru întreaga lume a oamenilor de litere.

Nuova Antologia, una din cele mai bune reviste italiene de literatură şi artă, intră în al 58-lea an de apariţie. Fascicola 1221 (1 Februarie 1923) mărturiseşte aceeaş preocupare de a-şi ţine cititorii în curent cu toate problemele literare actuale, fie prin publicarea de opere originale, fie prin cercetarea sub formă de studii a tuturor curentelor noi şi vechi, care se întâlnesc la răspântia vieţii intelectuale de azi.

In articolul *„Il secondo millenario di Virgilio"* Giacomo Boni vorbeşte, vădit mulţumit, despre bunele intenţii ale Academiei virgiliane din Mantova, care îşi impune ca o datorie înaltă să prepare şi să supravegheze sărbătoririle ce vor avea loc cu prilejul celui de al doilea milenar dela naşterea lui Virgil, sărbătoriri care se vor săvârşi în 1930, deoarece în 15 ale lunei Noembrie din acel an sunt tocmai douăzeci de secole de când a văzut lumina zilei marele roman care avea să reprezinte forţa epică a geniului latin.

In legătură cu aceasta Academia din Mantova speră ca prin ajutorul câtorva organizaţiuni să pună în nouă lumină întreaga operă a lui Virgil, cu noui ediţiuni şi comentarii, spre a ilustra astfel comemorarea politică şi civilă, italiană şi universală a vechiului Profet, constituind un premiu care se va decerne din cinci în cinci ani celei mai bune compoziţii asupra *florei virgiliene* şi păstrând năzuinţa de a fixa lectura poemelor latine după pronunţia romano-latială.

Fernando Luizzi publică al treilea şi ultimul act din inedita lui *Ercole Luigi Morselli* „Dafni e Cloe", teatralizare a romanului lui *Longos*, în care frumuseţea limbii se amestecă minunat cu muzicalitatea endecasilabului italian.

La „Cronică" se aminteşte despre reprezentarea la Londra a nouei drame a lui *Shelley* „I Ceuci", o dramă a negaţiunii a răului care triumfă, a simţurilor răscumpărate. Dar dacă concepţiunea lui Shelley are o aparenţă contradictorie, sau crează, poate inconştient această aparenţă contradictorie între *cuvânt* şi *spirit*, simbolul neinteligibil marelui public, dă pe faţă pe acelaş Shelley, credincios când neagă, cu forţe noui când distruge şi cu nou isvor de speranţe când şovăe.

Les nouvelles littéraires (No. 16—3 Février) în lipsa unui subiect de cronică dramatică (parce que la semaine parisienne a été assez vide) se ocupă în numărul acesta de teatrul lui *Georg Kaiser*, sub titlul „Un auteur allemand dont la plupart des sujets sont français".

Desigur figura lui Georg Kaiser domină teatrul întregei Europe centrale, iar în sensul cronicei sale, *Lugne-Poe*, autorul ei, are perfectă dreptate: Georg Kaiser urmăreşte pretutindeni viaţa franceză, şi e pasionat de istoria Franţei, chiar în dramele cele mai caracteristice. In teatrul său domină acţiunea, desfăşurată cu o iuţeală uimitoare, de multe ori brutală, căreia dialogul — în felul lui original şi adaptat situaţiunilor dramei, cu fraze aspre şi replici scurte, — trebue să i se supună.

Eroii lui Kaiser — de multe ori puşi în situaţiuni comune, dar şi extraordinare, — se întretae în dansul ameţitor al existenţei, împing faptele cu grabă, îndreptându-se spre ţintă. Kaiser nu cunoaşte mila, nu e sensitiv; ci un satiric acerb. Realismul lui, mai mult decât real adeseori, nu caută să placă publicului, dar e jucat pretutindeni cu frenezia cu care se obişnuise autorul lui „Cocu magnifique" sau „Amants puerils". Prin toate acestea se apropie de *Strindberg*, care a creiat cel dintâi această atmosferă de groază şi nebunie (Sonate des Spectres). Dar Georg Kaiser merge şi mai departe; el nu cunoaşte mila şi misticismul lui Strindberg. In „Le feu de l'Opera" căreia cu câteva rezerve i s'ar putea da termenul de „capodoperă" tratarea concepţiunii se sbate între cinism şi ideal; „De Midi a Minuit" e de o violenţă satirică ce ar fi înspăimântat şi pe Mirabeau. O nesfârşită serie de paradoxe, dar niciodată arbitrare şi din care opera apare cu o adevărată frumuseţe artistică. „La fuite à Venise" (Musset et George Sand) arată iarăşi apropierea teatrului lui Georg Kaiser de sufletul francez.

„C'est un hommage singulier, închee Lugne-Poe, que ce génial *fou* rend à notre pays, à nos lettres, dans une dramaturgie, si éloignée de nos idées, mais c'est un hommage, et nous qui aimons le théâtre, nous devons lui en savoir gré".

Numărul 17 din 10 Februarie, tot atât de variat în conţinut iar cu mai multă sevă în scris, dă sub harnicul condeiu al lui *Benjamin Cremieux* cea mai frumoasă părere asupra noului volum al norvegianului *Knut Hamsun* „Au pays des contes" (In ţara basmelor).

Cartea, care nu e un roman, ci după cum anunţă subtitlul „Choses révée et choses vécues en Caucasie" e o povestire de călătorie. Dacă în operile de felul acestora, arta e greu de stabilit, procedeele autorului sunt mai mult decât pe marginea ei şi aproape noui; nu se leagă nici de evocarea ideilor şi sentimentelor preconcepute ale lui *Barrès*, nici de arta celorlalţi descriptivi ai litrraturii actuale, *Tharaud, Moraud* sau *Giraudoux*. Gândindu-ne serios la o apropiere o putem face numai cu maniera descriptivă a lui *Pierre Loti*, dar cu simţire modernă, cu gust de activitate, calităţi pe care le întâlnim rareori în misticismul impresionist al lui Loti.

Hamsun care aici nu e un mistic profund, îşi creiază impresionismul său, nu atât prin cerinţa genului descriptiv, cât mai ales prin modelarea impresiilor după calitatea sufletului ce primeşte multitudinea senzaţiilor, isbutind astfel să redea perfect iluzia că însuşi cititorul parcurge drumurile Caucaziei, întâlnind în calea lui Chirchizii (Cerchezii) mâncători ai cărnei crude de cal, sau că priveşte la grupul căciulelor de astrahan, din mijlocul cărora se ridică melodia domoală sau furtunoasă, de pe coarde de balalaikă.

Căci natura întreagă deşteaptă în sufletul lui Hamsun sentimente elementare, dar puternice.

Revue bibliographique universelle (Polybiblion) pe Ianuarie 1923, arată în câteva pagini valoarea operilor unui autor, pe cât de necunoscut la noi, pe atât de apreciat în apus.

B. Morales San Martin, romancier şi membru al Academiei regale spaniole, îşi publică trei opere noui deodată. E vorba de: El ocaso del hombre, el Enigma de lo imposible şi Tierra levantina, aceasta din urmă, nuvelă premiată la concursul valencian (Barcelona).

Romanul „El ocaso del hombre" în româneşte „Sfârşitul omului" e după mărturisirea însăşi a autorului un roman filozofic, în care problemele morale se juxta-pun preocupărilor de artă pură, dar care privit unitar, apare tendenţios, tocmai prin vigoarea argumentelor morale, care întunecă în unele locuri desăvârşirea artistică. Totuşi e cel mai reprezentativ roman al lui Morales San Martin prin noutatea semnificativă a subiectului.

Din marele uragan care şi-a târît vârtejele-i asupra omenirii, rămăseseră numai două armate, care se distrug una pe alta la poalele Alpilor. Victor Humbert, un tânăr prinţ italian scapă cu viaţă, apărat de către învăţătorul său, bătrânul Amedeu Padovani, care moare în cele din urmă, ros de rănile pe care le primise. Prinţul — avea acum cincisprezece ani — călătorise pe vremuri în lumea întreagă şi cunoştea literaturile tuturor ţărilor civilizate. Ridică maestrului său un monument primitiv, dar înobilat prin gestul tânărului, ce-şi înfipsese spada în vârful lui.

Rătăcind prin Alpi, întâlneşte la marginea unui râu o femee — istovită şi ea — o germană, prinţesa Elisabeth, pe care o readuce la viaţă cu dragostea lui şi pe care o va numi, de azi înainte, Victoria. Şi umanitatea primitivă reîncepe. Văd formându-se din ei şi în jurul lor o nouă lume. Printre copii se află un Abel, iubit de tatăl său, căci se distinge prin blândeţe şi seninătate sufletească, dar şi un Cain, stăpânit de cruzime, pe care-l iubeşte în schimb mama lui, căci în el domină spiritul germanic, pe când în celelalte pacifismul rasei latine.

Şi de aci se nasc noi ambiţiuni, gelozii, pofte şi pasiuni, şi Victor-Humbert moare împreună cu soţia sa, asistând la distrugerea nouei lui rase.

Revista modelor

PRIMELE VIZIUNI

De data aceasta nu mi se mai pare de vreme, ca să mă pot aventura în domeniul modelor de primăvară.

Am impresia chiar că iarna nu ne va mai putea birui cu vârturile ei impetuoase, nici cu mormanele de zăpadă, cari se îndărătnicesc încă dealungul bulevardelor sau la colţurile străzilor.

Peste câtva timp dărnicia soarelui şi a ploilor de Martie, vor sbici asfaltul şi vor crăpa mugurii, iar în decorurile zugrăvite cu culori proaspete, vom putea să arborăm cele dintâiu noutăţi vestimentare.

Primul gând mă poartă spre costumul destinat să înlocuiască mantaua de blană, devenită grea şi supărătoare, deşi, am îmbrăcat-o aşa de grăbite încă în cele dintâiu zile de toamnă.

Costumul acesta dar — ca un guvern de tranziţie — e menit să ne ţie şi cald, fiindcă nu e tocmai vară; şi răcoare, fiindcă toiul iernii s'a dus.

Costumul tailleur, va fi dar trăsura de unire între blană şi muselină, de aceia stofe englezeşti, duvetine şi gabardine, surâd încrezătoare, în vitrinele generoase.

Putem, mai ales dacă nu avem etolă, să garnisim jacheta cu guler, manşete de blană, cu buzunare la fel, dacă vreţi, cum este alăturatul model, executat în gabardină gris, cu garnituri negre.

O bluză de mătase, cu guler original plisat şi o capelină de taffetas, completează silueta cea nouă.

Ceeace prevăd că se va purta cu succes, este stofa „écossaise" aşa de mult apreciată de moda englezească.

Costumele mai fantezii şi mai uşoare, se realizează, cu o rară notă de distincţie, în aceste culori scoţiene.

Pălăriile vor fi din nou, acoperite, ca într'o umbră de discreţiune, cu vualete brodate şi dantele vechi.

Chantilly, valansiene, tuluri şi alte voaluri cu impresiuni, se întrec între ele, pe bordurile, când largi, când întoarse ale pălăriilor viitoare.

Panglica îşi duse mai departe voga, şi motive plisate, se anunţă pe pălării şi pe rochii.

Pentru fetiţe, cu deosebire, ele sunt o minunată podoabă, de aceia, nu trebue să le uităm, când e vorba de „eleganţa" micuţelor noastre păpuşi gălăgioase.

DIANA

L. VIORESCU. — Poarta cimitirului

(a cărei expoziţie s'a deschis Sâmbătă 3 Martie la Maison d'Art)

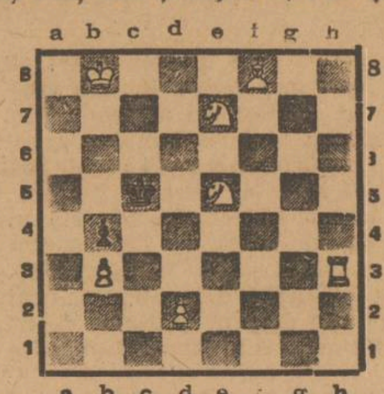
ŞAH

PROBLEMA No. 156

de **W. Pauly**, Bucureşti

Alb (7 figuri)

Rb8, Th3, Ce5 şi e7, Nf8, Pb3 şi d2

Negru (2 figuri)

Rc5, Pb4.

Alb trage şi face mat în trei mutări.

PROBLEMA No. 159.

de **S. Herland**, Bucureşti

Alb (4 figuri): Rb7, Df5, Ce2 şi e3.
Negru (6 figuri): Rb4, Na3, Pa2, a4, b2 şi b6.
Alb trage şi face mat în 2 mutări.

Soluţiunea studiului No. 2 (Selesniew)

1. Nh6—g7! Re8—e7 (forţat); 2. h5—h6, Rf7—g6!; 3. Ng7—h8!, Na7; 4. h6—h7, Nb6—d8; 5. f6—f7, Nd8—e7; 6. Nh8—f6! sau 5..., Nd8—g5+; 6. Rd1—c(e)2, Ng5—h6; 7. Nh8—g7!!

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: M. Hirschenbein, Câmpina; Heinrich Dorf, I. Margulis, Chişinău.

Soluţiunea studiului No. 3 (Kubbel)

1. Cf4—e6!, Nf2—g3; 2. Ce6—d4+ R~;
3. Cd4—f3! sau 1...., Nf2—e1 sau Nf2—h4;
3. Ce6—c5+, R—; 3. Cc5—e4!

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: M. Hirschenbein, Câmpina; Heinrich Dorf, I. Margulis, Chişinău; M. Rabinovici, Dorohoi.

Un record al lumii în partide oarbe

Maestrul de şah spaniol *J. Juncosa* a dat în *Saragossa* o şedinţă extraordinară jucând în acelaş timp *32 (treizeci şi două) partide fără tablă (din memorie)*, cu ce mai desăvârşit succes, câştigând *treizeci*, una remiză şi numai una perdută.

Vechiul record era deţinut de *Breyer*, care a jucat 25 partide la Kaschau iar înaintea acestuia de *Réti*, care jucat 24 partide în Olanda.

P. I. Negreanu

CHESTIUNI FEMININE

Ce pot face femeile

Pretutindeni viaţa universitară pare a suferi înfrângerile greutăţilor economice. La Paris chiar, unde confortul se realizează mai uşor şi mai competinte cu nevoile cotidiane, studenţii şi studentele sufăr totuşi, de lipsa locuinţelor convenabile, bugetului lor restrâns.

Există acea „Cité des Étudiants" proectată de Deutch de la Meurthe, dar neajunsă încă în stadiul definitiv de funcţionare, fie prin lipsa braţelor, fie prin încetarea energiei conducătoare.

Femeile însă, într'un avânt colectiv, sesizate de această mare lacună şi în imposibilitate să remedieze altfel lipsa generală de case, au proectat şi — ceeace este admirabil — au realizat definitiv, căminuri pentru studente, sub forma unei societăţi de locuinţe eftine. De curând, analele, vorbesc de sfârşirea acestor locuinţe şi de ducerea la bun sfârşit, a generoasei opere de binefacere.

Doamnele Lauson şi Apell au desfăşurat o rară putere de activitate, şi cu avântul de care numai femeile pot fi capabile, au dat ţărei, una din acele instituţiuni, greu de visat, în zilele noastre.

Căminul va fi deschis la Octombrie 1923, în Bulevardul Raspail 214, cu tot ceeace se cere vieţii igienice.

Restaurante largi, cu hrană sănătoasă — şi cu preţ modest — ateliere pentru artiste şi căminuri — biblioteci, camere mobilate curat, cu ferestre mari şi luminoase **cu cabinet de tualetă fiecare**, în sfârşit cu acel aer de intimă reculegere — iată ceeace iniţiativa femeilor de acolo, au putut creia.

Statul — cu auzul fin — la nevoile generaţiei tinere, a împrumutat şi el suma de *2* milioane jumătate, pentru ca să dea un aer de seriozitate şi o garanţie, numeroşilor donatori şi acţionari, cari au completat numărul celor, porniţi spre ideal.

In adevăr iată ceeace trebue pretutindeni, şi la noi mai mult decât oriunde: confort higienic, locuinţe şi restaurante ieftine, exclusiv pentru studenţi.

Dar până atunci, e nevoe de altceva; de acea armonie sufletească, prin care spiritele se solidarizează pentru liniştea lor şi a ţării. Grijile de ordin material şi rezolvirea chestiunilor gospodăreşti sunt punctele grave, la care trebue să se oprească „toţi" studenţiţi unei şi aceleaşi ţări.

Turburările interne, strică echilibrul vieţii sociale, fără să poată aduce nimic nou, iar dovada istoriei noastre — ca luptele celor două principate — s'a silit să ne arate că numai „Unirea" face puterea.

Şi puterea noastră trebue să se concentreze în colectivitatea intelectuală, făcând un singur suflet naţional şi o singură forţă dinamică.

ROZINA

Vitrina Librăriei

A apărut:

Culisele (Cluj), anul I No. 5.

Timpul revistă pentru propagandă naţională (Cluj), No. 1, din 18 Februarie 1923.

ROMANUL FRANCEZ. *Const. Şăineanu.* 188 pagini in-8-o editura librăriei H. Steinberg.

ALBINE DE AUR, nuvele de *Alexandru Macedonsky*. Editura „Viaţa Românească".

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11

SERIA—III ANUL IV No. 120

3 Lei Exemplarul în ţară
6 Lei Ex. in străinătate

Duminică 11 Martie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Din „Câinele Soldatului"

Rănit în războae, soldatul căzuse,
Şi 'n puţine zile chinuit muri.
Departe d'o mumă care îl crescuse
Şi care 'l iubi!

Sărman, fără rude, pe ţărmuri streine,
N'avea nici prieteni, nici un ajutor;
Nu era fiinţă care să suspine,
Pentr'un trecător!

Singurul tovarăş de nenorocire,
Singura'i avere un câine iubit,
Şedea lângă dânsul, şi 'n mare măhnire
Părea adâncit.

. . . .

Grigore M. Alexandrescu

Influenţe italiene asupra literaturii române

de N. IORGA

— Intr'o conferinţă la Universitatea Populară —

I

Se pot găsi în literatură raporturi atât de strânse, asămănări atât de evidente între starea de spirit dela noi şi starea de spirit din Italia, în secolul al XIX-lea, încât une ori ajung până la identitatea de sentimente şi de concepţiuni. Şi, ele se razimă pe anume raporturi asămănătoare între cele două literaturi populare.

Incă dela începutul secolului literatura noastră avea asămănări vădite cu literatura italiană fără să pretindem că scrisul pe care-l putea da clasa noastră boierească era de aceeaşi valoare ca a scrisului italian din acea vreme.

Ştiu că sînt foarte mulţi Români, cari cred că între noi şi celelalte naţiuni mai bine înzestrate există un respectiv raport în defavoarea noastră: că noi sîntem mai puţin decât alţii şi din această cauză manifestaţiile noastre, mai puţin numeroase, ar fi, fatal, de un preţ mai slab decât manifestările celorlalţi. N'am avut nici o dată această părere, pentru două motive: întîiu pentru că am căutat să cunosc foarte bine naţia mea şi al doilea pentru că împrejurările mi-au îngăduit să cunosc naţiile celelalte, care au o mulţime de elemente foarte vrednice de preţuire, dar nu ne biruie, într'o mulţime de domenii. Indată ce e vorba de concurenţă liberă, de condiţii egale între noi şi ele, concurenţă şcolară, literară, artistică, ne ţinem foarte bine şi învingem de o mulţime de ori fără a fi supăraţi dacă în alte cazuri sîntem învinşi, precum avem dreptul să cerem să nu se supere nimeni când împrejurările fac ca noi să câştigăm biruinţa. Dar împrejurările în care am trăit noi au fost mai puţin favorabile decât împrejurările în care au trăit fraţii noştri din Apus. Şi de sigur este o mare deosebire între soldatul care stă în tranşee şi cel dela cartierul general. Ei bine, sînt naţiuni de tranşee şi naţiuni de cartier general.

Aşa a fost totdeauna, aşa şi la începutul secolului al XIX-lea, şi inferioritatea noastră literară, care este evidentă, cum şi inferioritatea culturală, se poate explica foarte limpede prin faptul că nu eram un popor de sine stătător şi nu eram un popor unit. Nici Italienii nu erau uniţi şi de sine stătători pe vremea aceia: noi aveam de stăpâni pe Turci, ei pe Austriaci în ce priveşte Nordul Italiei şi atâtea dominaţii străine cari ţineau în ghiare celelalte părţi ale peninsulei. Acest lucru nu e deci un motiv care să explice singur inferioritatea noastră, dar mai e şi altceva. Noi eram în bătaia vântului barbariei; ceilalţi în suflarea dulce a zefirului civilizaţiei.

Şi apoi: în Italia era o tradiţie care n'a fost întreruptă niciodată, spre fericirea Italiei şi a omenirii întregi. Din foarte îndepărtata vreme, când civilizaţia etruscă era în luptă cu civilizaţia grecească, când, amestecate împreună, fructificate prin legăturile dintre dânsele, a folosit cultura italică, din timpurile acestea aşa de îndepărtate până în epoca noastră niciodată firul civilizaţiei italiene n'a fost întrerupt. Pe când noi am făcut continue sforţări de a prinde o tradiţie. Din fericire firul în adânc a fost gros încât nu l-a putut tăia nici-o sabie duşmană. Dar, ori cum, încercările de a tăia firul tradiţiei noastre ne-au împedecat de a face tot ce am fi putut face în alte împrejurări.

Apoi civilizaţia italiană este civilizaţia poporului italian în întregime, a tuturor provinciilor şi tuturor claselor. Stăpânirile străine n'au fost în stare să osebească viaţa şi spiritul poporului în deosebite domenii geografice, în diferite compartimente politice. A zis cândva Matternich — inteligent cât îi trebuie unui diplomat — cuvântul că „Italia este o expresiune geografică". Nu: Italia a fost totdeauna o înnaltă expresiune culturală, şi această expresiune permanentă a îngăduit lucruri care la noi nu se întâmpină şi prin urmare n'au putut da aceleaşi rezultate. Pe de altă parte civilizaţia italiană este una la care colaborează, n'aş zice: toate clasele, pentru că ţăranul italian, în afară de izbucnirea unor personalităţi în domeniul artei, n'a colaborat nici până în momentul de faţă cu sufletul lui special la desvoltarea civilizaţiei naţionale, dar a fost o aşa de puternică tradiţie venind din vremile clasice, o aşa de bogată plutocraţie, o aşa de nobilă aristocraţie, încât, dacă din poezia populară, din tradiţia populară s'a ridicat foarte puţin la înnălţimea artei şi a liteeraturei, clasele de de-asupra ţăranului au colaborat toate la cultura naţională.

La noi n'a fost aşa: la noi ţăranul, din fericire, a influenţat totdeauna asupra culturii naţionale, ba une ori a reprezintat-o ca originalitate numai el; dar, în ce priveşte clasele celelalte, ridicate de-asupra lui, ele n'au fost în stare să colaboreze strâns pentru desvoltarea culturii noastre româneşti. N'am avut o clasă mijlocie: acea admirabilă burghezie a Italiei care a dat atâta bogăţie, atâta artă, atâta literatură şi ştiinţă. Burghezia noastră a fost, sau un ţeran aşezat în mahalalele oraşului, adaus pe lângă străinii din prăvăliile de pe străzile centrului, sau un străin care a păstrat caracterul lui străin. Şi e foarte rău pentru o societate când clasa mijlocie nu poate colabora la desvoltarea civilizaţiei naţionale.

Aşa încât cultura noastră a fost o cultură de boieri foarte multă vreme; după aceia o cultură de boieri intelectuali, în loc să fie o cultură de boieri dregători şi moşieri — şi de aceia nu trebue să batjocurim boierimea, în sama căreia a fost cultura naţională atâtea secole numai pentru anumite reminiscenţe în domeniul agricol, cari, după ce s'a întâmplat cu proprietatea mare, vor dispărea foarte răpede, — şi numai târziu a început o altă fază culturală, care şi aceia se găseşte până în momentul de faţă tot în stăpânirea unei oligarhii orăşeneşti de cultură. Şi cauza chiar pentru care marele curent de viaţă populară şi puternicele valuri de influenţă externă nu pot să fructifice în de ajuns cultura noastră stă în faptul că în acest cerc aşa de restrâns, şi desbinat de ambiţii şi prejudecăţi, nu se deschid drumuri pentru marile curente invietoare.

După aceste observări preliminare se înţelege de ce nu s'a făcut mai mult, din elemente omeneşti de prima ordine, în vremea când la noi cântau Văcăreştii munteni — toată familia: Ienăchiţă şi urmaşii săi — şi, pe de altă parte, în Moldova cânta Costachi Conachi. Toţi întru câtva după datinele poeziei populare —, pe care Iancu Văcărescu, din a treia generaţie, a cules-o şi am găsit la Stânca, lângă Iaşi, între hârtiile lui Conachi însuş, o poesie populară schiţată pe o bucăţică de hârtie. Şi chiar, pe când Iancu Văcărescu culegea cântecul poporului, care lui Conachi îi plăcea din când în când, Asachi, cel d'intâiu poet cult, în sens apusean, al nostru, aşa de apusean încât nu-l înţelege lumea în de ajuns nici acuma Asachi, care prinsese învăţătură dela civilizaţia apuseană, în Italia, în acelaş timp imita pe Vuc Caragici, adunătorul poeziei populare sârbeşti, şi a avut în mânile lui, dacă-mi amintesc bine, contribuţiile de poezie populară românească strânsă în Serbia de acesta chiar, corespondent al lui.

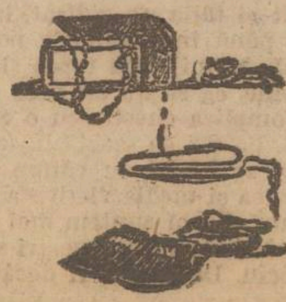
Dar alături de influenţa aceasta care venia dela popor asupra literaturii noastre la începutul veacului al XIX-lea, s'a mai exercitat una. Ea venia de-a-dreptul din Apusul francez însă între Apusul francez şi cel italian, pe la 1800, era o foarte mare deosebire, pe care trebue să o relevăm dela început. Franţa păstra tradiţia poeziei epice, didactice, de învăţătură — abatele Delille cânta „Grădinile", imitând pe Virgil — şi se păstra, în acelaşi timp, şi tradiţia unei lirice superficiale, cu elemente mitologice şi anume formule în care nu intră nimic din simţirea adâncă, adevărat omenească; poezie de saloane, mică, elegantă şi uşoară, aşa cum erau şi scaunele de pe atunci, pe care nu te poţi răzima. Erau un fel de „bouts rimés" pe care le făcea cineva în şi pentru societatea aleasă: nici nu-ţi bătea inima prea tare după ascultarea unor astfel de bucăţi, nici, dacă ele cuprindeau o glumă, nu se râdea deplin, ci numai din colţul gurei se schiţa un zâmbet elegant după cerinţile acelor saloane ale secolului al XVIII-lea. Italia însă, oricât a voit să imite, n'avea o aristocraţie de acelaşi fel ca aristocraţia, desvoltată de multă vreme şi ajunsă la un înnalt grad de rafinare, a Franciei. Prin Piemont era într'adevăr o imitare a societăţii franceze dela Paris: până astăzi încă urmaşii marilor familii piemontese vorbesc între ei, nu limba italiană, ci limba franceză, iar Alfieri, unul din cei mai mari poeţi ai Italiei, dramaturgul de care o să fie vorba îndată, n'a ştiut italieneşte la început, ci a învăţat, ca un străin oarecare, limba Italiei sale, întocmai cum Alecsandri a scris cele d'intâiu bucăţi lirice în limba franceză. De fapt el n'a ştiut niciodată italieneasca populară, şi de aceia nu ştiu cine spunea cu multă dreptate că între poetul de melodrame Pietro Metastasio, care făcea operete la Viena, şi Alfieri, care scria în ţara lui, versurile celui d'intâiu sânt într'o mult mai variată şi naturală italienească. Numai cât Metastasio ştia italieneasca stricată din vremea lui, italieneasca de diminutive şi de ton minor, pe când Alfieri studiase pe Dante şi pe Petrarca, mersese la ce avea limba mai expresiv şi mai sculptural şi-şi creasе în felul acesta un stil de o energie extraordinară, care a înviat drama.

Acum, dela o bucată de vreme, la noi curentul francez pe care-l reprezenta familia Văcărescu, nu fără note metastasiane, şi Costachi Conachi, traducător din franţuzeşte — a tradus Matilda lui M-me Cottin şi am văzut cărţi franceze de ale lui în care făcea însemnări, iar biblioteca lui, păstrată în mare parte la Stînca, arată gustul ales al acestui boier —, a fost înlocuit, în două personalităţi literare, prin curentul italian. Una din aceste personalităţi este a lui Asachi. Fiu de protopop din Moldova, dintr'o familie de origine galiţiană, creştină, el a trecut în Viena unde a făcut studii, iar din Viena la Roma, unde a învăţat şi desemnul. Academia Română are— căci nu ştiu dacă le mai are, după ce o mare parte din colecţii e în bună îngrijire a acelor gardieni de cultură cari se chiamă bolşevicii din Moscova —, Academia Română are sau avea desemnuri foarte frumoase făcute la Roma de Asachi, care a avut acolo şi un mic roman cu o femee amestecată în viaţa literară şi artistică din acea vreme.

Când s'a întors din Italia, el a scris poezii întru totul după obiceiul italian: sonete şi ode. Recomand ori-cărui poet care nu crede că poesia se poate face scriind versuri când mai lungi când mai scurte, care se isprăvesc toate fără a găsi un ritm, precum şi fără a prinde un sentiment şi fără a îmbrăca o ideie, îi recomand să studieze ritmul foarte complicat şi foarte rafinat al lui Asachi, deşi, adaug, el nu era, ca şi Alfieri, om care să cunoască graiul lui în forma-i caracteristică, aşa cum vorbeşte poporul. Precum Alfieri era un iniţiat în limba italiană, tot aşa Asachi, după lungi ani petrecuţi în străinătate, a fost un iniţiat în limba română. Dar el a izbutit, cu acest material puţin şi căpătat târziu, să ajungă la forme sculpturale pe care după dînsul nu le-a atins nimeni.

E la dânsul acelaşi spirit ca la Manzoni care într'o bucată celebră închinată lui Napoleon învins, exilat şi isprăvindu-şi zilele pe stânca dela Sfânta Elena, a făcut să reasă strălucit deosebirea esenţială între literatura romantică franceză—bucata despre Napoleon a lui Lamartine—şi literatura corespunzătoare italiană, care nu e romantică, ci stăpânită încă de spiritul clasic, spirit care se întâlneşte şi în drama lui Alfieri.

N. IORGA

„Tulburea"

de H. Sanielevici

de D-na Constanţa Marino-Moscu

Aptitudinile intelectuale sunt rezultatul funcţionărei intense a creerului într'un întreg şir de generaţii; prin urmare nu-i cu putinţă ca într'o epocă să se nască numai oameni de mâna întâi, — Kant, Goethe, Schiller, Herder, etc.; ori, pentru noi: Eminescu, Alexandri, Caragiale, Coşbuc, etc. — şi'n altă epocă numai oameni de mâna a patra ori a cincea... Talente, poate chiar şi genii, se nasc în toate timpurile; nu găsesc însă împrejurări prielnice ca să se manifeste.

Literatura are nevoie în primul rând de entuziasmul publicului cetitor. Ea nu este o afacere rentabilă, pe care s'o poată cineva întreprinde fără a fi însufleţit de spirit de sacrificiu. Insuşi Zola, al cărui succes material a rămas memorabil, a trebuit să sufere mult pentru vocaţiunea lui, până să ajungă la glorie şi avere. Şi numai dintr'o atmosferă de respect religios pentru opera de artă va putea sorbi scriitorul puterea marilor jertfe şi entuziasmul pe care însă-şi creaţiunea artistică îl cere...

Imprejurările de azi, nu sunt prielnice literaturii şi artei. Unde-i pătura cultă, trăind *în stabilitate şi îndestulare*, care să aibă de canalizat un prisos de energie către preocupări desinteresate?... Burghezia mică şi mijlocie, „les nouveaux pauvres" (proprietarii, rentierii, etc.) şi mai ales păturile intelectuale, trăesc greu şi au alte griji. Marea mulţime abia se deşteaptă. Imbogăţiţii de răsboi sunt *oameni noi*, pe care-i caracterizează de minune următoarea întâmplare autentică auzită de mine la Viena:

Un domn şi o doamnă, amândoi foarte graşi şi cu multe inele pe degete, vin la o expoziţie de cărţi pentru bibliofili. Uitându-se la un raft cu volume foarte frumos legate, doamna zice soţului: „ce bine s'ar face deasupra canapelei noastre..." Apoi, către vânzător: „cât costă aceste cărţi?". Vânzătorul: „cari Shakespeare, Balzac, Goethe?...." Doamna: *„de aici şi până aici;* îmi trebue un metru şi douăzeci..."

...Afară de asta, viaţa politică şi economică, atât naţională cât şi internaţională, e dominată de probleme mari şi grele, cari ţin lumea într'o cotinuă fierbere şi nestabilitate, şi absorb *toată* atenţia tuturor claselor sociale.

Numai scriitorii *fără* talent şi fără *credinţă*, cari prefac literatura într'o afacere sigură, amuzând o clipă instinctele ordinare ale publicului frivol — numai ei prosperează în *neatenţia* generală: *ca microbii la întuneric...*

Volumul d-nei Constanţa-Marino-Moscu este unul dintr'acelea cari ne dovedesc, că talente există la noi, în stare să creeze opere însemnate, dacă atmosfera le-ar fi prielnică;

(Citiţi continuarea în pagina a II-a)

şi că literatura românească va înflori din nou, îndată ce vom avea nevoie de dânsa...

Imi apar în minte în acest moment două feluri de literatură, mediocră, caracterizate prin defecte diametral opuse.

Prima este literatura firilor *prea bătrâne*, cari, crescute pe asfaltul oraşului mare, au devenit reci, sceptice, blazate, nepăsătoare de soarta semenului, a cărui viaţă sufletească, împletită cu destinul lui, nu-i interesează. Lipsiţi de suflet, ei se uită la oameni cu privirea schematizătoare a neguţătorului. Inzestraţi cu abilităţi tecnice, ei cultivă literatura ca o meserie artistică. Opera lor, — abstractă în personagiile, ca şi'n intriga ei — îţi produce o impresie penibilă: simţi, în mod inconştient, că-i ruşinos să aibă cineva un astfel de suflet, şi *mai* ruşinos să-l expuie în public... — Drept e să predice oamenilor, cel ce nu simte nimic pentru dânşii?...

A doua este literatura firilor *prea tinere* — prea *noi* — cărora nu sufletul le lipseşte, ci maturitatea minţii. Aceşti scriitori hrănesc un interes elementar, *epic*, pentru oameni, animale şi plante, — pentru întreaga natură; dar în opera lor viaţa ne apare haotică, oarbă, lipsită de înalte înţelesuri omeneşti. Scrisul lor ne captivă pentru moment, dar nu ne mulţumeşte; este însă de bun augur pentru *viitorul* literaturii naţionale...

Un bun scriitor ţine mijlocia între aceste două extreme: are, cum zice italianul: „inima caldă şi capul rece".

Judecata rece nu se simte în scrisul d-nei Moscu. Nici nu trebue să se simtă. Ar turbura impresia de organic pe care ne-o dă povestirea. Judecata, când se 'ntemeiază pe bogate observaţii şi experienţe, lucrează în mod aproape inconştient.

Ca suflet, d-na Moscu stă la extrema opusă blazării. Crescută — d-sa şi ascendenţii d-sale — în împrejurări rurale, are o mare putere de viaţă fizică; şi, graţie unei eredităţi complicate — o viaţă sufletească neobicinuit, de intensă. Afară de asta, trăeşte şi a trăit toată viaţa în provincie şi este din anume puncte de vedere, o *provincială*, — în înţelesul cel mai bun al cuvântului.

In oraşele mari, suprema înţelepciune este să ignorezi până şi numele vecinului dela acelaşi etaj. Omul trăeşte grăbit, pentru senzaţiile şi plăcerile lui egoiste — cu sine şi pentru sine, cel mult: pentru ai săi. N'are nici timp şi nici prisosul de energie, ca să trăiască intens şi viaţa altora. Relaţiunile cu semenii au ceva întâmplător, vremelnic. In orice clipă poţi rupe legătura, aproape fără să se simtă, şi *reasvârli* pe cunoscut în haosul mulţimii anonime — ca pe un număr de loterie în grămada biletelor. Spiritul se blazează de timpuriu şi se pătrunde adânc de relativitatea tuturor lucrurilor omeneşti...

Altfel trăeşte provincialul: încet pe'ndelete, în strânsă legătură cu viaţa celorlalţi, c'un bogat repertoriu de sentimente sociabile, stăpânit mereu de simţiri grele şi durabile. Cine-a trăit în provincie până la douăzeci de ani, rămâne adesea provincial până la moarte, în mijlocul vârtejului Capitalei. Il recunoşti după sinceritatea şi expansivitatea lui, după greutatea pe care o pune în orice pornire, plătind cu monedă de aur pur, acolo unde ceilalţi plătesc cu fise de aramă... Nu ştiu dacă a remarcat cineva faptul, că nici unul din marii scriitori ai ţării — Eminescu, Alecsandri, Caragiale, Coşbuc, Vlahuţă, Duiliu Zamfirescu, etc., — na' crescut la Bucureşti.

Simţind cu o intensitate extraordinară bucuriile şi durerile ei, dar şi pe ale altora, însufleţită în aspiraţiunile sale de un idealism care nu cunoaşte umbră de îndoială, d-na Moscu a trezit adesea la prietenii săi zâmbete uşor ironice, mirate, o leacă speriate chiar...

Cine-i astfel alcătuit, şi mai are pe deasupra şi darul femenin de a ceti în inimile altora, scrie cu uşurinţă şi oglindeşte viaţa fără a o falsifica. D-na Moscu nu se mărgineşte să descrie *pe din afară* oamenii şi întâmplările, pe cari le-a înmagazinat în memorie, cu toate amănuntele lor; ci *intră în pielea personagiilor şi duce tot greul destinului lor*... In deosebi caracteristice sunt, în această privinţă, povestirile *Mai bine*, *La străbunica*, şi *Cuptorul lui Sima*.

Dar iată, de pildă, chiar prima nuvelă, *Tulburea*, în care ne'ntâmpină viaţa ţiganilor, — a unui neam atât de greu de înţeles pentru noi, fiindcă multe mii de ani ne despart de dânsul — şi emoţiile pe cari le trezeşte în rândurile lor vestea intrării noastre în război.

„Cine ştie din ce înălţimi vine şi cine caută să afle în ce adâncimi se pierde isvorul plumburiu ce, asemenea unui suflet mohorât, se ascunde, lunecă şi trece fără a putea oglindi vreodată frumseţea de prin prejur...

Numai la poalele pădurei, în văgăuna Ciortei, murmurul pârâului se 'mbină ades cu glasul duios al vioarei, în unda-i veşnic tulburată, ecoul unui cântec.

„Se spune că de multă vreme s'a abătut, pe *Tulburea* ca un stol de păsări, o ceată de oameni „negri ca tăciunele, vorbitori ca gaia şi iuţi ca veveriţa". Şi au sălăşluit ca de când lumea, sub pânza pestriţă, aruncată *ca din întâmplare* pe bârna afumată şi de abia sprijinită pe beţe în cruciş.

„De când gungurea cinteza şi până se lăsa soarele după „Muchea Stânei", oaspeţii ciudaţi ai Tulburei, *ca nişte guşteri uriaşi*, stau întinşi la umbra netedă a stejarilor, ori se rostogoleau în iarba ce se înclina în vânt şi se apleca asupra-le, acoperindu-i într'un umbrar înflorit.

„*Cu fâlfâiri de lilieci şi cu ţipete de păsări urmărite*, se lăsau în amurg, spre sat devale şi după miezul nopţei, când îngâna în crângul Ciortei privighetoarea, şi se vedea licărind focul la marginea pădurei, umbre negre se întindeau, în lumina lunei, pe cărarea ce şerpueşte şi se pierde sus în aluniş...

„Crăci uscate pârae şi scântee pe focul aţâţat de suflul gurilor flămânde, ţigănci, *cu ochi sticloşi şi feţe aprinse de poftă*, învârt pe cărbuni mielul ce sfârâe, învăluindu-le în fum alb şi gras pe care-l înghit lacom aşteptând, neliniştit, pe cel ce poate le va aduce din vale mămăliga.

„Zăvoiul fâşie încet, *ca atins de o pasăre de noapte;* cu toţi se uită spre Cătini, de unde, cercetând cărarea, se năpusteşte în ceată aşteptatul.

„Pe rugul aprins forfoleşte ceaunul; copii, goi, vorbesc laolaltă, mestecă într'una şi dau roată focului, mai la o parte, sub stejari, doi ţigani se ceartă împărţindu-şi hrana"...

. . . .

„Ochi dulci şi leneşi privesc în mormanul de cărbune ca *în zarea unor lumi închipuite;* pe feţele cătrănii, aburite de dor, joacă toată para focului.... E linişte, numai privighetoarea cântă în noaptea asta cum n'a cântat nici odată... Un ţigan, frumos şi tânăr, netezeşte blând cosiţa fetiţei de alături; ea i se apleacă încet pe braţe şi, tăcută, îi întinde naiul... Cântă ţiganul şi cântă şi fata, privighetoarea tace şi îl ascultă. In iarbă târâe un greer şi ţiganii tot cântă"...

Minunat tablou de viaţă aproape zoologică, a unui neam încă nedeslipit de însăşi viaţa naturii... Ca pasările pădurii, ţiganii umblă după hrană, se iubesc şi cântă...

„Multă vreme s'a scurs de atunci pe unda cenuşie a Tulburei, ce, ca şi un gând nestrămutat, sapă adânc malul pe care stau să cadă câteva cocioabe...

„In ograda netedă şi uscată a şatrei, copii sfrijiţi, cu părul răsucit ca lâna, cu ochii mari şi negri ca mura, se învârt şi se alungă în sărituri de ţărci şi ţipete de gaiţi.

„Pe cărarea ascunsă altă-dată în cătini, e astăzi drum bătut pe Ciortea şi când e soarele ca geana după deal şi se coboară oile la stână, ţiganii, cari din cotro cu legături pe mâini şi cu viori la subsioară, se îmbie gălăgoşi spre casă.

— „Nu te mai duce, Neago, la Tulburea în seara asta, îi zise ţigancei o femee unde fusese peste zi la lucru.

— „Aoleo! să nu ma duc acasă?

— „Innoptezi pe drum, e departe.

— „Ba ma duc, zău, macar de-ar fi *o poşte*.

— „Ce te aşteaptă? N'ai pe nimeni.

— „Da sa chiorăsc d'oi sta aici în noapea asta; nu stau nici moartă... Ce, nu vezi, dado, ca ma înnăbuşe gârla şi satu?

— „Pe Ciortea ai împărăţie?

— „Nu, nam *daia*, da-i pădurea aproape, şi de-ai şti, dado, cum mai miroase noaptea câmpu...

— „Şi numai de asta sui tu dealul?

— „D'apoi ce vrei să mai fie, când iaca, acuşi *rasare* luna şi cânta Oinaci şi Ileanca"...

...Ţiganii stau la masă, plini de nelinişte, în aşteptarea mobilizării.

„Cu mişcări uşoare, femeile de abia ating bucata *ce pare a atârna în degetele lor ascuţite* şi, ca nişte pisici de pradă, îşi înfig dinţii albi şi sticloşi în pastrama sărată şi tare"...

...„Şi zău, vă strigă în noptea asta" întreabă, cu glas stins, o ţigancă, apoi scoate din brâu cărţile soioase....

„Douăzeci şi patru de cărţi, bine ştiţi, bine ghiciţi, cum a ştiut sa va zugrăvească şi sa va *chipăreasca* (tipărească) aşa sa ştiţi şi voi sa spuneţi daca ai noştri s'or duce departe în sara asta...

— ... Ce s'arată Sando?

— „*N'ai mişto amendar* (Nu-i bine de noi)...

...Un ţigan vine din sat şi aduce ştirea că „nu mai intră'n războiu ţara *noastră*".

— „Nu vă ia, nu!" strigă femeile într'un glas, bat din palme, joacă'n loc, frecându-şi pieptul şi-şi sărută bărbaţii nebune".

...Petrecerea devine sgomotoasă. Deodată se aude trâmbiţa şi clopotul.

— „Aoleu! Aoleu! se văicără ţigăncile, îşi smulg părul, se trântesc la pământ şi iar se scoală, şi blestemând, apucă razna la vale. Luna se ridică încet de după muchia Bârzei şi-şi revarsă în noaptea asta toată lumina pe pământ.

„Cu ochii uscaţi, cu gura strânsă Sanda se uită lung spre cer şi-i strigă:

— „Şi adică ce-a te tot hlizeşti de sus, nu vezi ca plânge valea,. blestemat-o!... Secaţi-ar lumina de jalea mea cum seacă Tulburea varu şi să se stinga toată în lacrimile noastre cum stângem noi focul cu apa din pârâu!...

„In vaiet şi plânsete ţiganii se scoboară, tăcuţi, spre sat; în urmă a mai rămas numai Nae; aude şi el toba şi când vrea să plece, îşi vede copilul ce doarme liniştit şi ochii i se scaldă în lacrămi; se mai uită în foc, mai scocioră cenuşa, aruncă vergeaua şi face câţiva paşi... Se 'ntoarce în fugă, îşi sărută casa şi pleacă...

— „Unde te duci? îl întreabă, suspinând femeia.

— „Nu ştiu.

— ...la pâine.

— „*Anaorde i dibla mai mişto* (Dă-mi mai bine scripca).

„Luna s'a lăsat de mult de după lăstari şi, în noaptea întunecoasă, Nae îşi strânge la subsuoară scripca, se uită lung înapoi, îşi face cruce şi intră în zăvoi şovăind".

Apostrofa către lună ne transpune brusc în acel stadiu primitiv al omenirii, când din firească însufleţire a naturei s'au născut miturile şi religiile... In numai câteva pagini, autoarea a reuşit să ne dea o măiastră descriere şi, în acelaş timp, *inconştientă analiză*, a vieţii şi a sufletului neamului ţigănesc...

Nuvelele d-nei Moscu — despre celelalte voi vorbi altă dată — sunt bucăţi de metal preţios şi pur, din cari se făuresc, în vremuri de avânt literar, colierele şi brăţările tezaurului literar al naţiunii.

H. SANIELEVICI

P. S. — Desenele d-lui Alexandru Moscu se acordă atât de bine cu textul, încât ai impresia că asculţi aceeaşi poveste în două limbi.

Iluziile

de Mircea Rădulescu

Iluziile! Fluturi de vis! Femei frumoase,
Năluci de feerie cu graţii de fecioară,
Ce vin amăgitoare zâmbind misterioase
Şi când voim în braţe să le cuprindem, sboară...

Intâia 'ţi ese 'n cale plutind ca o ispită,
Te-ademeneşte mersu-i cu ritm de baiaderă,
Iţi înfloreşte visul, e cea atât dorită...
Şi 'n zări se depărtează pierind ca o himeră.

Apoi, răsare alta ca floarea 'n primăvară,
In rochie subţire — corolă parfumată — ;
Te 'mbată ca absintul şi 'n fie-care seară
Când o aştepţi să vie, nu vine niciodată...

O! Vă cunosc. Ştiu bine ce farmec şi miraje
Purtaţi cu voi, iluzii perfide şi cochete,
Ce treceţi legănate în sbor de echipaje
Lăsând în urma voastră o dâră de regrete...

In van veniţi la mine cu flori de anemonă,
Cu buze de meduză, c'o stranie scântee
In ochi adânci, sirene cu zâmbet de madonă,
Când ştiu că 'n fie-care din voi e o Circee!

In van veniţi la mine, când noaptea e stăpână,
Ca sà-mi cuprindeţi gândul cu braţele-amândouă,
Cine-ar putea să-mi toarne, în amfora bătrână
A inimei, simţirea, ca o licoare nouă?

M'aţi înşelat şi-acuma mi-e inima pustie...
Iluzii!.. Fluturi, fluturi de vis, dorinţi nebune...
In suflet simt, ca după o noapte de orgie,
Doar drojdia vieţei, desgust şi-amărăciune!

Mircea Rădulescu

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

Pe 12 luni 150 lei
„ 6 „ 75 „
„ 3 „ 40 „

Mişcarea literară

de Claudia Millian

Nuvela lui Caragiale, cu prilejul volumului editat de „Cultura Naţională".

Cu fiecare volum nou, pe care editura „Culturei Naţionale", îl aşează în biblioteca sa de artă, cu fiecare operă, dată luminei sub cea mai decorativă reprezentare, se înfăptueşte zi cu zi, un ideal muncit de mult în minţile deştepte — idealul cărţii frumoase!

E pentru prima dată când însăşi coperta cărţii te învaţă s'o iubeşti, s'o păstrezi şi să te închini ei.

E un cult aproape static, pe care toate popoarele civilizate, l'au alăturat dogmei celei religioase, e cultul bibliotecei, şi ori cât literatura în fondul ei tinde spre primitivitate, forma şi încătuşarea ei în litere şi chenare năzueşte spre odăjdiile cele mai poleite ale înfăţişărei decorative.

Frumosul, pe care însăşi estetica îl circumscrie într'o definiţie elastică, se înfiripează concret din înşiruirea literelor lapidare, din catifelarea filelor mătăsoase, din duritatea copertelor, înălţându-se impetuos ca o arătare antică.

Hotărît, te poţi înşelà asupra frumuseţii unei femei, unei bijuterii, unei haine, dar niciodată cartea nu-şi minte admiratorul şi niciodată „frumosul" ei nu te înşeală.

Ea ştie să te cheme, să te ademenească, să te înveţe s'o păstrezi; ea duce după ea un dor mai nemăsurat, taie o cale sau deschide un drum nou şi menirea ei de a trâmbiţa ecouri sufleteşti, se multiplică prin adaosul senzaţiunilor vizuale, care determină, în primul rând, frumosul.

*

In roşu şi negru, coperta *Nuvelelor* lui Ion L. Caragiale, sugerează un amestec ciudat de necaz şi de sânge.

Pătrunzi înăuntru cu impresia aceasta şi cuprinsul nu te desminte.

Se începe cu „Păcat". Desfăşurarea unei vieţi de om simplu, de seminarist şi de popă — bântuită de vijeliosul neastâmpăr al fatalităţii — te târăşte, înduioşător şi crud, într'o frescă de imagini, zugrăvite cu cărbune şi mânjite cu sânge.

Figura măruntă a unui om de rând, ia proporţii uriaşe, în apocalipsul degenerării omeneşti.

Lucruri simple —răstălmăcite prin menirea haotică pe care o orândueşte viaţa, în substraturile ei tainice—se ridică vijelioase în imperiul bietului suflet cerçetat de el însuşi.

O viaţă neînsemnată prin uniformitatea zilelor, dar îmbrăcată în nuanţele „neprevăzutului" capătă dintr'odată importanţa unei adevărate „eroice".

Legenda, cu tot ceeace poate susţine şi inventà pentru consolidarea subiectului, se construeşte în nuvela lui Caragiale, cu datele precise ale adevărului, peste care flutură aripa unei fatalităţi demonic de covârşitoare.

Conflictul se înoadă aproape teatral şi oricât de mare e deosebirea dintre autorul dramatic şi nuvelistul aceluiaşi personagiu, un fond unic de largă compoziţiune, un conflict susţinut pe nuanţe, determină una şi aceiaşi personalitate creatoare.

Humorul lui Caragiale, satiric şi adesea grav, asociază elementele disparate contopindu-le într'o pastă egală şi perfect unitară în poveştile-basm.

Kir Ianulea, deşi e îmbrăcat într'o atmosferă glumeaţă, păstrează în fondul său aceiaşi unitară alcătuire, de ireal şi de adevăr, iar unde geniul lui Caragiale se înalţă superb până la desăvârşita creaţiune, este fără îndoială în Făclia de Paşti.

Sugerarea concomitentă a două rase—cu tot prisosul răului ancestral—prin reprezentarea a câte unui singur individ izolat de restul vieţei, de unde a purces; apoi aceşti doi inşi—fie că se alătură unul de altul prin imperiul împrejurărilor (care desemnează fatalitatea) fie că se sugestionează din depărtări (ceeace susţine legenda) — aduc două elemente de abstract şi materie, compunând una din cele mai mărete drame, pe care le-a putut închega geniul literar românesc.

CLAUDIA MILLIAN

Fantezii realiste

Despre viitorul speciilor

de I. Teodorescu

Ce ţi-ar plăcea sau ce ţi-ar conveni mai bine să fii: un Adam degenerat sau o maimuţă perfecţionată?
(poate E. Haeckel).

Cu nimic nu s'au încurcat şi nu s'au rătăcit mai mult oamenii decât cu Creaţiunea. Pe multe le-au ghicit ei prin închipuirea lor dar cu cosmogoniile n'au putut-o nimeri de loc, fie cu cele religioase, fie cu cele laice — dacă au existat cumva şi de astea în antichitate — păgâni, mozaici, creştini, mahomedani, etc.

Lucrul se explică destul de lesne: la creaţiune n'a azistat nimeni, iar moartea n'o cunoaşte nicio fiinţă din experienţă, şi după ce-a experimentat-o nu mai poate vorbi. De aceia începuturile vieţii sunt pline de poveştile cele mai bizare iar în viaţa cea de apoi şi-a pus omul toată puterea imaginaţiei lui. Până mai deunăzi toţi trăiau astfel între două oceane de întunerec, în ce priveşte începutul vieţii şi urmarea de după sfârşitul ei. Intunerecul nu mai perzistă astăzi decât pentru partea de-a doua.

Nu mai departe decât acum o sută de ani, cei mai mari învăţaţi ai lumei erau nevoiţi să se ţie de geneza Bibliei dacă credeau în ea, sau să-şi închipue că D-zeu şi-a greşit opera în mai multe dăţi, a revenit asupra ei, a modificat-o, a creiat şi recreiat deci lumea în diferite rânduri până ce, plictisit probabil, a lăsat-o pe cea de astăzi dreaptă, sucită, cum este. Altfel minţile ar fi fost grozav de încurcate faţă de nenumăratele fosile ce se descopereau şi care nu semănau cu nici o vietate cunoscută.

Iar vulgul, până la care străbăteau unele fapte şi unele idei din cercul savanţilor vremurilor a făcut şi el, într'o privinţă, tot ca aceştia: —de sigur că părintele Zmeilor trebue să fie vreun ichtiosaur oarecare, — căci norodul nu poate trăi fără mitologii nici învăţaţii fără ipoteze şi fără teorii care explică totul până ce, într'o bună zi, nu mai explică nimic.

Cititorii ştiu cine sunt aceia cări ne-a luminat asupra originii vieţii şi a speciilor pe pământ, le cunosc explicaţiile şi teoriile. De aceia nu voi inzista. Atât numai voi spune că cheia lui Darwin se numeşte lupta pentru existenţă şi selecţia naturală, iar a lui Lamark adaptarea la mediu. Astăzi cea mai admisă e cheia lamarckiană. Voi pomeni în treacăt de de Vries, care a pus teoriile lui Darwin la galop ca să zic aşa, şi de Quinton care a întors pe-a lui Lamark deandoaselea, susţinând că neadaptarea la mediu a creiat specii din ce mai complicate şi deci mai superioare. In fond toate spun cam acelaşi lucru.

Esenţialul care importă şi care trebue reţinut e că viaţa s'a născut pe pământ, la un moment dat, în condiţiuni naturale şi unice, adică ce nu se mai pot repeta, şi că de atunci, de unul sau mai multe miliarde de ani, ea a evoluat treptat până ce speciile au ajuns cele pe care le cunoaştem astăzi. Apariţia omului trebue să numere vreo cinci sute de mii de ani, iar ca fiinţă istorică, în rasa albă, vreo zece mii.

*

Toate bune. Dar iată ce întrebare îmi umblă prin minte: Dacă evoluţia nu s'a oprit — şi nu s'a oprit nici se poate opri, fie în progres, fie dela anumită vreme, în regres — atunci care e viitorul actualelor specii, ce vor deveni ele peste mii, zecimi de mii sau sutimi de mii de ani? In special ce va deveni specia care singură s'a numit pe dânsa „homo sapiens"?

Un lucru pare mai mult sau mai puţin sigur, că speciile de astăzi evoluiază foarte încet, că ele sunt oarecum fixate în caracterele lor generale care nu mai variază decât imperceptibil, ceeace ar da până la un punct dreptate celor ce cred că dela apariţia vieţii pe pământ n'a trecut cine ştie ce vreme extraordinar de lungă. Cu alte cuvinte că evoluţia a fost extrem de repede dela celulă şi până la un anumit grad de complicaţie al organizmelor, iar că de atunci ea merge foarte încet. Dar chiar aşa de ar fi, evoluţia îşi continuă totuşi acţiunea. Credinţa că de câteva mii de ani nu s'a produs nici o schimbare în specii, că puii se aseamănă absolut în totul părinţilor, că grâul, găina, omul din vremea primilor faraoni de pildă sunt în totul asemănătoare cu corespondentele lor de astăzi, nu se poate susţine în mod serios.

Iată, în ce priveşte omul, sunt câteva fapte sigure care demonstrează tocmai contrarul. Absolut toate scheletele vechi de mii de ani, supuse la o amănunţită şi precisă măsurătoare în toate părţile lor, arată că cel puţin capacitatea craniului a sporit şi talia.s'a ridicat, în mijlociu bine înţeles, de atunci şi până în vremurile noastre. Prin urmare omenirea astăzi, în mijlociu repet şi pentru aceiaşi longitudine şi latitudine, ca să nu zic prea des pentru aceiaşi rasă spre a nu complica chestia cu o expresie care dă loc la variate discuţii, poartă în ţeastă un creer mai voluminos şi mai greu şi se înalţă cu câţiva centimetri mai în spre cer. De asemenea şi media vieţii s'a lungit.

Inseamnă asta oare că noi suntem mai deştepţi şi mai puternici fiziceşte decât îndepărtaţii noştri strămoşi? Fără îndoială, tot în mijlociu. Dacă n'ar fi decât marile descoperiri ştiinţifice ale timpului prezent, teoretice şi practice, cu adâncile prefaceri economice, politice şi sociale ce le-au însoţit, aş crede ca o urmare firească, felul cu totul, dar cu totul deosebit în care ne dăm noi seama de cele ce se petrec pe pământ şi despre univers de cum şi-l dedeau cei vechi, năzuinţele noastre care nu-se mai potrivesc cu ale lor, pentru a nu cita decât pe acestea, se vădeşte că creerul modern lucrează, cugetă, pricepe, concepe pe o altă scară decât a celor vechi, e mai ager, capabil de o mare doză de aenţţie şi de observaţie, mai bogat în idei atât generale cât şi particulare, în mod simţitor, etc.

E, fără îndoială, o schimbare care s'a produs. Deşi în cea mai mare parte asemănător cu strămoşii lui, omul de astăzi nu e aidoma cu dânşii. Prin urmare evoluţia continuă.

Atunci dacă continuă ce vom deveni peste zece mii de ani de pildă, cu atât mai vârtos cu cât conştiinţa şi cunoştinţa mereu sporite vor fi în stare, treptat, să influenţeze şi ele asupra mediului înconjurător devenind un fel de nou mediu la rândul lor? Şi când zic ce vom deveni nu mă gândesc la omenirea în total, în bloc, ci la diferenţiarea fatală care se va produce, din ce mai simţitoare, între diferitele feluri de genuri umane, ca să nu le numesc rase? Oare negrii se vor ţine proporţional de pasul nostru sau vor rămâne în urmă, tot mai în urmă, până ce albilor de peste câteva mii ori zecimi de mii de ani le va veni tot aşa de greu să se înţeleagă cu dânşii cum o fac de pildă astăzi cu câinii, elefanţii, pisicile şi altele? Adică forma-vor negrii atunci un gen eşit din limitele cele mai joase ale noului gen omenesc? Dar galbenii cum se vor comporta?

Şi chiar în sânul rasei albe, după o foarte îndelungată vreme, nu se vor produce oare diferenţieri care să se ridice până la valoarea de noui genuri, de rase noui, dând naştere la deosebiri cum sunt cele din prezent între un european şi între uu african? Luaţi un englez şi un albanez, un francez şi un pomac, un scandinav şi un muntenegrean, şi spuneţi dacă n'au şi început a se produce acele deosebiri de care vorbesc mai sus? Ele sunt încă mici, de abia perceptibile, cu toate că un englez din vremea Mariei Tudor nu se prea deosibea de un albanez din aceiaşi vreme. Şi totuşi ce schimbare s'a produs numai în câteva sute de ani? Nu ne duce aceasta la ceva cu totul alta decât la o omenire unică, fericită şi înfrăţită de care pomeneam la sfârşitul foiţii trecute?

Invers, pare că rasele omeneşti se prefac şi ele dacă-şi schimbă cu totul locul, dacă vieţuesc îndelung pe un pământ, într'o climă, la o latitudine şi mai cu seamă la o longitudine cu totul deosebită decât acelea cu care se deprinseseră timp de mii de ani. Sunt mai multe pilde de acestea. Scandinavii — căci pare că scandinavi erau—cari au cucerit Grecia veche cu câteva mii de ani înainte de Christos, s'au transformat acolo cu desăvârşire dând naştere faimoasei rase greceşti antice. Olandezii cari s'au transplantat de câteva sute de ani în Africa de Sud încep a prezenta deja câteba caractere hotentote. Scoţienii cari au colonizt Statele-Unite cu începere dela 1600, acei ce s'au păstrat mai curaţi, ca în jurul Bostonului bunăoară, dau la iveală semne de piei roşii şi aşa mai departe. De altminteri chiar rasa roşie pare că nu-i decât scoborâtoarea a numeroşi colonişti galbeni veniţi în Africa acum câteva zecimi de mii de ani şi transformaţi cu desăvârşire, într'o rasă nouă.

* * *

Prin urmare dacă evoluţia speciilor continuă, fie cât de înceată, omenirea tinde şi ea la o nouă şi adâncă diversitate, ori că fiecare rasă va evolua pe loc ori că-şi va schimba locul. E într'u aceasta, pentru viitor, mai curând prilej de îngrijorare decât de pace, linişte şi înfrăţire. Acest viitor conţine în el cine ştie ce germeni noi, şi mai grozavi încă decât în trecut, de vrajbă şi lupte. Iar stârpirea tuturor raselor inferioare „de către cele superioare" m'ar duce la deslegarea chestiei de oarece rasa rămasă singură stăpână pe glob, supusă şi ea mereu legilor evoluţiei, cu vremea se va desface şi diferenţia în alte rase, de iznovă, până în vecii vecilor.

Numai pomenesc de complicaţia ce s'ar produce prin ivirea condiţiilor regresive ale vieţii căci asta ne-ar duce D-zeu ştie unde!

Totuşi un corectiv poate fi, pe care ni-l va da iarăşi ştiinţa, adică conştiinţa şi cunoştinţa mereu în desvoltare. Acest corectiv ar consta în aceia că mijloacele de locomoţiune, uşurinţa deplasărilor, pe uscat, pe apă, prin aer, pe sub pământ poate, puse cu înlesnire la îndemâna ori şi cui, suprimând aproape distanţele, uşurând neînchipuit călătoriile şi îngăduind deci schimbarea locului pentru oricine şi în orice moment, mai pe scurt transformarea globului într'un palat cu numeroase camere în care oamenii să poată circula şi locui după voe, chef, interes, necesitate, va face că nici o rasă nu va rămâne statornică pe acelaşi pământ, că omenirea va fi într'un perpetuu mers şi vălmăşag astfel încât clima, hrana, aerul, apa, pământul fiecărei regiuni de pe glob nu va mai avea timpul necesar ca să formeze şi să fixeze rase deosebite, şi astfel genul uman va evolua în bloc şi în mijlociu, probabil şi prin ajutorul amestecului celor aşa zise cinci sau şase rase fundamentale. Va fi deci un fel de omenire cenuşie ca minte, ca culoare a pielei ,ca moravuri, ca aspiraţii, dar totuşi o omenire din ce în ce mai înaintată, mai progresivă în mersul ei, în fine cu totul alta decât a noastră cea de astăzi, noi rămânând a fi confundaţi poate cu strămoşii din caverne.

I. TEODORESCU

Bunicii râsului românesc

Păcală

Redactorul şi gerantul responsabil al luĭ „*Păcală ziar humoristic*", al căruĭ prim număr a apărut la 16 Iunie 1860, era avocatul Pantazi Ghica care ca literat sau gazetar, nu a prea lăsat lucrurĭ vrednice să rămâie. Fost procuror, preşedinte de tribunal, prefect de Ialomița şi consilier de legație, Pantazi Ghica, care îşĭ făcuse studiile la Paris, se hotărăşte să-l scoată pe „Păcală" pentru a „spune adevărul" celor din vremea sa.

La 1860 alfabetul latin era introdus oficial, dar tipografia Naționalul, unde se tipărea *Păcală*, neavând la îndemână regalele cu litere latine, îl imprimă tot cu semi-cirilice, strecurând ici, colo, câte un cuvânt, o frasă, iar maĭ târziu rândurĭ întregi şi chiar coloane cu noul alfabet şi cu noua ortografie, din care *u*-scurturile lipseau.

De curând, venit dela Paris, Pantazi Ghica îşĭ alege pentru frontispiciul ziaruluĭ său un motto franțuzesc: *Il n'ya que les petits esprits qui creignent les petits écrits* (Beaumarchais). Inceputul acesta nu avea să rămâie fără urmare. In colecția luĭ *Păcală*, citatele din franțuzeşte şi din latineşte abundă, şi stau alăturĭ cu o întreagă înşiruire de nume celebre, de cele maĭ multe orĭ puse fără prea multă legătură cu situația respectivă. De altfel predilecția aceasta pentru fraza încărcată, ce caracterizează scrisul luĭ Pantazi Ghica, o semnalează în *criticele* sale Titu Maiorescu, la capitolul *Beția de cuvinte*, unde reproduce şi persiflează un fragment din nuvela *Marele Visther Cândescu*, apărută în primul număr al „Convorbirilor literare (1. III 1873).

„Nici o voce nu răspunse, toată lumea tăcută şi cuprinsă de o adâncă întristare păstră un silențiu lugubru".

Fragmentul de mai sus este astfel sfichiut de ironia corosivă a lui Maiorescu:

„sau tot aşa, de bine, lumea silențioasă păstră o tăcere. Sau maĭ amplificat, lumea lugubră păstră un silențiu tăcut".

Citez pentru o mai bună cunoaştere a lui Pantazi Ghica, un fragment edificator din panegiricul rostit la moartea lui, de unul din cei mai buni prieteni ce i-a avut: poetul Alexandru Macedonsky.

„Şi apoĭ — era oare însu-şĭ scutit de greşeli? Fraze banale ar spune-o. Ceeace este adevărat, este că Pantazi Ghica era nobil şi că-şĭ iubea țara" (Literatorul, anul III, No. 6.)

Călăuzit deci de această iubire de țară, singura calitate ce i-au putut fi recunoscute la moarte, îşĭ redactează Pantazi Ghica foaia care se vindea la început cu 18, iar puțin maĭ târziu cu 10 parale.

In fruntea guvernuluĭ se afla Nicolae Golescu din al căruĭ cabinet făcea parte ca ministru al Cultelor... opozițiOnistul C. A. Rosetti, redactorul *Țânțarului*.

Păcală începe cu un program. E prea lung ca să poată fi reprodus. Se fac acolo felurite considerațiunĭ asupra situațieĭ politice, sociale, culturale. Situația aceasta e bineînțeles atât de rea, încât însă-şĭ Pantazi Ghica se ntreabă „*la ce poate servi un jurnal şi un jurnal humoristic?*

Răspunsul şi-l dă tot el: I s'a arătat în vis un bătrân — Adevărul! — cu care a avut o lungă discuție, îngrozitor de lungă, şi de banală, în urma căreia s'au învoit să colaboreze pentru a arăta într'o formă uşoară poporuluĭ orbit, care este adevărul:

„...şi el plecă după ce subscrise contractul nostru de asociare. Iată cum şi sub ce auspiciĭ apare la lumină Păcală. Dacă asociatul meu nu ar fi voit să rămâie necunoscut oamenilor la putere de astăzĭ, am fi putut întitula jurnalul nostru *Adevĕrul*. Fiindcă însă până acum miniştriĭ, majoritate din deputațĭ dreapta şi stânga şi mare parte din popul nu-l cunosc (şi pentru cuvinte foarte serioase nu voesc să fac cunoştința luĭ) ne mulțumim să-ĭ dăm numele mesageruluĭ său, până ce prin mesagiu adevărul va triumfa".

Astfel, iubitor de cele drepte se anunță „Păcală" — ceea ce pe redactorul său nu-l împiedică să aibă *onorul de a anunța că se însărcinează a procura banĭ cu subscrierĭ sigure sau cu ipotecă*"... In rubricele luĭ PACALA, *Cronica* e destinată evenimentelor generale: *Camera electivă* se ocupă de activitatea legiuitorilor reproducând în parodie discursurile deputaților, *Varietăți* destinate pentru mişcarea artistică şi culturală, de care se ocupa foarte mult Pantazi Ghica, *Fapte diverse* şi *Glume*. Prea mult spirit nu are Păcală. Ceĭ treĭ predecesorĭ aĭ săĭ: *Țânțarul*, *Spiriduş* şi *Nichipercea* îĭ erau mult superiori. In schimb, după cum vom vedea abundă citatele.

*

Proiectul organizăreĭ drumuluĭ de fier, se afla în discuția camereĭ elective, în seziunea anuluĭ 1860. O şedință întreagă, aleşiĭ neamuluĭ s'au străduit să aleagă un titlu demn, importanteĭ legi. Era ceartă mare pentru *drum de fer* sau *cale ferată*, adoptându-se după lungi dispute, acesta din urmă. Să ascultăm opinia luĭ Păcală.

„...secsiile Administrativă şi Financiară unite, au făcut fără ştirea lor, a luĭ Dumnezeu, şi a Academieĭ un raport, care este un cap d'operă de literatură, de ştiințe şi de gramatică.

Raportul a adoptat numirea fericită de *căĭ-feratele* care se declină după ideea raportuluĭ în chipul următor:

Cale—feratela
Cale—feratelei
Căĭ—feratele
Căĭ—feratelor

Raportul desvăluind argumentele pe care le întemeiază, spune în o limbă cu totul nouă că în chestia drumurilor de fier şi Turcia este mult maĭ înapoiată decât noĭ, tot ne-ar trebui încă timp mult până a ne pune pe cale de nu vom găsi în această privință un espedient ingenios.

Acest espedient, raportul l'a găsit în denumirea sus citată; pe cât timp avem *cal-ferat* putem primi *cale-ferată;* căcĭ cale vine dela cal eqnus sau *cavalus*, care este tot una cu *cabală*, şi fiindcă în industrie trebuie să fie cineva cavaler, să se admită această denumire cu atât maĭ mult, adaogă raportul că, noĭ zicem tot în chestie de industrie sau politică „l'am potcovit".

Camera negăsind nicĭ un argument în contra acesteĭ denumirĭ, primeşte căiĭ-feratele ca literar, gramatical şi armonic, în un limbagiu nou scornit".

Am spus mai sus că Pantazi Ghica se ocupa foarte mult cu mişcarea intelectuală a vremii. Mai ales acorda o deosebită bunăvoință teatrului, *) despre care scria în fiecare număr al lui Păcală articole cari fără să intre în rândul studiilor sau a unor critici justificate, eşeau din cadrul unui ziar humoristic. Vorbind despre activitatea „Teatrului Român", Pantazi Ghica face o apropiere neisbutită citând legenda perucei lui Ludovic XIV, pentru a evidența superficialitatea jocului, montărei şi repertorului din vremea sa. Din articolele acestea citez aci un fragment cu aplicație la zilele noastre, din care se va putea vedea ce mult am progresat în cele aproape şapte decenii cari ne despart de Păcala:

„Pe scena română vedem toate pe jumătate. Jumătatea uneĭ acțiĭ, în jumătatea unuĭ personagiu, cu jumătatea uneĭ limbi, rolurile învățate pe jumătate, nicĭ pe jumătate accesoriile şi pe jumătate costumele".

Deci — cine vrea să vadă cum se juca teatru la 1860, să se ducă **la câteva din spectacolele noastre** de acum... Ceeace aduce nou şi spiritual Pantazi Ghica, e o ava-
Ceace aduce nou şi spiritual Pantazi Ghica, e o ava-lanşă de porecle pe cari le împarte politicianilor: **Catargis, Tschingatschok, Firfiric, Beizade-Portos, Floarea-Uscată, Gugulez, Făt-frumos, La-Laçustanschy**, şi multe altele, sunt de cele mai multe ori isbutite caracterizări a particularităților fizice sau sociale ale celor vizați.

Dar Păcală se ocupă şi de felul cum se scrie. Pantazi Ghica sfichiueşte pe ceĭ cari suferă de beția de cuvinte!

Am căutat să înțeleg. Pe româneşte, după umila mea părere, ar fi vorba de un consorțiu care a încercat să in-

„Secolul **) a scornit o limbă nouă; iată un model de stil al acestuĭ jurnal:

„Consorțiul *avar* ce *sforță* o *fillie convenabile* să se *habilieze* cu robe *brodate*, şi nu *ruseşte*, *fireşte* devenindu-ĭ insuportabile

Ințelegeți dacă puteți!

troducă moda hainelor brodate, şi fiindcă nu a isbutit, sfârşeşte prin a se declara duşmanul acestei mode. Traducere liberă, fără pretenții şi cu toate rezervele!

Dar Pantazi Ghica se ocupă şi de felul cum se vorbeşte. El — perfectul causeur francez — ironizează strădania cucoanelor de a-şi apropia graiul lui Molière:

— „Mon fils beau a achete une voiture qui a la chevre mise trop em baut, et le derière place trop en bas".

— „Donnez moi un giordant".

— „Cure—dent Madame

— „Vai de mine! începutul acestuĭ cuvânt pare a zice un lucru care nu se zice, — care e necuviincios—Schoking—eu nu voesc să zic aşa.

Titul în care Pantazi Ghica îşĭ redacta gazeta era foarte puțin la îndemâna celor maĭ mulțĭ din cetitorĭ. Iată, ca exemplu una din „*Glumele*" luĭ:

— „Se zice că sectariĭ luĭ Eraclit şi Democrit au susținut o teză în un mod diferit. Aceştĭ filosofi voiau să ştie dacă omul poate tot-d'odată să plângă cu lacrimile cât pumnul şi să râză până a se ține cu mâna de inimă; nici un rezultat nu'ncunună această ceartă, ba încă Democritianiĭ nu se puteau opri d'a râde cu hohot când vedeau pe Eraclițiani plângând şi bocindu-se asupra genesuluĭ uman.

Afară de asemănarea nespusă ce prezintă aceste două secte cu conservatoriĭ şi apelpisițiĭ maĭ este ceva de zis:

De maĭ mult de un an această chestie s'a decis la noĭ în țară, fără concurs din partea nimănuĭ şi numaĭ din vointa spontaneă a capuluĭ minotaruluĭ animal biped: — otărârea sa e imprimată în o foaie periodică, hârtie ordinară No. 5, numită Monitorul (fostul buletin) ***) Voĭ ce voițĭ să râdețĭ, cetițĭ Monitorul; — voĭ ce voițĭ să plângețĭ, cetițĭ Monitorul; — voĭ ce voițĭ a râde şi a plânge în acelaş timp, cetițĭ Monitorul.

E redijeat orbeşte pentru două cuvinte: întâiu că redactorul său îşĭ imagina că va deveni zeul Amor şi acela-ĭ orb; — al d-lea că privegherea superioară se face într'un chip orbesc".

Glumele acestea greoae, şi întreaga preciositate a stilului din celelalte rubrici, nu erau pe placul cetitorilor. Unul din ei, mai dârz, îi scrie lui Pantazi Ghica, poftindu-l să-l lămurească şi pe el **„cine şi ce era Luis al XIV căci nici nu-l cunosc nici nu am auzit vre-odată vorbind de dânsul"**, şi amenință că nu va mai ceti **Păcală** dacă nu va fi lămurit.

Alt cetitor, cu aceaşi amenințare, întreabă, **cine este Tell Rosinante sau Tschnigatschok că în celelalte jurnale nu am văzut figurând..."** etc.

Sigur, le venea peste mână oamenilor să dea bani pe o **gazetă**, şi să se uite într'ânsa ca vițelul la poarta **nouă. Şi** atunci Pantazi Ghica, fie convins de dreptul cetitorului de a i se scri articolul pe înțelesul lui, fie intimidat de de amenințarea de a perde din cetitori, şi poate după ei alții — o lasă mai domol.

Cel puțin **„Glumele"** încep să fie din cele cari se caută într'un ziar humeristic:

Se vorbea dăună-zi în casa spirituoaseĭ ****) doamne X de primejdia ce este a întâlni pe T... care se zice că este ursuz.

— „Cât pentru mine, zise unul din superstițioşĭ, — de câte orĭ îl întâlnesc, îĭ fac o pereche de coarne.

— „A Dumnezeule — zise doamna X eram cu bărbatul meu, l'am întâlnit şi nu mi-a venit în gând să i le fac.

— Dacă eraĭ cu bărbatu-tău, ce maĭ trebuia — răspunse d-na X.

*

Un bărbat, vânător entuziast, aducea cu dânsul coarnele unuĭ cerb ce omorâse în munțĭ:

— Ce să faci cu asta iubitul meu? — îĭ zise nevasta luĭ, — nu ştiĭ că acasă nu-țĭ lipseşte nimic?

Pentru cei dela putere însă, **Păcala** devenea din zi în zi mai supărător. Aluziile, destăinuirile, atmosfera ce le-o crea în **popul** nu le era la îndemână. Şi când Pantazi Ghica cere o lege dreaptă pentru presă, într'un articol vehement intitulat **Abuzuri şi Reforme** — răspunsul guvernului e suspendarea lui Păcală, fără avertisment, ca măsură de „siguritate" publică.

După numărul 21 din 15 Noembrie 1860, **Păcală** nu mai apare.

SERGIU MILORIAN

*) Pantazi Ghica a scris pentru teatru câteva piese: „Aĭ cuvântul", „Sterian Pățitul", „Iadeş" (ridiculizat de Hasdeu)"

**) E vorba de „Secolul ziar politic comercial" Sublinierile sunt ale luĭ P. G.

***) Din Ianuarie 1859 *Buletinul* a devenit „Monitorul Oficial".

****) Spiritualeĭ.

Desen de Gerbault

JUCĂTORUL INCORIJIBIL: Cu soț ori făr'de?..

Confidențe

de **A. de Herz**

Intr'o lojă la teatru

S'a început de mult?
E 'ntâiul sau al doilea?
Mă mir.
Eu când am plecat de-acasă
Era opt şi jumătate.

Prea sunt decoltată 'n spate
De-aia stau aşa.
Credeam, că se joacă astăzi „Lear".

Nu mi-e 'n obicei să viu
Chiar de la 'nceput,
Când lumea se aşează,
E târziu?
Pentru ce e întuneric?
Asta cine e?
Nu joacă?
Da,
Dar prea urât se 'mbracă.
N-are gesturi. N-are gust.
Ai dreptate foarte just.
Miorlăe sentimental.

Ea e 'n loje. El e'n stal.
El e 'n stal şi i-a zâmbit.
Uite-l colo 'n banca ceia,
Lângă cel ce-şi duce mâna
La ureche, — (banca treia)
Şi alături stă bătrâna.

Iar s'au împăcat.
Ştiam.
Pălăria care-o poartă e-un model
Şi-am vrut s'o cumpăr,
Dar modista i-o vânduse
Lui.
Şi acum o văd la ea.
Prin urmare el i-a dat-o. —

Mă socoți o gură rea?
Doar constat.
Nu ne vorbim.
O! De mult. de-un an aproape,—
De 'mpăcare nici nu 'ncape
Vorba.
Râd, când mă gândesc:

Ea cu mine nu vorbeşte
Eu de dânsa mă feresc,
Totuşi, amândouă uite,
Dacă nu vorbim, încalte,
Ne-amuzăm grozav vorbind pe
Socoteala celeilalte.

M-a văzut. Uită-le 'ncolo.
A 'ntors capul.
Foarte bine.
Cu o astfel de femee
Țin să n'am nici un contact.

Mult e până la antract?

Ce se joacă?
Dramă?
Da!
Nu, că n'aş putea răbda,
Şi găsesc că şi decorul
Nu e reuşit. Covorul
Ştiu, că l-am văzut odată,
Intr'o piesă... nu ştiu care...
Te-aş ruga, ca la plecare
Să m'ajuți.
Sunt enervată!
Bine că s'a isprăvit.

Mai e unul?
Mai sunt două!
Câte acte sunt?
Vre-o patru!
Mie 'mi place ca la teatru
Să văd lumea şi să plec,
Piesa?
Nu mă prea amuză...
Că se joacă nu-i o scuză...
Poate o fi piesă rea,
Şi-asta e
Părerea mea!

Multă lume;
Dar e multă lume
Prea necunoscută.
Asta i lume cu valută
Şi când unul te salută,
Cu surâsuri disperate.

Ți se pare un român
Rătăcit ca tine 'n sala
Unui teatru 'n străinătate

De s'ar face o anchetă:
„Cum vă place teatrul, doamnă?",
Aş răspunde, cum răspunde
O femee mai cochetă:
Că de vrei să scrii o piesă
Năzuind succes, — ajungi
Tule scopul, dac'ai face-o
Cu-acte scurte-antracte lungi!

E frumoasă piesa?
Asta, care-o joacă!
Iți spun drept
Nu pot să ascult şi-aştept
Mâine, ziarele să-mi spună
Dacă e sau nu e bună.

Iar se stinge?
Iar începe?
Haide. Eu mă duc;
Mă duci?
Când se face întuneric
Mi-se-opreşte răsuflarea.

Şi decorul e acelaş.
O terasă,
Colo,
Marea!

Ține-mi blana.
Taci,...
Se-aude!
Dacă vrei, te iau cu mine.
Hai să mergem.
Ia programul.
Auzisem eu de cine
Este piesa.
Care piesă!!
Piesa care s'a jucat.
Stai să-mi pot aduce-aminte...
(Nu mă strânge. Fii cuminte!
E...
De...
Nu ştiu!..
Am uitat... !

A. de Herz

Enciclopedia umorului

Estract din lecsiconul filosofico-umoristico-satiric al lui Păcală

AMOARE. Amoare este o nimică, din care fiece inimă îşi plăsmueşte o lume; ea este o nimică ce este un tot, şi un tot ce e nimică, şi acea nimică, e plăcută ochiului.

VIIE, a treia persoană din singurit a subiunctivului, din care cresc strugurii, ca să însemneze, că nu e moartă despre cine e vorba.

DATORIE, frigurile uşilor.

CARTE, mai multe foi adunate, şi tipărite, care ne luminează mintea şi ne scurg pungile.

CASCĂ, verb, pe care ostaşii îl poartă pe cap.

CORN, os care creşte în capul vitelor şi care e bun la cafea cu lapte.

CAINȚA, este primăvara virtuților; din toate căințele numai una e rea şi nefolositoare: cea pentru căsătorie; ea este uşa iadului pe pământ.

LIMBĂ, sânt mai multe feluri de limbi: este limbă grecească, limbă franțozească, limbă turcească, limbă afumată ş. c. l.

MELANHOLIA, un ce, care nu se trage atât din sângele omului, cât dela punga goală.

MĂN(U)ȚIN însemnează a conduce ceva, a nu lăsa un ce din mână, ci a-l îndrepta către popor. D. e. dreptatea o măn(u)țin judecătorii; d'aici vine apoi, că unii din ei sânt atât de zeloşi, încât spre a o mănține cu atât mai bine, o iau uneori de cap.

NEINCREDEREA, oftica amiciției.

NOR, o rudenie, care se vede pe ceriu, când se strică timpul şi amenință ploaia.

NU, este vorba cea mai plăcută a muierilor de câte ori bărbații zic „da".

ONOARE FETEASCĂ, e un metal foarte luciu; o lină resuflare e deajuns, ca să-l întunece.

PAUZĂ (—), sau mai pe româneşte trăsură, e canapeaua cugetului, pe care lățiți clocim cele citite; d'aceea se mai zice şi semn al cugetării. Semnul ăsta însă îl întrebuințează unii atâta de rău, încât trebue să-l priveşti de o trăsură peste cuget, unde adică vine a se înțelege, că le-ai gătat.

POLITIC. Vorba asta scrisă cu adevăratele noastre litere *) (politic) începe cu un p. Litera aceasta în fețe nu-şi are soață în alfabet; căci ori cum s'o întorci ea tot e literă. Aşa cum o vedeți mai sus e un p; de-i vei zice „caută 'n dreapta", e un q; de-i vei zice „punete 'n cap", e un d; şi înturnând-o pe cea față, fără s'o laşi să se scoale, e un b. Şi iată vă explicai, însemnarea cuvântului „politic", adică un om de sus descrisa însuşire a literei incepătoare „p".

PORC, o înjurătură, care numai friptă e bună.

POST, slujbă în care se mănâncă fasole.

PRINȚIPAT, adică pat de prinți.

RESBUNARE, e la popoarele sălbatice un surogat pentru administrăciunea dreptății, — ea e slăbiciunea copiilor, muerilor şi a oamenilor mici de suflet.

SERVILISM, e idololatria timpului mai nou.

SPIRIT, duh care să bea.

SUFLET. Sufletul mic e asemene unei plosce cu gura mică; cu cât e mai puțin întrânsa, ca atâta face mai mare sgomot, când esă.

FETELE, sânt asemene găciturilor, cari după ce le resolvăm sau deslegăm îşi perd tot interesul. Ele se pot asemăna cu soarele, împrejurul căruia planeții rotitori sânt — bărbații.

FIDELITATE, substantiv vechiu neîntrebuințat în zilele noastre.

Culese de **GHEORGHE CARDAŞ**

(Din „Amicul Poporului", Călindariu pe anul comun 1861. Compus de V. Roman anul I Sibiu, paragraful Foi pentru învățătură şi petrecere");

*) In calendar scrierea e semicirilică. (Nota culegătorului).

COCOŞATUL: Eu, domnule, sunt un om drept...

Aspecte din Polonia contemporană

de Grigore Nandriș, profesor

„Intr'o zi de primăvară timpurie, luat de valul frecătorilor, am intrat cu un grup de vizitatori în muzeul național din Cracovia.

Sala principală de sus era înțesată de lume, care defila în fața tablourilor din pereți, se oprea câteva minute în fața unui tablou și apoi treceau mai departe în aceeaș religiozitate mută, pentru a face loc altora din coloana care de o săptămână întreagă nu lua sfârșit.

Lumea venea să-și ia rămas bun dela un tablou adus dela Viena și care urma să plece la muzeul din Varșovia.

Am avut impresia că suprind în acea zi o caracteristică a însuși sufletului polon, că acel suflet s'a deschis larg și m'a făcut să înțeleg dintr'odată ceea ce din sufletul unui om și din sufletul unui popor se poate înțelege numai în anumite clipe.

Poporul venea să vadă încă odată pe *Rejtan* al marelui pictor Matejko.

Tabloul reprezintă scena vânzărei Poloniei Rusiei și se caracterizează printr'un zguduitor dramatism de o putere covârșitoare și pentru cineva în sufletul căruia nu trăește cel mai dureros capitol din istoria acestui popor.

Intr'un cadru de dimensiuni imense, ni se înfățișează punctul culminant al acelei scene în care țara este vândută împărătesei ruse. Nobilul patriot Rejtan, pe care dragostea sa de țară l-a făcut să guste și pribegia în Moldova noastră, s'a aruncat jos în ușa pe unde vânzătorii aveau să iasă pentru a iscăli pactul rușinos, și-a desvelit pieptul său decorat cu cicatricele rănilor din lupta pentru țara sa și într'o atitudine de cumplită desperare, exprimând în acelaș timp durere, revoltă și rugămintea omului rămas singur în fața indiferenței celor mulți și trădării inconștienților, încearcă printr'un ultim gest să oprească în loc fatalitatea istorică.

Poruncitor, cu mâna întinsă energic către ușa deschisă, trufașul vânzător, unealta împărătesei care-l observă prin spionii ei din loja de sus, calcă peste corpul lui.

Alături de trădător, pentru a tempera sentimentul de revoltă și ură a privitorului, stă nobila figură a tânărului conte Potocki.

In fund, absent și nehotărât, se desenează între anonimii mulțimii figura ștearsă a regelui păpușe.

Acesta este Rejtan, tabloul lui Matejko, care sintetizează o epocă din istoria poporului polon, și care face parte dintr'o serie de cinci tablouri de dimensiuni imense, reprezentând ca într'o tragedie antică istoria de mărire și de umilire a poporului polon. Nu lipsește din acest tablou al tragediei naționale nici nota de optimism, credință și nădejde. In vreme ce vechea generație face acest târg rușinos, în fund, pe planul al doilea al tabloului, generația viitoare reprezentată printr'un băiețandru, își fâlfâie într'un gest de viață tinerească, șapca și spada aducătoare de libertate.

Poporul liber, după 150 ani de cea mai grea robire, împărțit în trei state diferite, defila acum dinaintea acestui tablou, cuprins de o adâncă cucernicie în fața suferințelor trecutului. Bătrânii, cari își aminteau încă băile de sânge dela 1831 și 1863, în care poporul polon s'a aruncat la moarte cu credința mistică a martirului ce crede că trebue să moară pentru dreptatea sa, chiar dacă prin acea moarte nu va folosi nimic, se opreau pe gânduri și în sufletul lor se amesteca bucuria prezentului, cu durerea trecutului și regretul că nu le mai rămâne mult timp pentru aceste vremuri de libertate.

Cine nu cunoaște istoria de glorie și suferințe a acestui popor, nu poate înțelege psihologia lui și nu poate simți valoarea operelor de artă din epoca romantismului polon, care este una din cele mai adânci și mai interesante pagini ale literaturii universale.

După ce poporul își pierduse libertatea să politică, după ce o adâncă cultură cu rădăcini vii înfipte în renaștere și în toate civilizația apuseană medievală fu oprită în loc și amenințată în cel mai brutal mod să fie sugrumată de barbarismul dela răsărit, care își urmărea intențiile sale de distrugere și pentru faptul că el nu se putea ridica din primitivismul său la acea cultură cu o intensă evoluție de veacuri, care creease o nobilime unică în mândria ei, în cultura ei și în cavalerismul ei, și care nu voia să-și amestece viața ei cu cea a nobililor noului cuceritor, — reprezentanții acestei culturi erau preocupați să dea poporului polon în locul patriei geografice pierdute, o patrie ideală în creațiile operelor de artă.

Acești reprezentanți ridicară poporului polon un puternic locaș de închinare, asemenea unui măreț dom gotic, în care se desvoltă și trăi misticismul patriotismului polon.

Nu este manifestare de viață literară și artistică din tot acest răstimp de 150 ani care să nu aibă acest caracter religios-național. Aceasta face ca literatura și arta polonă din această epocă să nu fie pe deplin apreciată de un străin, căci fără de valorile ei universale, scapă observatorului străin valorile ei naționale.

Așa este literatura polonă, bogata literatură a geniului lui Mickiewicz, a lui Stowacki și a lui Krasinski, așa este opera epicului Sienkiewicz, cunoscut lumei prin al său Quo Vadis, care nu este din cele mai bune scrieri ale sale și acelaș caracter îl poartă în mare parte și modernii cari au început printr'o reacțiune împotriva caracterului etnic al literaturii și au sfârșit prin a scrie și ei aceeaș literatură.

Aceleași stări sufletești se resfrâng și în pictura polonă. Am amintit de opera lui Matejko, care prinde istoria poporului polon într'un ciclu de 5 tablouri.

Lupta dela Grunwald, în care e înfrântă cavaleria Teutonilor în pătrunderea lor spre răsărit, constitue primul act al măreției tragediei.

In al doilea tablou ni e prezintat omagiul Prusiei adus regelui Poloniei. Principele de Prusia îngenunchează în fața măreţului Sigismund.

Dar fatalitatea istorică apare chiar în aceste zile de mărire. Pictorul o simbolizează în privirea trist gânditoare a bufonului-filozof, care nu ia parte la bucuria generală. El vede fatalitatea.

Imprejurări mai tari decât firea unui popor, căci până astăzi școlile istorice polone nu au căzut de acord, dacă căderea patriei a fost adusă de păcatele conducătorilor sau de fatalitatea situației geografice, aduc influența preponderantă a Rusiei și vânzarea țării reprezentată în al treilea tablou al lui Matejko, în „Rejtan".

Pe marginea prăpastiei, poporul vede primejdia ce-l amenință și face gigantice sforțări să scape. Prin constituția dela 1791, cea dintâi constituție democratică în Europa, își croiește poporul polon temelia noui sale existențe; o comisiune a educației naționale, alcătuită din cele mai alese personalități ale înfloritoarei sale culturi, are de scop reformarea societății prin școală și educație.

Mulțimea, în delirul bucuriei, își poartă pe umeri regele său și constituția dela 3 Mai 1791. Acesta este actul al patrulea al tragediei polone, actul în care eroul face ultimele sforțări prin cari credem că va fi salvat, este al patrulea tablou în seria lui Matejko.

Dușmanul secular însă a știut să zădărnicească această încercare de ridicare a poporului polon. Urmează căderea.

Intr'un măreț tablou, pictorul ne înfățișează o scenă din lupta dela *Raclawice* a eroului Koszczuszko cu cosașii săi. Este încheierea tragediei.

A doua glorie a picturii polone, mai puternic prin profunzimea psihologică decât Matejko, este Grottger. Și tablourile lui sunt serii de scene din lupta Poloniei și Lituaniei polone cu Rusia.

Ciclul intitulat războiul sunt adevărate scene din infernul lui Dante.

Drumul celor exilați în Siberia, traiul lor acolo și toate suferințele unui popor fără țară sunt redate în pictură ca și în literatura polonă. „Pohod na Sybir" al lui Alecsandri este o inspirație din această viață.

In această atmosferă culturală este format sufletul polon de astăzi, caracterizat printr'un entuziast patriotism care pâlpâie în copilul cel mai plăpând, ca și în bătrânul încăruntit, în bărbați și în femei deopotrivă de cald. I se pot atribui Polonului multe defecte, dar niciodată nu va putea fi învinuit de lipsa de dragoste pentru țara lui. Se poate că această dragoste nu știe fiecare să și-o puie tot deauna în cel mai nimerit mod în serviciul patriei, dar, Polonul nu va refuza nici odată să moară pentru țara lui.

Această observație întemeiată pe cunoașterea, cel puțin în parte, a sufletului polon este confirmată nu numai de tot secolul al XIX-lea, dar și de ultimele evenimente.

In 1920 bolșevicii ajunseră la porțile Varșoviei, nimeni nu mai credea în posibilitatea unei izbânzi și dacă Polonii ar fi ascultat de sfatul lui Lloyd Georges, și ar fi încheiat pace cu bolșevici biruitori, cine știe care ar fi situația în Europa de astăzi. Conducătorii însă au făcut apel la națiune și printr'un efort epopeic lupta a fost reluată și bolșevicii aruncați îndărăt.

Oridecâte ori greve amenințau viața economică a țării guvernul nu recurge la represalii ci făcea apel la simțul patriotic al muncitorilor și deși viața e și acolo extrem de grea, muncitorii ascultau, căci sub acele doctrine materialiste, trăiește sufletul format în acea atmosferă de care am vorbit.

Purtarea muncitorilor poloni din Silezia este încă o dovadă a acelui suflet patriot polon. Situația economică a muncitorilor din minele germane, organizația lor și traiul lor erau superioare situației muncitorilor unei țări abia în formație. Mulți dintre Polonii silezieni nici nu vorbesc polona, întocmai precum rezeșii noștri din Bucovina nu mai vorbesc românește, totuși lui Korfanty i-a reușit să organizeze acea rezistență armată în Silezia cu muncitorii silezieni.

Mi-aduc aminte de o adunare a muncitorilor silezieni în timpul plebiscitului. Oameni bătrâni oțeliți de munca aspră în minele de cărbuni, plângeau șiroaie de lacrimi și jurau în cântul lor național, că nu vor da din mâni pământul țării lor. Tot la acea adunare de muncitori am văzut solidaritatea națională a întregului neam: între muncitori manifestau și profesorii universității în frunte cu rectorul universității și cu venerabilul președinte al Academiei polone K. Morawski, care se înflăcărau deopotrivă cu tinerii studenți.

Massele largi ale poporului, pătura țărănească este adânc catolică. Ceea ce pentru intelectuali a însemnat în epoca de robie literatura și arta, aceea a însemnat pentru popor catolicismul: o patrie ideală, cel mai puternic zid de care se izbea, încercarea de rusificare a ortodoxismului și cea de germanizare a protestantismului.

Un cler bine pregătit a sădit în sufletul poporului o adâncă cultură religioasă.

Patriotismul polon și creștinismul catolic sunt puteri indisolubile în sufletul poporului polon. La cărturarul rural polon vei găsi alături de biblie și de psalmii în versuri al lui Kochanowski, care ni i-a transmis și nouă prin mitropolitul Dosoftei, trilogia lui Sien Riewicz și Pan Tadeusz al lui Mickiewicz, care formează hrana lui sufletească.

Mă găsiam într'o zi în măreața catedrală gotică de pe Wawel, cetatea de reședință și locul de odihnă al regilor poloni.

Un grup de săteni-pelerini sosiți tocmai de la drum se apropiară și mă întrebară de nu-i pot conduce la criptele regilor. Intrebându-i de unde sunt mi-au răspuns că vin de o săptămână tocmai de la marginea de răsărit a țării și vor să se închine la mormintele regilor și-mi spuneau că așa au apucat din strămoși să vie în pelerinaj la Cracovia, capitala țării și să se închine și așa făceau și în vremea când frontiere păzite îi despărțiau de acest loc de pelerinaj.

Wawel.., numai acest cuvânt evocă în sufletul Polonului întreaga istorie de glorie și de durere. *Wawel*, reședința regilor a fost sistematic devastată și de Ruși și de Austrieci, pentru a face să dispară orce urmă de glorie a unui popor. Rușii au transportat și treptele de marmoră în Rusia și abia acum după pacea dela Riga au început a fi readuse la locul lor splendidele gobelinuri duse în Rusia. Austria a prefăcut cetatea în închisoare și apoi în spital.

Astăzi mândria națională care reclădirea acestei acropole a istoriei polone dar și atunci inițiativa particulară a făcut apel la patriotismul poporului. De doi ani de zile se muncește zi de zi, iar cheltuielile care întrec suma de 50.000 mărci polone zilnic se acopăr din contribuțiile benevole. Dragostea de secraficiu pentru binele public nu am cunoscut-o în altă parte mai mare decât aici. Nu este Duminică, nu este sărbătoare în care să nu se facă diferite chete pentru scopuri de binefacere.

Cea mai veche și cea mai intensă cultură dintre popoarele slave o au Polonii. Cultura polonă nu se deosibește numai prin vechimea ei de celelalte culturi slave. Această cultură are un pronunțat caracter latin. Acest caracter e vădit nu numai în fondul ei, ci chiar în spiritul limbii, în formele în care își îmbracă poporul gândul.

Claritate, eleganță și pătrundere obiectivă în ființa lucrurilor, până și construcția frazei, topirea au un caracter latin și se deosibesc fundamental de prolixitatea obscură a Rușilor bună oară.

Acest spirit latin în cultura polonă a fost adus odată în timpul Renașterii când raporturile între Polonia și Italia erau intense.

Renașterea a lăsat urme adânci în cultura polonă. In catedrală de pe Wawel se găsesc opere de sculptură de cei mai buni meșteri ai Renașterii italiene.

Humanismul își are un strălucit reprezentant în Kochanowski, unul din cei mai mari poeți nu numai al țării sale din acest timp.

O puternică influență franceză în tot cursul veacurilor s'a așezat peste acest strat al influenței Renașterii.

Epoca napoleoniană și literatura polonă din exil întăresc această influență franceză, care astăzi prin raporturile politice se redeșteaptă cu toată puterea în viața intelectuală polonă.

Pe lângă aceasta nu trebuie să pierdem din vedere valoarea latină a catolicismului care a influențat viața intelectuală polonă de-alungul evoluției sale.

Cu toate aceste cultura polonă are o fizionomie proprie care a asimilat, complet elementele de influență străină, iar Polonul este un tip etnic și cultural bine diferențiat.

In cultura polonă lipsește curentul de panslavism, care-l întâlnim la toate celelalte popoare slave în epoca trezirii lor la viață în secolul al XIX-lea. Panslavismul este în cultura tuturor Slavilor o forță motrice împotriva tradiționalei pasivități slave. El primește forme diferite la fiecare popor slav, trăiește însă pretutindeni ca o tendință politică și culturală.

De ce lipsește acest panslavism la Poloni, și nu numai că lipsește, dar este un curent nesuferit?

Pentrucă tocmai în epoca în care celelalte popoare slave se trezesc la viață liberă în prima jumătate a secolului al XIX-lea, Polonii pierd libertatea politică și ajung în robia tocmai acelor apostoli panslaviști cari propovăduiau înfrățirea slavă. Această înfrățire o simțiau Polonii în fiecare zi pe propia lor piele și de aceea în sufletul polon nu au prins nici ideile panslaviste ale lui Pușchin și Pogodin, cari înțelegeau prin panslavism revărsarea tuturor râurilor slave în marea poporului rus, pentru a se pierde aici într'o singură unitate, și n'au prins nici ideile slavianofile a organizațiilor societăților lui „Ciril și Metodiu" cari înțelegeau panslavismul într'o organizație de „State unite slave".

Sufletul polon a reacționat împotriva acestui panslavism, care îi amenința existența și cultura sa tradițională și doria libertate.

In lupta zădarnică pentru libertate el n'a desarmat o singură clipă. In fața greutăților istorice el însă a căzut într'un mesianism mistic: mântuitorul a suferit și a murit pentru binele individului, pentru înfrățirea între oameni, El a mântuit omul prin învierea sa. Acelaș rol îl joacă în viața popoarelor poporul polon martirizat. El sufere pentru omenire, învierea lui va aduce înfrățire între popoare.

Acesta este mesianismul polon. El a cuprins toate sufletele alese ale poporului polon. Apostolul lui este un anumit Andrei Towianski, care pleacă din Vilna la Paris pentru a duce cuvântul noii credințe refugiaților Poloni. Cucerește repede sufletul geniului lui Mickievicz, care încetează de a mai scrie, își pierde catedra de istoria literaturilor slave la Collège de France și se dedică cu totul noului cult.

Polonia de astăzi, își continuă credincioasă tradiția ei de viață culturală apuseană. Astăzi ea e mai aproape de Franța decât oricând. In tocmai precum în viața politică existența ei se razimă pe succesul Franței, în viața culturală Polonia în prezent se scutură de toate influențele străine apropiindu-se de Franța. Societăți culturale polono-franceze, profesori francezi la universitățile polone, trimiterea nu numai a studenților ci și a întregi școli secundare în Franța, au de scop apropierea polono-franceză.

Influența germană este exclusă din cauza dușmăniei pe viață și pe moarte între aceste două popoare, iar influența slavă a Rusiei nesuferită din cauza efectelor dazastruoase a ideilor ei de pasivitate „*de neîmpotrivire răului*", care paralizează sufletul național.

Metropola culturală a Poloniei este vechea Cracovie. In vreme ce viața politică s'a așezat cu sgomotul ei în luxoasa Varșovie, viața culturală a rămas în liniștea istorică a acestui oraș de cultură cu o universitate a cărei existență, datează din 1364. Universitatea iagelonică din Cracovia este mama celorlalte patru universități polone: din *Leov*, *Varșovia*, *Poznan* și *Vilna*. Ea și-a trimis la aceste universități vlăstarele tinere crescute în bunele seminarii și laboratorii din Cracovia, fără să-și piardă vre-unul din profesorii vechi, pe cari cinstea Capitalei nu ia ademenit să-i scoată din viața lor liniștită de muncă științifică cultivată aici de atâtea secole.

Cracovia este pentru Polon un muzeu istoric, un loc de închinare, nu templu unde s'a cultivat și se cultivă adevărata cultură polonă. Aici a continuat să existe universitatea polonă și în timpul Austriei, ale cărei încercări de desnaționalisare au rămas zadarnice. Profesorii germani trimiși la universitatea din Cracovia se polonizau, păstrându-și până astăzi doar numele lor german.

Universitatea din Cracovia ca și școlile de specialitate sunt astăzi căutate și de străini mai ales de slavi. Bulgarii, Sârbii vin în grupuri de sute de studenți și numai lipsa de locuințe împiedică acest oraș să devină un centru de cultură pentru toți Slavii, favorizați aici de valută.

Prin această universitate au trecut încă de la începutul existenței ei mulți Români. Aceasta o mărturisesc numele studenților moldoveni trecuți în albumul dela Universitatea iagelonică. Incă în anul 1401, câțiva ani după întemeierea Moldovei, cancelarul universității di Cracovia, episcopul Petru Wysz din Radolin destinează o bursă pentru studenții români cu scopul „ad fidei propagationem... gentiom... Ruthenicae et Walachicae... clariorem-salutis illuminationem".

GRIGORE NANDRIȘ.

Poezii

de Victor Eftimiu

Valeții, Damele și Popa

Lumina lămpilor bogate
Ineacă verdele fatal...
Livide fețe imobile
Ca 'ntr'un panopticum-spital
In jurul mesei priveghează
Ca 'n preajma unui ne 'ngropat:
Valeții, damele și popa
Danțează 'n magicul sabat.

Ce muzică suavă, sombră,
Satanică, dumnezeiască
Pornește lin, când pretutindeni
Incepe aurul să crească!

Incepe aurul să crească...
Din zeci de mâini argintul plouă
Și-o mână largă 'nghite toate;
— Nimic. — Nimic. — Aicea nouă!

O, cărți de joc! Iubirea, vinul
Și visul raiului pierdut
Transcedentalele senzații,
Pe toate voi le-ați întrecut!...

In sufletele obosite
Zdrobite, moarte de blazare,
Voi ați venit — dumnezeiască,
Drăcească binecuvântare

Și'n ochi 'nobilați de vițiu
Doar voi puteți a mai trezi
Adânca, trista mulțumire
C'a mai trecut o nouă zi!

Inmormântare

Aduceți flori, așterneți flori
Muiate'n palide culori
Și pânze negre peste tot.
In pagul iernii fără nea,
Incet se stinge viața mea
Și orice clipă mi-o socot...

— „De unde viu? Ce-am căutat?
Și unde merg neîncetat?"
S'or întreba ca mâine iar
Aci ce urc'al vieții deal.
Mânați de-acelaș ideal
De acelaș cântec funerar.

Spre casa mea un dric ușor
Coboară, saltă ca un nor...
Când va pleca va fi mai greu:
L'așteaptă plâns, l'așteaptă flori
Muiate 'n palide culori.
Incremenit, l'aștept și eu...

De mult voiam, de mult, de mult
Al vieții corn-să-l mai ascult
Svârlind spre cer sonoru-i glas!..
Dar în zadar îl mai aștept,
E ceasul mâinilor pe piept,
E clipa bunului rămas...

Un glas de preot, un suspin
Ingemănat, spre mine vin
Și dincolo de mine trec...
Inchid pleoapele... ascult
Cum urcă jalnicul tumult
Și plâng — și plânsul mi-l înec...

Ciocane bat cosciugul gol
Și cioclii negri dau ocol
Superbului palat de brad
Și orga vântului barbar
Imi cântă marșul funerar
Și notele lugubru cad.

Miros de smirnă și făclii
Și glasul oamenilor vii
Și triste rugi lui Dumnezeu
Pe albe table de argint
Un nume-i scris — dar ele mint,
Dar ele mint, că nu-i al meu...
Pornește dricul. . a plecat...

Sânt singur iar... m'au înșelat...
De ce mă mint? Pe cine-l scot?
De ce mi-au pus atâtea flori
Muiate 'n palide culori
Și pânze negre peste tot?

Ernest Renan și viitorul științei

„Probleme nemărgenite stau înaintea spiritului omenesc. Deslegarea lor e cerută grabnic și totuși e cu neputință". (E. RENAN)

La 1848 când apără manifestul lui *Karl Marx* și *Friedrich Engels*, propovăduind în 6 limbi noua evanghelie a lumei viitoare, un autor tânăr și sărac, în vârstă abia de 25 *ani*, dădu la tipar o carte intitulată *„L'avenir de la Science"*, care n'ar fi atras atenția nimănui poate, dacă nu se găsia pe acea vreme în Franța o pleiadă de savanți și literați, cari în afară de cadrul preocupărilor lor aveau o cultură enciclopedică uriașe, permițând spiritelor mari acea vedere clară în adâncul necunoscut al viitorului. Tânărul profet care a îndrăznit să scrie cel dintâiu despre *Viitorul Științei* a fost Ernest Renan.

Născut într'o căsuță dintr'un orășel Tréguier, pe țărmul oceanului Atlantic, Renan a cunoscut din cea dintâiu clipă a vieții chinul crud al nevoilor. Tatăl său era un simplu corăbier, care se întorcea tocmai dintr'o lungă călătorie pe ocean, mai sărac ca oricând și mama lui era debilă și prăpădită de greutățile gospodăriei sărăcăcioase.

Nașterea lui Renan, sărbătorită astăzi pe întregul glob al pământului, a fost acum 100 de ani socotită ca o mare nenorocire. In coliba umedă din marginea târgului Tréguier, niște femei bociau pe nenorocita lor vecină, nevasta corăbierului, devenită lehuză în toiul iernii și bărbatul frânt de griji ținea pe genunchi pruncul care plângea de foame și de frig. O fetiță mai mare, Henrietta, sora lui Renan, era și ea tare necăjită de nașterea nedorită a acestui frățior. Și astfel ziua de 27 Februarie 1823, care pentru omenirea viitorului va fi aniversată în fiecare an ca o sărbătoare a Republicei Umanității, a fost o zi de jale în orășelul breton, în care se născu un *geniu*.

Cine știe câte genii și talente născute în poporul sărac, acum în 1923, nu vor fi o glorie a generațiilor viitoare.

Și acum să privim o clipă senină zorile societății de mâine întrevăzută „Viitorul Științei" de profetul tânăr de 25 ani, ridicat cu gândirea lui deasupra vijeliei sociale dela 1848.

Știința devenind democratică și internațională tinde spre nivelarea popoarelor și desființarea granițelor. Ea are cea mai adâncă înrâurire asupra spiritelor.

O bună educație științifică creiază *caractere* și cu drept cuvânt ne spune Renan că *„răspunderea științei și desăvârșirea conștiinței va creia din fiecare om un Dumnezeu"*. Și într'adevăr toți marii învățați (precum *Berthelot, Darwin, Pasteur, Poincaré, Ehrlich, Einstein* ș. a.) sunt în acelaș timp CARACTERE mari, cari au propovăduit chiar prin pilda vieții lor înălțarea morală a omului.

Bineînțeles nimeni n'a pretins vre-odată ca toate mașinele pedante și cataloagele vii să fie niște caractere, pentrucă cineva poate foarte bine cunoaște pe de rost 10.000 formule chimice sau nomenclaturi zoologice și cu toate acestea să nu fie un adevărat om de știință, care să aibă un orizont vast de gândire din înălțimea edificiului moral al unui suflet superior.

Biologia a arătat că oamenii sunt egali iar astăzi titlurile de nobleţe se vând pe bani, cum s'ar vinde o colecție de mărci poștale, ba s'a dovedit că cea mai mare parte a geniilor omenești au ieșit din poporul de jos.

Astronomia popularizată de Fontenelle, Arago (mai târziu Flammarion ș. a.) a arătat și oamenilor celor mai profani că pământul nu e decât un simplu punct în Univers, ceiace nu se putea pricepe pe vremea lui Columb nici de capetele cele mai savante ale veacului XV-lea.

Technica a contribuit cel mai mult la egalizarea oamenilor, căci toate invențiunile și descoperirile mari, precum: trenul, vaporul, telegraful, vaccinul sunt spre folosul tuturor.

Omul va deveni tot mai demn, după trecerea eclipsei sociale, în penumbra căreia abia am intrat și sociabilitatea se va desvolta în gradul cel mai înalt din primele clipe ale orânduielii societății noui.

NADEJDEA ȘTIINȚEI

Cu ajutorul dinamitei oamenii se omoară astăzi în război. Generațiile viitoare vor întrebuința însă dinamita numai pentru munca socială constructivă, aruncând munți întregi în aer și săpând canale uriașe dela un ocean la altul, cum a făcut omenirea din Marte.

Dacă știința a produs nesfârșita bogăție a lumei, ceiace a permis desvoltarea rapidă a regimului capitalist în toată puterea și grozăvia lui, tot ea prin transformarea fatală ale condițiunilor de existență e o forță de subminare a acestui regim, ceiace va aduce orânduirea nouă socială.

Conform doctrinelor lui Marx și Deleon, cari au prezis fazele evoluției societății din analiza procesului economico-social cum astronomii pot prezice viitoarele fenomene cerești, clasa stăpânitoare se concentrează tot mai mult. Există azi miliardari cari abia știu să scrie și totuși capitalul lor imens de mașini, ingineri și lucrători mișcă viața unei planete întregi.

Deșteptată de știința viitoare, muncitorimea intelectuală va înțelege spiritul vremurilor și munca ei uriașe nu va mai fi legată cu lanțuri de ficțiunile-păpușe ale tatălui Capital, căci după cum a prezis-o și *Berthelot*, ilustrul savant prieten al lui Renan:

„Știința e marea binefăcătoare a omenirei; ea cere astăzi conducerea materială, intelectuală și morală a societății.

E drept burghezia a fost la început revoluționară și anul 1848, când *Renan* a scris „Viitorul Științei" a fost o desăvârșire a revoluției burgheze, care deținea atunci întreaba știință și gândire omenească.

Cu timpul burghezia a ajuns la nihilism, lăsând tezaurul științei pe seama proletariatului intelectual, căci astăzi majoritatea profesorilor, medicilor, inginerilor etc. trăiesc numai din munca creerului lor, după cum muncitorii manuali își câștigă existența numai prin munca brațelor.

Istoria universală ne arată că la aceiași stare de degradare morală și intelectuală au ajuns clasele parazitare în antichitate, care au lăsat cu timpul întreaga activitate spirituală în grija robilor și a poporului de jos. De asemenea nobilimea feudală, în decăderea ei, a lăsat întreaga muncă socială, industria, arta și știința în mâinile clasei burgheze care avea s'o răstoarne.

Da se apropie ziua când *pământul va fi plin de știință*, cum striga proorocul *Isaia* acum 3000 de ani și atunci *fiecare om va fi un Dumnezeu*, cum ne spune Renan, profetul timpurilor moderne.

Proletariatul va învăța multe din luptele sale, din izbânzi și înfrângeri. *Trecerea la socialism e imposibilă fără știință.*

Invățătura timpurilor trebuie să ne fie prețioasă. *„Cât de fericiți sunt acei cari pot învăța ceva în urma suferințelor altora"*, spunea *Ovidiu* și maxima lui a rămas doar în cărți, fără a intra din nefericire în practica vieții individuale și naționale.

Vor mai trece însă lungi decenii, veacuri poate, pânăce oamenii vor învăța ceva din suferințele de atâtea mii de ani și vor tinde la perfecția visată de gândirea tânără și sănătoasă a copilului născut acum un veac într'o căsuță din Treguier, în opera lui care va înfrunta mileniile: *L'Avenir de la Science.*

L. FLORIN

Paznicul cimitirului

de **N. BATZARIA**

Nu păzea nici un cimitir şi nici nu avea din partea cuiva vre-o însărcinare în legătură cu lăcaşul unde se odihnesc cei adormiţi pe vecie.

A fost botezat însă „paznicul cimitirului", pentru că nu i s'a ştiut adevăratul lui nume şi pentru că n'au prins celelalte porecle ce-i dădusem. I s'a zis „Misantropul", „Ursul", „Somnambulul", dar la urmă s'a găsit că porecla de „paznicul cimitirului" i se potrivea mai bine. Şi i se potrivea, pentru că, deşi nimeni nu-l însărcinase să îngrijească de cimitir sau să-l păzească, de fapt cât era ziua de mare, nu făcea altceva decât să dea ocoale cimitirului sau să se plimbe ceasuri întregi printre morminte.

O tuse seacă, scurtă ne vestea că trece prin strada noastră. Şi atunci ne ziceam: „paznicul cimitirului se duce să stea de vorbă cu morţii".

Au trecut de atunci mai mulţi ani şi, închizând ochii, mi-l refac în închipuire pe acel om îmbătrânit înainte de vreme slab înalt, adus de spate. Când umblă, are mersul nesigur şi sovăitor; ai zice că se fereşte să atingă mai tare pământul. Şi ce palizi şi supţi îi sunt obrajii pe cari îi încadrează o barbă mare, stufoasă, dar puţin îngrijită! Mici sunt ochii paznicului cimitirului,—mici şi înfipţi în adâncimea orbitelor. Aceşti ochi şi mai cu seamă umerii săriţi ai obrazului trădează o veche obârşie calmucă sau tătară.

De unde venise şi ce vânt al soartei îl împinsese la Constantinopol pe acest om tăcut, singuratic, cu apucături misterioase şi despre care mai târziu am aflat că este rus? Şi ce întâmplare nenorocită din viaţa sa îl făcea să-şi petreacă vremea în societatea celor morţi?

De mai bine de trei luni se mutase în cartierul nostru. Dar ocolea cu grije pe toţi câţi îi eşiau în drum, părea o umbră rătăcită, care nu mai este în legătură cu pământul şi cu oamenii, un duh stingher şi pustiu care nu-şi mai găseşte odihna. Nu făcuse nici o cunoştinţă şi nu vorbise cu nimeni.

Singurul său tovarăş de care nu se despărţea nici odată, era un câine, un dulău nu tocmai prietenos la vedere. Dese ori îl auzeam stând de vorbă cu acest câine, care părea că-l înţelege şi avea chiar aerul că-i răspunde. Din limba în care vorbea cu câinele am înţeles că paznicul cimitirului e un fiu al nesfârşitei Rusii.

Acestui câine îi datoresc faptul că am putut lega cunoştinţă cu atât de misteriosul său stăpân.

Intr'una din zile, pe când mă duceam şi eu la cimitir ca să depun câteva flori pe mormântul mamei—fie-i memoria bine cuvântată—dulăul rusului se repezi la mine lătrând furios şi arătându-mi nişte colţi cari nu prevesteau ceva bun. Nu ştiu ce s'ar fi ales de mine, fără intervenţia grabnică şi hotărâtă a rusului. Işi chemă câinele înapoi, dar nu se mulţumi cu atâta. Socoti ca o datorie de a-mi adresa câteva cuvinte, spuse într'o franţuzească absolut impecabilă.

I-am răspuns—aşa cum ştiam—în limba rusă, socotind că în felul acesta îi fac plăcere şi nimeresc mai lesne drumul care duce la inima lui. Rusul mă privi un moment mirat şi după aceea mă întrebă: „ştiţi şi ruseşte? Aţi fost pe semne în Rusia?"

Inceputul era făcut, ghiaţa spartă şi sfâşiat un colţ din vălul de mister de care se înconjurase până atunci omul poreclit „paznicul cimitirului".

Din ziua aceia îl întâlneam cam des şi nu rare ori îl însoţeam în plimbarea sa favorită dela cimitir. Şi cu cât dvenea mai strânsă cunoştinţa noastră, cu atât mai mult omul acesta mă punea în uimire. Vălul în care îşi înfăşurase taina vieţii şi-l păstra tot aşa de des şi de nepătruns. Nu scăpa nici un cuvânt, nici o aluzie la trecutul său, la ceeace-l făcuse să-şi părăsească ţara şi pe ai săi, ca să-şi petreacă vremea într'unul din cimitirile dela Constantinopol şi să ducă o viaţă de pustnic în acest oraş al bucuriei şi desfătărilor.

In schimb însă cu fiecare zi trecută mă convingeam mai mult că am înaintea mea pe un om cu cunoştinţe vaste şi solide şi tot deodată un neîntrecut temperament artisic. In deosebi, când era vorba de muzică, rusul meu îţi arăta că e o autoritate înaintea căreia n'ai decât să te închini.

Şi devenea din ce în ce mai comunicativ, mai expansiv. Par'că ţinea să se despăgubească de tăcerea şi singurătatea în care se închisese atâta vreme.

Intr'o după amiază se plimbau nu departe de noi două cadâne tinere. Descoperite la faţă, râdeau între dânsele şi din când în când aruncau priviri în direcţia noastră.

— Nu-i aşa că sunt frumoase? l'am întrebat eu.

— Dă-le încolo, răspunse rusul încruntându-se şi fără să-şi ridice măcar ochii asupra lor. Adăugă după aceia sentenţios: „femeia, oricât de frumoasă ar fi, rămâne tot femeie, adică o fiinţă menită să cadă şi în căderea ei să ne târască şi pe noi bărbaţii".

In zadar i-am cerut să-mi arate pe ce îşi întemeiază o astfel de părere despre sexul frumos. Se încruntă şi se turbură şi mai mult şi la urmă îmi zise: „te rog, să nu mai vorbim de femei, e un subiect care îmi face rău".

Tăcu un răstimp şi după aceia reluă vorba silindu-se să zâmbească: „mai bine să vorbim despre... a, da, am găsit despre noi înşi-ne. N'ai dori să ştii cine sunt şi cum mă chiamă?" Şi fără să-mi dea răgaz să spun o vorbă, continuă:

„Sunt născut în gubernia Tula, numele meu este **Dimitri Mihailovici Parenow,** sunt doctor în litere şi diplomat al Conservatorului dela Petrograd. Mă găsesc la Constantinopol pentru...., deocamdată îţi spun că pentru motive de sănătate. Sunt tuberculos în ultimul grad şi ştiu că nu mai am mult de trăit. Acum ştii despre mine totul sau aproape totul".

Tăcu şi rămase dus pe gânduri. Cu ochii pierduţi în zare nici n'auzea cuvintele prin care căutam să-i alung ideile triste şi să-i arăt că se înşeală asupra gravităţii boalei sale.

După ce trecu o bucată de vreme, grăi din nou zicând: „acum suntem în Iulie. Prin Septembrie, cel mai târziu prin Octombrie, are să sune şi pentru mine ceasul din urmă. Mai va până atunci, aşa că să nu mai vorbim nici despre asta, mai ales că vorbele nu pot folosi la ceva. Are să se întâmple ceea ce trebue să se întâmple".

* * *

In luna lui Septembrie, Dimitri Mihailovici Pasenow căzu la pat, pentru ca să nu se mai scoale. Cam pe la sfârşitul lunei, stăteam într'una din seri la căpătâiul lui.

„Imi pare", îmi zise el, „că în noaptea aceasta are să se sfârşească şi cu mine."

Scoase apoi de subt pernă un plic mare, pecetluit cu ceară roşie şi mi-l înmână spunându-mi să nu-l deschid decât după moartea sa.

Două zile după acesta Dimitri era înmormântat într'un colţ din cimitirul grecesc din cartierul Tatavla.

Şi acum, după trecere de atâţia ani, întorc şi cercetez din nou filele îngălbenite şi roase de vreme din plicul pecetluit cu ceară roşie ce mi-l'a dat Dimitri în ajunul morţii.

La început stau scrise sub forma de titlu următoarele cuvinte: „Aceasta este apărarea mea, scrisă în minele din Siberia, unde am fost osândit la douăzeci de ani de muncă silnică."

După un scurt rezumat al vieţii sale, vine o expunere amănunţită a faptului pentru care a fost trimis în Siberia.

Fiu al unui nobil care poseda domenii întinse în gubernia Tula, Dimitri Mihailovici Parenow primise o educaţie aleasă şi o instrucţie îngrijită. Făcuse cu succes literile şi conservatorul. Primele sale încercări literare atrăseseră atenţia asupra numelui său.

„Dar femeia", scrie el textual, „mi-a eşit în drum. Atunci am primit acea lovitură de pe urma căreia nu e nici un leac şi nici o scăpare."

Şi Parenow povesteşte, ca şi cum ar fi vorba de alt cineva, felul cum a primit lovitura ce i-a zdrobit viitorul şi viaţa.

La vârsta de 25 de ani, făcuse cunoştinţa familiei *Navorow.* Navorow era un bărbat de vre-o 40 de ani, înalt, spătos şi cu o forţă de atlet. Avea însă inteligenţa adormită şi spiritul închis pentru tot ce depăşea plăcerile şi nevoile materiale ale vieţii. Căsca, atunci când era vorba de literatură, iar când se făcea muzică, adormea deabinelea.

Maria Andrejewna, nevasta lui Navorow, era prin gusturi, temperament şi educaţie tot ce putea fi mai protivnic bărbatului ei. O blondă de 22 ani, cu cei mai frumoşi ochi albaştri, cu trăsăturile feţei fine şi aristocratice, înaltă, mlădioasă, această femeie cu un simţ artistic dezvoltat şi ales, se simţea adânc nenorocită în tovărăşia acelei mase de carne şi muşchi, care era Navorow.
jurat de aureola unui artist şi a unui scriitor de talent. Se în-

Atunci intră în casa lor Dimitri Mihailovici Parenow, încontâmplă ceea ce era fatal să se întâmple. Se plăcură, se iubiră, văzură unul într'altul realizarea idealului visat.

„Şi am iubit-o", scria Parenow, „cu toată pasiunea celor 25 de ani şi am dorit-o în fiece clipă din zi şi din noapte. Viaţa mea avea acum o singură ţintă: să fac fericirea Mariei Andreiewna. Imi pieriră toate celelalte visuri şi ambiţiuni. Nu mai găseam nici un farmec în muzică şi nu mă mai ispitea scrisul şi cititul. Scopul final al tuturor sforţărilor noastre nu este oare să putem realiza câteva clipe de fericire? Şi când în dragostea Mariei Andreiewna vedeam întrupat întregul meu ideal, la ce bun aş fi căutat în alte direcţii crâmpeie de o satisfacţie înşelătoare şi de o fericire mai mult decât aparentă?

„A iubi şi a fi iubit; a face fericirea cuiva şi a te simţi tu însuţi fericit: iată cea mai înaltă culme la care poate aspira cineva în viaţă. Iar eu ajunsesem acolo.

...„Intr'una din zile, Maria Andreiewna, roşindu-se şi ruşinându-se, îmi împărtăşi că peste câteva luni va fi mamă şi că micuţul care se va naşte este al nostru: al ei şi al meu.

...„Maria Andrejewna a dat naştere unei fetiţe. Ea susţine că mi-ar semăna mie. Se poate. M'am uitat cu băgare de seamă la acea miniatură de om şi n'am descoperit ceva care să-mi arate că în adevăr îmi seamănă. Dar de oarece Maria Andreiewna o crede, zic şi eu că aşa trebue să fie.

„Sunt numai bucuros că venirea pe lume a copilului n'a influenţat şi n'a atins sentimentele mele pentru mamă. Nu s'a rupt nici o părticică din iubirea mea. E adevărat, îl iubesc pe copil. Dar îl iubesc, pentru că îi este drag Mariei Andrejewna. Hotărît, stau neclintit pe culmea fericirei mele.

...„Mă înşeală părerea ori să fie adevărat ceeace observ dela o vreme încoace? Să fie oare cu putinţă ca Maria Andreiewna care este a mea şi nu poate fi decât a mea, să se schimbe, să se răcească de mine, să caute să mă evite şi... mă cutremur de groază gândindu-mă la acest lucru, să se apropie de bărbatul ei şi să înceapă a avea înclinaţie pentru această brută?

...„Da, e adevărat! Am senzaţia că scriind aceste rânduri, nu înting tocul în călimări, ci mi-l înfig în inimă şi scriu cu sângele meu. Da, e adevărat! Maria Andrejewna se apropie de bărbatul ei. Ştiu că nu-l iubeşte, sunt convins că nu-l poate iubi. Toată dragostea ei se revarsă acum asupra fetiţei plăpânde despre care zice că eu i-aş fi tată. Dar în faţa bărbatului ei nu mai e cuprinsă de scârba ce o citeam pe figura ei, de nestăpânită revoltă ce se desprindea din toate gesturile ei.

„Martira, victima începe să se împace cu situaţia. De aci şi până la o cădere totală nu e decât un pas.

...„Acest pas e făcut. Maria Andrejewna mi-a spus că e hotărîtă să facă o călătorie în străinătate însoţită de bărbatul ei.

...„Maria Andrejewna nu mă mai iubeşte! Nu se mai simte nenorocită pe lângă Navorow.

„Şi atunci am făcut ceeace îmi impunea datoria faţă de dânsa şi sentimentul de onoare, ceeace îmi impunea conştiinţa cu o putere căreea nu era chip să mă împotrivesc. Inima şi judecata îmi spuneau: Maria Andrejewna trebue scăpată. Ea nu iubise pe alt cineva mai înainte de a te cunoaşte. Te-a iubit pe tine şi nu poate iubi pe altul. Numai o singură iubire e adevărată, e morală, e sfântă. A iubi a doua oară, însemnează a decădea, însemnează ...adică de ce n'aş întrebuinţa cuvântul nimerit? însemnează a se prostitua.

„Şi am scăpat-o. Cum? *Omorând-o!* Da, am omorât-o cu mâna mea. Am făcut oare bine? Sunt 15 ani de când în întunerecul minelor din Siberia îmi pun această întrebare şi în totdeauna conştiinţa şi judecata îmi dau neschimbat acelaş răspuns: da, am făcut bine. Maria Andrejewna trebuia să moară, pentru ca să-şi scape cinstea.

„Ştiu: legile, morala publică, orânduiala socială. Toate acestea mă osândesc. Ştiu că în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor Maria Andrejewna aparţinea altuia, că eu nu eram decât... cunosc aceste clişee răsuflate, această ţesătură făcută din minciuni şi făţărnicie, menite să acopere şi să justifice toate mişeliile.

„Conştiinţa îmi spune însă că mai presus de născocirile ipocriziei oamenilor stau drepturile dumnezeieşti ale sufletului şi ale inimei, drepturile iubirei care rupe toate zăgazurile şi sfarmă toate piedicile puse înainte-i de neghiobia omenească.

„In virtutea acestor drepturi de trei ori sfinte Maria Andreiewna era a mea şi nu putea fi a unui altul. Iar dacă din propria-i voinţă s'ar fi dat şi altui om — indiferent de calitatea lui — însemnează să-şi târască în noroiu cinstea, să-şi pângărească cele mai curate sentimente.

„Eu am scăpat-o dela această decădere şi până în ziua de astăzi conştiinţa îmi spune că am făcut bine.

„Ceilalţi oameni văd în mine un criminal de rând sau un nebun inconştient. Ei nu mă înţeleg, nu pot să mă înţeleagă şi de aceia sunt împotriva mea. Dar lucrul acesta mă lasă cu totul nepăsător. N'am râvnit nici-odată la aprobarea altora.

„M'au osândit, — nici nu se putea altfel. Ba încă preşedintele tribunalului a crezut că îmi pierdusem deabinelea minţile, când, în loc de a căuta să-mi uşurez vina, i-am spus lămurit şi răspicat: „am omorât-o pe Maria Andreiewna, pentrucă mă temeam că are să înceapă să-şi iubească bărbatul, ceeace ar fi făcut dintr'însa — până atunci o femeie cinstită — o fiinţă decăzută şi imorală."

„Mi-au dat douăzeci de ani de muncă silnică şi acum în al 15-lea an de când sunt în aceste mine, unde am căpătat o boală care ştiu că nu iartă, mi se aduce la cunoştinţă că ţarul îmi graţiază cei cinci ani ce mai am de făcut.

„Peste câteva zile e vorba să mi se dea drumul. Mi-e tot una, dacă mă întorc din nou în lumea celor vii, ori îmi las oasele în fundul acestei mine. De mult, nu mai trăiesc. Viaţa mea a luat sfârşit din clipa în care Maria Andrejewna, căzând subt lovitura ce i-am dat, a închis ochii pentru veşnicie."

N. BATZARIA

INTRUNIREA ASOCIAŢIUNEI FEMINISTE

COMITETUL ORGANIZATOR: In primul plan d-nele Alexandrina Cantacuzino, Râmniceanu, Meisner, Ela Negrutzi, Pop, etc.

CHESTIUNI FEMININE

Adunarea femeilor române în chestiunea Constituantei

In discuţiunea Constituantei, una din chestiunile la ordinea zilei, trebue să fie neapărat şi aceia care interesează drepturile femeei.

Negreşit că momentan nu se prea face mare caz, de oarece cei mai mulţi sunt încă vrăjmaşi ai femenismului. Deşi în timpul războiului, femeia s'a arătat la o înălţime eroică, deşi în operele caritabile, mâna ei seamănă vecinic mila şi generozitatea, totuşi mentalitatea îndărătnică a vremilor de sclavie, domină azi, volumul—constatat mare—al creerelor masculine.

Sclavia femeei—oricât ar fi ea de disimulată sub încercările-i proprii de a se manifesta singură—există totuşi, susţinută de o Constituţie vitregă jumătăţei cetăţeneşti, prin care ţara prosperează şi îşi perpetuiază naţiunea; există, spre ruşinea civilizaţiei, pe care avem aerul că am cucerit-o, există pentru a aminti de sclavia negrilor—pe tărâmuri depărtate — şi de robia ţiganilor, pe făgaşurile noastre. Omul născut să fie liber, a rămas totuşi încătuşat şi asuprit, în jumătatea lui creatoare şi strigătul pentru libertate, nu mai ajunge astăzi să realizeze ceeace, legea bărbaţilor se sileşte să-l înăbuşe.

Femeile române, cu reprezentantele lor cele mai nobile s'au întrunit sub cupola unui teatru, să-şi ceară, ceeace li se cuvine de veacuri. Doamnele Zoe Râmniceanu, fostă consilieră comunală, dr. Manicatide-Venert, Alexandrina Cantacuzino, secondate de d-nii dr. Gheorghian şi ziaristul I. Teodorescu, dela „Adevĕrul" şi „Dimineaţa", au arătat nevoile femeilor şi au cerut dreptul lor la viaţa politică.

Moţiunea ce urmează, a fost trimisă pretutindeni unde ea trebueşte neapărat luată în seamă, printre care d-na Avril de St. Croix, preşedinta consiliului naţional din Franţa, d-rei Elena Văcărescu şi Camerilor legiuitoare.

MOŢIUNE

Societăţile feministe unite astăzi 4 Martie 1923, întrunindu-se în sala Teatrulu Regina Maria spre a examina revendicările femeei române faţă de noua aşezare contituţională, ce se proectează a se da Româniti întregite;

In urma cuvântărilor ţinute de factorii autorizaţi ai mişcării feministe şi ai vieţei noastre sociale şi politice;

Considerând că noul pact organic al Statului, nu poate fi fi întocmit de cât pe temelii de înaltă dreptate şi în conformitate cu principiile democratice ale votului universal;

Considerând că orice ştirbire a acestei concepţiuni de egală îndreptăţire fiind în contradicţie vădită cu necesităţile actuale ale vieţei femeei române nu poate de cât dăuna bunei desvoltări a Statului însuşi, cerem să se încrie în noua Constituţie a României întregite drepturi civile şi politice integrale, pentru femeile române.

Va fi Constituanta de mâine liberatoarea femeii, sau va continua să-i impună jugul ruşinos, de până acuma?

Civilizaţia aşteaptă ultimul semn, pentru a se putea numi cu drep cuvânt astfel.

ROZINA

Poezia lui Eminescu „La Steaua" 1)

Studiu critic

Mulţi au socotit poezia *La steaua* ca o traducere a poeziei *Der Stern* de *Gottfried Keller*. Asupra acestei chestiuni s'a scris pe vremuri un articol. *)

Reproducem în original poezia lui cu traducerea făcută de Gh. Pop, şi poezia lui Eminescu.

DER STERN von GOTTFRIED KELLER

Siehst du den Stern im fernsten Blau,
Der sterbend fast erbleicht?
Sein Licht braucht eine Ewigkeit
Bis es dein Aug'erreicht.

Vielleicht vor tausend Jahren schon
Zu Asche stob der Stern
Und doch seh'n seinen lieblichen Schein
Wir dort noch still und fern.

Dem Wesen solchen Scheines gleicht,
Der ist und doch nicht ist,
O Lieb, dein anmutsvolles Sein
Wenn du gestorben bist.

IN ROMANEŞTE

Vezi tu în depărtarea albastră steaua,
Ce pierind aproape păleşte?
Luminii sale-i trebue o vecie
Până s'ajungă la ochiul tău.

Poate că de mii de ani
Steaua s'a prefăcut în cenuşă.
Şi totuşi noi vedem plăcuta-i licărire
Acolo, tăcută şi liniştită.

Cu această licărire,
Ce este şi nu este, seamănă,
O draga mea, fiinţa-ţi plină de graţie,
Când tu vei muri. 2)

LA STEAUA

La steaua care-a răsărit
E-o cale atât de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

Poate de mult s'a stins în drum
In depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Incet pe cer se sue;
Era, pe când nu s'a zărit,
Azi o vedem, şi nu e.

Tot astfel când al nostru dor
Peri în noapte-adâncă,
Lumina stinsului amor
Ne urmăreşte încă. 3)

Ce a dat Eminescu dela dânsul în această poezie şi ce a luat dela Keller? N'ar fi putut lua decât comparaţia. Insă de ce oare nu s'ar admite, că ea a scânteiat spontaneu în mintea poetului nostru? Faptul care se petrece cu lumina aştrilor, este ceva banal în astronomie. Analogia dintre el şi fenomenul sufletesc al iubirii dispărute este de asemenea foarte mare; încât nu este de mirat, ca ea să se fi născut în mai multe minţi întrucâtva asemănătoare.

Nu ştim cu precizie dacă Eminescu a cunoscut sau nu poezia lui Keller; este mai probabil că da, având în vedere marea lui cultură.

Fapt este, că aşa cum e, această poezie a lui Eminescu ni se înfăţişează ca o creaţie a geniului său, atât prin plasticitatea imaginilor cât şi prin muzicalitatea formei.

In creaţiile literare nu în totdeauna are însemnătate capitală originalitatea ideei, însă deseori imaginile în cari o exprimi şi forma în care o torni. Privite din acest ultim punct de vedere, poezia *La Steaua* este un adevărat giuvaer poetic.

Cunoaştem 7 traduceri ale acestei fermecătoare poezii: 4 în limba germană, 2 în limba franceză şi una în limba ungară.

Intâmplător am găsit şi o traducere în franţuzeşte a poeziei lui Gottfried Keller, făcută de către d. *Leo Bachelin* şi publicată într'o revistă română de mult dispărută, în acelaş loc paralel cu poezia lui Eminescu.

SEMBLANCE CHERE
(d'après Gottfried Keller)

Au fond noir de l'immensité,
Perdue, une étoile scintille;
Faible et lointaine, sa clarté
Pour atteindre ton oeil qui brille
A mis toute une éternité.

Or, elle est puet-être en poussière
Cette étoile — depuis mille ans;
Mais comme à son aube première
Elle épanche, en rayons tremblants,
Toujours sa muette lumière.

Pareil à ce mirage astral
D'un monde éteint qui luit quand même
Par delà l'oubli sépulcrale
Il survivra de toi que j'aime.
Un blanc fantôme d'idéal. 4)

După cum se vede, această traducere este cu mult inferioară poeziei lui Eminescu. Lucrul este firesc, de oarece ea este o redare a poeziei lui Keller şi nimic altceva.

N. ZAHARIA

1) Pop. (Gh). Eminescu şi Gottfried Keller („Conv. Lit." 1896 Ianuarie).
2) Din *Mihail Eminescu*". *Viaţa şi Opera lui.* Ediţia II-a mărită, care va apărea în curând.
3) Lumină de lună, pag. 207.
4) „Viaţa Nouă," Buc. 1898, p. 36.

A apărut No. 1 Anul XXIII
din vechea, interesanta şi folositoarea revistă
Sănătatea şi Viaţa Fericită
care pe lângă rubricile obişnuite conţine următoarele articole foarte importante
Tinere! păstrează-ţi tinereţea. — Hiperinstinctivii de azi. — Intre patru ochi (excesele conjugale). — De unde vin copiii? — Valsul morţii. — Orariul igienic al elevilor de liceu. — Albumina în urină. — Ingrijirea părului femeilor. — Vărsăturile femeilor însărcinate. — Urmările blenoragiei. — Cum se îmbăiază copiii? (cu numeroase ilustraţiuni). — etc. etc.
Precum şi începutul romanului medical:
„Dece unele femei nu cunosc adevărata fericire"
Citiţi acest număr şi vă veţi convinge cât de interesantă şi de folositoare este revista ilustrată „Sănătatea" care nu ar trebui să lipsească din nici o casă, din nici o bibliotecă.
No. 1 costă numai 5 lei. — Abonamentul anual 60 lei. — „Sănătatea" Triumfului 9, Bucureşti

SE BEA ŞAMPANIA RHEIN PRETUTINDENI

Lecturi

„Iisus vă cheamă"

– Note pe marginea predicilor rostite de preotul Tudor Popescu. 1 vol. Bucureşti –

„Nici un studiu nu este mai practic şi mai plin de învăţătură ca studiul istoriei; el ne adânceşte în viaţa spirituală, dacă ştim să simţim degetul lui Dumnezeu în istoria lumii, chiar când vedem biruinţa neapărată a nedreptăţii, în oameni şi popoare".

Dr. R. A. Torrey.

Rândurile de mai sus mi-au răsărit în minte deunăzi, când pe paginele unei cărţi (1) meditam la izbitoarea asemănare între situaţia morală a vremii noastre, şi frământările Europei din secolul al XVI, în pragul Reformei.

Şi atunci ca şi azi, Europa era ameninţată să cadă sub tirania unui singur sceptru, — sub altă etichetă însă. Acum, Moscova dă asalturi necurmate să asvârle drapelele naţiunilor în tină, şi de-asupra lor să fâlfâe unul singur: steagul roşu al Comunismului internaţional. Pe atunci, Case mai vechi ca dinastia bolşevică, întruneau pe fruntea lui Carol al V-lea coroana Austriei cu coroana Spaniei, la care se alipise şi întinsele domenii ale Lumei Noui.

„Vastul plan al moşului său, habsburgul Maximilian, de a face din Europa o singură monarhie, nu părea de loc o exagerare — scria Barginet în 1838 — dacă te gândeşti la puterea pe care Casa de Austria o dobândise prin căsătoria lui Filip cel frumos cu Ioana Nebuna, moştenitoarea Aragonului şi Castiliei".

Tot aşa astăzi, credem noi, dacă te gândeşti că sguduirile formidabilului război au desfăcut din încheeturi aproape, proprietatea rurală şi industrială, nu este de loc exagerat dacă s'a putut naşte în sufletele multora **iluzia** că mântuirea societăţii stă în vastul corset de fer cu care comunismul ar îmbrăţişa lumea moleşită de sforţări; comunismul ar fi, — zic ei, — „singura sa formă de susţinere"; — numai că nevoia asta, grozav se aseamănă cu nevoia ce o are de forma ceaunului de tuciu, o mămăligă pripită; în lipsă de coheziune proprie, primeşti de silă coheziunea străină firii tale!

Dar ceeace a împiedicat trufaşul plan al lui Maximilian să se realizeze prin ambiţiosul său nepot, „nu putea fi decât **un decret al Providenţei**". Ca printr'o trâmbiţă de arhanghel acest decret a răsunat prin gura lui Luther. In „adevăr, Francisc I, regele Franţei, n'a biruit singur pe „Carol Quintul; Reforma i-a divizat forţele rivalului, şi a „scăpat astfel Europa de o robie sigură". (2)

Lucrul acesta s'a priceput şi mai târziu, prin 1838, când împrejurările istorice ameninţătoare, începuseră să ridice, caşi azi, aceleaşi probleme etico-sociale, ca odinioară în preajma Reformei.

Musset se întreba desnădăjduit, înfiorat, — asemenea unui profet în inima căruia se lămurea mai limpede suspinul vag al turmei împrăştiate:

Qui de nous, qui de nous, va devenir un Dieu?
[Oh cine, cine dintre noi, va deveni un Zeu?]

De aceia „nu dintr'o coincidenţă, nici dintr'un capriciu literar, ci dintr'un confuz presentiment al exigenţelor „viitorului, o seamă de spirite de elită au început să studieze cu deamănuntul, (încă înainte de 1838), principiul „Reformei, istoria ei, şi biografia faimosului său fondator".

In vremile noastre, primul act al unei **noui încercări** de a clădi o Europă sub tirania unui singur sceptru, s'a dat la 1870 din partea germanilor, cu nădejdea că actul al II lea şi ultim care va desăvârşi opera, va fi urmările loviturei din 1914.

Pentru un moment însă, spada lui Foch şi a aliaţilor au scăpat omenirea de întronarea unui germanism dictator. Cel care visa să fie mai mare decât Carol Magnul şi decât Carol Quintul, n'a avut nici măcar sfârşitul măreţ şi grav al ambiţioşilor înfrânţi.

Mai greu de înlăturat va fi însă primejdia sceptrului unitar al unui Lenin. căci **ordinea publică** nu se mai poate menţine acum fără o zidire din temelii a **ordinei sociale**. Urmele cutremurului ce le-a lăsat lupta **dreptului** împotriva **forţei**, sunt ca urmele ce le lasă într'un organism, lupta **sănătăţii**, împotriva unei înrădăcinate **boli** trupeşti şi sufleteşti: o convalescenţă lungă în care întărirea corpului nu se poate fără a spiritului. Insă opera aceasta nu se poate săvârşi numai prin metodele politice. Un alt factor trebue să colaboreze **simultan şi independent**. Iacă pentruce politica singură e neputincioasă: mai întâi partidele politice sunt bazate pe principiul „asociaţiunei" semn material al unei funcţiuni cu totul materiale. Sistemul reprezentativ, aşa cum se practică, din pricina mobilului moral care mişcă pe oameni, nu reprezintă nici măcar interesele **generale trecătoare** ne cum pe cele **permanent ideale!** Ca să te convingi n'ai de cât să observi sistemul acesta la obârşia care îi dă naştere: uită-te la forfota aceea din timpul perioadei electorale, şi mai ales, **la cine asudă** atunci de dragul intereselor generale! Ce goană duc aleşii în perspectivă, şi mai ales clienţii lor, **după alegători!** Dacă sistemul electiv ar fi sincer, de bună seamă că **nu aleşii ar alerga după alegători, ci alegătorii (adică cei interesaţi direct în cauză), ar alerga după aleşi.** Lucrul e aşa de clar şi totuşi răsturnarea acestei evidenţe plină de avertismente, nu mai isbeşte pe nimenea! De mult ce se practică, nefirescul a devenit firesc! Odată instalat la „putere" cel ce a jertfit odihnă şi bani mulţi ca să fie alesul **liberei voinţe** (!) a cetăţenilor, va căuta să-şi scoată paguba într'un fel sau altul, pentru acoperirea costisitoarei „reprezentări". Şi atunci începe cearta pe **avantagiile materiale** ce le oferă „puterea". Create sub pretextul de a servi unitatea sufletească naţională, partidele politice o deservesc fărimiţind-o prin antagonismul ce se naşte între ele. Puţinul bine ce-l pot face, se soldează cu **răul învrăjbirii ce isbucneşte între fiii aceleiaşi patrii.** Şi nu-i numai atât: la adăpostul discordiei politice, un triplu egoism feroce: comercial, industrial şi financiar, — prin cele trei enorme maşini nemiloase: Magazinul, Fabrica şi Bursa, jefueşte mulţimea nu numai de vestmântul şi hrana zilnică, dar până şi de averea agonisită din părinţi! Câţiva înalţi sacrificatori, trec tezaurele dintr'o pungă într'alta, cu repeziciunea loviturii de ciocan a unui crupier de tripou, — el şi ai săi fiind încă la adăpostul oricărei pierderi!

Şi în faţa acestui spectacol odios, ce fac păstorii lui Christ? Deşi Mântuitorul le-a spus-o răspicat: nu poţi sluji în acelaş timp şi lui Mamon şi lui Dumnezeu, totuşi sunt unii — şi nu puţini — cari nu mai poartă la gât Crucea şi nici în suflet porunca ei, ci greaua chee de oţel dela cassa unei bănci sau cooperative, (unde articolele sunt mai scumpe ca ori unde!) 3)

— „Voi sunteţi sarea pământului, dar dacă şi voi vă veţi strica, atunci cine să mai împiedice stricăciunea?" — zicea Christ apostolilor; întrebarea aceasta El o pune tuturor servitorilor altarului său. Şi ce e mai rău pentru noi, e că stricăciunea se întinde mai uşor în ţările învingătorilor decât în ţările învinşilor, fiindcă răzbunarea este un căpătâi pe care nu poţi dormi aşa de uşor cum se doarme pe perina victoriei câştigate. Deaceea, ca şi odinioară în pragul Reformei, azi nu e de ajuns numai o reformă politică de legiferare; o **reînoire spirituală** care ar merge paralel, ar putea mântui Europa de primejdia unei tiranii, fie ea bolşevică sau Cezariană. Numai sentimentul unei desăvârşite **autonomii spirituale**, ar putea ţine piept oricărei hegemonii materialiste.

Să nu ne sperîem de cuvinte: când zic o „reînviere spirituală" întrucât ne priveşte pe noi românii, nu înţeleg o **schismă** în dogma religiei de stat. Nu e vorba să ne facem nici luterani nici calvini, sau mai ştiu eu ce... Acelor ce ridică steagul reînoirii spirituale, li-i de ajuns să se ţie strict de adevărul învăţăturilor lui Christ, şi să le învieze în sufletul tuturor straturilor sociale; căci **schismatici** cu adevărat, sunt cei ce s'au depărtat de spiritul evangheliei prin bigotism, prin practica exclusiv a formelor exterioare ale cultului, cari sunt coaja iar nu miezul creştinismului. Chiar ecoul ce l'a trezit în sate şi oraşe propaganda câtorva secte [primejdioase prin scopul lor **nemărturisit**] este o probă că sufletul românesc are şi el nevoe de **partea vie a cultului**; când n'o găseşte la păstorii religiei oficiale, cade în mod automatic pradă sectelor cari au abilitatea să i se prezinte punând tot accentul pe persuasiunea celor zece porunci.

Adevărurile pururi vii ale lui Christ, s'au ofilit în sufletul mulţimii. E vorba numai să vie grădinarii meşteri cari să învieze aceşti muguri ofiliţi ai credinţii.

Mişcarea pe care au început-o părintele Tudor Popescu şi arhidiaconul D. Cornilescu la şcoala şi biserica **„Cuibul cu Barză"** prin cuvântul scris şi vorbit, este un început atât de frumos, că numai faptul că într'o societate românească a putut trezi interesul pe care l-a trezit, — este o minune.

Dealtminteri, vântul unei împrimăvărări sufleteşti a început să adie ici, colo: părintele Gala Galaction, vorbind dela diferite amvoane cu arta şi cu erudiţia lui vastă, părintele Nicolai Popescu la biserica Schitul Măgureanu, părintele Chiricuţă la Botoşani, Mihail Sadoveanu prin ultima direcţie a scrisului său, 4) şi alţii, au înţeles primejdia ce ne aşteaptă dacă inimile ar fi lăsate pradă fermenţilor de disoluţie spirituală.

Cel mai melancolic cuvânt al lui Christ, a fost când a zis „mare este secerişul dar puţini sunt secerătorii! De aceea rugaţi-vă la Domnul secerişului, să scoată lucrători la secerişul său. [Luca 10, 2].

Aceste cuvinte răsună printre secole, ca o chemare, pentru fiecare credincios care a primit pe Iisus predându-şi toată viaţa sub porunca Lui; într'o măsură mai mare sau mai mică, după puteri, fiecare poate să facă secerişul său cu vorba şi cu fapta mai ales. Ca odinioară Ferdinand şi Isabela cari au făcut unitatea Spaniei, — Ferdinand şi Maria cu ostaşii lor au înfăptuit unitatea noastră **teritorială**. Dar preoţii şi toţi ceilalţi intelectuali cari vor reuşi să pue biblia în mâinile şi inima acestui popor fără biblie, — aşa cum a făcut odinioară Luther în Germania — vor fi făptuitorii unificării sufletului românesc, fără de care unificarea teritorială s'ar pierde ca un bun nemeritat. De aceea M. S. Regele, la discursul guvernanţilor cari îi aminteau deunăzi unificarea legiferării în provinciile alipite,— le-a răspuns amintindu-le deviza Casei Lui: **nihil sine Deo**.

Dela acelaş principiu pleacă şi părintele Popescu Tudor în predicele sale: „fără Iisus la temelia vieţii individuale şi sociale, — viaţa are în ea germenii morţii".

Nici una din mizeriile societăţii nu se pot remedia, prin vre-o formă politică, dacă **elementul spiritual** n'o umple ca s'o înoiască, aşa cum pulsaţia şi respiraţia primesc organismele vii. La baza oricărei schimbări ce am voi să facem,—fără acest element creem o formă născută moartă, pasivă, lesne pervertindu-se în forma fondului vechiu, **pe care n'am avut grija să-l înlăturăm.** Deaceea politica **singură**, cu conflictele ce ies din ea, nu poate face unificarea sufletului colectiv al naţiunii, pe terenul obişnuitelor ei lupte. **Partidele politice sunt bune sau rele, în funcţiune de contactul pe care-l au sau nu, cu marea mişcare de regenerare spirituală a timpului, începută într'un moment de criză mântuitoare, de păstorii sufleteşti ai bisericii.** Dintr'o asemenea criză popoarele ori se mântue, ori pier. De aceea eu aşi dori din suflet ca măcar câţiva din şefii grupărilor politice să vie în contact desinteresat şi permanent — cât mai strâns, — cu şefii mişcării spirituale începute, şi cu mişcarea însăşi. Dacă ar veni la adunările lor şi ar vedea ce operă de iubire zidesc ei acolo, ce oameni **noui** au făcut, — să fie siguri că ar lua ei înşişi multă lumină, mult avânt pentru dânşii şi-ar putea cu cuget curat să pue ei înşişi umărul, s'o urnească spre biruinţa şi cucerirea a cât mai multor suflete în vadul acesta. Este neîndoios că numai de puterea şi intensitatea neîntreruptă a acestei mişcări, depinde prefacerea, înobilarea luptelor noatre politice, — atât de personale şi de sterile. Numai aşa, ceea ce-i astăzi anihilare ca scop, ar fi atunci emulaţie ca ţintă; ceea ce-i azi necruţător în isbândă, ar fi atunci selecţiune şi cruţare chiar în mâna adversarului; căci cine ar aduce în luptele politice râvna spirituală, ar elimina orice compromisuri — azi inerente. Astfel, elementele disolvante, găsind în toate partidele de guvernământ serioase, uşile închise pretutindeni, ar fi în neputinţă de a mai vătăma binelui public, — cel puţin **nu în măsura îngrijitoare de azi.** S'ar elimina dela sine ca nişte otrăvuri dintr'un organism robust, — din viaţa partidelor cu răspundere. S'ar canaliza toate în grupările gălăgioase şi fără viitor, şi n'ar mai otrăvi organismele politice vii. Dar răul cel mare azi, e că elementele fără scrupul, dar cu energia răului în ele, se oploşesc sub girul moral al unor şefi cari îşi închipuesc că morala individuală e una şi morala politică e alta, — că interesul ţării e unul, iar interesul partidului **la un moment dat, poate fi altul!**

Cât despre o **jertfă** pe care partidul ar trebui s'o facă, uneori **chiar în detrimentul său, pentru binele patriei,** — aşa ceva nu se poate concepe! Dar dacă aceste piedici ar fi învinse, — ce orizont larg ni s'ar deschide înainte! Nu voi uita niciodată glasul cald şi vibrant al părintelui Tudor Popescu, care din pragul altarului strălucitor, ca un iluminat din alte vremuri, spunea credincioşilor, ticsiţi, abia încăpând în mica lui biserică:

— „Lucru de căpetenie pentru fiecare dintre voi, ori pe ce treaptă v'aţi găsi, e răspunsul la această întrebare **ce trebue** să v'o puneţi: Sunteţi sau nu fii lui Dumnezeu? Voi o ştiţi cu siguranţă? Dacă n'o simţiţi limpede, să v'ajut eu: întrebaţi-vă, ce **unde** faceţi voi în mijlocul vieţii pe care o duceţi, cu faptele şi cuvintele voastre? Ştiţi voi că dela o mână de oameni, cât sunteţi aici, poate să depindă mântuirea şi înălţarea tot mai repede a neamului nostru? Ştiţi voi că în mâna a 11 apostoli a stat refacerea din temelii a lumei vechi, şi credeţi că n'aţi putea cu aceiaşi râvnă şi credinţă să mântuiţi dureroasele răni, adâncile răni ale neamului acestuia? Aţi bănuit vreodată cum s'ar sgudui din temelii babilonul acestui oraş, în care fii păcatului îşi ţipă la toate răspântiile opera lor de distrugere îndrăsneaţă, când tăria convingerii voastre li s'ar pune de-a curmezişul? Aţi încercat măcar, aţi bănuit măcar odată, dacă D-zeu nu s'ar pune cu voi alături, să tragă la acelaş jug, numai să-l chemaţi, să-l primiţi ca Mântuitor şi **unic** Stăpân? „Incercaţi, îndrăzniţi, eu am biruit Lumea", — a spus'o El odinioară, şi toţi câţi s'au hotărât şi L'au urmat, au biruit-o!"

Ar fi prea lung să înşir aci toate ecourile stârnite în viaţa enoriaşilor săi, vieţi refăcute din temelie, şi tresăriri de noui isvoare de energie în diferite colţuri ale ţării. Ceea ce aşi dori tuturor celor însufleţiţi de acelaş avânt ca părintele Tudor Popescu, Cornilescu, şi ceilalţi pomeniţi, — e să nu imite în acţiunea lor, **singularizarea partidelor politice,** — care la urma urmelor e înţeleasă, fiindcă ele au **ceva de împărţit,** pe când mişcarea pur creştină are numai **de dăruit.** Deaceea aşi voi să-i văd punându-se în strânsă legătură unii cu alţii, ca prin forţe întrunite—scopul fiind acelaş — să fie şi mai repede, şi mai curând atins.

Iar celor din câmpul politic, cari vor să-şi dea seama de cea mai puternică pârghie care ar putea ridica nivelul moral al unor lupte aşa de scăzute astăzi, — le trimet încă odată îndemnul: puneţi-vă în atingere cu mişcarea de înoire sufletească începută. E mică, e drept, ca extensiune, dar e reală şi adâncă. Daţi-i sprijinul vostru desinteresat, veniţi de luaţi lumină acolo unde vi se dă gata; şi încet, încet, cu schimbarea voastră lăuntrică, veţi vedea şi în afară de voi, **în lucrările voastre,** binecuvântarea nouilor orientări.

Numai astfel veţi vedea ridicându-se din sforţările voastre un edificiu politic nou, — care, altfel, zidit acum în vremuri noui, cu năravurile vechi, s'ar nărui asupra tuturora.

Departe, la hotare, ochi sticloşi, guri flămânde de hrană şi de dominaţie, n'aşteaptă decât asta: robia noastră. Prin noi înşine vom fi biruiţi, sau vom birui. E pur şi simplu o chestie de alegere: Ori un drum, ori altul; — trebue să-l alegem; — dacă nu de altceva, — cel puţin ca să nu fim duşi la peire, ca vitele la tăere: fără ştirea şi voinţa noastră! 5)

D. NANU

1) Martin Luther par Barginet. 1838.
2) Op. citat.
3) Nu voi să zic că preoţii nu ar putea avea şi o acţiune economică în viaţa societăţii, mai ales în vremurile acestea când specula a ajuns obişnuită şi comercianţii şi-au pierdut rolul funcţiunei lor sociale. Dar în cazul acesta acţiunea lor să fie similară cu a preoţilor ţărilor civilizate. Clerul elveţian de pildă conduce multe întreprinderi industriale şi comerciale, dar în ce spirit? Ca să nu dau decât un exemplu, voi aminti că în Zurich, călugării conduc un Christliches Hôtel. Şi locuinţa şi pensiunea sunt aici cu 50% mai eftin ca în hotelurile similare laice, iar *tot câştigul*, micul câştig cât îl pot avea, e cheltuit cu întreţinerea unei popote numeroase de studenţi saraci, cari au astfel *hrana gratuit*. In spirit evangelic, — *dar numai în acest spirit*, biserica poate îmbrăţişa şi o acţiune economică.
4) Nichifor Crainic e *încă*, în ce scrie, numai în *zorii* tainei creştineşti, pe care cu inima o va pătrunde — sperăm — întreagă, pentru o şi mai rodnică înflorire a frumosului său talent.
5) Articolul acesta, publicat cu întârziere, ne-a sosit cu două săptămâni mai înainte de a sosi în Bucureşti cartea lui Rathenau: „Où va le monde?". Pornind dela aceleaşi premize şi ajungând la aceleaşi concluziuni ca şi economistul strein, — articolul capătă astfel o autoritate de netăgăduit în plus. — Nota Red.

CRONICA SPORTIVA

Educaţiunea fizică

Care metodă este mai bună?

E vorba de felul cum trebuie practicată educaţiunea fizică: toracele acoperit sau descoperit?

La prima vedere, mulţi poate, nu-şi vor da seama de importanţa acestui punct de întrebare. Totuşi problema — căci este o problemă, *şi încă capitală* — a dat şi dă încă loc în ţările cari se interesează de aproape de educaţiunea fizică, la aprigi şi documentate discuţiuni, discuţiuni justificate şi absolut necesare când e în joc regenerarea şi întărirea rasei umane.

In Franţa, de pildă, persoane a căror competinţă nu poate fi pusă o clipă în dubiu, susţin cu îndărătnicie una din metodele arătate doar cu titlul, mai sus.

D. Hébert, fost locotenent de marină şi conducător apoi al faimosului Colegiu de Atleţi de la Reims (Parc Pommery), iar mai târziu instructor al eroilor „fusiliers marins", susţine că „exerciţiile trebuesc cât mai des posibil făcute cu toracele descoperit. De sigur, spune d-sa, trebuie să se ţină seama de starea atmosferică. Antrenamentul pentru aşa ceva trebuie făcut progresiv, începând de preferinţă de cu vara ori primă-vara.

„Când această metodă fu preconizată, a fost o revoluţiune. Vulgul credea că ea putea fi fatală! Ea nu este întru nimic periculoasă şi nu poate da de cât rezultate excelente. E o chestiune de tact şi de măsură din partea profesorului.

„Pentru a evita accidentele, avem o indicaţiune: *la chair de poule* (încreţirea pielei din cauza frigului). Indată ce ea apare, trebuie să te acoperi imediat şi să ei unele precauţiuni".

D-rul Ruffier, nu mai puţin reputat, îşi dă, şi el ziarului *L'Auto*, părerea: „E o chestiune foarte complexă. Nu se poate răspunde prin da ori nu fără a aduce şi unele precisări. Totul depinde, de ce anume vrei să faci: gimnastică elementară sau antrenament.

„Dat fiind clima noastră (pariziană) a lucra cu toracele descoperit mi se pare ceva periculos, care ar atrage multe accidente şi maladii. De sigur în ţările cu soare mult, pe marginea Mediteranei, de pildă, nu ar fi un mare pericol, dar la Paris e cu totul alt în plin aer. Pentru a te încălzi e nevoie a exterioriza o mare cantitate de căldură.

„In sală, din contră, metoda toracelui descoperit are părţi bune, ba este chiar de indicat pe când în plin aer nu eşti nici odată destul de acoperit. Pentru cel ce practică gimnastica şi chiar cross-country-ul, e de recomandat a fi mereu suficient acoperiţi. După părerea mea, tricoul foarte subţire pe care-l poartă pedestrianii fondişti este mult prea uşor".

Am dori să ştim ce cred specialiştii noştri de la I. N. E. F. şi ce cred doctorii.

Chestiunea ar merita să fie studiată pe larg din punct de vedere physiologic şi în legătură cu clima cutărei şi cutărei regiuni din ţara noastră.

D. C.

Ştiri sportive diverse

Marele premiu al tirului la porumbei dela Monte-Carlo (Februarie) a atras 117 concurenţi (anul trecut 97). Concurenţii italieni erau cei mai de temut şi învingătorul a fost tânărul *Guastalla* care a doborât 12 porumbei. Premiul reprezinta 47.888 franci plus un splendid obiect de artă.

*

Uzinele Zeppelin de la Bodensee, construesc un mare balon cu cârmă destinat Statelor-Unite unde va fi expediat cam prin lunile Iunie, Iulie, pe calea aeriană.

Plecarea oficială va avea loc la Staaken (lângă Berlin) şi recepţionarea la Chicago.

*

Municipalitatea oraşului Lausanne a dăruit clubului „Cercle des Sports", un splendid teren pe marginea lacului Léman amenajind până şi terenurile de foot-ball (în număr de 5), precum şi o urmă modernă pentru alergări pedestre, tribune, vestiare şi duşe.

De sigur, căci elveţienii sunt occidentali.

Aeronautică

Sadi Lecointe, faimosul pilot francez de aeroplane, a reuşit (15 Februarie) a relua Statelor-Unite recordul lumei de viteză pe care îl deţinea de curând generalul *Mitchell* (358 km. 836 m. pe oră) reuşind pe baza oficială de 4 ori 1 km. *o medie de 375 km. 132 m. pe oră:*

Aparatul era un „Nieuport", motorul un „Hispano-Suiza" de circa 400 H. P.

Atletism

Pe terenul hipodromului La Courneuve (Paris) a avut loc marea competiţiune a cross-country"-ului francez organizată de ziarul „L'Auto", la care au participat şi echipierii faimosului club englez, fost de 16 ori campion al Engliterei, „Birchfield Harriers".

Clasamentul individual a fost: 1) *Freeman* (englez) 39 m. 28 sec. ⅗; 2) *Heuet* (fr.) 40 m. 8 sec. ⅗; 3) *Manhès* (fr.); 4) *Corlet* (fr.): 5) *Gande* (fr.); 6) *Duquesne* (fr.); 7) *Isola* (fr.), etc.

Pe echipe: 1) *C. A. S. G.* (fr.) 44 puncte; 2) *Métropolitan Club* (fr.), 70 p.; 3) *Birchfield Harriers* (englez), 75 p.

Boxă

Battling Siki, boxeurul senegalez şi învingătorul lui Carpentier, a fost amnistiat cu ocazia serbării a 20 ani de existentă a Feder. franceze de Boxă, adică i s'a dat din nou o „licenţă".

*

Depaus, campionul Belgiei — categoria „poids lourds" — a învins pe *Ragiers* prin „knock-out" la repriza 7-a.

Titlul de campion era în joc.

*

Un eveniment senzaţional — deşi escomptat de mulţi cunoscători — a avut loc în cursul lunei trecute la Londra. *Kid Lewis*, campionul Engliterei şi al Europei categoria „poids moyens" a fost deţinător al titlului mondial, a fost învins de *Roland Todd* în 20 reprize la puncte; el a terminat lupta sfârşit de oboseală, pe când adversarul său era relativ presentabil.

Ambii antagonişti mai luptaseră împreună în Noembrie trecut şi *Kid Lewis* fusese declarat învingător la puncte nu fără ca mulţi critici cunoscuţi să fi protestat chiar vehement.

*

Congresul „Uniunei Internaţionale de Boxă" a avut loc la Paris (Februarie). Au participat representanţii Franţei, Belgiei, Olandei, Italiei, Elveţiei şi Cuba; — au lipsit americanii, iar englezii s'au abţinut.

Cu acea ocazie Battling Siki a fost repus în drepturile ce îi fuseseră retrase acum câteva luni şi ca atare el redevine campion al Europei şi al lumei categoria „milourds".

Uniunea a stabilit astfel lista CAMPIONILOR EUROPEI: „*poids mouche*": Jimmy Wilde; „*coq*": Ch. Ledoux; „*plume*": Criqui; *légers*: Seaman Hall; „*mi-moyens*": Hobin; „*moyens*": Roland Todd; „*mi-lourds*": Battling Siki; „*lourds*": loc vacant.

CAMPIONI AI LUMEI: „*mouche*": Pancho-Villa; „*coq*", J. Linch; „*plume*", Johnny Kilbane; „*légers*": Benny Leonard; „*mi-moyens*": Miky Walker; „*moyens*": Johnny Wilson; „*mi-lourds*", Battling Siki; „*lourds*": Jack Dempsey.

Congresul a hotărît că pentru campionatul Europei ori al lumei categoriile „mouche" până la „plume" vor uza de mănuşi „4 onces"; categoriile „légers" şi „mi-moyens", 5 „onces"; categoriile „moyens" până la „lourds", 6 „onces".

Foot-ball Asociaţie

Reputata echipă spaniolă *Guipuscoana* a învins la Paris echipa *Red Star* compion al regiunei Paris şi fost de mai multe ori campion al Franţei.

*

Echipa *Pera Club* (Constantinopole) aflătoare la Paris a fost uşor învinsă (4—0) de echipa parisiană *Stade Français*.

*

Printre ultimele „match"-uri mai sensaţionale dela Praga, citâm:

Sparta învinge *Meteor* (Berlin) 4—0.
Slavia învinge *S. V. Leipzig* 4—1.

*

Faimoşii jucători *Gamblin* şi *Dewaquez* nu au mai fost menţinuţi în echipa reprezentativă a Franţei. Mulţi critici găsesc că este o greşeală.

*

„Match"-ul mult aşteptat de spanioli între echipele Europa—Barcelona (la Barcelona) după cum ne spune ziarul „L'Echo des Sports", nu a avut loc fiind interzis de poliţie care se temea de desordinea probabilă dat fiind că 50.000 spectatori veniseră în acea zi şi locuri erau numai pentru 15.000.

Când oare ne va fi dat şi nouă să vedem poliţia intervenind pe terenul F. S. S. R. *pentru un atare motiv!*

Foot-ball Rugby

Echipa selecţionată a Franţei a învins la Toulouse echipa selecţionată Glamorgan (Ţara Galilor) cu 6—4. Numărul spectatorilor erea peste 20,000.

*

Echipa parisiană *Racing C. Français* a învins la Paris (19 contra 9) echipa engleză *Leicester F. C.*

*

Ziarele germane anunţă şi fac mare caz, că echipa engleză Universitatea Oxford a acceptat a juca de 2 ori în Germania contra echipei universitare germane Heidelberg.

O confirmare se impune.

*

Match-ul *Paris* contra *Armata Franceză*, care a avut loc la Paris, a obţinut un frumos succes, cu toate că terenul era desfundat de ploae. Echipa armatei a învins (9—3).

Inot

Miss Ederlé, deţinătoarea a mai tuturor recordurilor femenine de înot, a fost în cursul lunei Februarie învinsă de tânăra ei rivală — 16 ani — *Miss Wainwright* cu ocazia campionatului clubului „Atlantic City" (New-York) pe distanţa de 50 yarzi (distanţă parcursă în 23 sec. 1/5).

In aceiaşi zi Miss Wainwright a învins la concursul de scufundări pe *Miss Alleen Riggin*, campioana olympică.

*

Doi înotători au reuşit în curând o performanţă senzaţională pe fluviul La Plata (America de Sud) aproape de revărsarea acestuia în Oceanul Atlantic: primul, *Garramendy*, a înotat 24 ore; celalt, *Dumas*, 25 ore (record al lumei).

*

Cunoscutul campion francez *Leon Sommer* a stabilit în cursul lunei Februarie un nou record al Franţei: 400 m. „brasse" în 6 m. 50 sec. 3/5. (Vechiul record: Zwiller, 6 m. 56 sec. 1/5).

Recordul lumei, 6 m. 14 sec. 2/5, este deţinut încă din 1912 de englezul Courtman.

*

Un nou record francez (18—II): 200 m. „brasse" în 2 m. 59 sec. 4/5 de către *Padou*. (Vechiul record era al lui Sommer cu 3 m 10 secunde.

Lawn-Tennis

Cu ocazia unui „match" amical, la Philadelphia, cunoscutul amator *Dean Mathey* a învins pe *Tilden* (6—4, 6—4, 6—4), compionul lumei.

*

Finalele concursului dela Nisa au dat următoarele rezultate:

Dublu mixt: D-ra S. Lenglen—Philathlète înving d-ra Ryan —lord Rochsavage (6—2, 6—1).

Dublu doamne: d-ra S. Lenglen — d-ra Ryan înving d-na O'Neill — d-ra Tripp (6—2, 6—1).

Simplu domni: Philathlète învinge pe Morpurgo (6—0, 6—1, 9—7).

*

Consiliul federaţiunei engleze de lawn-tennis a decis a trimite o echipă pentru a participa la competiţiunea „Cup Davis".

*

Jucătorii de tennis din Irlanda au decis a crea o federaţiune proprie. Feder. engleză nu se opune.

*

Pe terenul dela „Carlton Tennis Club" (Cannes) profesorul *Darsonval* (francez) a reînoit victoria sa recentă asupra profesorului *Burke* (englez). Prima oară învinsese relativ uşor: 6—1, 6—3, 6—2; victoria de mai sus a fost aprig disputată: 6—4, 6—8, 5—7, 6—4, 7—5.

Campionatul Australiei (simplu domni), care a avut loc la Sydney (18—II), a fost câştigat de faimosul jucător *J. O. Anderson*, învigând în finală pe *Norman Peach* cu 6—4, 6—3, 6—0.

Scrimă

Reputatul amator belgian, locot. *Willems*, a câştigat în cursul lunei Februarie la Bruxelles campionatul militar de scrimă begian. Seria finală întrunea zece concurenţi.

Ciclism

Competiţiunea atât de apreciată de americani, „six days race" care a avut loc la New-York pe velodromul Madison Square, s'a terminat cu următorul rezultat: 1) echipa *Brocco—Egg* (franco-elveţiană) 2) *Goullet—Walther junior*, la 1 tur (american) 3) *Horan-Thomas*, *Grenda-Kochler*, şi *Hanley-Coburn*, la 2 tururi, etc.

Prin Miss-Wanda la Barbara Ubric

de Ludovic Dauş

...Şi copilul de ieri surîde încă, de printre jucării, în lumina trecutului...

Mă văd în hăinuţe de flaneluţă albă, cu gulerul albastru de marinar... Părinţii şi-au cumpărat un loc mare de un hectar, în mijlocul oraşului, peste drum de casele cu două caturi ale lui Ventura şi în cari o Micleascâ-Şeptilici a deschis un pension de fete, şi unde, câţi-va ani mai pe urmă, s'a instalat pentru foarte mult timp tribunalul. Tata s'a pus să-şi zidească o casă, încăpătoare, gospodărească, şi-şi plantează pomi în grădina imensă. Casa creşte, se închiagă... Meşteri încep să sape o fântână şi-i un eveniment când totul e gata, când dăm drumul ciuturei şi-o scoatem cu apă rece, limpede şi bună... Prietenii trimit daruri pentru „casă nouă", lucruri trebuitoare gospodăriei şi un covor mare cu lei pe el în jurul unui călăreţ care se apără cum poate... Mama'l pune pe un perete, de-asupra unui „divan" şi leii iau proporţii uriaşe aşa cum sânt zugrăviţi galbăn în lână şi ieşind din ierburi uriaşe, cu gurile deschise, pe când un altul îşi înfige colţii în pieptul calului...

E poate prima mea ciocnire cu adevărurile vieţei, după nelămurita impresie a morţei unchiulu meu Neculai Negri. Aşa dar viaţa are şi alte feţe de cât ale odăilor în cari îţi treci liniştit zilele, şi alte înfăţişări de cât ale străzei pe care trec negustorii de portocale, sau de îngheţată?... Ceva din fiorul orizonturilor îndepărtate, ceva din clocotul pustietăţilor sălbatece se 'nnalţă şi se strecoară şi în sufletul meu, graţie covorului... Apoi încă un covor, înfăţişând un bătrân cu barbă mare şi turban, stând turceşte şi fumând dintr'o narghilea..., vine şi el tot ca dar de „casă nouă" să mai adaoge o poveste în faţa covorului cu lei, mai ales că lângă turc apar şi nişte femei — cadâne! — de rostul cărora încep să întreb şi cari, cu braţele frumos arcuite, înveştmântate în văluri albe se desprind ca şi leii de pe urzeala de lână colorată...

Intr'o noapte sunt deşteptat şi dus afară sub cerul înstelat şi luminos... Două, sau, dacă nu mă înşel, trei comete ard în limpezimea nopţei de vară iar cea mai mare îşi prelungeşte coada şi străluceşte ca aurul focos al unei rachete. Apoi, într'o altă noapte, din nou sunt dus afară,— văd cerul aprins în incendiul morei cruparilor, iar strălucirea lui, — ca şi a cometei, — se întipăreşte în minte-mi, cum niciodată lumină nu s'a mai întipărit de-atunci.

Dar să privim ceva mai departe...

In pulzaţia patriarhală şi amorţită a Botoşanilor, în afară de „iarmarocul" de la sfânta Maria cea mică, şi de cofetăria lui Voitinovici unde nici o fată simandicoasă nu venea pe jos şi unde, — după obiceiul timpului, — mama mă ducea vara pentru a mânca „indiane" şi a lua îngheţată în trăsură, căci protocolul nu îngăduia să se aşeze cineva la vre-una din mesuţele cofetăriei, vestea sosirei vre-unei trupe ambulante sau panorămi, umplea de forfot tot oraşul.

Par'că văd locul viran din faţa primăriei în preajma sosirei vre unui circ sau menagerii. Pe rând defilau trăsurile, căci priveliştea pregătirilor era ca o „zacuscă" a reprezentaţiilor mult aşteptate. Lucrători harnici băteau ţăruşii şi parii, întindeau funii şi pânze, ridicau un cort mare-mare, după mărimea căruia, în trăsurile cari defilau ca să-l vază, se făceau pronosticurile. Apoi, într'o zi se înnălţa un steag mare în vârful cortului vestind începerea stagiunei. Era singura reclamă, — singurul afiş! Deafară se auzeau urlete de fiare; cai bălţaţi şi une-ori câte un elefant treceau pe străzi şi mai totdeauna la intrare ţipau şi se strâmbau unul sau doi clovni în vreme ce-o orchestră de alămuri şi tobe făcea un zgomot infernal şi se auzeau cuvintele:

— Nu s'a mai văzut până astăzi... Poftiţi înnăuntru, mă rog...

Sau:

— Poftiţi să vedeţi sirena, jumătate femee jumătate peşte şi copilul cu cap de viţel!

Apoi pe un fundal de pânză roşie, drapat ca o cortină, gemeau o mulţime de obiecte de toate felurile şi de toate culorile, vestind că odată cu biletul de intrare căpătai şi un bilet de loterie şi că de vei lua un număr norocos te puteai alege şi cu un câştig... Era o undiţă pentru mulţimea atrasă poate mai mult de înşelătoria de pe pânza roşie de cât de tainele spectacolului. Şi pe rând fetişcane şi băeţi, slugi şi ţărani, numărau gologanii mari de aramă, îşi făceau curaj şi luau câte un bilet. Desigur numărul cu adevărat norocos nu ieşea decât foarte rar, dar lumea intra sub cort, trâmbiţele urlau, tobele bubuiau, clovnii cu faţa unsă cu făină se strâmbau şi râdeau, şi toate se petreceau într'un ameţitor zgomot de petrecanie.

O văd şi-acum pe Miss Wanda, steaua circurilor şi grădinilor de vară de-atunci, făcând volte pe sârmă; înnălţându-se cu un balon, de nacela căruia atârna un trapez, — aruncându-se cu'n salt graţios, prinzându-se în vârful picioarelor de trapez, pentru ca imediat, cu capul în jos, cu mâinile fluturând în aer, să prinză pe un echilibrist care sărea la rându-i din nacelă... Respiraţiile se opreau, sudori reci îngheţau tâmplele, câte-o femee mai nervoasă începea să ţipe, iar ochii încremeneau fixând pe-aceiaşi Miss Wanda care, după un şir de volte şi figuri făcute cu partenerul ei, — îl prindea de-odată, în dinţi, de cingătoarea roşie ce-i strângea mijlocul. Ea tot cu capul în jos, formând din trupul lui şi al ei ca un T răsturnat, — începea să-i facă vânt cu mâinile şi'l învârtea ca pe-o morişcă. Focuri bengale şi rachete de toate culorile luminau tabloul, apoi încet-încet balonul cobora, iar Miss Wanda şi echilibristul, ridicaţi pe trapez, trimiteau bezele...

La panoramă, — pe atunci nu i se zicea încă panopticum, — făcea vâlvă bătălia sârbilor cu bulgarii, — şi înfrângerea celor dintâi căci şi atunci, noi românii, eram de partea sârbilor. O roată de mici ochiuri de sticlă, ca nişte lunete atrăgeau pe spectatori şi, cum priveai prin ele, vedeai desfăşurându-se câmpuri de luptă, ce[illegible] înnegrite de fumul tunurilor, armaţe încăerate în stra[illegible]ce uciderí, case şi sate arzând, văi şi dealuri pline de m[illegible]...

Incă o faţă a vieţei de care cu drept cuv[illegible] trebuia să se izbească imaginaţia fragedă a copilului ca să-şi însemne în suflet câtă însemnătate are omorul printre oameni. Şi priveam la eroii încremeniţi în gesturile lor de lemn sau de zugrăveală, bulgari şi sârbi muşcâdu-şi unii altora zilele, atunci ca şi în apropiatul ieri al războiului din urmă...

Apoi spectacolul se schimba... Pe-un pat de cue iată o tânără şi frumoasă martiră, sculptural făcută din ceară... Sângele trupului ei se prelinge pe cue, pieptul cu sânurile dezgolite se umflă şi scade într'o respiraţie chinuită de agonie... Durerea îi strânge buzele, îi crispează faţa plină de sudori.. Ochii i se închid şi i se deschid, stinşi şi cumpliţi...

La un metru de ea un alt spectacol: Alexandru al II-lea al Rusiei, în hainele-i de împărat, cu epoleţi de aur şi eghilete, cu tunica sfâşiată printre decoraţii, şi c'o rană adâncă, căscată, neagră, ca un tăciune în care ar colcăi sângele... E nihilismul, — care n'a inventat încă cuvântul anarhic şi bolşevism, — dar care la fel cu acesta îşi înseamnă şi el drumul de sânge şi moarte atunci ca şi acum, şi mâine ca şi astăzi, ori cum l-am boteza noi oamenii vecinic nemulţumiţi pe cuvinte şi vecinic în căutarea unei noui formule...

Ca un contrast, între martiră şi împăratul asasinat, iat-o în sfârşit şi pe a treia figură de ceară... ghemuită într'un colţ, pe pae, cu părul despletit, încâlcit şi murdar, cu obrajii ofiliţi şi uscaţi, cu ochii ieşiţi din orbite şi nebuni, cu gura strâmbată de-un rictus hidos, cu hainele putrezite pe ea şi cu genunchii aduşi spre bărbie.. E ea, Barbara Ubric, călugăriţa descoperită în subteranele nu ştiu cărei mânăstiri catolice din Cracovia... Pentru păcatul de a fi iubit, a fost îngropată de vie — câţi ani de zile? — zidită între pereţi umezi, şi reci, cari o strângeau ca un sicriu şi ne având altă legătură cu lumea de cât o ferestrue ce se deschidea la lungi răstimpuri pentru ca să i se arunce prin ea coji de cartofi şi murdării drept hrană...

In lipsa cinematografelor inexistente, fantezia născocitorilor de plăceri se răsfăţa în hidoasele aspecte ale durerei şi morţei, poate ca un reflex al macabrului romantism german, de care omenirea nu s'a scuturat cu totul nici astăzi... Era sământa pe care ne-o trimitea nouă celor fragezi o civilizaţie ce voia să se impuie cu tot ce dădea viaţa mai chinuit şi mai dureros...

Din fericire, afară, cerul zmălţa firea cu toate frumuseţile pomilor înfloriţi, cu tot belşugul de verdeaţă şi albastru, cu tot ce putea să închege în aur şi rubine amurgurile noastre luminoase... Incet încet sufletele se întraripau, ştergeau imaginele întrezărite în panorame, şi copilăria îşi relua drepturile...

LUDOVIC DAUŞ

CRONICA ARTISTICĂ

Tinerimea Artistică

Intr'o formă care îndreptăţeşte nădejdi şi un nou credit pentru activitatea ei viitoare, Tinerimea Artistică şi-a deschis salonul ei anual în sălile Exarhu dela Ateneu.

Nu vom insista prea mult asupra câtorva membri vechi şi prea cunoscuţi şi vom pomeni doar în treacăt pe alţii pentru a ne referi mai pe larg — dacă se poate spune că în trei rânduri înseamnă a te referi pe larg — asupra elementelor tinere din societate, elemente chemate să continue mâine şi să desăvârşească fărâmiţa de tradiţie ce se înfiripă printre atâtea tălăzuiri şi atâtea influenţe.

Regretăm lipsa d-lor Ştefan Popescu, Mirea şi Gabriel Popescu după cum regretăm lipsa d-şoarei Rodica Maniu, iar dacă socotim că d-nii Grant, Hârlescu şi vestitul Brâncuş — chiar dela distanţa la care se află — ar fi putut da semn de viaţă şi ar fi trebuit să expună, credem în schimb că nu era atâta nevoe de lucrările d-lui *Aricescu*. Le cunoaştem. Sânt douăzeci de ani de când se ştie toată opera d-sale. Şi nu sântem cârciobari. Forma ne-ar importa puţin dacă platitudinea ei s'ar răscumpăra prin vreun fir de sentiment. Dar opera d-lui Aricescu e goală de simţire şi se ucide prin ea însăşi.

Restul vechii falange stă bine pe treptele câştigate, arătând şi-acuma aceiace mai totdeauna a arătat: cinste pictoricească.

D-nii *Artachino, Kimon Loghi* şi *Murnu* în cele câteva bucăţi expuse, arată mai multă unitate decât le constatasem în ultimele lor expoziţii. S'o numim regăsire ori un pas înainte? D-nul *Satmary* excelent în ipostaza aceasta, cu pasta ei grasă şi efectele ei pictoriceşti cu lumină aşezată trainic şi desenul cântărit în aceiaş balanţă cu pictura. Curat şi plăcut d-l *Spaethe* vecinătatea prielnică a două bucăţi ale sale, eminente prin lipsa lor de preocupări chinuitoare şi prin netezimea lor.

D-l *Stoenescu* portretist prin toate calităţile şi defectele sale, vrea să deruteze valorificându-şi două naturi moarte prin vecinătatea prielnică a două bucăţi ale sale, eminente prin lipsa lor de calităţi. De d-l *Pătraşcu* ne-am ocupat rândul trecut, la expoziţia d-sale. Să mai adăugăm că scoborînd din sălile de sus ale Ateneului, unde îi este expoziţia, în sălile de jos unde-i Tinerimea nu ne-am schimbat nici o iotă din păreri?

D-na *Storck* aceiaş excelentă artistă, d-l *Fritz Storck* preocupat mereu de realizări solide, d-l *Strâmbu* revărsând bogăţia cuminte a unei arte şi a unui meşteşug sănătos, d-l *Vermont* cu migălite lucruri serioase şi pochade moderne făcute cu o grabă înceată şi plină de miez şi însfârşit d-l *Verona* cu o admrabiilă şi singură bucată streină de opera ce i-o cunoşteam până acum şi prin subiect şi prin tratament, încadrată într'o formă desăvârşit păstrătoare de stil. Inaintea tinerilor şi după cei vechi, aşezăm pe acest artist de rasă care e d-l *Canisius*.

Din elementele tinere, d-nii *Avachian, Niţescu, Pascali, Raiciu* şi d-şoarele *Constantinovici* şi *Stănescu* nu ne dau pas să vorbim de operele d-lor aici. Sânt pe acolo calităţi vrednice de luat în seamă şi socotim că foarte bine a făcut Tinerimea încurajându-i. Apoi trecem la d-l *Brăescu* în care o prefacere destul de însemnată năzue să schimbe o înfăţişare ce părea stabilită. D-sa ne-a dat — fără de îndoială — cele mai bune, cele mai reale (e mai exact) feţe ale războiului. Convoaele sale de refugiaţi şi cele militare au în compoziţia lor date de mare artă. Pluteşte acolo un fior de moarte şi mizeria inimilor se scaldă în mizeria de-afară într'un ritm care răscoleşte brutal dureroasele amintiri. Dar în astea era o literatură ce ameninţa aproape pictura. Cu bucata „Fabrica dela Floreasca" d-l Brăescu intră în pictură. Cenuşiul-violet colorat, distribuţia lumii, aranjarea tabloului, armonizarea delicată, îl despart de ceiace făcuse mai înainte deşi păstrează şi-aici acea vigoare de desen expresiv şi acea stăpânire a penelului larg, precis şi plin de energie.

D-l *Petre Aurel Constantinescu* îşi arată o faţă nouă de sculptor, pentru care merită laudele ce nu i le-am putea da dacă i-am fi văzut numai portretul pe care îl expune.

D-na *Bulyghin* aduce interesante ilustraţii de cărţi şi în alte maniere, rusească şi nouă, două bune portrete.

Ca unul ce şi-a anunţat pe curând o mare expoziţie, d-l *Marin H. Georgescu*, acest admirabil talent plastic, ne sileşte să ne rezervăm condeiul pentru atunci.

„Amoraşul dormind" al sculptorului *Onofrei*, acea fragedă şi caldă marmoră dovedeşte o seriozitate artistică dela care se pot aştepta cu toată încrederea lucrări frumoase. Şi aşteptam... aşteptăm... aşteptăm.

D-l *Pherekyde* aduce naturi moarte ce rămân în ochi şi pe care o cât de serioasă examinare nu le poate altera. Desen, lumină, aranjament, cinste şi cuminţenie, iată un şir de stâlpi voinici pe care se poate înălţa, pe plac, edificiul impunător al unui talent. D-nii *Horia Teodoru* şi *Martin Samlicki* expun gravuri în lemn. Cu linie fină şi preţiozitate cel dintâiu, primitiv, simplu, schematic dar minunat păstrat în stil cel de-al doilea, ambii au pentru noi marele merit de a reîncepe o artă, părăsită din păcate, din ale cărei virtuţi se pot dobândi însă emoţii artistice neîntrecute.

Sculptor, d-l *Themeli* în bucata sa „Sisif" cearcă un stil nou. Impur încă, d-sa îl evidenţiază totuş pe ici pe colo şi dovedindu-şi un simţ al formei şi-un respect al anatomiei pe care nimic n'ar trebui să-l slăbească, ne face să-i aşteptăm evoluţia până la desăvârşire.

Insfârşit d-l *Schmidt* care n'aduce nimic nou faţă de ce-a avut în expoziţia sa dela Maison d'Art, ne dă încă odată prilejul de a-i reaminti numele şi mai ales de a ne reconfirma încrederea în talentul său frumos.

VICTOR ION POPA

INSEMNĂRI

Cu începere dela numărul viitor vom publica o serie de studii privitoare la datinele şi credinţele poporului român în legătură cu ale altor popoare scrise de d. I. Aurel Candrea profesor Universitar.

Legenda.—Poem dramatic de Natalia Negru

D-na Natalia Negru e o figură cu deosebire interesantă în istoria literaturii noastre. O inspirată şi o inspiratoare, simbolică şi simbolistă.

Influenţa pe care a avut-o asupra a doi tineri poeţi de talent, dispăruţi din generaţia noastră, — indiscutabil o influenţă bună, nobilă, căci i-a stimulat pentru o muncă frumoasă, rodnică în literatura noastră, atât de săracă în opere de adevărată valoare, — iubirea până la adoraţie, de care a fost pătruns visătorul Iosif, pentru „norocul şi mândria" lui şi „minunea de comoară scumpă" a lui, — duioşia tristă care-i rămăsese în suflet pentru Natalia lui şi după ce fatalitatea îi despărţise, — patima nestăpânită a lui Anghel, suflet bolnav, supra escitat, pornit spre tragic, — pune un nimb de aureolă pe fruntea tinerei poete.

In zadar bârfitorii, gurile de mahala, au căutat să întunece acest nimb, aducând învinuiri frumoasei femei; că ea ar fi fost cauza sfârşitului tragic al celor doi poeţi — amândoi bolnavi trupeşte de boli cari nu iartă — ea a fost mai curând o victimă a pornirilor ei sentimentale romantice. Cine s'a gândit vre-odată să învinuie pe Georges-Sand de moartea lui Alfred de Musset, despre care se ştie că a fost alcoolic, sau pe Veronica Micle de sfârşitul tragic al lui Eminescu?

Un poet nu-şi leagă sufletul cu statornicie, până la moarte, de o femeie inferioară, nevrednică de el. Şi adoraţia fanatică a celor doi poeţi prieteni, pentru Natalia Negru, nu poate fi socotită de un psiholog, drept cugetător, decât ca un omagiu binemeritat calităţilor sufleteşti ale femeii.

Şi strălucirea acestei glorii, — de care tânăra scriitoare e conştientă şi ştie s'o preţuiască, cu toată jalea trecutului zbuciumat — îi dă imboldul fantasiei, inspiraţia simbolică, sub a cărei putere crează şi ultima sa operă „*Legenda*".

* * *

Intre atâtea piese drame şi comedii moderne, de realitate frivolă, brutală uneori, cari vin să bată la poarta vieţei teatrului nostru şi cer ca să poată trăi, o clipă măcar pe întâia noastră scenă, ca să moară apoi în clipa următoare, — „*Legenda*" Nataliei Negru „o femeie frumoasă şi aveltă, care poartă graţioasă haina înfaldurată a zeiţelor antice" este o apariţie deosebită.

Autoarea ne dă un poem simbolic, adânc cugetat, foarte frumos, literar scris, mai ales în partea primă a lucrării.

Personagiile ei inspirate din cea mai înaltă imaginaţie poetică, înfăţişate în Impărăţia Artei, în cel mai frumos decor al naturii. Legenda, Cântul, Mitul, Fluturele şi Cicoarea apar, ne vorbesc şi ne cântă rostul lor pe acest pământ. Ni se arată şi viaţa, femeie severă, cu trăsăturile feţei sale brăzdate de grijă îmbrăcată în rochie cenuşie. Şi ele joacă teatru. Viaţa le priveşte ascunsă într'un ungher. Scenele se perindă vii, atrăgătoare, zugrăvind în culori schimbătoare, pline de avânt, patima dragostei. Dragostea Cântului, a Mitului şi a Fluturelui pentru Legenda. Toţi trei pentru minunata femeie. Şi în inima Legendei au toţi câte un locuşor. Căci Legenda e tare, cuprinde toată frumuseţea, toată dragostea pământului. Ea este eternă şi a tot cuprinzătoare.

Ideea e sublimă, şi încercarea Nataliei Negru de a ne da un poem al Legendei este admirabilă. Partea a doua a poemului însă, unde Mitul, — mai grozav decât rivalii săi în dragostea Legendei, vrea să ne arate supremul lui merit în crearea Olympului, — scade deodată într'o formă mai puţin artistică şi mai prolixă.

Cu toate că tabloul este pitoresc, bine adus ca decor, eşirea personagiilor, a lui Zeus şi a zeiţelor nu este în nota înaltă a începutului poemului.

Apariţia figurilor istorice, legendare, complică acţiunea şi oboseşte fără s'adauge nimic la ampioarea ideei, foarte bine determinată cu ivirea copilului Isus şi moartea Mitului.

* * *

La Teatrul-Naţional, aflăm că acest poem dramatic, — care are netăgăduite însuşiri şi frumuseţi pentru scenă, dar totuşi nu se poate reprezenta, fără oareşicari modificări — s'a recomandat ca lectură pentru şcoale sau piesă pentru reprezentări şcolare.

Ne întrebăm: oare citit-a acela care a judecat astfel „Legenda" Nataliei Negru, cu luare aminte, întreaga operă?

Nu credem.

Ea, în tot cazul, este scrisă pentru un teatru mare, unde îşi aşteaptă succesul similar pentru oameni adulţi, nu pentru copii.

CONSTANŢA HODOŞ

Comemorările

Şi înainte de război, dar mai ales după război, popoarele civilizate, în semnul unei cucernice reveniri spre trecutul senin şi dătător de răgaz pentru cultivarea binelui şi al frumosului, au reluat obiceiul comemorărilor.

Cultul trecutului a fost totdeauna una din frumoasele însuşiri ale sufletului omenesc. Popoarele din apus au în urma lor veacuri întregi de civilizaţie şi sunt conştiente de necontestată valoare a trecutului lor înstelat de geniul poeţilor şi al marilor cugetători. La acest trecut se gândesc ele, căci împrospătându-l mereu în amintirea oamenilor, dau generaţiilor viitoare exemplul viu al străduinţelor şi al jertfelor ce s'au făcut spre luminarea minţilor, lămurirea conştiinţelor şi izbânda ideilor.

Nevoia de a comemora eri pe Molière, azi pe Renan şi mâine pe Pascal, nu este impusă numai de sentimentul îngrijirei mormintelor şi de grija să nu se stingă candela de pe mormintele oamenilor mari din trecut, ci naşte şi din preocuparea de a reaminti celor de azi opera acelora cari au contribuit în câmpul activităţei lor la mersul înainte al civilizaţiei.

Comemorarea lui Renan, de pildă, nu se reduce la o cucernică închinare în faţa geniului cugetătorului şi prozatorului, ea mai prilejueşte o revenire la opera scriitorului. Se tipăresc cărţi; revistele şi ziarele publică pagini şi coloane întregi semnate de oameni iluştri ai zilei, care analizează din nou opera cu altă mentalitate de cât acea din trecut, revizuesc şi comentează din nou, aducând noui documente cari să le lămurească definitiv anumite puncte obscure din viaţa şi activitatea celui comemorat.

Este prin urmare un minunat prilej de a reveni la studiul unei culmi a gândirei, după cum eri s'a revenit la analizarea marelui Molière.

Nu e cazul nici cu Renan, nici cu Molière, cum n'a fost nici cu Flaubert nici cu Pasteur, dar uneori comemorarea are darul să reînvie opera unui scriitor pe nedrept aruncat uitărei. Revizuirea de-acuma este decisivă. Ilustrul mort trece marele examen în faţa unei etape a posterităţei şi vom vedea mâine care va fi soarta duiosului Banville, oropsitul Banville!

La noi în fiecare an aproape se împlinesc o sută sau cincizeci de ani, dela moartea sau naşterea unui fruntaş al scrisului românesc. Nu putem sta în cumpănă cu apusul, dar poate am avea nevoe, mai mult ca ori cine de comemorări cari să reamintească pe cutare scriitor îngropat în cărţile de citire.

Anul trecut „Adevărul Literar" a pomenit în coloanele sale de Alecsandri, de Ion Eliade Rădulescu, apoi de Petre Ispirescu. Câţi nu s'au bucurat şi pe câţi nu i-a interesat micile amănunte şi fragmentele reproduse de noi, din opera lor.

In cercul restrâns, familiar, al acestui popor care simte atâta nevoie să-şi răcorească sufletul în seninele culmi ale străduinţelor desinteresate de eri, trebue să ne închinăm memoriei atâtor morţi, uitaţi şi... poate chiar dispreţuiţi.

„Adevărul Literar şi Artistic" îşi propune să nu scape nici un prilej pentru asemenea manifestaţii culturale, pregătind colaborarea lui la serbările ce se fac în amintirea lui Dimitrie Cantemir şi pentru pomenirea unui mare poet dela moartea căruia se împlinesc anul acesta cinci-zeci de ani.

A. de HERZ

„Muzeul Limbei Române"

„*Muzeul Limbei Române*", institut creat pe lângă Universitatea din Cluj, a tipărit de curând al doilea volum (Anul 1921—1922) din buletinul său, care poartă numele atât de cuprinzător de „Dacoromania".

Pentru cunoştinţele în legătură cu limba şi literatura românească. Anul al II-lea din „Dacoromania" e cea mai bogată şi mai luminoasă contribuţie, care s'a adus în ultimul timp. Volumul cuprinde mai întâiu o serie de importante studii de specialitate. Găsim aci neaşteptata colaborare a unor savanţi streini de mare valoare: d-nii W. Meyer-Lübke şi Leo Spitzer. Directorul „Muzeului Limbii Române", d. Sextil Puşcariu, profesor la Universitatea din Cluj şi membru al Academiei Române, scrie „Despre legile fonologice" (continuarea seriei începute anul trecut, „Din perspectiva Dicţionarului"). Urmează preţioase studii, unele cu extinderea de temeinice monografii, semnate de d-nii: Serghie Şuţu, Alexie Procopovici, Romul Vuiţa, Nicolae Drăganu, Gheorghe Giuglea, Vasile Bogrea, Theodor Capidan şi Gheorghe Oprescu.

Se dau apoi, de către aceiaşi şi de d-nii Constantin Lacea şi G. D. Serra, numeroase etimologii româneşti nouă.

După articole mărunte, nu mai puţin însemnate prin luminile nouă ce aduc, se află o sumă de recenzii, care privesc nu numai operele de strictă specialitate filologică, ci şi altele cum sunt cercetări istorice şi manuale de şcoală şi, în genere, orice lucrare care are un punct de contact cu limba şi literatura noastră. Dar interesul oricărui om cult dela noi e sporit prin o vastă bibliografie şi cronică, un nepreţuit ajutor de a te pune în curent, prin „Dacoromania", cu tot ce s'a publicat şi întâmplat mai recent, în sfera de preocupări pomenite mai sus, atât în ţara noastră, cât şi în străinătate.

Volumul al II-lea din „Dacoromania", mult mărit faţă de cel din anul trecut, cuprinde peste 900 de pagini, tipărite îngrijit, pe hârtie velină, de Institutul de arte grafice din Cluj „Ardealul".

O mare expoziţie de pictură la Baia Mare

Colonia pictorilor din Baia Mare (localitatea poetică la poalele Carpaţilor) va organiza la vară o mare expoziţie de pictură, invitând pe toţi pictorii de seamă ai României ca să expună. Iniţiativa este a d-lui *Ion Thorma*, cunoscutul pictor, un prieten devotat al Românilor, care se ocupă cu mare căldură de educaţia tinerilor pictori, ajunşi sub oblăduirea lui. Expoziţia va avea caracter internaţional: vor fi invitaţi fără deosebire de naţionalitate, artiştii de talent ai ţărei şi comitetul se va adresa personalităţilor marcante ale vieţii publice româneşti, ca să patroneze această frumoasă şi lăudabilă intenţiune artistică.

Comitetul de iniţiativă se va forma zilele acestea şi atunci se vor publica toate amănuntele, cari interesează atât artiştii cât şi publicul. Ideia este bună şi frumoasă: cu ajutorul artei se pot îmbunătăţi raporturile între diversele popoare, cari locuiesc aci şi sunt învrăjbite de consecinţele fatale ale politicei.

O asociaţie de actori

Elevii şcoalelor noastre de artă dramatică s'au constituit de curând într'o asociaţie care în primul rând prin programul ei şi apoi prin ceea ce a realizat până acum, se impune.

Pentru început, tânăra înjghebare a organizat un ciclu de zece conferinţe sugestiv intitulate „despre teatru", din cari trei s'au ţinut până acum cu o conştientă participare a celor cărora le erau destinate. Au vorbit: d. *Dem. Teodorescu* despre „Actorul profesor de frumos", d. *Eugen Filotti* despre „Actorul român ca element de artă europeană" şi d. *A. de Herz* despre Figuraţie. Azi, Duminică, d. *Victor Eftimiu* tratează subiectul „Arta regisorului", iar în celelalte Duminici vor vorbi, tot în chestiuni de teatru, d-nii Eman. Cerbu, Gala Galaction, Ion Marin Sadoveanu, N. D. Cocea, Iosif Nădejde şi Tudor Arghezi. In continuarea acestui început, se proectează înjghebarea unei universităţi libere de teatru, care va îndemna nu numai actorii, ci şi publicul, spre adevăratul teatru: cel de artă.

Cu asemenea preocupări, putem nădăjdui că viitorii actori au să corespundă aşteptărilor ce se pun în ei. Noi îi îndemnăm să persevereze. Ne vom ocupa întotdeauna cu plăcere de această mişcare utilă şi venită la timp.

Ideile lui Tolstoi

S'a vorbit adesea din ce constă dezechilibrul şi haosul sufletului rusesc. Nici un scriitor şi nici un artist nu-şi reprezintă mai bine neamul ca Tolstoi. Dezechilibrul care e pretutindeni în geniala sa operă, apare mai ales în viaţă cu deosebire mai mult la sfârşitul acestei vieţi.

Fuga sa senzaţională din casa familiară dela Iasnaia-Poliana, unde a trăi atâţia ani, goana nebună şi moartea sa în gara dela Astapovo, au fost sfârşitul unei lungi crize morale de care se ocupă acuma familia scriitorului în însemnări publicate la Paris.

Conflictul acesta sufletesc nu s'a produs la o vârstă înaintată. Tolstoi purta de multă vreme germenul boalei lui morale. Dovezi există destule.

In ajunul căsătoriei sale cu tânăra fată pe care şi-o alesese de soţie şi pe care o iubea, Tolstoi simţise nevoia să-i facă naivei logodnice mărturisirea completă a slăbiciunilor sale, a greşelilor şi mai ales în ceea ce priveşte viaţa lui sexuală.

In cartea sa „Mărturisiri", scrie: „Ajunsei atunci la concluzia că eu, om sănătos, fericit, nu mai puteam îndura viaţa. Nu ştiu ce forţă irezistibilă mă împingea să ies, într'un fel sau altul din viaţă".

Iată dovezi zdrobitoare.

Strămoşii lui Balzac

Familia Balzac sau Balssa şi-a luat numele dela satul Balzac şi a emigrat în Anvernia din pricina unei revoluţii sau a unei epidemii. Foarte numeroşi, membrii acelei familii, păreau locuitorii unui sat şi de aceea străinii îi numeau după numele satului din care veniseră.

Inainte de 1600 e greu să stabileşti genealogia directă a scriitorului, dar de aci înainte ea devine sigură. Antoine Balssa, văduv, fără copii, se recăsătoreşte în 1647 cu Jeanne Casté des Infournts, cu care are mulţi copii. Cel mai mic, François, se căsătoreşte la 1712 cu Catherine Bosc şi după cununie părăseşte casa ca să locuiască cu nevastă-sa în satul acesteia. Cel mai mare din copiii lui François, un anume Bernard, este străbunicul romancierului.

S'a însurat la 1703 cu fata unui zidar din Flausin, care i-a adus o zestre mare. Avu şeapte copii.

Bernard, băiatul cel mare al acestui Bernard, se căsătoreşte la 1744 cu Jeanne Granier, cu care are unsprezece copii. Cel mai mare dintre ei, Benard-François, este tatăl lui Balzac.

Vitrina Librăriei

La „*Cartea Românească*"

VICTOR SLAVESCU:	*Organizaţia de credit a României.*
M. SADOVEANU:	*Ţi-aduci aminte.*
V. AL. JEAN:	*Teatru.*
ADRIAN MANIU:	*Meşterul,* (teatru în v[illegible]
I. SEMO:	*Litanii,* (versuri).
Z. SANDU:	*Rugăciunile vremii.*

Avantajele sunt mari: purtaţi tocurile şi talpa de cauciuc PALMA

Cărți și reviste

Benjamin Constant.: „Adolf“ (ed. Cult. Naț.)

Romanul acesta, atât de puțin și atât de prost cunoscut până acum de marele public românesc, merită o traducere nouă și frumoasă, pe care i-a asigurat-o d. Tudor Teodorescu-Braniște.

Povestea acestei cărți este, ea însăși interesantă. Dela început a surprins faptul că un om politic, un orator și un pamfletar, ca Benjamin Constant, a zăbovit să scrie o carte de dragoste. Dar cei cari știau legăturile dintre Benjamin Constant și d-na Staël, au recunoscut în cei doi eroi ai romanului — Adolf și Eleonora — pe autor și pe d-na de Staël, autoarea lucrării despre Germania. Așa se explică și adâncimea uimitoare a acestei cărți, în pasagiile de analiză sufletescă.

Deși au trecut o sută de ani peste paginile romanului — întâia ediție a apărut în 1820 — cu toate acestea și-a conservat frăgezimea. Și oricâtă vreme ar trece de aci încolo, **Adolf** va rămâne totuși de actualitate, fiindcă nu se ocupă nici de moravurile cari se schimbă, nici de evenimentele cari trec, — ci de sufletul oamenilor. E în adevăr ceva profund omenesc în această carte, ceva **modern** — abia azi modern: iubirea târzie a unei femei în vârstă pentru un om cu mult mai tânăr decât ea. Iubirea ei e trainică. Inflăcărarea lui se mistue. Incepe ura, gelozia, încep certurile, bănuelile de fiecare clipă, până când femeea moare bolnavă iar **Adolf** rămâne să-și târască prin lume sufletul, chinuit de remușcări postume.

Intr'o epocă de romantism, de fantezie — 1820 — Benjamin Constant scrie un roman de analiză sufletească. Din romanul acesta, purcede toată arta lui Bourget, toată școala psihologică din romanul francez. Benjmin Constant a fost un curajos inovator.

Scris într'un stil de pură și, totuși, retorică eleganță, **Adolf** e una din cele mai strălucite manifestări ale geniului latin. Abia azi, când trecem printr'o epocă de suprasensibilizare, provocată de încordările războiului, cartea lui Constant poate fi înțeleasă cum se cuvine.

Literatura cotidianelor

LA VIE (15 Februar) cere părerea literaților și ziariștilor asupra următoarelor puncte din ancheta începută în numărul acesta:

1) dacă publicul se interesează de literatură,

2) dacă un mare cotidian are interes să introducă literatura în coloanele sale, dând articole și indicațiuni asupra scriitorilor, cronici literare și artistice, împreună cu adevărate rânduri de proză literară (schițe, nuvele, etc.).

Răspunsurile toate sunt de natură afirmativă: *Romain Coolus* crede că publicul se interesează în deajuns de literatură și dă dovadă cu succesul avut altă dată de către *„Echo de Paris“*, *„Gil Blas“* și *„Le Journal“*.

„Adevăratul public al ziarelor mari, publicul abonaților și cititorilor din orașe, dela țară și din colonii, care constitue mulțimea ce face ca un asemenea ziar să trăiască, va fi mai credincios unei publicații care-i va satisface dorințele literare, puse, cel puțin, pe acelaș plan cu partea politică și informativă“ — rezumă profesorul dela școala limbilor orientale, *Maurice de la Fosse*.

Iar *Gustave Louis Tautain* privește și cu mai multă încredere, reușita acestei tentative:

„E o prejudecată absurdă a directorilor de ziare“ — spune el — „să creadă că rubricele de critică literară și artistică nu mai au parte de ascultarea publicului după ce a murit un *Sainte-Beuve*, un *Faguet* și *Jules Lemaitre*. Din contră, un numeros public, pasionat de o curiozitate voluntară, așteaptă judecata lui *Paul Souday*, *Henri de Régnier*, *Henri Bidon* sau *Fernand Vanderem*“.

Dacă îngrijorarea lipsei de literatură pentru marele public a cuprins spiritele franceze, care au totuși un *Figaro* cu admirabil supliment literar, au *les Nouvelles littéraires*, un *le Petit Journal* și atâtea altele, ce să mai spunem noi — preocupați numai de patima politică și a injuriilor — când din atâtea ziare, doar singură *Dimineața jertfește* o pagină pentru literatură și artă!

LA NOUVELLE REVUE FRANÇAISE (Februar). *O călăuză literară*. Cartea lui *René Lalou* „Histoire de la littérature française contemporaine“ a stârnit în critica și ziaristica franceză o sumă de polemici și discuțiuni, care mai de care mai interesante. Din ciocnirea aceasta a părerilor emise pe seama celor clasați de *Lalou*, se va naște desigur precizarea fiecărui autor contemporan, lucru care va ușura sarcina istoricului de mâine.

Valery Carband, mărturisește precis că o asemenea încercare nu poate arunca verdictul definitiv asupra personalității artistice a scriitorului. Cel mult poate prevedea numai, printr'o inteligență clar — văzătoare, care operă va rămâne, sau nu. Și numai atât.

In partea primă a lucrării lui, *René Lalou* are numai rol de istoric, pentru ca în partea a doua să fie dedublat de critic, unde într'adevăr, prevede operile cu „viață — dar se folosește adeseori de păreri împrumutate de la elita literaților de astăzi (în sensul cum judecă pe *Flaubert și Baudelaire*, *Rimband* sau *Mallarmé*) pe lângă părerile sale, luate izolat și individual, isbutește de multe ori să stabilească adevăruri, ce se pierd însă atunci când încearcă să înlănțuiască scriitorii unui curent sau unei tendințe.

Deși cu câteva scăpări (*Jules Laforgne* și *Théodore de Bauville* sunt aproape ignorați), dar și cu adevărate caracterizări asupra însemnătății și influenței, lui *Baudelaire* de pildă, cartea lui Lalou rămâne un „guide“ prețios pentru neinițiații sau neobișnuiții să citească din literatura contimporană. Și poate că acestora se adresează manualul lui.

DIE SCHÖNE LITERATUR (3 Februar) consacră o cronică de actualitate romanelor lui *Ludwig Brinkmann* — *„Silber“* (argint și *„Blei“* (plumb) apărute de curând la Frankfurt. Operile nu sunt, după cum anunță autorul, chiar romane propriu zise; cel dintâi constitue o nuvelă lungă, poate prea lungă iar cel deal doilea, numai luat împreună cu cel dintâi ar părea partea a doua a unui roman, parte scrisă cu mai multă îngrijire și unde elementul dramatic al conflictului culminează.

Legate printr'o desvoltare succesivă a ideilor, romanele lui *Brinkmann* aduc o puternică concepție despre lume, sau mai precis, ideea stă în lupta dintre lumea mecanică — a banului — și lumea cealaltă, lumea înaltă, lumea valorilor sufletești și individuale.

Dacă romanele cu teză abundă pretutindeni, Germania, boicotată acum de celelalte culturi europene, nu însă de Rusia, pune în fața contemporaneității aportul său puternic, partea de literatură înfrigurată de goana după câștig și răsturnare a așezămintelor sociale, goană importată de peste ocean, sub formula „en vogue“ și platonică, de „americanism“.

LES ANNALES (18 Februar) închină cu prilejul centenarului, câteva pagini memoriei lui *Renan*. (Centenarul se sărbătoare zilele acestea în Bretagne și la Paris, în marele amfiteatru de la Sorbona. La această comemorare vor participa, pe lângă persoanele oficiale, *Maurice Barrès* din partea Academiei și *Charles le Goffic* din partea Societății oamenilor de litere).

Pe lângă rândurile evocatoare ale lui *Anatole France* și cele de cercetare istorico-filosofică a „Vieții lui Iisus“ de către *Pierre de la Gorge*, Maurice Barrès stabilește cu scurte argumintări întreaga caracteristică sufletească a operii marelui Renan.

Reflectându-și în luciul conștiinței sale știința filosofilor și savanților anteriori, iluminându-și sufletul la flacăra lirismului statornicit de *Lamartine* și *George Saud*, căruia el îi dă nota aspră și cărturărească de preot breton, Renan era chemat să-și stăpânească „secolul“ prin neobișnuita putere cu care și-a impus ideile, păstrând și adâncind spiritul religios în societatea și familia franceză, asupra căreia se părea că încă mai apasă îngreuetoarea și sceptica atmosferă voltaireană.

In admirabila „Viață a lui Isus“ unde autorul a zugrăvit figura omului-Dumnezeu cu noui combinări și caractere de elegie și idilă, Renan — dacă spulberă legenda — păstrează Eroului strălucitoarea aureolă umană, pe care nu va fi demn să o poarte nici o frunte omenească.

REVUE BLEUE (17 Februar) încearcă prin condeiul lui *P. E. G. Régnier* o critică istorico-psihologică asupra poetului *Alexandru Petöfi*. După înșiruirea datelor mai însemnate din viata poetului, ajunge la o concluzie anemică (numai de vre-o câteva rânduri) în care P. E. G. Régnier găsește în sfârșit o singură caracterizare marelui Petöfi: „il est romantique par temperament“ (punct de reper pentru a discuta lirismul lui Petöfi, ceeace autorul nu s'a gândit să facă).

La partea cronicală (*Bulletin roumain*) găsim o scurtă dare de seamă asupra învățământului românesc, în legătură cu inițiativele particulare de clădiri de localuri de școală, arătându-se în mod strălucit jertfele pe care continuă să le facă țăranii noștri pentru construirea de școli în cătunele lor depărtate de civilizația — dar și de nepăsarea — orașelor.

LE BULLETIN DE L'ART ANCIEN ET MODERNE (Februar) anexa bogatei „Revue de l'art“ pune problema *fascismului (?) în artă*, în legătură cu instituțiunea de „ocrotire a artei“ franceze. Prezidentul acestei instituțiuni, *Duc de Trévise*, analizează aci punctele programului său, alcătuit după felul cum înțelege *acest* „fascism“ care nu e altceva decât reacțiunea oamenilor de artă în fața dezinteresării generale și constrângerea prin mijloace de natură legală de a se da cuvenita atențiune operilor de artă.

Doctrina lui *Trévise* — dacă o putem numi așa, e simplă: ajutorarea serviciilor publice de a păstra pe cât posibil, operile de artă, acolo, în locul unde se găsesc, căci numai acolo au întreaga semnificare istorică, artistică, pitorească sau socială. Metoda fascismului acestuia a dictată de împrejurări: legea și opinia publică în ceeace privește monumentele.

Dacă însă opere de mare însemnătate națională se află risipite prin saloanele particularilor, se va face apel la opinia publică, se va face rugămintea de a fi depuse toate la un loc, ca aceste obiecte ce prin ele însele constituesc un *bun* și național și public, să fie în văzul tuturora.

Astfel liberă și afară de orice influențe, recunoscătoare pentru cei cari protejează arta, instituțiunea va înfiera toate cauzele de distrugere aduse de mâna omului și de răspândire fără folos a nemuritoarelor opere de artă.

G. B.

Revista modelor

Primele costume de primăvară

In luna Martie nu mai avem dreptul să ne îndoim de sosirei primăverei.

Primele flori albe și mirositoare — ghiocei și zambile — râd trecătoarelor, cu grația lor proaspătă, se aud ciripituri de păsări guralive și se descoperă, pete albastre de cer, ca o desfășurare de muselină și gaz.

Hotărât e momentul să trădăm blănile și să inaugurăm costumul primăverei.

Cu linia trecutului și cu gustul englezesc la ordinea zilei vom confecționa primele modele, ce ne trebuesc.

Silueta clasică rămâne binecuvântată și la ea, mă refer, în clipa când afișez costumul de stradă.

Iată bluza, cu guler ușor deschis, cu benți de cerculețe, cu manșetă și butoni bărbătești, însoțind fusta dreaptă, cu mișcare de platcă pe șolduri și cu jacheta în trei nasturi și buzunar disimulat.

Gulerul și reverele „homme“ iar batista neglijent sau dacă vreți tendențios expusă.

Gabardina și postavul englezesc sunt indicate pentru acest fel de costume.

Nu ne vom feri să îmbrăcăm costumul alb, cât de curând, mai ales plimbându-ne la șosea, dar forma deviază puțin tiparul sobru, și iată șirete subțiri, subliniind gulerul, mâneca și părțile jachetei. Nasturi de sidef, complectează tonul estival al costumului acesta prematur.

Cel de al treilea e în stofă pepită cu galoane de șiret „ciré“ și buzunare false. O vestă de pichet alb complectează „întregul“.

Capelină de „țesătură în paiu“ cu o cocardă de panglică plisată și asortată în două tonuri, sau o tocă cu vizieră de dantelă și un pompon din flori de mătase — iată, ceeace ofer pentru o nesfârșită și inspirată singerație, a modei de primăvară.

DIANA

Cointreau
IMPERIAL MAJESTIC
à base de Fine Champagne

Sanatoriul „CENTRAL“
Medico-chirurgical
Calea Călărașl No: 16 (în plin centru al Capitalei)

Operațiuni chirurgicale — Boli de ochi, nașteri. Boli interne, genito-urinare, venero-sifilice și boli nervoase neturbulente.
Tratament anti-sifilitic — Pe cale venoasă, intramuscular și electric nedureros, cu mecol (Ionizare) Roscost.
Laboratorul Central de Analize medicale — Analize complecte de urină, sânge, spută, suc gastric, lapte și orice produse patologice. Reacț. Wassermen și Sachs Georgi pentru diagnosticul sifilisului. Examene bacteorologice și anatomopatologice. Autovaccinuri și stockvaccinuri, antigonogogic, stafilococic, polimicrobian, gripal, etc.
Instalațiuni speciale — Pentru ionizare, radiografie, radioscopie, radioterapie, diatermie, electroterapie, masaj vibrător, hidroterapie.

Bucătărie dietetică pentru diabet și boli renale
Pacienții pot să se trateze cu orice medic internist sau chirurg
In secțiunile speciale se îngrijesc bolnavi atât intern, cât și extern, de către medici specialiști: radiologi, sifilis și boli nervoase.
Orele de tratament 9—11 și 3—6 p. m.

Unchiu Năstase

Joc de inteligență
Șah

Maeștrii noștri

D. Mauriciu Armand

Asupra bătrânului maestru, extragem următoarele notițe biografice datorite d-lui Ion Timuș și publicate în revista „ȘAHUL“, Anul I No. 3 din 1 Decembrie 1915.

Una dintre cei mai expresive figuri ce compun galeria șahiștilor noștri. Ceeace te isbește în primul rând, când începi să cunoști bine pe bătrânul maestru, e — desigur — curioasa inegalitate dintre profesor și practicant. Față de profunda teorie multilaterală ce o cunoaște, față de intuiția principiilor tactice și strategice, pe care o posedă într'un grad superior, față de forța puternicului său talent. D. Armand ar fi putut fi, nu numai cel mai tare șahist de la noi, dar printre primii maiștri de primul rang din lume. Și totuși, n'a fost. In partidele sale, vezi alături de admirabile trăsături — sclipiri ale talentului său — și mutări mediocre, care nu odată, i-au compromis partida.

Cauza acestei inegalități n'o pot pricepe de cât acei, care-i cunosc viața sa zbuciumată, veșnic în luptă cu grija zilei de mâine, și care nu i-a permis decât un timp revoltător de redus pentru practică. Latinul spunea cu multă dreptate: *teoria sine praxis est cum rota sine axis*. In zadar ești un savant într'o materie oarecare, dacă nu ai practicat-o în de-ajuns. Lipsa de exerciții te lipsește de acea *intuiție a practicei*, care-ți menajează forțele, îți dă calmul necesar și atâta alte elemente indispensabile, când e vorba de rezultatul practic al partidei.

(Avis adoratorilor înfocați ai teoriei: Nu uitați că *L'exercise fait le maître!*)

Născut în 1853, din părinți foarte săraci, maestrul era destinat meșteșugului. Dorința de studiu însă învinge atâtea dificultăți aproape insuportabile, și obține bacalaureatul. Aci însă a trebuit să-și întrerupă studiile, consacrându-și toată activitatea pentru a susține pe frații și surorile sale, rămași de timpuriu orfani. Abia pe la 16 ani învață șahul.

Cu tot talentul și mai ales cu toată iubirea ce o avea pentru acest joc, nu l-a putut exsersa, fiind prea surmenat de studii și de grija de a-și procura mijloacele de existență. Trei ani mai târziu, îi procură un prieten admirabila cărticică de șah a lui *Portius*. Un adevărat eveniment din viața sa! Cartea e, în scurt timp, învățată pe din afară. Totuși, timp de jucat încă nu-și găsește. O carte o studiezi seara, noaptea, pe apucate, când ai timp. Cu un partener la joc, nu e acelaș lucru. In sfârșit, după alți 3 ani, abia prin 1875 vizitează pentru prima oară cafeneaua *Concordia*, pe atunci centrul maeștrilor de șah, și începe să joace și-și arată atât de bine aptitudinele sale pentru acest joc, încât, 4 ani mai târziu, maestrul Wiest, cunoscut pe acea vreme, îl recunoaște de maestru. Grijile familiare însă nu-i dau răgaz să-și continue succesele, ci-l aruncă iar în lupta aspră a vieții.

(Va urma)

Turneul Match
Herland-Loewenton-Wechsler-Gudju

Miercuri 21 Februarie 1923, a început la „Cercul de Șah“ un match, între cei mai tari șahiști din București și anume d-nii: *Sigmund Herland, Ing. Leon Loewenton, Max Wechsler* și *Locot. Ion Gudju*.

In turneurile cari au avut loc în București dela războiu încoace, rezultatele au fost atât de variate, în cât se impunea ca să aibă loc un match spre a se stabili sub formă oficială cine e cel mai tare.

Un mic rezultat al turneurilor de până acum:

IN OCT. 1920, 9 concurenți. Rezultat.

I-ul *Lt. Gudju* 14 câștigate din 16; II-lea *W. Pauly* cu 13½; III-lea *Ing. Loewenton* cu 13 (d-nii Herland și Wechsler n'au participat).

IN IAN. 1921, 7 concurenți.

I-ul *Ing. Loewenton* cu 5 câștigate din 6 jucate; II și III-lea *S. Herland* și *I. Fichner* cu 4 puncte, etc. (D-nii Wechsler și Gudju n'au luat parte).

IUNIE 1921: *Turneul Reti — Loewenton — Adolf — Gudju: I. Reti* cu 4 puncte din 6 II. Loewenton cu 3. III-lea Lt. Gudju cu 2 jum.

IULIE 1921. *Matchul Fichner—Loewenton*, câștigat de d. *Fichner* cu 5 contra 4.

IULIE 1921. Matchul *Wechsler—Fichner*, câștigat de d. *Wechsler* cu 5 contra 1.

AUGUST 1921. Turneul de vară 8 concurenți.

I-ul *S. Herland* cu 5 jum. câștigate din 7 jucate: II-lea și III-lea *Wechsler* și *Dr. Adolf* cu 5. IV, V, VI: d-nii *Dr. Bobeș, Loewenton* și *Hoerath 3 jum.* (Gudju retras).

IULIE 1922: 9 concurenți.

I-ul *Herland* cu 7 jum. din 8 jucate; *M. Wechsler* cu 6 jum (D-nii Loeweston și Gudju n'au participat).

IANUARIE 1923 (SIBIU): I și II-lea *Lt. Gudju* și *Dr. Roth* cu 8 din 9 jucate.

IANUARIE 1923: București: I și II-lea *S. Herland* și *D. Jecu* cu 7 jum. din 10. III și IV-lea *Loewenton* și *Rossinger* cu 7. V. *Wechsler cu 6*.

Matchul de acum se joacă după un regulament, care conține 30 puncte.

Punctul principal e următorul:

Invingătorul matchului va fi considerat ca cel mai tare jucător pe anul 1923, sau până la o nouă luptă din cursul anului, dacă, învingătorul consimte“.

Se va juca câte două partide.

Rezutatul parțial

Runda I Mercuri 21 Februarie.

Herland face remiză cu Wechsler: Gudju câștigă într'o partidă foarte grea contra lui Loewenton, partidă care numai dintr'o greșeală de tactică a d-lui Loewenton n'a eșit remiză.

Partida a avut 87 mișcări și a durat 8 ore.

Runda II. Duminică 25 Februarie.

Herland câștigă contra lui Gudju, o partidă cu toate șansele de remiză.

Wechsler, printr'o greșeală elementară a pierdut o piesă și deci partida cu Leowenton.

Runda III: Mercuri 28 Februarie.

Loewenton, câștigă într'o partidă admirabilă contra lui *Herland*.

Gudju [illegible]tigă contra lui *Wechsler*, datorită poziției superioare ce-a [illegible]o, acesta din urmă jucând „*Fianchetto*“.

Rund[illegible]

Herland remiză cu Wechsler, iar Gudju câștigă contra lui Loewenton.

Runda V: Gudju remiză cu *Herland*, Wechsler cu Loewenton neterminată.

Rezultatul până acum: Gudju 3 jum. din 5 jucate; *Herland* 2 jum. din 5 jucate; Loewenton 2 din 4 jucate și Wechsler 1 din 4 jucate.

Lt. I. H. Gudju

Rezultatul Concursului Problemei de Șah „Un mat ascuns“

S'au primit 34 de soluțiuni din cari 28 fără nici o valoare, fie că sunt cu totul false sau neavând nici o analiză. Dine celelalte 6, cinci au fost perfecte și cărora s'a acordat:

Premiul I-V (lei 250 divizibil) d-lor S. Camil, Lt. I. Gudju, ing. Loewenton, București; V. Onițiu, Sibiu; și I. Schlarko, Timișoara. O mențiune specială (o carte de șah) d-lui Dr. A. Flachs din Brăila.

Soluția problemei în rândul viitor.

W. PAULY, S. ROSENFELD

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

SERIA — III ANUL IV No. 121

3 Lei Exemplarul în țară
6 Lei Ex. în străinătate

Duminică 18 Martie 1923

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Influențe italiene asupra literaturii române

de N. IORGA

— Intr'o conferință la Universitatea Populară —

II

La Manzoni e forma sculpturală, care prinde în câteva cuvinte; epopeia napoleoniană încape într'o strofă, pe când romanticul se întinde la nesfârșit, aglomerînd adjective, grămădind comparații mai mult sau mai puțin șterse fără să prindă esența însăși. Pentrucă poesia are misiunea de a alege esența lucrurilor și de a o exprima fulgerător într'o singură scînteie. Aceasta e deosebirea între retorică și poesie, între retorica versificată și poesia ce n'are nevoie nici măcar de rimă pntru a spune adîncul etern al lucrurilor.

Alături de Manzoni, ceva mai vechiu decît dînsul, literatura contemporană a Italiei prezinta lui Asachi pe Monti, care păstrează sonetului italian, vechiu tabernacul de poesie concentrată, acea formă eminamente sculpturală, în originea și în toate necesitățile versului său, care este cea mai teribilă disciplină impusă poetului și-i dă răsplătirile cele mai înnalte. Cine a încleștat un sentiment și o idee într'un sonet acela a câștigat cea mai mare biruință asupra formei.

Și, dacă era o disciplină poetică la care trebuia să urmăm era aceasta. Noi, cari avem o limbă foarte elastică și un gând care se potrivește după dînsa, nu am fi fost expuși să alunecăm la ușurința de fond și la falșitatea de sentiment a lui Bolintineanu în „vechi castele", cu „domnițe ca o garofițe", cu Ștefan rănit și învins și pe care mama 'l trimite din nou la luptă! Dacă Bolintineanu, în loc să facă superficial școala romantismului frances, ar fi făcut școala strictă și serioasă, de disciplină aprigă, de muncă încordată, a poesiei italiene, nu ajungea la „garofița" de pe „stânca neagră" din „vechiul castel".

Și, dacă totuși la noi o poesie ca poesia clasică italiană a lui Monti sau poesia clasico-romantică a lui Manzoni a fost imitată de Asachi — ori de au înțeles-o ori nu contimporanii; aceasta e de multe ori lucru secundar—, atunci când Germania va avea mai târziu numai pe incolorul Platen, iar Franța a așteptat mult timp pe un Leconte de Lisle, făcând saltul imens de la Conachi, cu „Zori de ziuă se revarsă și eu ochii n'am închis" și dela corespondentul său muntean la forma lui Gheorghe Asachi, acesta e, de sigur, un mare merit.

Nu numai atît: noi avem acum o mulțime de teatre în București, unde reprezintă cine ce vrea. Știu și eu puțin din truda care trebuie pentru a încerca să tragi înnapoi către bunul gust și către morală publicul stricat de seducătorii și exploatatorii lui, cu mai toate teatrele timpurilor noastre. Cine ar crede însă că, atunci cînd astăzi este un act eroic, în afară de Teatrul Național, subvenționat, să introducă cineva piese pentru valoarea lor expresivă sau literară, pe la 1830 se reprezinta aici, alături de cel mai bun repertoriu francez clasic, o piesă de Alfieri? Costachi Aristia, profesor la Colegiul Sf. Sava, traducea pe *Saul*, una din cele mai simple și mai grele bucăți biblice, pe care o presinta publicului boieresc de aici și acest public aprecia tragedia nobilă și severă. Ba a fost chiar neuitată seara aceia cînd opera caracteristică a marelui poet tragic italian a fost înfățișată pe scîndurile Teatrului bucureștean. O învățătură. Au trecut o sută de ani, și cât de jos am decăzut față de nivelul cu care a început teatrul nostru, atunci!

Iată întâia comunitate romîno-italiană, — căci socot că, atunci cînd Asachi scria ode și sonete și cînd Aristia represinta pe „Saul", era o comunitate literară între noi și Italieni.

Nu cuprind însă în această comunitate pe Ioan Eliad Rădulescu, care a introdus forme italiene în limba cultă romînească ce se forma atunci. Nu-l cuprind, și iată de ce: pentru că nu *imitînd formele culturii unui popor* mergi către înfrățirea cu dînsul, ci *păstrînd formele naționale* și introducînd ce se potrivește cu spiritul național din al literaturii acelui popor. Imitațiuni de acestea pe fereastră, decalchiind, nu folosesc la nimic; folosește ceva transfusiunea de suflet, potrivită cu necesitatea însăși a sufletului care o primește și cu esența sufletului care influențează.

După aceasta însă am avut o întreagă perioadă în care romantismul nostru, din ce în ce mai ușuratec în formă și mai neserios în fond, a mers alături de romantismul italian, care a avut și el zilele lui de decădere. Eu am poesiile lirice ale lui Giovanni Prati, care multă vreme a avut trecere în Italia: nu e cu putință ceva mai lînced decît această lirică a unui poet de formă lesnicioasă și de vervă poetică nesecată, dar fără înnoirea izvorului însuși.

Au mers alături aceste două direcții, fără ca literatura italiană să influențeze pe a noastră. A fost însă un domeniu de poesie, la noi și la ei, care s'a desvoltat, nu numai paralel, dar a avut o asămănare evidentă la un popor și la cellalt. Acest domeniu este al *poesiei naționale și patriotice*, foarte oropsită multă vreme, destul de oropsită și acuma, dar cu greu am sta să facem socoteala a tot ce datorim noi încălzirii sufletelor prin poesia aceasta, a lui Alecsandri, a lui Andrei Murășeanu, „Deșteaptă-te Române", care, deși pe o arie de lume oarecare, a fost cîntecul la auzul căruia au murit mai bucuroși atîtea mii și mii de oameni cari au luptat pentru realizarea idealului romănesc. Italienii au avut și ei poesia aceasta. Ea a represintat foarte multă vreme forma esențială a unității naționale. Era un timp cînd Italienii tipăriau anumite cărți în legătură cu tendințile lor naționale și jos nu spuneau unde sunt tipărite, dacă la Roma sau la Florența, ci arătau că „în Italia". Nu se poate formă mai expresivă pentru această tendință de realisare a unității spre care tindeau.

Astfel peste fondul clasic, atît de stăpînit, al lui Alfieri, peste nota etică, pe care o dăduse Monti, Berchet, — poet de origine piemonteză, de unde vine și numele său francez, — și Gabriele Rossetti, au fost principalii reprezintanți ai acestui curent în Italia. In auzul unui întreg popor plin de speranțe s'a cîntat astfel „țara dumnezeiască, prin șapte ursite în șapte sfărmată, de șapte hotare".

Pe urmă a venit și la noi, și la Italieni, reacțiunea împotriva romantismului, mai ales împotriva falșității sentimentalismului, lipsei de logică a cugetării și caracterului deslînat al formei. Numai că între felul cum s'a făcut reacțiunea în Italia și între felul cum s'a făcut la noi este o deosebire.

Reacțiunea la noi au făcut-o junimiștii, pe la 1867, foști elevi ai universităților germane, într'o vreme cînd Germania avea desgustul metafisicei și oboseala cugetării înseși. *Deci lupta la noi împotriva romantismului a fost o negațiune, pe cînd lupta împotriva romantismului în Italia a fost altceva: a fost o creațiune*. Un lucru nu se distruge niciodată prin loviturile pe care i le dai, ci se distruge prin ceeace creezi mai bun decît dînsul în fața lui. Junimismul la noi a devenit o boală — și eu știu ce trudă a trebuit generației mele pentru ca să îndrăznească a afirma, căci a afirma era ridicol, iar negațiunea ajunsese la îndemîna oricui, ori cărui client de cafenea, care din două glume distrugea toate credințile pe care se razimă viața unui popor. Da, a trebuit să trecem prin ridicol, am avut curajul să-l înfruntăm, ca să ajungem din nou la afirmația — căci prin afirmație trăește un popor, — la afirmația nației noastre.

In Italia n'a fost așa: glumele acestea de „kneippe" nemțească n'au ținut loc de critică în domeniul literar, cultural, politic și social, ci s'a reinstalat clasicismul, pe care noi din nenorocire nu-l aveam.

Noi aveam însă altceva: *aveam inspirația populară*. Ea a fost, e drept, și la „Junimea", printr'un Creangă, un Slavici, dar locul întîiu îl ținea negațiunea doctorală și profesorală și ironia de aceeași proveniență. Pe alături și puțină literatură populară ca să se umple golul. La Italieni era clasicismul nemuritor înviat prin Giosuè Carducci.

Cînd a apărut, blăstămînd „scelerata familie a romanticilor", el avea un nou crez poetic, care a devenit în scurtă vreme al Italiei întregi. Un poet care a fost rare ori tradus la noi, deși el merită să fie în întregime, mai ales că opera lui nu e întinsă.

In ce armonie de vechi strofe elenice se îndreaptă el Morții, concepută în seninătatea divină a anticității:

Cînd la casele noastre zîna senină coboară,
Din depărtări s'aude-al aripilor sunet.

Nu e anticitatea romană, ci anticitatea elenică, greacă, ce se întoarce, și figurile se desfac ca pe un vechiu baso-relief de marmoră. Așa și la evocarea iubirii, icoanele înșirându-se ca figurile dintr'o friză:

Tu vorbești, și la dulcea aburire a vocii tale
Supuindu-se 'ncet, mi se lasă sufletul
Pe unda mîngîietoare a vorbirii
Și spre străine țermuri plutește.

Ori, în, sfârșit, ca, într'un sonet vestit, filosofia de împotrivire fără crispare și posă, la fatalitățile vieții și soartei:

Trece corabia mea, singură 'n plînsul
De al cioni și-o bate fără odihnă
Tunet de valuri, raza de fulger.

Evident că nu ne-ar fi stricat dacă prin anii 1870—80 am fi avut o inspirație venită dela Carducci, alături chiar de genialitatea zbuciumată a lui Eminescu. Ce ne-a dat un Duiliu Zamfirescu are forma, întru câtva, nu și superiorul principiu de armonie al originalului.

Acum, literatura italiană a luat dela o bucată de vreme alt drum. Dela poesia greacă a lui Carducci, capabilă de așa de scurte și suggestive vedenii, dela proza lui Giovanni Verga, care, în romanele sale, a trecut dela inspirația de salon, după modelul francez, cu care a început și el, la cercetarea moravurilor poporului în partea din Italia unde s'a născut, Sicilia, și care a scris acel admirabil roman pe care nu-l uit după mai bine de treizeci de ani, „I Malavoglia", ea a apucat altă direcție. O direcție foarte simpatică pentru mulți oameni, dar sufletul mieu, poate printr'un defect de naștere, se refuză la influențele care vin dintr'o literatură modernistă și artificială. Astăzi, în mare parte, viața literară și culturală a Italiei e, încă, dominată de literatura lui Gabriele d'Annunzio, al cărui rol, în războiul italian, nu poate fi lăudat de-ajuns, a cărui aventură la Fiume poate fi înțeleasă, ale cărui capricii de bătrînețe își găsesc interpretarea în fasa ultimă prin care trec toate viețile omenești, dar care și în poesiile lui lirice și în romanele sale „Triomfo della Morte", atît de brutal în unele scene, „Il Fuoco", atît de indiscret peste orice datorie de cavalerism elemntar, care nu preface în roman amintiri ce trebuie să rămînă închise în adîncul sufletului fiecărui om, a adus de sigur o notă nouă, și nu una sănătoasă, în literatură. Foarte apreciat și în literatura franceză, în care a intrat tocmai pentru inovațiile pe care le-a introdus. De multă vreme nu mai cetiam pe d'Annunzio, cînd fostul ministru al Italiei, baronul Fasciotti, mi-a adus piesa lui, jucată înnainte de războiu cu foarte mult succes, „La Nave", amestec de archeologie navală și de perversiune a sentimentului, care — o spun, și o înțelege orice om nu caută în literatură rafinări pe care literatura le poate exprima, dar nu e datoare să le exprime, — rebutează.

Revistele noastre publică traduceri din opera în prosă a d-lui Papini, a cărui influență asupra tineretului italian este imensă. Știu cum a început Papini polemicile sale, motivele care inspirau aceste polemici și persoanele pe care le lovia. Carducci merită să fie apărat și împotriva d-lui Papini, de sigur, iar, cînd povestirea lui Isus este cuprinsă în Evanghelie, n'am nevoie de o exegesă în patru sute de pagini după sentimentalitatea și filosofia vremii noastre. Sînt atîtea subiecte în afară de Isus care pot să inspire pe cineva dacă vrea să dea modernismului o anumită înfățișare divină care provoacă emoțiuni de cinematograf la [illegible].

Știu că este astăzi o literatură românească ce corespunde, mai mult sau mai puțin, acestor tendinți, dar eu, care am început conferința aceasta cu dorința de a constata cît mai des comunitatea romîno-italiană, trebuie să fac o observație: comunitatea aceasta — care este bine să nu fie numai romîno-italiană sau romîno-franceză, ci să cuprindă pe toate popoarele romanice, ba chiar pe toate popoarele care au primit disciplina romanică —, nu se poate răzima decît pe anumite elemente fundamentale, permanente, comune. Elementele acestea însă pot să aparțină la două domenii: asămănări esențiale din viața populară a celor mai multe popoare latine, care pleacă dela aceiași origine, și o tradițiune care a creat tipuri pe care, chiar cînd nu le imită cineva, totuș trebuie să se lase influențat de dînsele pentru că represintă cea mai înaltă formă de cristalisare a cugetării și simțirii omenești.

Dacă fiecare nu ia lecțiuni de cât dela ființa sa individuală, dacă se sforțează să găsească o expresiune nemai întîlnită pînă la dînsul a acestui fond individual, nu vom avea nici măcar literatură națională, cu atît mai puțin literatură universală. Și eu cred că omenirea are nevoie astăzi și de literatură națională și de un consens universal, măcar în această formă a literaturii și a artei, și că rasele, pentru a contribui la desvoltarea omenirii, trebuie să se recunoască 'n totalitatea lor în aceste forme superioare.

N. IORGA

Din „POHOD NA SYBIR"

Sub cer de plumb întunecos,
Pe câmp plin de zăpadă
Se trăgănează 'ncet pe jos
O jalnică grămadă
De oameni triști și înghețați
Cu lanțuri ferecați.

Sărmani!.. de șase luni acum
Ei merg fără 'ncetare.
Pe-un larg pustiu ce n'are drum
Nici adăpost, nici zare.
Din când în când un ostenit
Mort cade, părăsit!

E lung cel șir de osândiți!
Pe vânăta lor față
Necontenit sânt pălmuiți
De-un crivăț plin de gheață,
Și pe-al lor trup de sânge ud
Des cade biciul crud.

In urma lor și pe 'mprejur
Cazaci, Baskiri sălbatici
Cu suliți lungi, cu ochi de ciur
Alerg pe cai sburdatici,
Și 'n zarea sură stă urlând
Urlând lupul flămând.

Dar unde merge-acest popor
Ce nu mai are 'n lume
Nici o sperare 'n viitor,
Nici patrie, nici nume?..
Se duce, șters dintre cei vii,
Să moară prin pustii.
. . . .

V. Alecsandri

Schiță

Soarele ce cobora către apus,
În larg,
Lovindu-și fața de-un catarg
Și-a rupt pojghița de pe-o veche rană
Din care sângele-a'nceput să curgă
Ca mustul roș pe-o vrană.

Și sângele atât de mult a curs
Că a umplut și cer și marea toată,
Și soarele,
Mai palid ca o fată
Din care viața strop cu strop s'a scurs
Văzând că moartea o să vie,
A trimis razele să-i sape
Groapă în adâncul de subt ape;
S'a învăluit în fâșia unui nor purpurat
Și îngenuchind pe coama unui val
— Ca pentru închinare —
S'a scufundat
În mare...

Zaharia Stancu

STUDII DE FOLKLOR

Datinile și credințele poporului român

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

S'au publicat și se publică de vreo treizeci de ani încoace — și mai ales la noi — atâtea culegeri de *folklor* și reviste *folkloristice*, încât a sosit, cred, momentul să se înceapă în mod serios studierea credințelor poporului român în legătură cu ale altor popoare, și anume cu ale acelora cu care Românii au venit cândva în atingere, sau chiar cu ale acelora cu care nu au avut niciodată vreun raport direct.

Dar... ce este *folklorul?*

Suma interpretărilor pe care le dă poporul fenomenelor naturii, și, în genere, tuturor celor văzute, auzite sau simțite de dânsul, care frământă imaginația-i bogată, care se strecoară în sufletu-i simplist și pe care creeru-i naiv le înregistrează și le răstălmăcește exteriorizându-le prin graiu și prin cântec, prin datine și obiceiuri, constitue o enciclopedie *sui generis* — enciclopedia sufletului poporului — *folklorul.*

Alături de concepțiunile pur științifice privitoare la Astronomie, Cosmografie și Meteorologie, la Botanică și Zoologie, la Chimie și Fizică, la Medicină, Chirurgie și Farmacopee, la Filosofie și Teologie, la Muzică și Poetică, etc. etc., avem concepțiuni proprii al poporului care, în cele mai multe cazuri, sînt diametral opuse rezultatelor obținute de învățați în decursul veacurilor. Aceste concepțiuni care se transmit în popor, prin tradiție, aproape nealterate, din tată în fiu, din generație în generație, apar astăzi — în veacul telefoniei fără fir și al teoriilor Einsteiniene — nu ca niște fosile, ci ca niște organisme vii care și-au păstrat structura primordială din timpurile cele mai îndepărtate, când abia se zămislise omenirea și când civilizația nu-și înjghebase măcar primul leagăn.

Generațiunile trecute ne-au transmis — nouă ca și altora — fie prin graiul viu, fie prin scriitori, toate sau numai în parte comorile graiului cu ajutorul căruia tălmăciau lucrurile, faptele, sentimentele pe care voiau să le exprime. Dar toate concepțiunile acestor generațiuni despre viață și despre moarte, despre cer și pământ, despre bine și rău, toate credințele și îndoelile care s'au strecurat și s'au încuibat în nenumăratele cute ale sufletului lor, au rămas acolo ascunse, nescoase la lumină și neprihănite de condeiul scriitorilor care s'au perindat până la noi, și folkloristului îi incumbă datoria să le smulgă din ascunzișul lor, să le studieze și să lămurească noima lor tainică.

De aci rolul pe care și-l asumă filologia, de-oparte, și folklorul, de altă parte, se definește clar:

Filologia își propune să studieze și, la nevoie, să reconstitue graiul și evoluțiunile lui.

Folklorul cercetează producțiunile imaginației populare, credințele și datinele, reminiscențele din timpurile cele mai depărtate — dar amândouă se întâlnesc într'o preocupare comună, aceea de a înlesni cunoașterea deplină a sufletului unui popor.

In cercetările de *folklor* pe care ne-am propus să le publicăm regulat în coloanele „Adevărului literar", ne vom ocupa cu analiza amănunțită a credințelor și datinelor poporului nostru în legătură cu ale altor popoare, fie că acestea ne-au fost transmise prin moștenire directă dela obârșia noastră, fie că le-am împrumutat în decursul veacurilor dela neamurile cu care am venit în atingere, fie că sînt creațiuni proprii ale Românilor sau răstălmăciri ale unor credințe și datine ale altor neamuri.

Căci — e un fapt de mult recunoscut — nu toate credințele sînt moșteniri lăsate dela strămoși, cel puțin sub forma lor actuală, sau împrumutate dela popoarele vecine. La noi, bunăoară, ar fi absurd să admitem că credințele Românului, în totalitatea lor, sînt moștenite de-adreptul dela Romani sau dela Traco-Iliri, ori au fost împrumutate dela Slavi, dela Greci, dela Unguri, dela Turci sau dela cine știe ce popor cu care împrejurările vitrege din vremile trecute ne-au făcut să trăim câtva timp laolaltă.

Cine s'ar încumete astăzi, de pildă, să susție că locuțiunea *cauți nod în papură*, e o rămășiță prețioasă din comoara de expresiuni metaforice ale poporului roman care, și el întrebuința exact cu aceeași noțiune ca și noi locuțiunea *nodum in scirpo quaeris*, cu toate că zicerea aceasta n'o mai întâlnim la vreunul din popoarele cu care am venit în contact? Era așa de firesc ca într'o țară ca a noastră, în care papura crește în atâta abundență, încât bălțile să apară din depărtare ca niște adevărate păduri (compară schimbarea de înțeles a cuvântului latinesc *palus-paludem* „baltă", devenit în românește *pădure*), poporul român — independent de strămoșii Romani — să întrebuințeze în mod spontan aceeași metaforă bazată pe observațiunea de toate zilele că, dintre toate plantele ce cunoștea, papura era singura care nu prezenta nici o asperitate, nici un nod. Tot astfel când auzim pe Român, când vrea să arate o mare intimitate între două persoane, întrebuințând expresiunea metaforică *a fi unghie și carne*, și de altă parte pe Spaniol, exact pentru aceeași noțiune, *ser una y carne*, sîntem oare îndreptățiți să susținem că există vreo legătură de origine între aceste două expresiuni și că, prin urmare, și unii și alții au moștenit-o dela Romani, chiar dacă monumentele scrise ale acestora, ca în atâtea alte cazuri, nu ne-au transmis-o? O atare aserțiune ar fi cu totul neverosimilă, căci o metaforă de felul acesteia era așa de firească, încât nu ne-ar mira de loc dacă am întâlni-o și în graiurile cele mai depărtate de-al nostru ori de cel spaniol.

Coincidențe de felul acesta trebue să se întâlnească fără îndoială și în credințe. Firea omenească este pretutindeni esenția aceeași, fie că omul trăește la ecuator, fie în apropiere de poli, fie la munte, fie la șes. Singură cultura e în stare să modifice adânc felul unitar în care omul primitiv întrevede și caută să-și explice anumite fapte sau fenomene din natură, independente de voința lui, care se produc înaintea ochilor lui umplându-l de mirare, de admirațiune, de bucurie, de groază, etc. Rațiunea lui, dreapta judecată, bunul simț, toate acestea sînt adesea literă moartă pentru el, și singură imaginația, fantezia lui lucrează cu atât mai puternic cu cât lipsa de cultură îl pune într'o stare de inferioritate și în imposibilitate de a-și lămuri atâtea lucruri care nouă — înarmați de cultură — ni se par atât de firești. Numai astfel se explică faptul că la două popoare locuind fiecare câte o altă extremitate a globului găsești uneori exact aceeași credință, aceeași interpretare a unui fenomen din natură.

Să citâm un exemplu tipic. E vorba de explicațiunea pe care o dau diferite popoare de pe glob cutremurelor de pământ. Iată o credință pe care o găsim răspândită mai pretutindeni la Români.

Dedesubtul pământului e numai apă. Scoarța lui e așezată pe niște stâlpi (de argint, de fier, de cremene sau de ceară) în număr de patru (mai rar pe 1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 12 sau 16 stâlpi — după diverse comunicări din toată țara). Capetele de jos ale stâlpilor se sprijinesc pe spinarea a patru pești (după alții pe 1, 2, 3 sau 6 pești) sau a unui bivol (pe alocuri a 4 sau 16 bivoli), a unui bou, a unui urs sau a unei scorpii. In județele Tutova și Dorohoi se crede că stâlpii aceștia sînt susținuți de Simion Stâlpnicul. Pricina cutremurului de pământ nu e alta decât mișcarea peștilor ce țin pământul în spate. Iuda, după alții diavolul, mai rar o scorpie, roade mereu din stâlpi, ca să se scufunde pământul și să se prăpădească. Când i se pare că s'a isprăvit de ros un stâlp, dă fuga la altul, dar până să-l roadă pe acesta, primul crește iar la loc, așa că toată munca lui e zadarnică (1).

Sî examinăm acum credințele privitoare la cutremur așa cum le găsim la mai toate popoarele de pe pământ. Iată elementele pe care le constatăm pretutindeni:

1) Dedesubtul scoarței pământului e o întindere imensă de apă.

2) Scoarța pământului e socotită ca un fel de disc rotund.

3) Acest disc nu plutește pe apă, ci se sprijinește pe unul sau mai mulți stâlpi.

4) Capetele de jos ale stâlpilor sînt așezate pe unul sau mai mulți pești sau broaște sau scorpii, sau pe spinarea unuia sau a mai multor boi, bivoli sau elefanți, pe umerii unui demon, etc.

5) Mișcarea făcută întâmplător sau cu voință de acești susținători ai stâlpilor produce cutremurele de pământ.

Aceste elemente în totalitatea lor, sau numai în parte, le găsim răspândite pe toată suprafața globului. In afară de Europa (Albanezi, Bulgari, Ruși, Germani, Provensali, etc.), le găsim în Asia: la Japonezi, la Laoții din Siam, la Buriați (popor mongol din Siberia meridională), în Turkestan, la Indieni, la Tlinkiți (trib indian), în vechea cosmogonie iranică, la vechii Evrei (comp. cartea I a lui Samuel II. 7: „Stâlpii pământului sânt ai lui Iehova și de-asupra lor a așezat lumea"); în America, la locuitorii din Groenlanda, din insulele Vancouver (Oc. Pacific); în Australia, la locuitorii din Sumatra, din Iava, din Celebes, Moluce, din Mindanao (ins. Filipine), din Noua-Zelanda, din Tonga, etc. etc.

Să cercetăm mai de aproape fiecare din aceste credințe și să analizăm cauzele care au determinat ca aceleași idei să încolțească în mintea atâtor popoare care n'au nici o comunitate de origine între ele.

I. Credința că sub scoarța pământului s'ar afla numai apă a trebuit să se înrădăcineze la toate popoarele primitive din următoarele împrejurări:

1) Soarele observat pe mare sau pe o apă întinsă, la răsărirea lui, pare totdeauna că iese din apă.

2) Toate izvoarele țâșnesc din pământ.

3) Săpând mai adânc într'un loc, se dă mai totdeauna de apă, de unde și ideea de a săpa puțuri pe care o găsim la toate popoarele primitive.

De unde putea proveni această apă, dacă nu din imensa, nesecata mare fără fund peste care era așezată scoarța pământească?

II. Credința despre rotunjimea scoarței pământești trebue să-și aibă originea în observațiunea făcută, fie la șes, fie pe mare, că orizontul se desinează printr'o linie perfect circulară, și aceasta din faptul că raza vizuală a observatorului se întinde la o distanță egală în toate direcțiunile. Omul primitiv, fără să-și explice lucrul acesta, constata numai că el ocupă centrul unui disc perfect rotund.

III. Discul acesta nu putea fi imaginat ca plutind deasupra apei, căci, fie că s'ar fi cufundat cândva, fie că n'ar fi avut stabilitatea pe care i-o constatau primitivii. De aci ideea că trebue să fie sprijinit pe niște stâlpi solizi.

IV. Deoarece apa aflătoare dedesubtul pământului era fără fund, capetele de jos ale stâlpilor trebuiau neapărat să se sprijine pe ceva resistent. De aci credința așezării lor pe spinările unor pești, unor broaște, unor bivoli, etc., cari oferiau destulă rezistență și puteau în acelaș timp să se susție în mijlocul apei.

V. Animalele pe care se proptiau acești stâlpi nu puteau sta veșnic imobile. Cum însă cea mai mică mișcare pe care o făceau se repercuta la stâlpul de pe spinarea fiecăruia și de aci la scoarța pământească așezată pe acești stâlpi, urma, în mod firesc, ca această scoarță să se miște și ea, să se clatine, producând astfel cutremurul.

Cât privește roaderea stâlpilor de către Iuda ori de către diavol, sau sprijinirea lor pe umerii lui Simion Stîlpnicul, amănunte speciale pe care le găsim în credințele Românilor, ele sînt datorite eleme_telor creștine care s'au altoit, ca în atîtea alte sînt datorite elementelor creștine care s'au altoit, ca în atîtea alte

Iată deci interpretarea firească pe care a dat-o mintea primitivă omenească, una și aceeași pretutindeni, cauzelor care provoacă cutremurele de pămînt. Credințe de felul acesta, pe care le găsim la popoarele cele mai disparate, cele mai îndepărtate unele de altele, la popoare fără nici o legătură de origine între ele, au încolțit în mod spontan la fiecare din ele în parte și sînt, prin urmare, *de natură antropologică.*

Nu se poate spune acelaș lucru, de pildă, despre următoarea credință pe care o găsim la Romîni:

„Când iese înaintea unui bărbat vre-o *femeie cu furca torcînd*, sau de se duce cu furca *la niscaiva muncitori care lucrează pe cîmp*, în acea zi va merge acelor lucrători rău, *vor da de pagubă*, fiind furca cobitoare rea" (3).

La nici un alt popor din Europa sau de aiurea n'am găsit vre-o credință analogă. Și totuși Pliniu ne încredințează că Romanii aveau o părere perfect identică despre influența nefastă a furcii asupra semănăturilor:

„O lege rurală, păzită în cea mai mare perte din moșiile Italiei, oprește pe *femei de a umbla pe drum ținînd furca și torcînd*, sau chiar de a o purta descoperită, pentru că *e a pagubă*, și mai cu seamă semănăturilor" (4).

Numai într'un alt colțișor al domeniului latin mai găsim o credință privitoare la influența nefastă a furcii. Așa în Abruzzi (Italia) se zice: „Vai de femeia care ar intra cu furca torcînd în casa în care se află un bolnav! Ar păți-o rău de tot. Poate cel mult să lase furca în odaia de alături" (5).

Să aibă oare vre-o legătură cu furca pe care o ținea ursitoarea *(Parca)*, numită la Romani și la Greci *Clotho*, cu care aceasta torcea firul vieții noului născut?

In ori-ce caz nu se poate spune despre credința de mai sus că s'a născut în mod independent la Romani și la Romîni. Ce legătură firească poate exista între furcă și roadele de pe câmp, încît în mintea simplistă a poporului să fi încolțit, de o parte și de alta, în mod spontan, exact aceeași credință?

Nu vedem nimic care să ne poată conduce la o interpretare logică a faptelor, cum am făcut-o cu privire la cauzele cutremurului. Urmează deci că o credință de felul acesta nu este și nu poate fi decât o *moștenire directă*, foarte prețioasă, din comoara de credințe a vechilor Romani, transmisă ne alterată, în decursul veacurilor, din tată în fiu, populațiunii altoite cu sînge roman de pe malurile Dunării.

Alta:

„Jugul ce a servit la trasul boilor nu se pune pe foc, că e mare păcat. Omul ce a făcut această treabă nu poate muri pînă ce nu i se pune sub cap un jug" (6).

O credință perfect identică o regăsim la țăranii din centrul Franței, în Auvergne:

„Cînd un individ aruncă în foc un jug vechiu se chinuește grozav la ceasul morții. Pentru a pune capăt suferințelor acestei agonii grozave, se atîrnă un jug de zid, de-asupra capului muribundului" (7).

Acelaşi lucru îl crede poporul în Abruzzi (Italia): „E grozavă agonia aceluia care în viață a ars un jug. Pentru a o ușura, se obicinuește să s epună sub căpătâiul muribundului un jug nou" (8).

O credință identică există și la Sicilieni.

Și aceasta trebue, fără îndoială, să aibă o origine comună. De oare ce n'o găsim la alte popoare, e firesc să presupunem că ne-a fost transmisă de Romani, după cum tot dela aceștia vor fi moștenit-o Auvergnații, Abruzzesi și Sicilienii. Faptul că n'o găsim atestată la nici-un scriitor latin nu e o probă că această credință nu trebue să fi existat la Romani. După cum nu tot vocabularul întrebuințat de popor ne-a fost transmis prin monumentele literare latine, tot astfel nu toate credințele poporului roman, ba acestea chiar într'un număr mult mai restrîns, ne-au fost transmise prin scriitori.

Am văzut pînă acum că credințele pot avea o origine antropologică sau să fie păstrate, prin moștenire, din tată în fiu, din timpurile străvechi.

La noi această moștenire poate fi sau de *origine romană* sau *traco-ilirică.*

Mai sînt însă credințe, de origine relativ mai recentă, împrumutate de noi dela popoarele cu care am venit în atingere și a căror obîrșie, în mare parte, poate fi ușor reconstituită. Vom arăta, cu altă ocaziune, de ce natură sînt aceste credințe.

Mai rămîne, în sfârșit, o ultimă categorie de credințe, pe care le vom numi *contaminate*. Acestea sînt credințe străvechi, fie de natură antropologică, fie de origine romană sau traco-ilirică, peste care au venit să se altoiască altele de dată mai recentă sau împrumutate de aiurea, modificînd uneori adînc fondul primitiv al credinței. Și despre acestea, iarăși, vom vorbi cu alt prilej.

I. AUREL CANDREA

[1]) *Șezătoarea* I, 232; III, 27; — Voronca, *Datine și credințe* p. 141 957 1002; — *Ion Creangă* (revistă), III. 208, 272; — Gh. F. Ciaușanu, *Superstițiile poporului român*, p. 8—9; A. Gorovei, *Credinți și superstiții*, 94; Cosmulei, *Datine, credințe și superstiții aromânești*. p. 46; — F. Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 199.

[2]) Amănuntul cu roaderea necontenită a stâlpilor cari susțin pământul îl întâlnim și în credința vechilor Scandinavi la cari un dragon numit „Nidhöggr" mușcă într'una din stâlpi cf. H. Bertsch, *Weltanschaung, Volkssage und Volksbrauch*, p. 34).

[3]) A. Gorovei. *Credinți și superstiții*, 128.

[4]) *Hist. nat.* XXVIII, 5.

[5]) Finamore, *Credenze abruzzesi* II, 22.

[6]) Gorovei, *Credinți și sup.* 157; Marian, *Immormântarea la Români*, 35-36.

[7]) *Revue des traditions populaires*, XV, 44. — Sébillot, *Le paganisme contemporain*, 168.

[8]) E. Finamore, *Tradizioni popolari abruzzesi*, 84.

Fantezii realiste

In jurul sufletului

de I. Teodorescu

Pare că, în creațiunea lumei și a lucrurilor, creatorul n'a fost nici liber, nici a-tot-puternic. Ai zice că era legat printr'un caet de sarcini: trebuia să facă iarna ca să poată face vara.

Frații Goncourt.

Zic expresamente „în jurul sufletului" de oarece înăuntrul lui cu nici un chip nu se poate pătrunde, ca în nimic pe lume de altmintreli. Materie, spirit, fenomen, energie, au fost și vor fi pe vecie ignorate de om în esența lor, în sinea lor, și chiar în obârșia și în soarta lor viitoare. Totul e pentru noi un perpetuu miraj din suprafața căruia prindem cu simțirile sau cu mintea, înfățișări și impresii care toate-s pur subiective. De aceia au fost îndreptățiți unii să afirme că fără de om și în afară de om, lumea nu există. Nu e nimic întins, tare, colorat, cald, durabil, sau vice-versa, sau mai exact tot ce este și cum este e o numai și numai o formă a iluziilor și a judecății noastre.

O singură dovadă dintre miile ce se pot aduce: omului cadavrul în descompunere îi miroase rău pe câtă vreme pentru muscă mirosul lui e un deliciu, probabil fiindcă mortăciunea nouă ne este primejdioasă și muștei folositoare, iar lupta pentru existență și adaptarea la mediu au fixat în ereditatea unora dintre mamifere groaza de cadavru și în a unor insecte atracția către dânsul. Acelaș fapt se prezintă deci diametral opus celor două categorii de ființe.

Dar dintre iluziile în care s'a legănat și cu care s'a hrănit omul, cea mai curioasă și mai deșartă este fără îndoială aceia a existenței sufletului, a spiritului cu desăvârșire deosebit în esența și funcționarea lui de materie de care se găsește totuși legat în mod permanent și indisolubil. In chiar acești termeni se vădește o adâncă și flagrantă contradicție, și cu toate astea oamenii au pricinuit-o și au trăit cu ea sute de veacuri, trăesc încă și vor mai trăi probabil cine știe cât dacă nu chiar până la împlinirea vremurilor.

Căci deși nu știm nimic despre nimic, cu o extremă ușurință și cu o profundă convingere în acelaș timp susțin unii că materia și spiritul sânt contingențe de natură absolut deosebită, mai mult, că unul este cu desăvârșire opus celuilalt până acolo că spiritului îi lipsește chiar calitatea întinderei fără de care se prăbușește ca să fie asa însăși temelia putinții noastre de pricepere.

* * *

Cu toate astea, cu toată această despărțire absolută dintre suflet și materie, sufletul se comportă pretutindeni, totdeauna și în orișice ca Dumnezeul fraților Goncourt a căruia libertate și putere sînt supuse unui amănunțit și precis caet de sarcini, unor obligațiuni împinse și detaliate până la nesfârșit. Cu omul preistoric sufletul a fost obscur, redus și sălbatec. El a avut mai târziu exact firea, caracterul și aptitudinile egipteanului, a asirianului, babilonianului, iudeului, grecului, romanului din antichitate. Pe urmă a fost venețian, genovez, turc, francez, român, In America e piele roșie, în Extremul Orient e galben în Polinezia castaniu, în Africa negru. Pe alocurea a rămas încă antropofag. In Anglia el înclină spre egoizm, în Franța spre altruizm, iar în România mare spre jemanfișizm.

Când se așează în trupul unui bogat, al unui sărac, al unui inteligent, al unui imbecil, într'un muzicant, poet, politician, bancher, idealist, nătărău, șmecher, înalt, pitic, brun, blond, etc., el ia exact caracterul, năzuința, modul de-a fi, de-a cugeta și de-a lucra al omului aceluia. Ar trebui deci să ne închipuim că există tot atâtea feluri de suflete câți inși au fost și vor mai fi pe lume, câte rase și civilizații s'au perindat și se vor mai perinda, și că fiecare suflet își alege, exact la momentul și la locul oportun, bucata de carne care întrupează pe individul destinat a fi așa și pe dincolo.

Mai departe, el se îmbată cu noi de vin sau de iluzii, se trufește, se prostește, se înalță, se scoboară, scrie opere alese, năzbâtii, comite crime sau acte mărețe, iubește, urăște, veghiază, doarme, în fine săvârșește imens de numeroasele acte în infinita lor varietate pe care le fac atât indivizii ca atare cât și ca mase adunate.

Chiar la acelaș individ sufletul începe prin a fi prunc, apoi copil, adolescent, matur, căzătură, mereu deosebit ca și trupul dela o zi la alta, adesea dela un moment la altul, în toate actele și împrejurările, Asta echivalează cu a zice și susține că trupul e o iluzie și numai sufletul e o realitate, a reduce de fapt substanța universului tot la una singură, la acea spirituală. Atunci de ce atâta tevatură împotriva celor ce susțin că materia singură există precum și împotriva partizanilor monizmului? Nu e varză verde—verde varză, dacă pretinzi că numai materia e reală sau numai spiritul? Nu e oare o simplă chestie de vorbe? Că, de oarece dualizmul ne duce la haos și la absolută nepricepere, fie că i-om spune universului că-i numai material, fie că i-om zice că-i numai spiritual, tot la unitate, la monizm trebue să ajungem, pe-o cale sau pe alta, printr'o concepție sau prin alta, — și tot nimic n'am aflat nici stabilit în fond, de oarece nici cu monizmul spiritual, nici cu cel material, nu ne putem lămuri, nu putem înțelege de ce lucrurile sânt așa sau astfel, de ce sunt, de când sunt, până când vor fi și ce rost are lumea asta nesfârșită în timp și în spațiu, infinită în manifestările ei, în care apărem o clipă pentru a dispărea apoi pe vecie? Misterul rămâne întreg, absolut nepătruns și de nepătruns, ori pe care din două ne-am alege.

Singurul avantaj al monizmului, material ori spiritual, este numai că ne împiedică de-a bate două drumuri de-odată, de-a călări pe doi cai, de-a cerceta și pe verso și pe față în acelaşi timp când nici nu știm măcar dacă lucrurile au verso și față. Monizmul e o simplificare, o ușurare care numai de folos ne poate fi, Mai curând vom ajunge poate la ceva dacă vom apuca lumea dela un singur capăt și o vom depăna pe-un singur lanț de verigi. De-aceia azi concepția materică încurcă spiritul, ori concepția spiritualității încurcă studiarea materiei. Trebue să ne alegem o cale sau alta. Dar pe care totuși?

* * *

Știu ce ne face să stăm la îndoială, e faptul că de mii de ani oamenii, cei savanți ai vremurilor ca și cei ignoranți, socoteau că metalele, mineralele, plantele și chiar animalele exclusiv omul, n'au suflet, sunt materie pură. Prin urmare ideia dualistică își are obârșia și temeiul în acest curios monizm, particular restului universului exceptând pe om. Rămâne dar din două una: să ne convingem că și pentru om existența unui spirit totul deosebit de materie este o simplă închipuire ori o vorbă goală, sau că și celelalte animale, vegetalele și chiar substanța așa zisă inorganică posedă un suflet.

Bineînțeles un suflet ca pentru metal, mineral, vegetal sau animal, însă un suflet în definitiv, ceva cu desăvârșire deosebit de materie. Atunci alegerea între cele două concepții ar fi lesnicioasă.

Pentru un Aristotel, sau Platon, pentru un Galileu, Newton, Lavoisier, lucrul acesta ar fi fost o monstruozitate. Nu tot astfel apare el însă astăzi unui bun absolvent de liceu. Chimia, fizica, științele naturale, cu toate diviziunile și subdiviziunile lor, știința cea atât de nouă, de vastă și de surprinzătoare a electricității, studiul tot mai aprofundat al celulei și al atomului, ne face să vedem că atât în lumea organică cât și în cea anorganică, se petrece fapte și fenomene de-o extremă delicatețǎ și complicație care sunt nu mai puțin minunate, variate, fine, sensibile, uimitoare ca acele ce se petrec în domeniul zis spiritual. De-opotrivă de neînțelese în fond și unele și altele, fie ele spirituale sau materiale, fenomenele și faptele acestea dovedesc că în atom e o lume tot așa de extraordinară ca și într'un întreg creer de geniu.

Un simplu fapt. Dacă pui fierul în foc el se încălzește. Cum se explică fenomenul? Nu se poate explica nici într'un fel, se încălzește pur și simplu. Vechii fizicianì susțineau că o anumită substanță, flogistica, vine să se încorporeze astfel fierului și-l încălzește, sau că metalul încălzit emite flogistică. Tot una e. Deci un *suflet* al metalului, un suflet de o natură specială, însă un fel de suflet. Noi zicem că ridicarea temperaturei e datorită unei mișcări, unei vibrări mai repezi a atomilor, vorbe care nu lămuresc nimic nici ele.

Când un om cugetă, pretindem că spiritul o face, tot așa după cum fizicianii vechi vorbeau de facultatea flogistică și cei noi de o mai puternică vibrație. De ce ar fi mai greu să zicem că creerul cugetă el însuși, fără să ne putem de loc explica de ce și cum o mișcare anumită a celulelor cenușii dau naștere unei cugetări și pe urmă unei acțiuni, și de ce ne-ar fi ușor să admitem că atâtea vibrații pe secundă într'un metal dau naștere căldurii? Dificultatea sau ușurința în ambele cazuri sunt egale și de-aceiași natură. Nici una nici alta nu explică ceva, și a afirma că materia vibrând într'anumit mod produce ridicare sau scoborîre de temperatură e tot una, absolut tot una cu a zice că aceiași materie complicată prin anumite combinații chimice, ajunsă la cutare grad de evoluție, prefăcută în creer, poate cugeta prin ea însăși, dacă și dacă...

Este absolut indiferent că e așa, că nu-i așa, că-i altmintrel, dar e mai simplu să zici așa. Ar fi curios să primim ca naturale calitățile, particularitățile, combinațiile nesfârșite, fenomenele complexe și nenumărate, până și pe acele ale vieții vegetale și de animale inferioare, ca ele fiind produse în materie și de materia propriu zisă fără nici un amestec străin, și să negăm totuși aceleași materii calitatea și putința de-a cugeta prin ea însăși în anumite condiții.

Ceeace poate da naștere la un curent electric, la o combinație chimică, la un fenomen ca al căldurii, mișcării, luminii, la viața atât de intensă, de puternică și de complicată a atomului, ceeace, rânduindu-i-se după anumite grupări moleculare, e în stare să formeze aur, chinină, grăsime, celulă, mușchiu, creer, să nu poată zice *da* și *nu* când o întrupată în formă de om? De ce?

E ceva ce mi se pare în afară de orice înțeles sau de bun simț, de logică, de realitate, în afară de tot cuprinsul și complexul cunoștințelor noastre de astăzi. E de fapt, numai un rest de inerție intelectuală, de prejudecată, de concepții vechi moștenite și primite fără beneficiu de inventar.

Cel puțin dacă prin afirmarea că spiritul e acel ce cugetă s'ar putea arunca o cât de mică rază de lumină în infinita beznă a lumei înconjurătoare și a celei năuntrice. Dar nu, căci dacă e cu neputință să știm de ce și cum fierul se încălzește și creerul cugetă, nu-i tot atât de imposibil să ne explicăm de ce spiritul pricepe și gândește? E a complica zadarnic o imensă dificultate cu o alta și mai imensă. E a adăoga pe Everest peste Mont Blanc ca să ne ușurăm situația și să vedem mai limpede! Și rămânem astfel în jurul sufletului fără a fi putut da nici cât o clipă sau cât un atom peste dânsul.

I. TEODORESCU

FIGURI ȘI TIMPURI DISPARUTE

Teodor Șerbănescu

de **I. Petrovici**, profesor universitar

Cu Teodor Șerbănescu, trubadurul făuritor de cântece sentimentale și nabab de succese femenine, eram în familie. Era frate cu bunica mea, care deși streină de orice avânturi lirice și intransigentă cu firile aventuroase, avea pentru el o adorație. Cu'n an mai mică decât dânsul, i-a zis până la bătrânețe „bădița Toderiță" și foarte târziu a cutezat s'o rupă cu regula de fier a obiceiurilor vremii sale, spunându-i cu timiditate: „Dumneata, Teodor". Era fratele favorit al bunicei, din toți cei șapte care se ridicaseră, dintre cei optsprezece inițiali. Și când mă adormea câteodată seara între două povești cu împărați și cosânzene, bunica îmi strecura și amintiri de pe când era dânsa copilă și care mie îmi apăreau mai-mai tot așa de îndepărtate ca și basmele cu „a fost odată...".

Atunci aflam o mulțime de lucruri din copilăria și tinerețea acestui frate strălucit, care mă învățasem să știu că este o podoabă a familiei și că toți trebuește să-l privim cu un respect aparte. Am aflat ce miracol fusese ca elev de școală, cum îi întrecea pe toți la carte și cum reușise a se menține fruntea clasei chiar în anul în care o primejdioasă boală de ochi îi interzisese câteva luni de zile să citească un singur rând. Deasemeni am fost pus la curent cu farsele lui inteligente, pe care le făcea fraților cu deosebire și de care nici bunica nu fusese cruțată.

— Să fi tot avut vreo nouă, zece ani... îmi povestea bunica într'o seară. Mama, văzându-mă că eram slută ș'apoi așa era și moda, hotărîse să mă dea la mănăstire. Zis și făcut. Intr'o dimineață sosește cu trăsura o maică, ș'o văd că se tot dă pe lângă mine cu momeli și cu bomboane. „Să vezi, drăguța maicăi, ce bine e la mănăstire și cât ai să fii de mulțămită". Eu am rupt-o de fugă în fundul grădinii, subt nuci, ș'am început să plâng ca o nebună. Iacă Teodor. „Da cum îți vine să plângi duducă Zamfiriță. Tu nu știi ce 'nseamnă să fii călugăriță. Nu numai că eu, frate mai mare, o să-ți sărut mâna, dar chiar mama și tata o să-ți sărute". Cum?... Mama și tata să-mi sărute mâna?... am răspuns eu, nu numai liniștită, dar deja încântată. „Da, da, cum îți spui"... mi-a repetat Teodor și m'am și deslipit de nuci, îndreptându-mă veselă spre casă. Dar în timpul ăsta picase tata dela moșie și a luat-o la goană pe călugăriță. Când am ajuns pe prispa casei, cearta era în toi cu mama, și-l auzeam răcnind în odaie: „Cucoana, dac'ai făcut păcate ispășește-ți-le singură, — eu n'am copii de dat la mănăstire". Iac'așa a fost. Gata-gata să mă fac călugăriță.... ba încă foarte bucuroasă, luându-mă după șugubățul de Teodor.

Despre arhiva de aventuri galante ale acestui Don Juan vestit pe vremuri, bunica nu mi-a suflat firește nici o vorbă, nici mai târziu când eram om în toată legea. Ar fi vrut să fi rămas secretă pentru toată lumea, deși de pe documentele ei principale circulau còpii pretutindeni. Am luat deci ușor cunoștință de galeria lui de victorie, veșnic împrospătată; am aflat numele atâtor soți pe care nu-i apăraseră jurămintele de credință ale soțiilor; însfârșit am ajuns să știu care a fost isvorul de inspirație mai-mai la fiecare din poeziile sale lirice... Dăunăzi aflându-mă în orașul nostru de baștină, la Tecuci, și rătăcind singuratic pe uliți, am putut să văd ce mult se amestecă vraja suvenirelor personale, cu suvenirile înaintașilor familiei, purtându-mi pe nesimțite pașii în fața unei ogrăzi, unde o largă alee de castani conducea în fund, la casa „ochilor albaștri", astăzi stinși pe veșnicie, dar al căror azur se substituise odinioară cerului, în atâtea poezii ale lui Șerbănescu...

Nici despre poeziile lui, dela început relevate de Titu Maiorescu și ajunse populare pe muzica lui Cavadia (Unde ești?, Ah! te-am sărutat odată, etc.), bunică-mii nu-i plăcea să vorbească. Era desigur cauza și natura ei refractară la lirism, dar mai ales conexiunea lor cu-atâtea păcate lumești, pe care dânsa se abținea să le osândească tare, numai fiindcă erau ale fratelui ei iubit...

Teodor Șerbănescu întrunea multe însușiri de cuceritor, — mai ales pentru femei. Pe lângă că era gata să apuce strunele lirei pentru oricare era mai arătoasă, dar mai avea o vorbire caldă și vibrantă, o cultură întinsă de care se ajuta în chip inteligent, mânuia câteva limbi streine la perfecțiune, însfârșit, când nu voia să taie nasul nimănuia, dispunea de-o curtoazie care se potrivea admirabil cu uniforma sa de ofițer.

Imbrățișase cariera militară, unde a ajuns numai până la gradul de colonel, cu toate că puțini camarazi îl ajungeau cu inteligență și cu toate că hărnicia lui ambițioasă îl făcuse un cetitor neobosit. Se retrăsese din armată și totuș cerceta toate revistele militare, pentru ca nu cumva „în vreo discuțiune de militărie să nu mai fie la curent". Dar dacă avea — să mai dea și altora — pătrundere și putere de muncă, ducea lipsă de acea răbdare și cumințenie așezată care te fac în orice împrejurare să-ți urmezi calea înainte.

A părăsit câțiva ani armata, la gradul de căpitan, de focul ochilor albaștri, pentru ca întorcându-se iarăș — chemat de goarna războiului de independență — să-și găsească camarazi din urmă, superiori în grad. In zadar a căutat să-i sfideze de pe înălțimea inteligenții sale, sau tocmai fiindcă înțelegea să-i sfideze, aceștia îi arătau necontenit galoanele dela mânecă, cu dreptul de-a pedepsi pe îndrăzneț. In ultimii săi ani de oștire, nu numai că era mutat din garnizoană în garnizoană, dar a avut pedepse disciplinare mai rău ca un sublocotenent. Scârbit până în adâncul inimei, a desbrăcat uniforma, într'o clipă de furie nereținută, când îl mai despărțeau puține zile de avansare la gradul de general, de care îl socoteau altminteri vrednic și se resemnau ca înaintea unui inevitabil, chiar acei cari îi erau vrăjmași.

Plecat definitiv din oștire și la o vârstă nu prea înaintată, ar fi putut face politică militantă, după cum a și voit s'o facă înscriindu-se în partidul liberal. Dar și aci i-a stat în cale dârza lui ambițiune, care făcea caz din toate și i se făcea umbră din nimic. A refuzat sistematic să candideze la deputăție pentru motivul că organizația liberală din Brăila — din care făcea parte — îl punea pe listă la colegiul al II-lea. „Nu pot eu — l-am auzit cu urechile spunând-o — să fiu la colegiul al II-lea, în timp ce unul ca Cociaș se răsfață la colegiul întâiu". Atâta îi rămăsese în suflet oroarea ierarhiei, că nu putea să suporte nici aparența ei!

Și a fost păcat desigur că n'a putut ajunge la tribuna parlamentului pentru care avea reale însușiri. Căci Șerbănescu era talent de orator. O frază cadențată și literară, o voce sonoră, care aducea aminte — fiind ce e drept mai puternică și mai militărească — de glasul și pronunțarea lui Titu Maiorescu, cu care Șerbănescu aducea și la figură. Poate că în afecțiunea ei nemărginită, bunică-mea mergea cam departe când repeta această reflecție mereu: „Dacă ar intra la Cameră, sunt sigură c'ar fi cel d'intâiu". Dar, fără nici o slăbiciune, pot să asigur la rându-mi c'ar fi fost una din mândriile tribunii....

Silueta lui o regăsesc printre cele mai vechi suvenire, aproape de marginile aducerii aminte, atât în casă la noi, cât și în casa lui din Brăila, unde am fost odată cu părinții. Dar vreme mai îndelungată în apropierea sa am stat în anii mei de băetan, la moșie la Vameș, unde mă invita vacanța, pentru a mulțumi pe bunica, pe care spre bătrânețe începuse și el s'o iubească — mult — cum îl iubise ea întotdeauna. Inainte vreme își trecea verile cu oaspeți la proprietatea soției sale din Brăila, chiar la malul Siretului, a cărui albie majestoasă încheia în loc de Zaplaz, fundul unei grădini senioriale, — acea a vechiului conac. Dar an de an apa râului rupsese mari întinderi din parc, apropiindu-se mereu de casă, încât în cele din urmă grădina ajunsese o biată fâșie îngustă, iar cărările care alergau spre mal, supărător de scurte pentru plimbările unor reverii iubitoare de spațiu... Ba chiar casa era amenințată, și dealtfel, s'a și prăbușit câțiva ani mai târziu...

Pe vremea de care vorbesc acuma, Teodor Șerbănescu (moșul Toderiță) își mutase cu ai săi, reședința de vară la moșia Vameș din Covurlui, proprietatea sa personală, pe care o cumpărase dela doi frați ai lui, ce își irosiseră moștenirea. Aci conacul și larga împrejmuire tronau pe-o coastă de deal, deasupra satului, ferite de revărsările Siretului, care nici aicea nu era prea departe. Aceste locuri au fost câțiva ani dearândul răsplata vacanțelor mele de elev silitor.

O! neuitatele zile de desfătare în ceata tânără care se strângea acolo! Veselie fără umbră, petrecere fără pauză, sănătate fără regim! De pe cai, pe bicicletă, dela plimbare, la danț!... Ș'apoi nopțile în baie de lună, colindând în bandă prin coclauri, bucurându-ne fără nici o grijă de acel farmec la care își dau obolul, câte un țârâit de greer, un lătrat de câne, o vagă încercare de cimpoi, mirosul florilor de câmp!... Mai socotește pe lângă astea toate și cele d'intâiu gânguriri ale iubirii, care divizau discret banda, în perechi-perechi!...

Dar oricât eram de prins în mreaja mulțumirilor mele, nu puteam să nu bag de seamă — mai mult pe fiecare an — că era acolo unul nefericit. Bătrânul bard, care își vedea cununile triumfurilor sale amoroase din ce în ce mai fanate, și fără putință de împrospătare!... Nu, lui nu-i mai era îngăduit să mai iubească! Deși în societatea dela țară, care pe lângă câteva capete încărunțite, cuprindea tineret de toate treptele, erau tinere doamne care i-ar fi preferat mândre curtea lui, el înțelegea destul de bine ce însemnează asta și-și dădea socoteală că timpul nu mai e al său. După câteva fraze elegante aruncate uneia și alteia, cu vechia și sigura lui măestrie, dispărea. Nu suferea prea mult nici compania celor de-o etate cu dânsul și se făcea nevăzut. Foarte târziu, când îl uitam cu toții, îl vedeai întorcându-se dintr'o singuratecă preumblare, de pe vre-o potecă pe care o străbătuse în sus și'n jos, cu mânile la spate, visând la vremea când ele nu se prindeau nefolositoare una pe alta, ci, cine știe ce talie sveltă, a unui trup care își potrivea pașii cu ai lui...

In acești ani de durere a compus poezia „Intre vis și viață", cu lungul ei șir de strofe desnădăjduite care sfârșeau cu apelul la Nirvana.

L'am auzit spunându-ne odată: „Am de gând să reiau tutunul. Nu că simt trebuință, dar poate mă voi nimici mai curând".

Trecutul cu aventurile iubirii nestatornice nu se putea întoarce; pe de alta firea lui nemlădioasă nu-l ajuta să-și deschidă drumuri de diversiune rodnică. A mai scris câteva poezii, dar și aicea epoca lui trecuse.

Isbăvirea nu s'a făcut prea mult așteptată și Teodor Șerbănescu a murit la scurt timp după ce împlinise șaizeci de ani. La această aniversare bunica găsise în duioșia dragostei sale, următoarea formulă pe care i-a telegrafiat-o: „Iți urez să nu trăești decât încă pe atâta". La dânsul telegrama a ajuns întocmai. Dar până la Dumnezeu, la care bunica se închina în fiecare seară, poate că duhuri rele vor fi tăiat cuvinte din mijlocul urării, lăsând-o să spue: să nu trăești decât... atâta. Căci nu-și putea lămuri biata femee — sdrobită ca niciodată la moartea lui — cât de puțin se ținuse socoteală de toate rugăciunile ei fierbinți, pornite din credința unei inimi nepângărite, pentru sănătatea fratelui cel scump...

Teodor Șerbănescu, cu siguranță, nu și-a dat întreaga măsură a însușirilor cu care fusese înzestrat. Din sufletul lui bogat și bine întreținut (l-am auzit ultima oară disertând admirabil despre Nietzche), ar fi putut țâșni o întreagă cascadă. Lăsând să se împotmolească mai multe isvoare, a dat drumul unuia să curgă, — și a curs frumos. Acel al poeziei lirice, în care a produs bucăți duioase și originale, cu imagini fericite, cu unele ascensiuni neașteptate în câteva versuri celebre. Dac'ar fi scris într'o epocă mai nouă desigur că i-ar fi lipsit și ușoarele imperfecții metrice pe care ar putea să i le reproșeze, pe ici pe colo, iubitorii de versuri regulate....

In orice caz o antologie cât de severă nu poate trece peste dânsul, iar acei care îi privesc bustul în grădina Ateneului, nu vor putea spune nicicând cuvintele cari — vai! — se rostesc câteodată: „Iată un bronz care s'ar fi putut întrebuința altfel!".

I. PETROVICI

Romanță

de Victor Eftimiu

Mă doare nebuna iubire...
De-o tainică frică mă'nfrâng
Cu lacrimi și vis în privire
Eu fruntea în palme mi-o strâng...
Departe de tine... departe
Se mistuie liniștea mea —
Mă poartă speranțe deșarte,
Mi-e frică .. mi-e inima grea!

Te chem în amurgul de seară
In zorile albe te chem...
In ceasuri când luna de ceară
Ișî cântă eternul poem...
Te caut când apele cântă
Și cântecul urcă spre cer
Iubirea mea nouă și sfântă
Iubire păgână — te cer!

Dar luna, sub palida-i mască
Rânjește amorului meu.
Prăpastii sub mine se cască
Și beznele urlă din greu...
Atuncea cuvântul mi-e lavă
Și sufletul tot un vulcan —
In lături — iubire bolnavă!
In mine s'aprinde Satan.

Victor Eftimiu

Iarnă

E iarnă.
Bolta cerului greoaie
S'a aplecat pe văi și stă să cadă,
Iar viscole și nouri mari de fum
Din site nevăzute cern pe drum,
Pe brazde și pe clăi,
Covoare nesfârșite de zăpadă.

De frig, căsuțele din sat
Ș'au pus pe cap albe scufii,
Și'n vânt,
Cu fețele plecate spre pământ,
Au amorțit,
Și tremură,
Și toate par pustii
In oceanu-acesta înghețat.

E iarnă.
Pe toate geme glasul vântului,
Nu'i nici umbră, nici o urmă nu-i
Pe tot întinsul,
Și sgomote de pași nu mai auzi pe-afară;
Pe-un gard înfipte, niște ciori înscriu
Pe fundul zărilor, pustiu,
Un epitaf,
Iar spre apus
Infășurat înt'un cearșaf,
Sub sălcii, doarme dus
Pârâul dela moară.

George Pallady

Cruzime

— discuție fără umor între doi prieteni —

— Neamul ăsta dunărean nu e putinte de nici un soi de patimă, numească-se dânsa chiar beție sau preacurvie; deaceia nu se înalță nimic, nu vrea nimeni nimic și, viața e sgârcită în întindere în frumuseță.

— Ce nechibzuință, să mărturisești măcar asemenea gânduri. Iți sunt prieten; știi bine câtă dragoste 'ți port...

— ...Ai ceva să-mi ceri? Nu trebue să te ascunzi după cătinișuri...

— Ce închipuire bolnăvicioasă!...

— Neîndoios.... închipuire bolnăvicioasă! Nu pricep dece ne-am vicleni orbeți pe noi înșine! Fieștecare ins din neamul nostru iobag, devreme copt, te îndrăgește atît cât îi poți sluji ca stâlp de sprijin... pe urmă, te smulge și te asvârle să te care șivoaele mânioase. Nimeni nu e altfel, căci de ar fi, n'ar mai avea farmec. „Ai noștri" sunt ființe pitorești!..

— In cine vrei să lovești?

— N'ai înțeles încă? Deapururi prietenii au fost păduchi cari părăsesc hoitul îndată ce sîngele s'a corăslit și trupul s'a prefăcut în sloi de ghiață...

— Ți-am făcut vreun rău de mă căznești atât? De ce ții să stăvilești prietenia noastră cu un sfârșit lipsit de orice frumuseță?...

— Nu-mi plac sfârșiturile cu păreri de rău, cum nu le place flăcărilor să se stângă, Cenușa e însă prea ușoară și moliăe. Moliciunea și netezișurile desgustă. Dar am alunecat. Vroiam să-ți spun o fabulă fără senz, scornită de mine...

— Câtă cruzime și lipsă de cruțare? Unde ți-e blândețea de odinioară?...

— ...Par'că pe mine m'a cruțat blândețea voastră și minunata bunătate creștină cu care vă făliți și vă boiți urîțenia fețelor voastre maimuțești?

— Bate piroane, că nu mai doare: înfigi ascuțimea fiarelor într'o inimă de mangal...

— Aha! Ți s'au deschis băerile jelaniilor! Să-ți aduc lăutari, ca să-ți îngâne o doină sau vreun cântec lumesc... să te mai veseliască!...

— Va veni o vreme cînd nu vei mai vorbi astfel. Știu că sunt suflete înzăuate într'un fel de armură de carton lucitor ca oțelul. Inlăuntru sunt însă umplute cu limonadă dulceagă...

— Prea bine! Ai s'ajungi un prețuit înțelept lumeț: făgăduești mult... Dar ascultă-mi fabula.

Cică, într'un sătuc, moldovenesc poate, trăia de mult de tot, un băețaș, care păștea turmele tatălui său. Cum zoria ieșia din sat, înconjura iazurile și se înfunda prin rariștile străvechilor codri. Odată însă, ni se întâmplă tuturor chiar când suntem singuri — s'a rătăcit cu oițele, cîrlanii și berbecii săi.

Amurgise de mult și Aluță—așa'l chema—plângea proptit într'un butuc, cugetând amar, întrebându-se care e poteca mântuitoare, din mulțimea de cărări, pierdute în desișuri.

Drumul pierdut se găsește însă greu. Și băețașul fu nevoit să-și dăinue stână în mijlocul codrilor. Creștea mare, trăia mulțumit și aproape că uitase de copilăria petrecută printre oameni.

Intr'o bună zi, flăcăul mocan — trecuse ani dela rătăcirea sa — cum umbla cu oile la păscut a dat de un pârâu. Dincolo, pe dâmb se zăria lucind o turlă de biserică. Și flăcăul se hotărî să se ducă p eacolo îndată ce se va îndumineca și va auzi sunetul clopotelor. Nu după multă vreme se auzi jeluirea clopotelor, Dornic să se închine și altor icoane decât acelora meșterite de mâna sa, mocanul plecă spre așezarea omenească, lăsându-și turma în paza dulăilor. Trecu pârîul fără să-i se ude măcar tălpile picioarelor și intră în biserică să se închine.

Rotindu-și ochii văzu că în biserică erau numai poporeni gheboși. Mirat, întrebă pe unul dece bunii creștini au fost osîndiți să poarte cîte un gheb de cămilă în spate. Omul rîse și nu-i răspunse: nu înțelegea.

A doua duminică veni iar; Și iară nu-i se umeziră picioarele și iar văzu pe oameni cu gheburi în spate.

Peste cîteva săptămâni, îl ispiti mândrețea unei fecioare și simți într'însul un dor de a curma cu singurătatea, de a se așeza printre oameni.

La întoarcere însă picioarele îi se udară; era cît pe ce să se înnece. Toată săptămâna îl chinui dorul fetei sprințare, iar Dumineca nu mai văzu gheburile din spatele oamenilor...

— Și cum sfârșește fabula?

— Mocanul s'a prefăcut om cumseccade cu gheb în spate ca toți ceilalți.

— Și dece mi-ai spus-o mie?

— Știu eu dece? Ca să n'o pricepi...

ION CALUGARU

Minerva

de Natalia Negru

„Tot ce este—a mai fost—
și tot ce va fi — a fost de mult" —
a zis scepticul filosof biblic.

O scurtă privire asupra trecutului, arată numai decat că și mișcarea feministă, nu-i o noutate a secolului nostru, ci începuturile ei se pierd în ceața vremurilor, Antichitatea—nesecata sursă a tuturor învățăturilor, e mult mai eloquentă decît epoca noastră asupra revendicărilor femeii, și mitologia greacă a simbolizat cu claritate eternele tipuri femenine:

Minerva—Diana—Venus și Junona.

Preferința bărbatului n'o cunoaștem iarăși? N'a precizat-o celebrul Paris pe muntele Ida?

Minerva? sau Venus?

Venus a biruit cu cingătoarea ei de mare vrăjitoare. Podoabele Minervei erau un coif, un scut și-un sceptru. Pe scutul ei erau sculptate scene din luptele Amazoanelor, cari au dat așa de mult de lucru bătrînului rege Priam.

Figura desigur *Antiopa*, acea frumoasă regină a Amazoanelor, care s'a măsurat în luptă cu Hercule—și a fost răpusă—dar oricum—învingătorul a fost un Hercule.

Diana e fecioara răsvrătită, ciudată și singuratecă, prietena-confidentă a [illegible] și pădurilor.

Junona e soția geloasă și cicălitoare, de care se obosește și se plictisește bărbatul, soția care zadarnic tînjește după fiorii dulcilor făgăduinți din vremea logodnii, căci pentru ea, soțul nu mai poate fi pasionatul amant, decît atunci când Venus împrumută acesteia—pentru scurt răstimp, cingătoarea ei.

Așa dar dilema anticilor, era între o cingătoare și un scut, și ei au înclinat pentru cea dintâi.

Totuș, Minerva nu era numai zeița războiului, ci însăși întruparea înțelepciunii, protectoarea științelor și artelor, sfătuitoarea căminurilor.

N'a fost ea Mentorul lui Telemac în calea tuturor virtuților?

Era suverana Olimpului, cea mai stimată și mai admirată, deși nu și cea mai adorată de către zei.

Era frumoasă—avea toate calitățile, și... totuș.... Paris!...

Frumusețea era o calitate comună tuturor acestor zeițe, erau *clasic* de frumoase, fiindcă anticii erau oameni de gust.

In miturile și legendele acestea, Istoria a găsit un isvor real, amazoanele au existat — Minerva a trăit.

* * *

Minerva *timpurilor noastre* a pierdut vitejia armelor. Scutul s'a prefăcut corset, casca a devenit o cochetă pălărie, sceptrul un evantaliu.

Dacă Minerva modernă a uitat mânuirea scutului, nu-i un dezastru.

Războiul e un anacronism, un obiceiu barbar și stupid, și nu femeia îi va continua ființa!

Minerva vremurilor noastre! Să recunoști însă că și din alt punct de vedere ești în inferioritate față de cea antică. Iți lipsește caracterul.

Mă gândesc la femeia intelectuală. Imi vin în minte atâtea tipuri de profesoare, directoare, conferențiare, și pe toate le confund în acel clasic tip din „Crime de Sylvestre Bonnard" al lui Anatole France: *Mademoiselle Préfère.*

Mademoiselle Préfère — și Venus!

Gândiți-vă, și fiți sincere femenistelor.

Paris modern e superior celui din antichitate

Cele câteva femei — prea puține — cari s'au ridicat deasupra nivelului, cari au cugetat, au cântat, ori au ilustrat paleta: M-me de Staël, M-me Vigée Lebrun, — au fost prețuite și consacrate — nu de femei, ci de bărbați.

Femeile le-au dușmănit, le-au discreditat.

* * *

Dar care va fi *Minerva viitorului?*

Armonia! iată numele ei adevărat.

Coroana de lauri în locul coifului; bagheta magică a bunătății magice a-tot-biruitoare în locul lancei, și zâmbetul dulce al Maicii Domnului să-i fluture pe buze.

Și... să aibă caracter...

Caracter — adânc și ciudat cuvânt!

Totuș nu-i locul să încep un proces în numele tău.

Minerva viitorului să fie *frumoasă*, dar *să cultive frumosul.*

Să se deprindă nu numai a munci, dar și *a cugeta.*

Să aibă și ea *revelații în cercetarea tainelor universale.*

Paris al viitorului să aibă de ales între o coroană de lauri și... o cingătoare!

* * *

Până acum — pământul, oceanul, cerul — sânt încă mistere, și din tot ce se știe, *nimic* nu aparține Minervii moderne.

Nu ea a stabilit epocile substraturilor pământești.

N'a explorat ea fundul mărilor.

Nu ea a descoperit legile gravitației universale.

N'a inventat ea ocheanul pentru a urmări viața din planeta Marte.

N'a cugetat la tainele începutului și sfârșitului.

N'a fost *Aristotel* — dar nici *Omer*, și nici *Beethoven.*

N'a născocit lampa electrică, nici trenul, nici aeroplanul.

Dar ce zic! N'a născocit nici purpura cu care se împodobește, nici extragerea miresmii florilor, nici războiul de țesut nici cea mai mică sculă din gospodăria ei.

De ce? Fiindcă n'a avut caracter, și n'a cugetat.

Dacă ar fi cugetat, ar fi dispărut multe din prejudecățile cari azi se opun în calea ei.

Atunci când a știut ceva, a fost *rea, pedantă, ridicolă*, a fost *Mademoiselle Préfère.*

Și dacă s'ar putea să se coboare de pe soclul lor dela Luvru și să trăiască între oameni — nu *Venus de Millo* fără braț, ci *superb de frumoasa Victoria de Samothrace cea fără cap,* — între aceasta, și oricât de savanta *Mademoiselle Préfère,* preferată ar fi — în chipul cel mai firesc — *frumoasa fără „cap"* — de către orice *Paris* și orice *Jupiter.*

NATALIA NEGRU

DEMANDEZ
LA REINE DES EAUX DE TOILETTE
L'EAU DE LUBIN
PARIS

Aspecte din Polonia contemporană

de Grigore Nandriş, profesor

Părăsind aceste consideraţiuni de ordin general şi intrând în viaţa de astăzi a Poloniei este evident că vom întâlni alături de părţile bune ale acestui popor şi multe defecte. Defecte care nu lipsesc nici unei societăţi care după tulburările războiului încă n'a intrat în viaţa liniştită. Aceste defecte însă exagerate mult cu rea credinţă de cei interesaţi nu sunt nici într'un caz mai mari decât ale altor societăţi.

Efortul economic al acestui popor nu poate fi de nimeni trecut cu vederea. Din întreg teritoriul Poloniei de astăzi aproape nu este colţ care să nu fi fost câmp de luptă. Industria a fost complet distrusă iar astăzi toate fabricele sunt refăcute şi în lucru. Căile ferate sunt în stare normală şi toate podurile distruse de război refăcute. Bugetul ţării cheltuieşte zeci de miliarde pentru construcţia de noi linii. Nu mă pricep în chestiuni economice, dar cred că valuta unei ţări, după cele văzute în Polonia, nu este măsura dreaptă a capacităţii economice a ţării respective.

Industria polonă este în plin avânt şi ea-şi caută intrare în Rusia unde se întâlneşte cu produsele germane şi cu cele cehe. Faţă de aceste două popoare Polonii au întâi un avantagiu în situaţia lor geografică şi apoi cunosc mai bine ca oricine Rusia. In cei 130 ani de dominaţiune rusă, ei au intrat în viaţa economică şi comercială a întregei Rusii ajungând la conducere în economia ţării.

Alt drum al comerţului polon duce către piaţa franceză pe care vor s'o alimenteze cu lemn.

Pe de altă parte se simt atraşi să apuce şi vechile drumuri ale comerţului prin Moldova către Marea Neagră.

De aceea în chestiunea *Dardanelelor* presa polonă a aprobat în totul politica României, relevând interesele comerciale ale Poloniei prin Brăila şi Galaţi.

Cu ocazia petrecerii lui Cicerin astă vară în Varşovia, într'un interview îşi exprimă nădejdea că Polonia va juca rolul de mediator pacinic în cazul când România ar deveni mai activă. La aceasta „*Kurier Warszawski*" observă că România a dovedit totdeauna dorinţa ei de pace, iar interesul ei, care e identic şi cu interesul economic al Poloniei, este libertatea Dardanelelor. Toate năzuinţele ei în această direcţie sunt juste şi vor fi sprijinite de Polonia. Ziarul, care e ziar de opoziţie, continuă că ar fi bine să se cunoască şi intenţiile Rusiei în chestiunea Mării Negre şi a Dardanelelor.

Viaţa politică polonă ne va interesa mai mult prin atitudinea ei faţă de România şi faţă de tratatul politic polono-român. Lupta politică este uneori atât de înverşunată încât aminteşte timpurile lui *liberum veto*.

Ea se dă între dreapta naţionalistă, care în ultimele alegeri grupase partidele centrului şi dreptei, foarte multe la număr într'o „Federaţie creştină pentru unitatea naţională", sperând să poată constitui o majoritate şi între Pitsudski care se sprijină pe stânga socialistă şi centrul ţărăniştilor lui Witos. O particularitate a vieţii politice polone este orientarea către stânga a conservatorilor.

Faptul că dreapta naţionalistă nu a obţinut majoritate se datoreşte intransigenţei ei politice şi exclusivismului ei egoist care îi îndepărtează simpatia multor intelectuali.

Naţionalismul polon care în trăsăturile lui generale este acelaş ca şi naţionalismul nostru se deosibeşte de concepţia noastră printr'un egoism social intransigent şi printr'un exclusivism puţin umanitar. Acest naţionalism pus în lupta politică militantă, primeşte un caracter vehement şi vrea să se asemene cu fascismul italian.

Pentru această concepţie politică etică naţională nu este identică cu etica creştină, iar umanitarismul este un mijloc de a adormi forţele naţionale, este o formă a slăbiciunii omeneşti.

Afară de această deosibire de doctrină există între dreapta, condusă de Dmowski, Paderewski, Grabski, Lotustawski, şi stânga care propriu zis nu-şi are ideologii ei, dar care sprijineşte concepţia politică a lui Pitsudski şi o deosebire pe tema orientării politice.

Polonia este aşezată într'o situaţie geografică nenorocită, situaţia care i-a adus în mare parte şi robia politică de 150 ani, între Nemţii atât de superiori în organizaţia lor politică şi economică mereu în ofensivă către răsărit şi între Ruşii năvălitori impetuos către apus. In această situaţie, cu o ieşire iluzorie la Mare statul polon pluteşte într'o perpetuă primejdie de a fi iarăşi sfâşiat. De aceea orice partid din Polonia consideră ca o dogmă politică sprijinul pe viaţă şi moarte în Franţa.

Deosebirea însă între politica oficială de până acum a stângei şi între concepţia politică din dreapta este, că pe când Pitsudski vede primejdia mare pentru statul polon din partea Rusiei şi prin urmare este animat de idei ofensive împotriva Rusiei, naţionaliştii îşi dau seama că se găsesc între doi duşmani de moarte cari sunt Rusia şi Germania şi urmăresc însă o politică de apărare energică îndreptată spre apus şi înţelegere cu Ruşii la Răsărit, căci aceştia ca popor inferior şi sub raportul culturii materiale nu prezintă pericolul, ce-l prezintă Germania, şi în cazul unei politice de înţelegere aduc şi şanse de câştig pentru economia naţională polonă.

In această lumină trebuie judecată şi atitudinea politicei polone faţă de tratatul de alianţă polono-română. Orice grupare politică este favorabilă prieteniei polono-române şi orice guvern va susţine alianţa cu România, căci atâta vreme cât nu se va găsi nimeni în Polonia care să renunţe la teritoriile de dincolo de Bug şi la regiunea Vilnei, Polonia nu va avea siguranţă din partea Rusiei în tocmai precum nici România nu va avea această siguranţă din cauza Basarabiei, şi prin urmare va vedea un folos real în această alianţă.

Politica oficială a Poloniei, care vede marea primejdie a statului polon în Rusia, oricare ar fi ea în viitor, vede în România un aliat direct interesat în combinaţiile ei politice. Cealaltă concepţie politică, a opoziţiei din dreapta, recunoaşte şi sprijineşte politica de alianţă cu România. Crede însă că Rusia trebue bătută în Germania, că o Rusie fără sprijinul Germaniei nu prezintă nici o primejdie şi atunci îndreptându-şi politica lor împotriva Germaniei spre apus nu văd folosul direct ce l'ar aduce o alianţă cu România.

Lupta între partide este foarte înteţită în viaţa politică polonă, cu toate acestea faţă de alianţa cu România nu s'au găsit adversari categorici.

Cele mai grele critici sunt acele de felul următoarei întâlnite în conservativul „Czas" (No. 214/22 IX 1922) din Cracovia: faţă de problema orientală Polonia nu e legată într'o strânsă reciprocitate cu România, de oarece chestiunea Basarabiei, nu este de aceeaş natură cu chestiunea Galiţiei orientale. Polonia şi-a regulat faţă de Rusia chestiunea Galiţiei orientale prin pacea dela Riga şi trebue acum să mai obţie aprobarea puterilor aliate. România a obţinut în chestia Basarabiei aprobarea puterilor aliate, nu a regulat însă situaţia sa faţă de Rusia.

Astfel de critice din opoziţie sunt atât de izolate, în cât nu schimbă nimic din atitudinea generală a politicei şi a presei polone.

Polonia burgheză şi păturile largi ale poporului nu ştiu despre vecinul lor dela sud mai mult decât se ştie la noi despre poporul polon, vecinul nostru dela nord. Din acest punct de vedere tratatul este un document diplomatic fără să aibă sprijinul său, căldura unei popularităţi şi a unei simpatii în masele largi. De aceasta nu s'a îngrijit nimeni şi nu s'a făcut nici atâta, cât fac azi pentru interesele lor Ungurii şi Cehii, cei atât de nesuferiţi de Poloni.

De aceea voi releva aici serviciile desinteresate şi nepreţuite ce ni le aduce în această direcţie profesorul de romanistică dela universitatea din Cracovia, bunul nostru prieten şi adâncul cunoscător al istoriei noastre, cum am mai amintit, d-rul St. Wedkiewicz.

Pornind dela ideia necesităţii de a ne cunoaşte şi crezând că toate alianţele vor avea o valoare reală numai atunci când vor avea la spatele lor cunoaşterea reciprocă între popoarele respective, profesorul W. este acolo în inima culturii polone un reprezentant ideal al apropierii polono-române.

Cu tinereţea lui viguroasă, cu vasta sa erudiţie ştiinţifică acest om nu întârzie nici o ocazie pentru a ne face cunoscuţi prin ce avem mai bun în noi, de a răspândi cunoştinţe despre cultura noastră, despre istoria noastră.

Aceasta fără să fie sprijinit sau cunoscut de cineva. De aceea m'am simţit dator să aduc aici înaintea publicului românesc acest omagiu profesorului Wedkiewicz, amintind câteva din faptele lui.

Despre temeinicia vastelor cunoştinţe ale acestui popor publicul român îşi poate da seama din broşura sa apărută în limba română în editura Pavel Suru în 1921, intitulată „Câteva cuvinte privitoare la unele probleme din domeniul istoriei legăturilor sufleteşti între Români şi Poloni".

Studiul este dedicat „celui mai competent cunoscător al legăturilor polono-române din trecut: d-lui profesor Nicolae Iorga. Bibliografia utilizată pentru această scriere, arată temeinicia cu care a fost lucrată.

In limba polonă a scris o „schiţă a influenţei polone asupra culturii spirituale a Românilor". Cartea discutată în şedinţa Academiei polone din 14 Iunie 1921 este o amănunţită descriere a raporturilor culturale polono-române, care având marele avantagiu de a utiliza de o potrivă de bine izvoarele româneşti şi cele polone, aduce lucruri noi despre care nu s'a ştiut până acum.

In revista bilunară din Cracovia „Revista contemporană" al cărei director este W. nu lipsesc aproape nici într'un număr cronici despre România. De asemeni în cea mai bună presă W. discută cu toată competinţa şi autoritatea sa de savant chestiuni din viaţa noastră politică şi culturală.

Anul trecut a ţinut la universitatea iagelonică din Cracovia două cursuri despre România, iar anul acesta vorbeşte la Şcoala ştiinţelor de stat de pe lângă acea universitate despre rolul României în Balcani.

La stăruinţa lui s'a înfiinţat la universitatea din Cracovia un lectorat pentru limba română.

De prezent scrie o lucrare despre România pentru publicul larg polon. O mică întâmplare în legătură cu aceasta va fi foarte instructivă. Aflându-mă într'o zi în casă la W. îmi arătă un luxos atlant geografic, executat în condiţiuni tehnice excelente, a pământurilor româneşti. Bucuria mea ar fi fost entuziastă, dacă nu observam la timp că atlantul avea în prefaţă pe lângă limba franceză şi pe cea maghiară şi era editat la Budapesta. Atlantul prezinta într'un mod grafic foarte atrăgător toată istoria noastră în mod tendenţios, bine înţeles, şi-i fu adus profesorului W. polon dela consulatul maghiar din loc, pentru a-l servi ca izvor de informaţii pentru scrierea sa încă neterminată şi nici măcar anunţată undeva.

Altă dată ajungând prin Cracovia un docent de la universitatea din Budapesta care sub marea culturii făcea propagandă pentru ţara sa vorbind despre duşmanii săi aşa cum credea el, profesorul W. a crezut necesar să vorbească imediat la săptămâna în acelaş loc, aceluiaş public distins de intelectuali şi oameni politici despre România.

Păcat numai că această activitate izolată a acestui prieten sincer nu găseşte sprijin şi înţelegere acolo unde ar trebui să găsească.

Greutăţile cu care are de luptat poporul polon în această epocă de organizare sunt tot aşa de mari în politica internă ca şi acele în politica externă şi chestiunea unificării şi a minorităţilor e la ei poate mai gravă decât la noi. Sub cele trei dominaţiuni străine poporul polon a suferit, mai ales sub raportul administraţiei, trei influenţe deosibite timp de un veac şi jumătate. Va trece încă mult timp până ce aceste trei bucăţi se vor lipi la un loc formând iarăşi un singur corp. Antagonismul între acestei trei teritorii nu este însă de aşa natură ca să pericliteze unitatea naţională.

Mai grav este un alt efect al stării de robie din cei 150 ani. Poporul de la sate a fost crescut de către conducătorii intelectuali ai Poloniei într'un spirit de vecinică opoziţie faţă de administraţie. Aceasta în vederea revoluţiilor prin care credeau că-şi vor redobândi libertatea politică. Astăzi acest spirit de duşmănie faţă de conducătorii politici se îndreptează împotrva conducătorilor de azi, căci poporul încă nu ştie să facă deosibirea între conducătorii străini de eri şi cei ai lor de astăzi, aceasta nu din cauza lipsei de simţ naţional, ci în baza tradiţiei îndelungate, a inerţiei naturale şi a luptelor de partid.

Până astăzi contribuabilul polon aproape nu ştie ce înseamnă bir către stat.

Problema minorităţilor contribue mult la îngreunarea vieţii politice interne şi externe.

Cele mai însemnate sunt minoritatea evreiască, cea ucraineană din Galiţia orientală şi Ruşii albi (Baloruşii) dela nord de Pripet şi din regiunea Bugului.

In ultimele alegeri minorităţile formând un bloc au obţinut un număr de mandate surprinzător, care alipindu-se stângei sau dreptei dau majoritatea de o parte sau de cealaltă.

Ucrainienii din Galiţia orientală sunt cei mai intransigenţi întru cât cer o despărţire politică de Polonia. Agitaţia lor este susţinută din afară de la Berlin şi Praga unde se găsesc refugiaţii politici ai Ucrainienilor. Acest teritoriu a fost încredinţat Poloniei spre administrare.

Printr'o autonomie dată populaţiei ucrainiene Polonia vrea să menţină acest teritoriu pentru a avea prin el legătura cu România şi Marea Neagră şi pentru că în acest teritoriu care a aparţinut vechei republice a Poloniei marea proprietate rurală şi oraşele sunt în majoritate în mâinile Polonilor.

Această luptă pentru Galiţia orientală care apropie mai mult Polonia de România este şi unul din principalele motive de duşmănie între Polonia şi Cehoslovacia, care vrea un coridor de trecere prin această Galiţie, fie ea şi sub suzeranitatea inexistentă a Ucrainei către piaţa Ucrainei celei mari pentru produsele industriei sale şi o legătură cu Rusia şi ca un bun debuşeu pentru comerţul şi industria cehă.

Din cauza politicei papale aici în Galiţia orientală, care politică vede în munţii ucrainieni puntea de trecere pentru cucerirea ortodoxismului lipsit acum în Rusia de capul ei încoronat, de ţar, s'a produs o răceală între polonia şi Vatican. Naţionaliştii poloni, despre care am amintit mai sus că nu confundă etica creştină cu cea naţională, vorbesc de o religie naţională căci Papa le-a trădat interesele atât în timpul robiei politice, când a condamnat revoluţiile lor de liberare naţională, cât şi acum când sprijineşte pe Ucrainieni uniţi în defavorul intereselor lor naţionale.

Minoritatea bialorusă nu prezintă primejdie politică prin ea însăşi, ca poate să fie însă un punct de revindecare din partea celorlalţi Ruşi, a Ruşilor mari dela Moscova.

Bialoruşii sunt lipsiţi de conducători iar teritoriul lor nu ştii unde începe pentru a se despărţi de Polonia şi unde se sfârşeşte pentru a începe Rusia. Este o transiţie lentă de la un popor la altul şi abia în mijlocul poporului bialorus poţi zice cu siguranţă: aici e vorba de un alt popor, riscând şi atunci să fii contrazis de învăţatul rus care vede aici numai un dialect al limbii sale. Acelaş lucru de altfel ca şi la Slavii din Balcani.

Greutăţile cu care trebuie să lupte statul polon reînviat sunt sporite prin luptele dintre multele fracţiuni politice. Amintesc aceasta nu ca o informaţie de ziar, ci pentru că mi se pare că şi aceste metode politice caracterisează sufletul polon, mai ales că ele amintesc alte timpuri din istoria polonă: acele ale lui *liberum veto*.

Dintr'un simţ de prea mare democratism, care degeneră într'o slăbiciune naţională, orice nobil din sfat putea opri o hotărîre prin votul său. Şi se găsia totdeauna unul care să se împotrivească şi celei mai bune intenţiuni a majorităţii. Principiul suveranităţii majorităţii, fu înlocuit cu principiul suveranităţii individului. De sigur că acest democratism exagerat a contribuit la prăbuşirea Poloniei.

Astăzi în Polonia nu se poate constitui un guvern parlamentar. Guvernul extraparlamentar obţine majoritatea seimului de la caz la caz. El deci nu-şi poate alcătui un program unitar de muncă pe care să caute să-l realizeze, căci nu e sigur nici odată de majoritatea seimului.

Neajunsurile acestei stări îl vede oricine.

Intenţia acestei conferinţe nu a fost să dea informaţii de ziar asupra unui popor prieten şi vecin cu noi, pe care suntem datori să-l cunoaştem, informaţii asupra vieţii de astăzi, plină fireşte de multe neajunsuri şi cu multă asemănare din acest punct de vedere cu piaţa noastră, ci am vrut să înfăţişez câteva aspecte ale sufletului polon, care nu pot fi prinse de observaţia celui ce trece grăbit prin această ţară.

Tot cu acest titlu de impresii, voiu aminti şi legenda despre Eminescu al nostru care am întâlnit-o aici. Trebue să-i zic legendă până ce date mai precise ne vor permite să o numim măcar ipoteză.

Legenda noastră este însă mai întemeiată decât toate basmele ce s'au spus până acum despre originea lui Eminescu.

Am aflat despre existenţa unei familii Eminowicz în Polonia, dintr'un afiş dela universitatea din Cracovia, care anunţa o comemorare a unui poet Român Eminowicz.

Fără să fie comunicat cuiva intenţia mea de a mă interesa de această familie, mă întrebă într'o zi un tânăr scriitor polon dacă în literatura română există un poet Eminescu, căci tatăl poetului român Eminowicz i-a spus un membru din familia lui trecut de mult în Basarabia, a dat literaturii române un poet.

Cu acest scriitor am mers într'o zi la familia lui Wincenty Eminowicz, consilier comunal în Cracovia, tatăl tânărului poet român, mort în război.

M'au primit ca pe un vechi cunoscut punându-mi la dispoziţie toate informaţiile despre această familie.

Familia Eminowicz este una singură în toată Polonia. Arborele genealogic, pe care mi l'a dat în copie, ajunge până la 1650 şi începe cu un Murad Eminowicz în Leov.

Din linia principală a Eminovicenilor emigrează un membru spre răsărit în regiunea Kamenec Podolski. La anul 1802 un anume Petru Emniowicz se prezintă „comisiunii nobililor" din Podolia şi dovedind că este din familia nobilă Eminowicz obţine dreptul de a se folosi de stema acestei case combinată cu stema Emberg din Silezia a dat o linie secundară a casei Eminowicz.

Din această linie din Podolia, spune autorul arborelui genealogic, a emigrat un membru în Basarabia. Pe când însă toate afirmaţiile sale de până acum şi le întemeia pe documente, aici lucrează cu ipoteze, căci — spune el — pentru verificarea acestor date ar avea nevoie de arhivele Moscovei şi Petrogradului.

Războiul a întrerupt cercetările lui Vladimir Eminowicz din Varşovia.

Acastă familie a mai dat literaturii polone încă un scriitor care trăieşte în Varşovia.

Aceasta este legenda despre familia lui Eminescu pe care am găsit-o în Polonia.

Incheind aceste impresii culese în Polonia de astăzi, sunt fericit că pot aduce cu această ocazie cel mai adânc omagiu de recunoştinţă iubitului nostru profesor Niculaie Iorga, pentru nădejdea cu care ne-a hrănit când eram în robie, pentru întărirea sufletească cu care ne-a sprijinit în cele mai grele împrejurări de luptă şi îndoială, pentru gloria ce a dat ştiinţei şi culturii româneşti.

Aduc cele mai vii mulţămiri pentru ocazia ce mi-a dat să vorbesc la acest institut despre poporul polon, de care în trecut ne leagă atâtea legături sufleteşti şi atâtea aminiri, iar astăzi este singurul vecin de la care putem aştepta numai ajutor la nevoie, căci viaţa lui este legată de viaţa noastră şi trecutul poate fi şi pentru noi de adâncă învăţătură, căci fiecărei împărţiri a Poloniei corespunde în istoria noastră o sfâşierea unei părţi din pământul patriei noastre: a Bucovinei şi a Basarabiei.

De aceia ca să ne înţelegem şi să ne iubim pentru apărare, trebuie mai întâi să ne cunoaştem.

GRIGORE NANDRIŞ

CHEMARE

De ce nu poţi aproape de mine acum să vii
Să vezi cât e de bună şi de frumoasă clipa
Şi darnic ce-şi revarsă asupra mea risipa
De mângâieri şoptite şi de melancolii!

Dă soarele'n spre seară, şi scamele hoinare
De funigei agale alunecă sub nori.
Răsună cerul par'că de vuet de vâltori
Şi murmură'n răstimpuri vazduhul ca o mare.

Pe frunze plouă calde mănunchiuri de lumină: —
De ce nu eşti aicea să vezi cum toamna pune
Pe fiecare creştet de ramură cunune
De flori de basm suflate cu aur şi rugină!

In valuri moi de umbră plutesc miresme grele
De frunze ofilite; şi'n adieri uşoare
Grădina lin respiră arome 'mbătătoare
Invăluind arare cuprinsul tot cu ele.

. . . .

Te chem în seara plină de svonuri şi de cânt,
Cu toate că ştiu bine că vraja depărtării
Nu'nfrigurează gândul, dând aripi largi visării; —
Tristeţea clipei s'ar risipi în vânt.

Dinu Geoglovan

SERATELE MELE

Naţionalism şi internaţionalism

de Const. Bacalbaşa

Ne aflam, de astă dată, în falansterul socialist din Piaţa Amzei. Odată pe săptămână era şedinţă plenară cu Gherea, Zamfir Arbore, cu Paul Scorţeanu, d-rul Spiroiu, d-rul Inotescu, Manicea, Stăuceanu, Frunzescu şi un număr mai mic ori mai mare de ruşi nihilişti cari treceau din Rusia în Elveţia ori se întorceau din Elveţia în Rusia.

Se discuta în seara aceea despre naţionalism şi internaţionalism.

In capul naţionaliştilor era Zamfir Arbore, în capul internaţionaliştilor era Costică Dobrogeanu mai târziu Gherea.

Din capul locului gruparea socialistă s'a divizat hotărât în două partide: de o parte naţionaliştii, de alta internaţionaliştii. Naţionaliştii cu mult mai numeroşi, aproape toţi românii erau naţionalişti, străinii erau internaţionalişti.

Autoritatea lui Gherea, cunoştinţele lui cu mult superioare a lor noastre, care eram nişte debutanţi, contribuiau ca naţionaliştii să fie sfioşi în afirmarea naţionalismului lor. In acel mediu, în care figurau numeroşi emigranţi străini, era aproape, un semn de inferioritate să nu fii internaţionalist. Totuşi majoritatea auditorului era naţionalistă.

Alcest. — Ce este naţionalismul? Ce este internaţionalismul?

Dacă suntem, în adevăr socialişti, nu putem concepe naţionalismul. Căci naţionalismul este o predică la fraternitatea universală, este o barieră pusă între popoare.

Radu. — Nu înţeleg de ce naţionalismul nu poate sta în înţelegere cu socialismul. Socialismul este, mai mult o doctrină economică.— socialismul este născut din defectuoasa împărţire a bogăţiilor, el nu are decât foarte puţin de a face cu împărţirea popoarelor pe naţiuni.

Alcest. — Iată unde te înşeli: socialismul nu este numai o doctrină economică ci este un mare pas înainte în evoluţiunea istorică a omenirei.

Socialismul este ca şi o mare religie, aşa cum au fost toate religiile care au coprins un foarte mare număr de conştiinţe şi s'au înfipt în credinţa oamenilor. Religiile: mozaismul, budismul, creştinismul, islamismul nu sunt numai regulatoare ale cultului sau determinante de dogme, ele nu se mărginesc a stabili principii în domeniul lumei spirituale dar sunt şi organizatoare sociale. Religia este, cum am spune astăzi, nişte Constituţii care reglementează întreaga viaţă publică a unui popor.

Radu. — Dacă ceeace spui despre religii poate fi adevărat, nu tot la fel este adevărat pentru socialism.

Mai întâi o religie este un tot întreg, complect, armonic, logic. Plecată dela o concepţie, toate punctele pe care le atinge sunt înrâurite de concepţia de bază. Nimic înăuntrul unei religii nu există credinţă sau părere disidentă. Fiindcă religiile fiind toate spiritualiste se inspiră dela aceeaşi dogmă: Crede şi nu cerceta.

Inăuntrul socialismului sunt, însă, mai multe şcoli. Socialismul nu este unic, el se prezintă cu mai multe înfăţişări,—şi ceeace e foarte instructiv — socialismul e naţional. Dovadă faptul că socialismul german nu se aseamănă cu nihilismul rus, nici cu socialismul francez, nici cu cel englez. Fiecare stat are socialismul său.

Plecat dela acelaş leit-motiv economic, în fiecare ţară dobândeşte altă înfăţişare.

Şi fiindcă vorbirăm de religie, iată că tocmai în privinţa religiei socialismul nu este categoric. Sunt şcoli socialiste care nu admit decât ateismul, sunt altele, însă, care — din motive de tactică — lasă oamenilor deplină libertate de conştiinţă.

Alcest. — Afară de chestia religioasă — care este, cum ai spus o chestie de tactică, în toate celelalte puncte socialismul este o Constituţie complectă—care prevede, până în amănunte, viitoarea organizare a societăţei.

Dar socialismul, ca doctrină de viitor, trebuie să aibă ca ţintă principală, apropierea oamenilor.

Istoria ne arată cum că fiecare invenţie însemnată a avut aceiaşi tendinţă; să scurteze distanţele între oameni şi să contribue la rezultatul final care este: solidaritatea universală prin crearea unei singure societăţi omeneşti.

Inventarea navigaţiunei, descoperirea aburului, descoperirea electricităţei, cu drumurile de fer, cu vapoarele, cu telegrafie, mai târziu, cu balonul nu sunt decât descoperiri, cu una şi aceiaşi ţintă. Ei bine, socialismul este şi el o invenţiune ştiinţifică, iar menirea lui este să întrunească, într'un viitor, nu tocmai depărtat, pe toţi oamenii. Deci naţionalismul este destinat pieirei.

Radu. — Cred, fireşte, că socialismul este un lucru cu viitor, dar ce nu cred e că socialismul va putea desfiinţa naţionalismul.

Sunt mulţi socialişti oameni de bună credinţă cari cred în visul acesta care e „frăţia universală", însă eu observ un lucru, anume că internaţionalismul este o idee născocită în ţările cu spirit cuceritor, cum sunt Rusia şi Germania.

Rusia, care este o ţară expansivă, cu tendinţa fermă de a pătrunde până în mările libere, are în faţa ei o coaliţie a popoarelor care nu o lasă să înainteze. Neputând merge mai departe cu puterile ei militare, din cauza rezistenţei ce întâmpină la popoarele, pătrunse de spiritul naţionalismului,, ea va căuta să se slujească de ideea internaţionalistă spre a slăbi împotrivirea ce întâmpină astăzi.

O mare vâlvă de voci se ridică. Ruşii protestează, Costică Dobrogeanu de asemenea.

Radu. — Nu contestez că cei de faţă nu sunt de bună credinţă. Nu tăgăduesc că socialiştii nu cred în internaţionalism ca într'o mare binefacere, dar iată ce susţin eu. Ascultaţi.

A propaga ideia internaţională şi înfrângerea credinţei naţionaliste mai înainte ca socialismul să triumfe pretutindeni, s'ar putea întâmpla următorul fapt: Ideea internaţională să prindă tocmai în ţările mici, în România de pildă. Aci ideea naţionalismului să slăbească; dar în acelaşi timp în Rusia să rămâie în picioare acelaşi regim politic, acelaşi ţarism, acelaşi tendinţă de cucerire. Ce soartă îi va fi rezervată României în cazul în care poporul ei va pierde credinţa naţională şi nu va mai voi să'şi apere ţara de cotropire?

Eu susţin, dar, că propaganda pentru slăbirea spiritului naţional într'o ţară este o propagandă funestă premergător pierderei independenţei unui popor.

Alcest. — Eu cred tocmai din potrivă; eu cred că numai internaţionalismul este cea mai bună pavăză de apărare pentru popoarele mici. Şi iată de ce.

Atât timp cât popoarele vor fi pătrunse de ideea şovinistă ele se vor pândi reciproc gata să se sfâşie. Fireşte că, dacă toate popoarele, mari şi mici vor fi pătrunse de aceiaşi ideie, popoarele cele mici vor fi în cea mai mare primejdie. Pe aceste popoare numai internaţionalismul le poate salva, fiindcă numai în ziua în care popoarele cele numeroase nu vor mai avea spiritul cuceritor, popoarele cele mici vor fi sigure la ele acasă.

Radu. — Aceasta este închipuirea. Visul este frumos, dar nu trebuie să uităm că ideea cuceritoare nu e născută numai din instinctul oamenilor de a se bate între iei, dar este născută şi din oarecari interese puternice ale Statelor. Aşa, de pildă Rusia are nevoie de mările libere pentru comerţul ei; Franţa are nevoie, pentru desvoltarea industriei sale, de minele din Alsacia şi mai ales din Lorena, etc., etc. Dacă ideea naţională ar fi abolită şi nici un popor nu ar mai avea-o fireşte că s'ar putea întrevede o eră de pace şi de frăţie între popoare, însă conflictul de interese economice va putea fi suprimat? Evident că nu.

In tot cazul, fiindcă ideea naţională nu va putea fi abolită de odată din toate conştiinţele omeneşti, ar fi o aberaţiune ca propaganda să isbucnească mai întâi în ţările mici.

Să înceapă această propagandă în ţările mari, să înceapă şi să prindă şi să birue definitiv în Rusia, de pildă, fiindcă Rusia nu se poate teme de naţionalismul micilor popoare din jurul ei. Iar cât ne priveşte pe noi românii vom fi internaţionaliceşte de fapt în ziua în care colosul dela Nord nu ne va mai ameninţa, pe noi şi o mare parte din Europa.

Eu sunt, prin urmare socialist dar naţionalist.

. . . .

Evenimentele petrecute după treizeci de ani, au dat deplină dreptate lui Radu.

Astăzi în Rusia — ceeace nu puteam visa atunci — a triumfat revoluţia, iar socialismul extremist a luat cârma. Ce s'a ales de ideea internaţională a nihiliştilor dela 1880?

Nu numai ca ideea internaţională n'a făcut nici măcar un pas înainte, dar republica social-bolşevică a renunţat la două din cele mai însemnate deziderate ale socialismului: proprietatea colectivă şi desfiinţarea armatelor permanente.

Astăzi Rusia socalistă este tot atât de militaristă cât şi Rusia imperială, iar spiritul ei cuceritor este întreg. Atât numai că poartă o mască: armatele roşii trecând graniţele ar voi să cucerească nu ţări dar conştiinţe.

Mare dreptate avea Radu când spunea: sunt şi rămân naţionalist.

Iată adevărata pavăză.

CONSTANTIN BACALBAŞA

Reconstituire

(FECIORUL LUI NENEA TACHE VAMEŞUL)

— Plimba... aşa... ghiozdanul, din curte în curte şi prostimea zicea că e luminat; căsca toată ziulica, gura la el. Se zicea că ar fi avut carte, diplomă, tablă la poartă — trecea dă avucat! Şi el, dă unde avucat? Geanta îi speriase pă proşti! Drept e că, geanta, ochelarii şi bastonul îl dărâma, şi când colo, el nu cunoştea decât chirilicile! Ii mergea vestea aşa, avucatu Suburbiei Flămânda; da de unde Dumnezeu s'o fi pripăşit, prin mahalalele Căruţăşoaei, nici Tache nu se dumirea să-mi spue. S'a ivit aşa... deodată, din înfundăturile Sârboaicilor, în Discordia. Işi făcea vacu într'un timp, prin cocioabele din liliecii lui Papiniu, cam între Zărăfoaele şi casa unde a zăcut Buza Cocoşatu, pă genuchi cu latineasca — medită şi pă Nen'tu mare, când stam la Curieru — şi sub cap cu albumu dă poesii al Siţii în păraginele Mângăroaelor. S'a ivit aşa... odată, ca din pământ, da cum Dumnezeu s'o fi folosit mahalagii dă el, ei ştie! El d'abia vorbea şi iscălea cu pecetia ca şi mine, şi lumea, proastă, îi da zor cu avucatu! Ne-am pomenit cu el prin curţi, după consultaţii! Şi a rămas aşa, cum să zic? Avucatu culoarii dă albastru, dar fără să fie avucat! Dar el, da busna aşa, ca râia în rufa săracului, cu consultaţiile, cu geanta lui de meşină, borşită — ce-o fi cărând cu ea, ştie Dumnezeu — şi cu ochelarii prinşi după urechi, cu sfoară, ca filosofii. Bea câteodată Enache, la câte un praznic, cu el, cine ştie cum să lovea de el, pă maidanu dulapului — unde nu cutreera el? — la Vasilache Costăchiţă, chioru, dirijor în pod la Slobozia. Incolo? Tarsiţa ce mai îndruga câte o jalbă pă la Bilceasca pentru vre-o cioaclă dă lemne, şi aia prost scrisă, de... ca pentru o băncuţă, încâlcită, neisprăvită şi tăvălită prin cenuşe în loc dă sugătoare! Alt-cine-va, cine să-şi dea vre-un pas pe mâna lui, deşi o luase el aşa, cu anasâna că ar fi avucat! Babele şi nevoiaşii îl mai credea. Inainte vreme, când nu se prăsise în liliecii lui Papiniu, se vorbea că ar fi venit de prin Târgovişte — erea acolo, o fabrică de avucaţi cu patru clase, din foşti zapcii, care urma o şcoală, lua o diplomă şi eşea d'adreptu avucat. Tat'tu, a învăţat mai mult, şi tot n'a fost avucat!. Da ce fel de avucatură o fi fost şi aia, Dumnezeu ştie; din fabrică!? Am avut în neamu lui Tache, destule neajunsuri şi nevoi, ba pensii dă regulat, ba acte de moarte, ba câte un locşor cotropit, ba câte o căscioară răsnită, fără rost şi fără stăpân, câte şi mai câte hangarale, dar nici să-mi treacă prin gând să mă agăţ de Făurăscu! Ivăncioaia îl pripăşise de frica nepoţilor care vrea să-i cotropească averea să nu o poată lăsa bisericii, cum vrea ea; şi tot ei au mâncat-o la urma urmelor, cu tot Făurăscu ei, care a încurcat testamentu! Moţuleasa de lângă Cofetaru, iar la Făurăscu, cu actele dă dotă — avea fete mari — le-a încurcat şi p'alea! Le-a făcut ginerii prin Tribunal, cu avucaţi adevăraţi! Perucăreasa cu datornicii ei, şi cu fel de fel de încurcături de bani, tot cu Făurăscu bea cafeaua pă prispă. Aia, o proastă asculta în gura lui. El sorbea cafelele, se ghiftuia de băncuţe peste băncuţe, îi spunea la parascovenii, şi daravelile îi şedeau baltă, încurcate! Făurăscu nu le făcea nimic, le mânca şi bănişorii, şi rămânea babele cu buza umflată, şi Făurăscu, Făurăscu, avucat în regulă! Chip ale mele le-a mai dăscurcat nen'tu mare când şi-a luat licenţa, cu Buja care citea dă toate! Dacă am ajuns în lipsă mare şi s'a prăpădit Tache, dă unde bani dă avucat şi încă cu Făurăscu!

Intr'o vreme, parcă a intrat în pământ; 'i s'a pierdut urma şi băbetu?'să moară fără Făurăscu! S'o fi prăpădit! De, erea şi bătrân Făurăscu; ce să zic? Eream grea cu Victor, pă la foc; Victor a murit la 36 dă ani, când a ars Bucureştii întâi, nu luase Siţa pă Buja; Siţa avea 19 ani, cam p'atunci se ivise Făurăscu în liliecii lui Papiniu; fă socoteală, cât am eu, cât să fi avut el, când a murit?

Nu l-am mai văzut.

Ii dădeam aşa, dă sufletu lui Tache, câte o cafea cu un codru dă jimblă, Sâmbetile....

* * *

Primăria a ocolit cu tăerea, liliecii din spatele Măguroaelor, unde Buja Cocoşatul întocmise cartea de iubire a Siţii, şi i-am găsit într'o vreme, zâmbind sfioşi în fulgerarea viorie a ciorchinilor pufoşi, între şipcile tuşii Anica Suloaica din Discordia. Dintr'acolo, am pornit pe urma Făurăscului. Pe Iancu Croitoru nu l-am mai găsit — coliba lui scundă, cu miros de scrumbie, de chembrică trecută prin cazanul boiangiului, păstrând în cojala păreţilor huruiţi, boleşniţa greoae a mangalului, pitită între seminţele de măturele, sub gutuiul altoit din fundul grădinii, în care a zâmbit veri-de-arândul un potlog roşu de flanelă, pentru dăochi, căzuse şi ea sub cuţitul Primăriei! Şi Iancu Croitoru, băuse cu Făurăscu în cârciuma paracliserului Costăchiţă Chioru; cu el dar aş fi putut sta de vorbă despre doctrina Târgoviştească a Făurăscului. Murise, lăsând răsnite şi îngândurate, măturelele şi gutuiul altoit, din umbra cărora se închiondora spre uliţa împuturoşită de lături şi nevoiaşi, păragina „atelierului". Tuşa Anica, a ridicat din scurteică când am cercetat-o despre rostul *„şervietei"* din coapsa *„avucatului"* cu patru clase. Se temea poate de vre-o dezmorţire a procesului cu *„locu"* şi cu... *„sperjurul"!* Mi-a răspuns neted, coborînd scurteica la loc, şi vârîndu-şi palmele lustruite de frig şi de sărăcie, în buzunarele ei adânci, că aucatu, trebue că s'o fi prăpădit! Unchiul Bajdechie care îi prea-mărea advocatura şi el lui, meşteşugul tapiţeresc, lângă cinzeaca dirijorului dela Slobozia, se retrăsese, la epoca cercetărilor mele în... *„Castelul Iulia Haşdeu"*, metaherisind ciubucăria roasă, şi bufantele de pluş. Perucăreasa surzind într'o noapte de moş-ajun, nu putea preciza nimic. Moţuleasa desfăcuse ecaretele, şi se înfundase să îmbătrânească la vie. Am intrat la Ivăncioaia, unde Făurăscu sorbise multe cafele, încurcând *„legatele"* babii, corectându-i şi nefixându-i niciodată, testamentul. Ivăncioaia, cu vestita ei apă de pompă, dulce şi tăioasă ca mastica, cu fasolea ei ca zmântâna, cu colivele ei dulci, şi din belşug culorate — o mogâldeaţă tutunie, care aluneca pe tărlicii ei plini şi calzi, în odăiţa ei călugărească, cu aerul încropit de mirodeniile poamelor din spânzurătorile grinzilor, de mireasma spirtoasă a izmei din iconostas şi de găvanul de răşină, plimbat dela un colţ la altul al etăcelului cu un cărbune în vârf şi din care se revărsa parfumul brazilor superbi. Pe vetrica sobii, suspina în ulcica pântecoasă de pământ, fiertura prânzului şi în care juca în ritmul scurt al undelor, un ghiomotoc de cimbru, adăogând şi el, cu mirodenia lui tăioasă partea lui de schimnicie, în duhoarea difuză dar picantă a încăperii, încărcată de icoane, de velniţe şi petunii.

Şi acolo, în căscioara cu pompa cu vestita apă a Filaretului, cu podina de cărămizi şi învelişul de şindrilă, sub umbra căruia se tânguia mierloiul, prinzând la întâmplare, în guşa lui de atlas, numele oamenilor şi frânturi de melodii, a reînviat tidva, geanta şi diploma lui Făurăscu. Omul pricinilor de jurisdicţie graţioasă cu şi fără caracter litigios; Diogenele modern al Filaretului juridic, cu măselele de asasin, cu gheroc de tratidan, vestă de montaniac cu găitane şi ceaprazuri şi şalvari de mohair sur, îngrămădind în genunchii dăşelaţi, reflexele tăioase ale cositorului, juristconsultul Podului Caliţii, care da peste cap, înaintea consultaţiei, două izme cu zahăr cubic după ele, şi le „imputa" apoi cu... tibişir în compotul daraverilor judecătoreşti lui Iancu Grecu şi care nu atingea în ruptul capului, pământul cu gheta lui de ghemţ, până ce nu-i da pe talpa nouă ca şofranul, un perdaf de untură de gâscă, mai trăia încă, în pâcla iatacului călugăresc al Ivăncioaei, palid conturat în băiguiala de reînviere a povestitoarei, fixând jăratecul de sub ulcică şi înseilând pe el, întâmplări şi amintiri, imagini şi isprăvi.

Şi geanta lui sforojită, păstrând în grăsimea şi în înzilizeala urmelor, adâncimea palmelor imprimate în meşina care schimbase culori peste culori, reluând la urmă, pe cea din prima argăseală, pitind sub chiotoarea ei de cilic tainele doctrinei şi minunile jurisprudenţelor Târgoviştei, s'a plimbat intrând şi eşind din curţi şi uliciori, prin toată năpăstuirea suburbiei de albastru, îndrumând, luminând şi încasând. Şi ochelarii lui sticloşi şi limpezi, mult mai mari de cât orbitele, în cari se oglindea resfrângerea agoniei „Carierei", încercuiţi cu sibiaşi şi ai căror cârlige înşulărite cu ibrişim, dispăreau pe de-asupra urechilor păroase şi ciugulite de jeg, în chica înverzită de otrăvurile cănelii, şi în lentilele cărora, în dos, ochii jurisconsultului se topeau, rostogolind în geam, alţi ochi, uimiţi şi mari, iar, în faţă, reflectând într'o învălmăşeală concavă, toată despărţirea.

Flămânda, a fulgerat pe de-asupra zăbrelelor obidiţilor din *„Sperie-Peşte"*, din puţul lui Alexe până în maidanele *„Apelor-Minerale"* încercuind Tabacii, sticlind prin popicele lui Văraru, ivindu-se o vreme, în călăriile Băicoianului, lucind prin văduvia a zilului scăpătaciunii din curtea bisericii Arhanghelului Mihai şi eşind cu... împăciuirea, în capul... Discordiei, în tufele parfumate, ale liliecilor lui Papiniu.

Aşa mi-l scoate baba Ivăncioaia, cu cleştele din jarul lintei, trăgându-l afară din nehotărârea amintirei, şi înpingând apoi mai adânc sub pântecul ulcelii, fantoma *avucatului* Casii.

Şi boabele fierturii, joacă în borboroseala apei, ţopăind grabnic pe spuma de argimt a lintei, înfiripând vedenia, şi înpiciorogând năluca care vine uimită în gura sobii, suflă în jar, scornind scânteile amintirii şi piere apoi în fundul ei, năucind reveria Ivăncioaei, şi înmormântând de-apururi, pe Petcu Făurăscu, advocatul din „Flămânda".

SARMANUL KLOPŞTOCK

— A înebunit cerând centrala!

Lexice, vocabulare, glosare

Argot-ul şcolăresc

Cei câţiva termeni şi cele câteva împerecheri din graiul şcolăresc, — date la iveală de d. Saul în „Adevĕrul literar şi artistic" *No. 118, — au deşteptat, odată cu aducerile-aminte ale foştilor elevi, dorinţa de înmănunchiere şi clasare a cuvintelor argotice, din partea actualilor frecventatori ai şcolilor.*

Articolelor acestora le vom face, rând-pe-rând, loc în coloanele revistei, şi la sfârşit vom adăoga un repertoriu al termenilor din graiul pitoresc şi intim al colegienilor şi seminariştilor din Franţa.

B. L.

A. EXPLICAREA LECŢIEI

1) *A predica* = a esplica lecţia.
2) *A face mătănii* = a gesticulă, pentru o mai bună înţelegere a lecţiei.
3) *A începe dela moş Adam şi moaşa Eva* = a esplică dela început punct cu punct.
4) *A înşirà cârnaţi* = a scrie mult pe tablă, mai ales formule chimice şi matematice.

B. DAREA LECŢIEI

5) *Porţie* = lecţie.
A da porţie = a dă lecţie.
6) *Grăunţe* = exerciţii, probleme, teme, etc.
7) *Zeamă* = teorie; ceeace e de învăţat, nu de scris.

C. INVAŢAREA LECŢIEI

8) *Toceală* = învăţătură papagalicească.
A se pune pe toceală = a învăţa pe de rost o lecţie.
9) *A mâncà cu dinţii* (o lecţie) = a învăţă o lecţie cu orice preţ.
10) *A vârî la devlă* = a pătrunde şi a reţine ceea ce se învaţă.

D. SCOATEREA LA LECŢIE

11) *A o sfeclì* = a se teme să fie scos la lecţie.
12) *A înhăţà* = a scoate la lecţie.
Pe cine'nvaţă
Nu-l înhaţă = se spune de un profesor care prinde numai pe cei cu lecţia neînvăţată. (Vezi: *a dibui*).
13) *A dibui* = a scoate la lecţie pe unul care n'a învăţat.

E. LA LECŢIE

14) *A cântà* = a spune lecţia.
15) *A dalbojì* = (vezi a cântà).
16) *A toca bine* = a şti lecţia.
17) *A buclarisì* = a nu şti lecţia.
18) *A se înnomolì* = a se încurcà.
19) *In rate* = a spune lecţia, fiind tras mereu de limbă.
20) *Cu toptanul* = a spune şi ce trebue şi ce nu trebue; a luà (cifrele, datele...) cu grămada.
21) *A face filosofie* = a spune ceva, fără să fii înţeles.
22) *A face metafizică* = a spune ceva fără să înţelegi şi fără să fii înţeles.

Pucioasa-Dâmboviţa.

NICU MARINESCU

In numărul viitor:
La lucrarea scrisă. — Nomenclatura notelor. — Pedepsele.

Argot-ul închisorilor

N. T. Orăşanu, publică în broşura a 10-a a lui „Nichipercea", câteva impresii culese în închisoare, în timpul lunei de penitenţă ce a avut să sufere în urma atacurilor la adresa guvernului *). Reproduc din aceste impresii partea privitoare la argot-ul puşcăriaşilor, împreună cu cuvintele arătate de Orăşanu. E o mică contribuţie la dicţionarul d-lui Barbu Lăzăreanu:

„In sfârşit alte noutăţi din temniţă nu avem de-o cam dată să vă dăm, decât câte-va cuvinte în dialecul puşcăriaşilor, în care se înţeleg unii cu alţii, fără a fi pricepuţi de paznicii şi oamenii temniţei:

Sticlete	soldat sau dorobanţ
Gagiu	şef, stăpân sau negustor
Mol şi molete	vin
Topardos	rachiu
Busuioc	cuţit
Teşcar	pungaş
Ochi, ochişori şi ochi de vulpe	galbeni
Albituri şi albişori	monetă de argint
Picioare de porc mare sau baston scufundat	puşcă
Bidiviu	cal sau băiat
Rogojină	iapă
Spală-varză	sabie
Cerneală	cafea
Corobangie şi gagică	femee
Lovèle	parale
Cărăueşte	ascunde
Vrăjaşte	spune
Pârcava şi caro	fugi
Ciurupueşte	numără
Chezaş şi piţigoi	lacăt
Cânepă	păr
Grubă	bani mulţi
Candriu	beat
Ai pilit	ai băut
Praftoriţă	popă

JARGONUL CARTOFORILOR DE CAFENELE

Asu	taica
Doi ochi	beizeu
Trei	spirea
Patru	fratele labei
Cinci	laba
Şase	salman
Şapte	fratele cernichii
Opt	cernica
Nouă	fratele grubii
Zece	gruba
Valet	colac
Damă	mingeac
Regele	praftoriţă

In a 11-a broşură, Orăşanu complectează termenii de mai sus cu următorii:

Mardeală	bătae
Pontoarcă	chec
Purcea	ladă
Parul purcelei	conacul lăzei
Zap iu	câine
Cerc	inel
Teaşcă	pungă
Pranga	fiare
Văsmânt	gheroc
Labe	cisme
Cracani	pantaloni
Găină	căciulă
Traistă	clondir
Barosan	curcan
Lumânare	gâscă
Cocoana	găină
Carantan	pahar

S. M.

Vezi „Adevĕrul Literar" 113 şi 117.

Cuvintele din dialectul puşcăriaşilor înregistrate de Nicolae Orăşanu în „Nichipercea" — şi transcrise, pentru lexicul nostru, de d. S(ergiu) M(ilorian) — au fost utilizate, în 1872, în **„Limba cărăitorilor (argot)"**, un capitol al „Limbii române" de George Baronzi, lucrare scoasă de librarii-editori G. D. Nebunely şi fii din Galaţi, şi imprimată la „Typ. Triangulŭ, dirigeată de P. M. Pestemalgioglu" *)

Afară de termenii aflători şi în „Nichipercea" Orăşanului, — găsim în „Limba cărăitorilor" a lui Baronzi, următoarele cuvinte şi împerecheri:

Aiureală = somn.
Biserică = cârciumă.
Cărăitor = hoţ.
A cărâi = a fura.
Cornea = dracul.
Fecior de popă = urs.
Gogoşi de tufă = minciuni.
Gros la ceafă = avut.
Iarba fiarelor = mijloc sigur.
(A da cu) mâna în foc = a da de bani.
A nălbit pânza = s'a făcut ziuă.
Pintenog = ofiţer.
Pisică = ovrei.
A toarce pisicel = a sufla.
A face rachiu pisicel = a plânge.
Tap = preot.
Urs = fecior de popă.
Uşa căţelului = uşă secretă.
Verdeşul = moartea.

*

D. V. Ionescu ne prezintă, drept adăogire la Argot-ul închisorilor, următorul termen „întrebuinţat de coţcari":

CARUŢA = evadare, fugă.
Fă-te căruţă! = evadează!
E căruţă = A izbutit să fugă.

*

Vocabular:

(A se) bărbieri = a se lăuda, a exagera, a spune minciuni.
Mingeac = hymen.
PUŞTOAICA (vezi: bididie) = **amantă**.

Cântec:

Ce-ai cu ea? Ce-ai cu ea?
Că asta-i puştoaica mea.
Care m'am iubit cu ea
Din copilăria mea.

ŢARANCUŢA (vezi: fată-mare) = o hârtie de 500 de lei.

BARBU LAZAREANU

*) E o lucrare meritorie, deşi a fost întâmpinată cu dispreţ de B. P. Hasdeu, în *„Columna lui Traian"*. Capitolele: „Câtiva proverbi şi zicătoare", „Proverbi şi idiotismi Românĭ corespunzători cu ceĭ francezĭ", „Numirĭ geografice cu etimologia lor". „Păcălirĭ", „Paralelism între unele zicerĭ române şi altele franceze", „Numirĭ de danţe, de pere, de mere, de cireşe, de struguri, de peştĭ, de porumbeĭ, de îmbrăcăminte ţărănească", derivatele „dela *cap, coadă, cerc*" etc. pot fi folosite şi astăzĭ, făcând — bine înţeles — rezervele necesare la uunele ipoteze linguistice („zicerĭ de origină galo-bretonă", „despre limba dacă", „zicerĭ derivate din limba spaniolă").

D. Lazăr Şăineanu în *„L'argot ancien (1455—1850), ses éléments constitutifs et ses rapports avec les langues secrètes de l'Europe méridionale et l'Argot moderne"* citează lucrarea lui George Baronzi.—**B. L.**

Bisturiul şi Ghiuleaua

Odată, pe un câmp de luptă grea
Rămas pustiu,
S'a întâmplat că o ghiulea
Dormea
Alăturea de-un bisturiu.
Acesta, elegant şi sclipitor
Şi mai ales... înţepător,
Se adresă ghiulelei, viu:
— „Ce neagră şi urâtă eşti!
Tu faci ruşine
Evoluţiunii omeneşti.
De ce nu'ncerci să fii ca mine
Cu mlădieri de linii fine
Şi mijlocul subţire?
Inţep şi eu... din fire,
Dar nici odată glia
Şi ce deosebire!
Căci vârful meu e — atât de fin
Ca însăşi ironia".
— „O, bisturiule, văd bine
Că nu-mi ştii obârşia mea,
Căci altfel ai vorbi cu mine!
Eu n'am fost totdeauna o ghiulea.
Am fost un clopot. Ştii tu oare
Ce-i clopotul?
O galbenă, sonoră floare
Lucind în soare.
Am fost cel mai... înalt în sat.
Acum, când sun, fug toţi de mine,
Insă pe-atunci veneau în zbor
Ca nişte harnice albine
La stupul sunător.
Dar într'o zi sosi poruncă
Să fiu din turn îndepărtat.
Eu însă n'am lăsat.
O zi şi-o noapte
M'am pus necontenit să bat,
Dar obosit de-atâta muncă
La urmă am cedat,
Căci vezi, nimic nu poate satul
— Ori cât s'ar pune'n lung şi'n lat —
Când vrea'mpăratul
Şi pot să-ţi spun că popa chiar m'a dat.
Şi m'au pornit spre alte zări...
Nu-mi amintesc prea bine
Pe unde-anume,
Dar ştiu că mă puseseră'ntr'o lume,
In care şi-au făcut din mine
Un instrument de crimă şi ruşine".
Iar bisturiul spune: — „Ce păcat!"
Ghiuleaua reluă apoi:
— „Din câte-am pătimit şi-am învăţat.
Eu pot să-ţi spun acum o taină:
Degeaba te mândreşti
Cu sclipitoarea-ţi haină,
Căci tu tot ca şi mine eşti
De-acelaş neam şi dintr'acelaş loc.
Dar numai că, luând o altă cale,
Tu ai avut un alt noroc.
Te-au pus în cutioară argintată,
In timp ce eu mă tăvălesc cu jale
Pe glia'nsângerată.
Eu stric, tu dregi.
Stupidă-i împărţeala, vai!
Un singur bloc de fier culegi
Şi-l tai
In două,
O parte pentru făr'de legi,
Iar alta pentru ca să dai
O viaţă nouă!

O, de-ai putea să mă'nţelegi!..."

Atuncea, bisturiul,
Mişcat de ce-i fu dat s'audă,
Iluminat răspunse de odată:
— „Povestea dacă e adevărată,
Pe cât o simt de crudă
Şi dac'avem puterea'n mână noi,
Ce-ar fi să ne unim
Şi să oprim sălbatecul şuvoi?"
Ghiuleaua replică:
— „Ar fi sublim!"

Şi-aşa a fost.
Făgădui ghiuleaua
Cea plină de văpaie
Să nu mai explodeze niciodată.
Iar bisturiu'nduioşat
De jertfa ei divină,
Se hotărî să nu mai taie,
Scoţând pe-obrazul lui imaculat
Trei lacrimi de rugină.

Curând veni pe câmpuri un soldat,
Văzând ghiuleaua'ntreagă încă,
O puse într'o groapa-adâncă
Iar bisturiul ruginit şi bont
Il azvârli subt un copac.
. . . .
Şi'n fund, la orizont
Sălbatic începea un nou atac.

EMIL DORIAN

— O carne cu cartofi?
— Carne? Nu? Aveţi prea multe accidente pe căile ferate şi să nu fie în mâncare carnea unei victime.

CRONICA SPORTIVA

Rubrica Educațiunei Fizice

Cele înfăptuite în Norvegia

Titlul de mai sus ar necesita, pentru a fi cu adevărat explicat în înțelesul său întreg un adevărat studiu, un volum chiar și încă de mărime respectabilă. De sigur, dar așa ceva nu ar mai cadra cu menirea rubricei noastre. Ne vom mulțumi decî a reproduce un mic articol publicat în ziarul „L'Auto" (3—1—1923) destul de elocvent deși foarte resumativ.

Educațiunea fizică este obligatorie pentru băeți și fetițe din momentul când încep a merge la școală, cam pe la 7 ani. Pentru primii doi ani, gimnastica nu cuprinde alt decât jocuri; gimnastica propriu zisă nu începe a fi practicată decât dela 9 ani. și e predată de 3 ori săptămânal, fiecare ședință fiind de 45 minute de exercițiu efectiv.

Instructorii sunt, în orașe, în genere ofițeri sau subofițeri. Pe la sate, cursurile de gimnastică sunt predate de înșiși învățătorii. Ei au un salariu special pentru predarea gimnasticei, dar ei trebue să fie posesorii unei diplome de profesor de gimnastică, pe care o pot obține la concursul de fine de studii a școalei centrale militare de gimnastică, unde ei urmează un curs special de 6 luni (toți stagiarii nu obțin diploma, căci se cere un minimum de puncte pentru obținerea ei).

Fiecare școală posedă o sală de gimnastică prevăzută cu toate aparatele și materialul necesar gimnasticei suedeze; aceste săli sunt luminoase, bine aerisite și de un aspect plăcut. Elevii nu caută a lipsi niciodată dela curs, și fapt demn de notat cei tari la gimnastică nu râd de cei slăbuți.

Unele întruniri de gimnastică au loc în plin aer (multe școli sunt doar la 5 minute depărtare de terenul pentru sport). La Christiania (300.000 locuitorii) sunt cinci terenuri mari pentru sport pe lângă nenumărate terenuri mai mici perfect amenajate. Copiii învață acolo sub conducerea unui „monitor" a juca foot-ball.

Accidentele sunt rare. Părinții nu caută a scuti de gimnastică copiii lor. Fiecare școală, de altfel, având sistemul fișelor medicale obligatorii, dacă un copil ar trebui să nu facă gimnastică el ar fi scutit chiar de medicul inspector.

A. DREVON

Știri sportive diverse

Cu ocazia congresului internațional de ski (VII-a) care a avut loc recent la Praga, comitetul Federațiunei Internaționale de Ski a fost astfel constituit:

Președinte: d. Horn (norvegian); *membrii:* d-nii Amudsen (norvegian), Nordenson și Norling (suedezi), dr. Minelle (francez), Levalanti (finlandez), Weber (elvețian), Frey (german), Rossler-Orowsky (ceho-slovac), Skur (austriac).

*

A. R. Eglington, a stabilit la Londra (Holland Park Skating Rink) în cursul lunei Februarie un nou record al lumei al patinatului cu rotițe: 31 km. 66 m în o oră.

*

Vești dela Moscova anunță că celebra fabrică germană de aeroplane Junkers a stabilit de curând un acord cu guvernul sovietic prin care a obținut persmisiunea de a construi aeroplane în Rusia și de a întreține un serviciu aerian regulat cu Suedia, Persia și Extremul Orient precum și pe teritoriul rusesc.

*

Contele Clary a fost numit de guvernul francez, comisar general al Jocurilor Olympice din 1924. D. Peycelon a rămas doar ca delegat al guvernului pe lângă comitetul executiv al C. O. Fr.

*

Citim în revista *„Sporting"*, următoarele rânduri cari arată cu câtă conștiință înțeleg conducătorii foot-ball-ului asociație din unele țări să facă selecționarea jucătorilor chemați a forma echipa națională:

La Genua în vederea match-ului de selecțiune a echipei italiene care va fi opusă echipei Ungariei, va avea loc un match la 25 Februarie. Nota originală constă în faptul că singuri oficialii și ziariștii vor fi admiși pe teren. Motivul acestei măsuri este faptul că șefii mișcărei sportive italiene au judecat că publicul exercită o influență prea mare și prea parțială asupra desemnărei definitive a jucătorilor și că e necesar deci a-l ține la o parte așa că acei însărcinați ca selecționarea să poată lucra în liniște. Nu e prost lucru!

*

D-l Henry de Jouvenel, senator și redactor-șef al ziarului „Le Matin", a reușit să treacă prin Senat (Franța) o lege prin care *se autoriză exproprierea de terenuri în vederea creărei de parcuri și stadioane sportive.*

Iată un mare pas făcut de francezi pentru întărirea tinerilor generații.

*

Federațiunea franceză de Atletism a decis că Franța nu va participa la Jocurile sportive suedeze de la Gothemburg.

Situațiunea politică franco-germană a motivat, credem, această hotărâre, deoarece Germanii vor participa la Jocurile suedeze.

Au acceptat a participa: Englitera, Statele-Unite, Belgia, Polonia, Austria, Ceho-Slovacia și Germania.

România a refuzat, pe motive financiare.

*

Un nou congres internațional al aviațiunei — sub președenția ducelui de York, fiul Regelui Engliterei — va avea loc dela 25—30 Iunie 1923 la Londra.

România va fi oare reprezentată?

*

„Match"-ul anual de hockey (al 20-lea) între echipele universităților Oxford și Cambridge a fost o frumoasă victorie pentru Cambridge (4—1).

*

Municipalitatea orașului Bordeaux a decis de curând să acorde o subvențiune anuală de 50.000 franci, pe timp de zece ani, administratorilor stadionului local. Consiliul județean va acorda și el 5000 franci.

Acest stadion aflător în Parcul Sportiv Bordeaux, posedă un teren de 8 hectare, un velodrom cu o urmă cimentată de 500 metri, un teren pentru rugby, un teren de asociație, o urmă pentru alergări pedestre, șase terenuri pentru lawn-tennis, o piscină și un zid pentru jocul „palote basque".

Ghiciți ce subvențiune ne acordă nouă, celor dela F. S. S. R., Municipalitatea Bucureșteană?... *Nici un ban!*

*

Presa sportivă franceză anunță că un congres al medicilor sportivi sau specializați în ale problemei sportive și educațiunei fizice, se vor întruni în congres medical al educațiunei fizice la Bordeaux, — probabil prin Septembrie.

Printre cei ce au aderat la această idee, cităm: dr. profesor Langlois, doctorii Richar, Bellin du Coteau, Borgey, Cruchet, Latarget, Rocher, R. Loubatie.

Ar fi bine să avem și noi acolo dacă nu un delegat — admițând că congresul nu ar fi internațional — cel puțin un „observator". Prezența d-lui medic lt.-col. dr. Lascar dela I. N. E. F. s'ar impune.

*

Primul aviator care a obținut brevetul de pilot în Franța a fost *Blériot* (7 Octombrie 1909). De atunci și până la finele anului 1922 au fost acordate de diversele centre autorizate franceze de aviațiune 18.535 brevete.

Care aviator în curent cu cele ce se petrec în lumea noastră a aviațiunei, ar putea să ne spună *câte brevete s'au acordat până la 31 Decembrie 1922 la noi; când a fost acordat primul brevet și cine era titularul?*

Un răspuns precis ar fi interesant căci e vorba de un punct plin de învățăminte al istoriei aviațiunei în România.

*

Campionatul Franței de biliard pentru profesioniști, organizat în cursul lunei Februarie la Paris (partida 500 puncte la cadru 0.45 cm. în 2 lovituri) și dotat cu un premiu de 10.000 franci a luat sfârșit cu un succes care nu s'a desmințit o clipă:

1) *Derbier*, 4 victorii, 2363 p., media generală 28.13, seria maximă 245 p.; 2) *Gibelin*, 3 vict., 2305 p., media 19.87, seria 158; Fouquet, Grange, Ranson, Martin.

Aeronautică

Aviațiunea e din an în an mai încurajată în Franța. Premiile bănești pentru 1923 sunt numeroase și respectabile:

Grand Prix Michelin: 500.000 franci; Epreuve préparatoire au Gd. Prix Michelin: 30.000 fr.; Prix de sécurité Blériot: 100.000 fr.; Coupe Michelin: 100.000 fr.; Grand Prix d'Aviation de l'Aéro-Club-Francais: 1.000.000 fr.; Military Zénith (construction): 60.000 fr.; Coupe Rateau (hydroavions): 60.000 fr.; Prix du Carburateur Solex (consommation): 50.000 fr.; Prix Blériot (consommation): 15.000 fr.

Pentru helicoptere înregistrăm un premiu de 25.000 fr. (a atinge prin ridicare 25 m. înălțime).

Pentru *sborul fără motor*, diverse premii (Borel, Dreyfus, Levasseur, Michelin, etc.) în valoare de 115.000 franci.

Atletism

Contra unor știri din sursă germană, Ungaria va participa la Jocurile Olympice din 1924 la Paris.

Dar România? Mai mult ca sigur că, *nu*. Motivul? Acelaș ca și în 1920 când cu celebrarea Olympiadei VII-a la Anvers. De altfel, nu ne miră deloc.

Boxă

Gene Tunney a învins de curând la New-York pe învingătorul său de anul trecut *Harry Greb*, la puncte, în 15 reprise, reluând astfel titlul de campion al Statelor-Unite categoria „milourds".

12.438 spectatori asistau la „match" care a fost extrem de violent.

Foot-ball Rugby

Echipa reprezentativă a Țărei Galilor a învins (24 Februarie) la Swansea — 16 contra 8 — echipa representativă a Franței.

Terenul Saint Helen's este situat la 50 metri de țărmul mărei și splendid amenajat.

Spectatorii erau peste 35.000. Timpul a fost mereu amenințător.

Rezultatele din trecut sunt următoarele: 1908, la Cardiff: 36 contra 4; 1909, la Paris: 47 contra 5; 1910, la Swansea: 49 contra 14; 1911, la Paris: 15 contra 0; 1912, la Newport: 14 contra 8; 1913, la Paris: 11 contra 8; 1914, la Swansea: 31 contra 0; 1920, la Paris: 6 contra 5; 1921, la Cardiff: 12 contra 4; 1922, la Paris: 11 contra 3.

Echipa Țara Galilor a fost mereu învingătoare.

Echipa selecționată a Scoției a învins la Dublin echipa selecționată a Irlandei (13—3). Spectatorii erau peste 20.000.

Lawn-Tennis

Rezultatul finalelor dela Cannes:

Dublu mixt: d-ra S. Lenglen—de Marpurgo învinç Miss Ryan—lord Rocksavage, 7—5, 6—4.

Dublu doamne: d-ra S. Lenglen—Miss Ryan învinç d-nele Lambert Chambers—Mac Kalne, 6—0, 6—1.

Simplu doamne: d-ra S. Lenglen învinge Miss Ryan, 6—3, 6—3.

Luptă

Campionul belgian *Constant le Marin*, a cărui reputațiune este universală, a învins în „match revanche" pe compatriotul său *Gerstmans* (Liège, 24—II) câștigând cele 2 reprise de luptă greco-romană, (30 minute și 12 minute), însă fiind învins în lupta „catch as catch can" (17 ½ m.).

Scrimă

Unele ziare franceze și chiar „L'Auto" au anunțat că Lucian Gaudin ar trage, prin a doua jumătate a lunei Martie, cu spada nu în un asalt, ci în „match", și că adversarul ar putea fi profesorul italian Sassone ori maestrul militar francez Dodivers.

Știrea este absolut inexactă și nici nu a fost vorba ca Gaudin să fi promis că va reapare așa curând în fața publicului parizian.

Reclama e sufletul comerțului!... Desigur, dar unii organizatori cam abuzează, și abuzul devine atunci indiscret.

Sporturi de iarnă

Marele concurs anual de iarnă Ski de la Drammen (Norvegia) în cursul lunei Februarie, a obținut un enorm succes:

30 km. (fond): 1) T. Stromstad, 2 ore 2 m.; 2)K. Stromstad; 3) Grottumsbraaten.

17 km. (semi-fond): 1) I. Grottumsbraaten, 1 oră 7 m.; 2) Berger; 3) T. Stromstad.

Săritură: 1) T. Hang, 35 metri; 2) Grottumbraaten.

*

Din o scăpare de vedere nu am anunțat rezultatul campionatului de sărituri cu ski-ul care a avut loc în Ceho-Slovacia cu ocazia Congresului Internațional de Ski (Februarie). Invingătorul a fost d. *Landvick Einar*, 31 merti; 2) Buchbberger (ceho-slovac; 3) Bim (ceho-slovac); 4) Hansen Toino Tunold (norvegian).

*

Concursurile de ski cari au avut loc la Risor (Norvegia) au obținut un deplin succes:

Indicăm principalele rezultate:

Semi-Gond (15 km.): 1) Maardalen, 1 oră 15 m. și 34 sec.

Fond (30 km.): 1) Maardalen.

Sărituri (seniori): 1) Kristofforsen, 38 metri, iar seria *juniori:* 1) Magiesen, 33 metri.

*

Campionatul Suediei de patinat (figuri) a avut loc la Djursholm lângă Stockholm.

Fostul campion al lumei, *Gosta Sandin*, a eșit învingător cu 281 puncte; L. Graistrom, s'a clasat al 2-lea, cu 234 p.

Paris-București

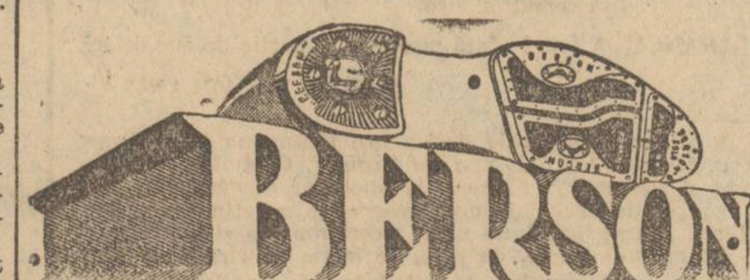
Incontestabil în ale atletismului, Franța, cu toate enormele progrese făcute de câțiva ani, nu deține locul de frunte nici chiar pe al doilea. Ne-am mulțumi totuși chiar cu jumătatea din câte s'au realizat de francezi, iar din punct de vedere al stadioanelor pentru atletism am fi chiar și mai puțin pretențioși.

Rămânând în această ordine de idei, vom arăta după ziarul francez „Sporting" câte stadioane există la Paris și împrejurimile cari depind de Paris:

Stadionul *Colombes;* stadionul *Bergeyre;* stadionul *Paris;* parcul atletic al *clubului Metropolitan;* stadionul *Saint-Maur;* stadionul *Porte Dorée;* stadionul *Pershing*, stadionul *Elisabeth;* stadionul *Gallia* (charentonneau); stadionul *Clichy;* stadionul *Faisanderie* (Saint-Cloud); hipodromul-stadion *Courneuve;* parcul *Jean Bouin* (Autenil).

Bucureștii au un singur parc sportiv, acel dela Șosea al F. S. S. R.— Fără comentarii!

D. C.

Tocuri și Tălpi de Caucuc

sunt mai ieftine și mai durabile decât pielea.
Cele mai indicate contra umezelei și frigului

CRONICA ARTISTICĂ

Expozițiile Marius Ledda, D-ra Vasilescu și Tănăsescu

La Maison d'Art d Marius Ledda și-a deschis a treia sa expoziție la noi în țară. Anul trecut și acum doi ani preocupările plastice ale expozantului nu voiau să se despartă de un academism, destul de bine înțeles de altfel, dar nu mai mult decât academism plin de calități și defecte, îndepărtat oarecum de noi, și prin asta fără puteri evocatoare. In schimb am admirat la d-sa un desen delicat și energic totodată, **gândit** tot pe atât de mult pe cât era de **văzut**, de pe urma căruia atitudini bine închegate și juste — poate prea juste — veneau să-și prindă construcția în cadră echilibrată după vechi datini picturicești.

Culoarea se suprapunea egală, întnsă cu o grijă absolut neînțeleasă astăzi, în tonalități armonice, nesilite, apropiate de natură — și poate prea mult apropiate — dând reliefuri scrupulos realizate dar, neizbutind totdeauna. în carnațiile portretelor care-l preocupau pe d. Ledda.

In expoziția sa de acum, pictorul mai păstrează rămășițe din acest fel de a lucra, și mai mult ca oricând am văzut vina ce i se putea imputa. Era copleșit de desen și culoarea rămăsese o biată anexă, care uneori — poate — strica desenului de dedesupt.

Căci acolo unde d. Ledda își arăta numai desenul, în xilogravuri, aqua forte ori creioane, alb-negrul izbutea să înfăptuiască mult mai adânci efecte plastice, cu-atât mai prețioase cu cât le era mai deplină sobrictatea tratării.

De acum un an și până astăzi, expozantul dela Maison d'Art e aproape altul. In această imprimăvărare a atâtor și-atâtor pictori, d. Ledda n'a rămas neatins. E un zbucium general, e o căutare neîntreruptă, o năzuință spre altă ceva mai nou dar bazat totuși pe tot ce-i bun din aceia ce-a fost odată admis. D. Ledda a eșit la lumină și merge cu siguranță spre o pictură mai aproape de acel înțeles pe care-l dădeau impresioniștii, fără a se dezbara însă de minunatul nărav al desenului armonios și închegat și fără a da voe culorii să i-l copleșească.

Spunem asta gândindu-ne la acel tablou mare care-i domină expoziția și pe care regretăm că nu l'am putut reproduce aici din pricina culorilor lui. E acolo o femee întinsă pe un divan îmbrăcat în scoarțe verde putred cu flori în roșu-șters și ornamente albe-cenușii. Pe perete, în fund, cam aceiaș scoarță. Intr'o rână, cu capul îmbrobodit în tulpan albastru-moale, ca și ochii ei, femeia are un fel de iie (mai exact ar fi băscuță dar nu se prea știe ce-i asta: o haină ca o vestă bărbătească) de culoare închisă, cu înflorituri pe ea, și o fustă galbenă cu late dungi violete, drapată între piciorul complect întins pe pat și celălalt cu genunchiul ridicat. Capul, mâna care se'ncovoae sprijinindu-l, și linia de sus a fustei îndoită de genunchiul plin realizează în centrul tabloului un S pe dos larg și plin de grație. Dacă vârfurile picioarelor au greșeli capul e o rară întruchipare de artă. Expresie, culoare caldă, pata de umbră precisă și largă, desen delicat. Iar în totul o lucrare cu tendințe decorative; jumătate plastică, jumătate decorație, o îmbinare simpatică făcută cu talent și dragoste de artă. E tot ce-a făcut mai bun d. Ledda.

M. LEDDA. — Xilogravură

O serie de calde peisagii din Balcic îl arată pe expozant eșit din atelier. Desen și culoare se leagă. Ici colo doar un ton mai opac, un cer mai lipsit de adâncime amintesc trecutul.

Restul lucrărilor în ulei corecte, cu excepția a câtorva cari n'aveau ce căuta în expoziție.

Am fi vrut mai multe desene, mai multe gravuri. Cu oarecare elemente discordante în stil, xilografiile noui sunt totuși, lucrări serioase care făgăduesc altele. Lucrarea pe care-o reproducem păcătuește prin petele largi și excesiv de arbitrare ce se întind pe cer. Căci restul lucrării are un caracter deosebit și fără îndoială cu mult mai interesant.

Să ținem dar minte încă un nume: Marius Ledda.

*

O surpriză plăcută e mica expoziție a d-șoarei **Vasilescu**, deschisă tot la Maison d'Art. Câteva uleiuri și ceva mai multe aquarele. Fără technica minunată a d-șoarei Rodica Maniu, dar cu toată sensibilitatea ei, expozanta dela Maison d'Art ne reamintește pe eleva lui Lucien Simon. Simțire, nervozitate, schiță, cântărire oarecum instinctuală a efectelor, alăturate unor înclinări ciudate și simpatice spre neglijarea părților nepreferate din tablou iată primele note pe care le poate cineva prinde în prima ochire a lucrărilor expuse.

*

Incolo, d. **Tănăsescu** la Mozart, lângă Iser. Un element tânăr pe care se puneau fel de fel de nădejdi frumoase. Nu știm, suntem incapabili s'o simțim ori nu există frumusețea aceia plastică pe care o știam făgăduită.

VICTOR ION POPA

Adeverul Literar și Artistic

Prețul abonamentelor:

Pe 12 luni 150 lei
„ 6 „ 75 „
„ 3 „ 40 „

Relativitatea univ rsală

Nu există oameni!..

— Nici Știința, nici Arta, nu influențează progresul moral uman —

Explicația unui paradox

Am ajuns la a 10-a cronică, un adevărat jubileu.

Cititorii cari ne-au urmărit cu atenție au constatat fără îndoială continuitatea tezei desvolate cu toată dispersiunea ideilor, dar se vor fi mirat în acelaș timp de paradoxele și contrazicerile multor chestiuni, ceeace a mărit din fericire curiozitatea lor și i-a înarmat cu răbdarea necesară să ne poată urmări cu succes până la sfârșit.

GANDIREA IN 4 DIMENSIUNI

Nu există nici-un paradox și nici-o contrazicere. Deși oamenii trăiesc într'un spațiu cu 3 dimensuni (după Einstein ar fi 4), totuși **cei mai mulți au gândirea într'o singură dimensiune**, ca să vorbim într'un limbaj algebric. Bine-înțeles nu vorbim de acei muritori cari nu pot gândi de loc pentru că rațiunea lor este nulă.

Când spunem bunăoară că X nu e la **stânga** noastră, asta nu înseamnă neapărat că e la... **dreapta;** poate să fie sus sau jos, poate o fi **inainte** sau **înapoi** or poate nu e deloc sau o fi undeva în **interiorul** nostru. Vă pare desigur curioasă o astfel de judecată, dar toți oamenii ar trebui să tindă la această supremă rațiune.

Bună oară un medic când diagnotizează un bolnav îl întreabă unde-l doare, la drepata, la stânga, mai sus, mai jos, înainte, înapoi, înăuntru or... de loc, dar acelaș medic poate foarte bine să aibă în viața de toate zlele o rațune din cele mai strâmte sau unilaterale.

Orizontul caracterelor e așa de mic că rațiunea întrebuințată în activitatea științifică, cu o perspicacitate până la miliardimea de milimetru, nu e întrebuințată și în viața însăși, după cum nici simțirea înălțătoare a operei de artă nu găsește nici un ecou în rațiunea aplicată.

Să tălmăcim pe înțelesul tuturor acest din urmă paragraf. Știm că toată lumea „cultă" citește, sunt unii cari au citit chiar dulapuri și rafturi întregi de cărți. Vorba e cât au asimilat acești „intelectuali" și ce influență a avut vasta lectură asupra **caracterului** lor? In cele mai multe cazuri această influență e nulă, ba uneori e chiar **negativă**, ceeace e mai rău. Un poet bună oară poate plânge când descrie tragedia unor copii sărmani și să simtă în interiorul sufletului cele mai vii emoții ale Artei, dar ieșind la plimbare, pe jos sau în automobil, să rămână foarte indiferent văzând niște copii săraci, umblând cu ghetele rupte, în zăpadă. In schimb însă o femee săracă, nevasta unui sticlar **Lambert**, găsind într'o noapte de iarnă un copil aruncat pe treptele unei biserici, cu toate că nu prea citise poezii în viața ei, ridică copilul, îl duse acasă și acest copil a ajuns genialul matematician **d'Alembert**, părintele Enciclopediei.

Există eterna deosebire între formă și fond. Vom reveni asupra acestor chestiuni într'o cronică viitoare.

DESPRE MECANICA SOCIALA

Aproape s'a uitat la noi de **Spiru Haret**, ministrul instrucțiunei publice, care a murit acum vre-o 10 ani. Bine înțeles există o judecată a posterității cu totul deosebită de judecata contemporanilor (cum a arătat într'un studiu magistral repauzatul **Dobrogeanu Gherea**); de aceia Haret nu va rămâne celebru prin cele câteva legi școlare, nici prin lupta lui contra analfabetismului care n'a dat nici un rezultat, de oarece și în 1923 România e în coada Europei în ceeace privește analfabetismul.

Va rămâne însă celebru Spiru Haret și pentru veacurile viitoare prin monumentala lucrare: **„Mecanica socială"** cu care savantul Haret și-a susținut teza de doctor în mateatici la Sorbona.

Lucrarea lui Haret (publicată numai în limba franceză) e foarte populară, deși cuprinde și chestiuni de analiză matematică, asupra cărora cititorul nespecialist poate trece cu ușurință.

„Mecanica socială" cuprinde e drept multe greșeli și aceasta se datorește nu atât faptului că Haret n'avea cunoștinți vaste în domenii felurite și nu s'a călăuzit de metoda minunată a lui **Descartes**. („Discours sur la Methode") la care am putea adăuga și o superficială cunoștință a marxismului. Haret când a scris „Mecanica socială" nu avea un material social enorm cum există acum în urma războiului mondial și a frământărilor vijelioase, care zguduie toată omenirea, ceeace a revoluționat toate teoriile „precise" ale sociologiei moderne.

Vom rezuma într'un capitol special „Mecanica socială" și ne vom ocupa atunci și de alte concepte științifico-sociale (cum e bună oară „Fizica socială" a lui Lord Kelvin ș. a.)

L. FLORIN

Copilul

In leagănul odihnitor și tăcut
ca un sicriu,
copilul a adormit cu sufletul în brațe
visând trenuri de carton cari au trecut
spre infinit
și prin pustiu...

Pe buzele-ceară:
surâs de primăvară.
(Fășii de lumină zdrențuită)
Păpușa părăsită
și uitată
cu trena rochiei de mătase parfumată
îl cheamă.
Nici un clopot de aramă
n'a plâns.

Nici o lacrimă
n'a tremurat pe obraji de mamă
Paiața și piticul de porțelan
Și toate jucăriile uitate pe pian
îndoliate
aștept finalul comediei de salon.

Un cioclu vesel
îl va purta ca pe un plocon
spre „altă parte".
Și viața se va sfârși ca o carte
citită până la sfârșit.
Și leagănul sicriu
odihnitor și tăcut
va legăna pustiu...

Horia Robeanu

De la Costică Bobeică amintire...

de Ludovic Dauş

...Dar viaţa, — şi ea, — îşi desfăşura tablourile ei de panoramă.

Şi iar mi se întorc gândurile departe, când, mărunt de tot, încă nu văzusem pe Miss-Wanda, şi nu mă înfiorasem la priveliştea Barbarei Ubric.

Zăresc o casă mai năltuţă, cu vre-o opt sau zece trepte urcând spre uşa de intrare, cu o ogradă destul de mare şi un şir de şură şi grajduri în fund... N'aşi putea să-mi amintesc unde anume era casa, şi ce clădiri i-au luat astăzi locul... O zăresc departe, ca printr'o lunetă. Mă uit la ea, din curte sau din odaia mea plină de jucării, şi ceasuri întregi stam intrigat, preocupat de grija de a nu pierde nimic din spectacolul vieţei de peste drum... Privesc cum slugile forfotesc, cum, în uşa bucătăriilor, apare din când în când un „cioroiu" înnalt, îmbrăcat de sus până jos într'o „pestelcă" albă, — pe-atunci nu ştiam că pestelcei i se zice şi şorţ, — cu braţele negre şi păroase ieşind din albul mânicelor suflicate, şi c'o bonetă albă pe cap, ca să scoată parcă mai în relief figura lui neagră de ţigan, cu barba şi pletele smolite... Pămătufuri de sârmă bat harnice albuşurile, şi creşte spuma de zăpadă a bezelelor şi torturilor din cari mă înfrupt şi eu une-ori, căci e în obiceiul vremei ca vecinii să-şi trimită unii altora toate bunătăţile şi trufandalele bucătăriei lor... Pe-atunci, egoizmul vieţei chinuite de astăzi nu-şi făcuse încă drum până la oameni şi aceştia nu învăţaseră să-şi închidă inimile, cum închizi uşile casei noaptea ca să nu te „calce" tâlharii...

Dar desigur nu „blamangelele", cataifurile şi cremele cu beteală de zahăr ars ale bucătarului, au prins şi fixat pe u-tina ochiului copilului casa aceea din vremuri... Ceva deosebit, nepomenit, a trebuit să zgudue imaginaţia şi să o turbure, să răscolească un adânc fond de naivitate şi copilărie, dând proporţii unor prin neînsemnatee lucruri cari, — în imaginaţia precoce şi blazată a copiilor de astăzi, — nici nu pot reţine atenţia măcar.

Imi închipui că mult mai mult ca primul zbor al lui Bleriot cu aeroplanul de-asupra arenelor de la hipodromul nostru din Bucureşti, — a făcut vâlvă în Botoşanii de-atunci, sania cu *valtrapuri* adusă de Costică Bobeică, din Bucureşti!... Această sanie cu o pereche de cai negri troteuri, cu o reţea de ochiuri şi canafuri, umflându-se ca un voloc albastru era minunea mare a zilei, evenimentul capital, mai emoţionant şi mai plin de interes ca apariţia celor trei comete pe cerul Botoşanilor, umplea de extaz închipuirile, emoţiona desigur şi pe tinerele cucoane cari cu mâinile în manşoane şi în vârful nasului în gulerele lor de blană, fremătau prin zăpadă la apariţia aceasta a năstruşnicei sănii.

Ce de-a mai succese şi cuceriri n'o fi înregistrat pe-atunci popularul Costică Bobeică, şi ce săgeată a lui Cupidon valtrapurile acelea de la sania lui... Eu pândeam să văz pe vizitiu înhămând caii, palpitam la priveliştea voloacelor cu canafuri albastre şi Bobeică, ras totdeauna proaspăt, cu mustăţile în sus şi roşii, lua în sania lui proporţiile „statuei libertăţii" din New-York; — şi fiindcă n'aveam nici idee de existenţa unor asemenea statui, desigur că'l asemuiam în mărime cu turnul bisericei Tresfetitelor sau al Ospeniei!

Şi iată că intr'o zi avui un minunat spectacol pe care'l redau prin ceea ce-am înţeles mai pe urmă...

*

Dar mai întâi o mică punere la punct.

De ce, dacă povestea sfântă, are pe cei trei Crai de la Răsărit, — de ce n'ar fi avut şi Botoşanii trei, patru sau mai mulţi Crai ai lor, mişcându-se în imaginaţia provinciei, ca şi Craii din Noul Testament, în lumina de aur a unui luceafăr ce să-i învăluie într'un potop de raze? Astăzi oamenii, — ori cât de valoroşi, — se pierd în vălmăşagul egoizmurilor de toată mâna, în noroaiele politicei şi lupta groaznică a afacerilor şi valutei. Pe-atunci nu se ştia de jocul „devizelor" şi nici nu se bănuia însemnătatea *„băncilor"*, acestea arătându-şi colţii doar prin mesuţele cu geam ale zarafilor, cari sunau în mâini un fişic de piese, la uşile câtorva prăvălii de pe strada mare, prin faţa Ospeniei... Se mai pomenea doar de câte un cămătar, despre care Dumitrake Miclescu, fost ministru sub Cuza, scria cronici rimate, începând cu versurile:

Pavalache cel vestit
Care târgu-a sărăcit...

In colo oamenii luau proporţii prin ceea ce erau, prin exuberanţa de viaţă de cari erau capabili, prin gesturile şi apucăturile lor, imediat prinse şi reproduse în cronica vie şi plină de interes a oraşului. Celebritatea se dobândea repede, cu un cuvânt de spirit, cu o vestă mai originală, cu o pereche de ghete mai frumos fasonate, — şi multele şi măruntele nimicuri de toată ziua deveneau legendare, creau mituri şi aureole, hrăneau şi satisfăceau curiozitatea publică.

In atmosfera aceasta se „furlandiseau" în plină lumină cei câţiva Crai ai lumei botoşenene...

Ii las de-oparte pe candizii şi lunaticii crai ai alcovurilor, pentru că în copilăreasca-mi neştiinţă nici nu bănuiam existenţa lor... Şi-apoi ce importă la cari ferestre s'a acăţat scara de in sau de mătase a nenumăraţilor Romeo, ori şoaptele din aşternuturile de olandă şi de dantelă?... Vremea îşi întinde tainele învălurate peste toate aceste dragi frământări ale inimilor cari au ars şi s'au stins în nopţi înflăcărate, sau în zori învolburate... Amintirea le-au şters, — mormintele le-au acoperit, şi alte guri sorb suflul altor buze în continua şi nesupusă sete de viaţă.

Toată însemnătatea, în marea bătălie de toate zilele, o aveau pe atunci eroii asului de cupă sau de caro, craii meselor de joc... Acolo se înregistrau marile victorii şi marile înfrângeri, se desfăşurau strategiile, şi pe rând, norocul scotea în lumină pe câte un Napoleon, sau un Cutuzof... Erau retrageri tragice ca cea de la Moscova, dezastre ca la trecerea Berezinei sau la Waterloo, şi galbenii, — căci se juca pe galbeni, — treceau ca nişte cununi în mâinile învingătorilor...

Cortazzi îşi pierduse moşiile, câţiva din Gheorgheleşti, din Iamandiceşti şi Micleşti, — o mulţime de boeri cari din actori principali trecuseră pe al doilea şi al treilea plan tânjeau, dacă nu se înmormântaseră cu totul... Eroii erau acum: Costică Bobeică, cel cu sania şi casa cu mai multe trepte şi cu bucătarul ţigan cu bonetă albă pe cap; — Vasilică Stavry, tatăl poetului Artur Stavri; Grigori Holban din Dorohoi care sta mai mult în Botoşani, un bătrân, având un singur ochi din care fulgera lumini, şi care, în ciuda celor vre-o şaizeci şi ceva de ani, dansa galopul nebuneşte cu toate cucoanele şi le da gata şi pe cele mai tinere. Se adăugau la aceştia Ionică Arapu, Mihai Ciulei, Iencuţa Buzdugan şi alţii mai tineri cari-şi făceau noviciatul, dar ne atingând în glorie pe cei trei dintâi, mari meşteri la stos şi bacara jucând, când se aprindeau, pe o mie de galbeni cartea, în înfrigurarea totală a saloanelor şi oraşului.

O mie de galbeni!

Ne putem închipui noi astăzi când nu se mai vorbeşte de cât de milioane şi miliarde, însemnătatea, greutatea în valoare, a o mie de galbeni de-atunci!?... Erau încă aproape zilele când moşii de mii de fălci fuseseră vândute pe câteva ocale de ceară în vreme ce cu un galbăn petreceai două nopţi cu lăutari şi încă poate îţi mai rămânea ceva mărunţele...

In ciuda ori căror socoteli, Bobeică, Stavry, Holban nu se singhiseau. Acesta din urmă, veşnic în picioare şi cu bani, mulţumită unei averi mai mari şi poate unei mai mari stăpâniri pe sine, ducea oare cum la remorcă pe ceilalţi doi. Bobeică bătuse la tălpi vre-o două sau trei moşteniri, dar se reîăcea, când calic şi cu credit, când iarăşi bogat, susţinut la grea cumpănă şi de fratele său Hermeziu... Vasilică Stavry plutea şi el pe apele norocului c'o brumă de avere şi foarte mult curaj...

Şi bătăliile lor erau grozave...

Aşa într'o zi, pentru un şir de nouă şi opt la un banco, Bobeică se văzu răsturnat. Pe rând, după galbeni, caii, şi sania cu valtrapuri, casele, toată gospodăria lui Bobeică trecură în patrimoniul lui Vasilică Stavry.

Câteva zile bucătarul şi cu ajutoarele sale bătură cu pămătufurile de sârmă albuşuri de ouă; torturi, creme, blamangele, curcani fripţi şi tot felul de bunătăţi pe rând se aşezară pe mari mese întinse, şi într'o bună zi tot oraşul fu poftit la o mare petrecanie la Bobeică... Cu câţiva copii am cutreerat şi eu prin jurul meselor şi odăilor cu uşile toate deschise... Două tarafuri de lăutari urlau din instrumente, doamne şi domni, în veşminte de gală, îşi lăsau mantiile şi blănurile în mâinile slugilor, şi saloanele se umpleau, gemeau de lume... Apoi sania cu valtrapuri porni după Stavry care apăru voios... Bobeică, — îmbrăcat în frac, cu gâtul încins peste guler de panglica albastră a unei mari decoraţii ce bălăbănea peste cravata albă, — îl întâmpină de la scară, şi, înconjurat de mosafiri, oferi cheia casei lui Stavry şi-i ţinu un scurt „logos".

Acesta îi răspunse cu un alt „logos" şi luă cheia.

Apoi se încinse balul şi, toată noaptea, ţinură dansul, masa, tuasturile... In zori, Bobeică, înconjurat de soţia sa şi de copii, urmat de-un credincios servitor ce-i ducea două geamantane, înnainta printre oaspeţii săi pentru un adio final, şi adresându-se prietenilor:

— Cine-mi dă, săracul de mine, un locuşor?... Nu cer de cât o bucată de mămăligă cu brânză pentru toţi ai mei!...

— Vin-o la noi.

—Eu te primesc din toată inima.

— Ba să vii la mine, coane Costică!

Glasurile se ridicau, se încrucişau în oferte sincere, făcute din toată inima. Bobeică râdea, discuta, cucoanele chicoteau, palpitau apoi: într'un alaiu gălăgios, pe când amândouă tarafurile de lăutari îşi chiuiau notele pe viori şi în tobe, Bobeică, la braţul unui prieten, ieşi, îşi urcă familia în acelaşi sanie cu valtrapuri, şi dispăru...

Apoi într'o altă zi, după nopţi albe petrecute la masa de joc, soarta norocului îl reîntorcea pe Bobeică în casa lui, iar de astă-dată îi împrumuta el trăsura lui Stavry ca să plece cu toată pompa...

Aşa stăpânii de-o lună-două ai caselor treceau în posesiunea lor fără contract şi fără taxe de înregistrare...

LUDOVIC DAUŞ

CHESTIUNI FEMININE

Insemnări cotidiane

Drepturi politice. — După adunarea femeilor române şi după discuţiunea lor asupra celor datorite — de lege şi de ţară, rămăsese de urmărit cum va evolua în Corpurile legiuitoare, aceste legitime şi prea liniştite doleanţe.

Constituţia, în jurul căreia, astăzi se agită toate ideile şi toate conştiinţele politice este ceaslovul în care va trebui trecut şi numele femeei.

Se discută naţionalizarea solului, în ordinea economică-financiară, articolul 7 în ordinea socială, dar toţi au uitat că ambele aceste capitole, pentru realizarea lor în progres şi unitate, trebuesc asociate celui mai de seamă din capitole. Drepturile femeei.

A vorbit pentru aceste drepturi în Cameră, D-nii Nicolae Iorga şi Pistiner, interpelând — poate prea glumeţ — pe d. Vintilă Brătianu, ministrul finanţelor, care a răspuns prin tangentă, că fiind primar al Capitalei, a admis pe femei, la comună: E simptomatic, oricum, că deşi legiuitorii sunt hotărâţi, împotriva drepturilor femeei, găsesc totuşi aşa de neomenos şi nedrept acest îndărătnic parti-pris, că ei înşişi, alunecă sau pe glumă sau pe echivoc, pentru a nu lua o atitudine făţişe.

E tot atât de inuman şi anticonstituţional, acest act, după cum şi samavolnicia cu care încearcă proporţionarea minorităţilor.

Dacă mai adăogăm restrângerea libertăţei presei şi multele legi excepţionale, menite să întroneze o dictatură autocrată, e uşor de înţeles, ce „democraţie" infamă, se joacă cu libertatea cetăţeanului român.

O ŞCOALĂ DE ARTĂ.

Cu prilejul spectacolului dat de Societatea „Principele „Mircea" la Teatrul Naţional, ceeace merită desigur să fie remarcat a fost: Baletul. Intr'un amestec de scene „picante" şi fără savuare spirituală, într'o înşiruire de cuplete tot atât de reuşite ca cele jucate la Cărăbuş, bineînţeles minus humorul lui Tănase, într'o risipă de eleganţe aşa zise din „la haute volée", apariţia dansurilor în „ritmica" Dalcroze, a fost o reală minune de artă şi armonie.

Lângă orientalismul „shimmy-ului şi al fox-trot-ului, alături de cadenţa sensuală a dansurilor clasice, arabescurile fine ale ritmicei Dalcroze, au fost o adevărată revelaţie. Caracterul dansului Isădorei Duncan (dând ca exemplu mai apropiat şi pe Lucienne Caravillot) cu interpretarea lui în spiritul muzicei clasicei, la care se adaugă şi armonia corpurilor tinere de fecioară, fac din Ritmica lui Dalcroze, dansul mistic şi ideal, pentru recreaţiunea spiritului şi armonizarea liniilor.

La noi, ca o preoteasă a frumosului, legănat în ritm sacru — s'a găsit o elevă a lui Dalcroze, care numai „pour l'amour de l'art même" iniţiază câteva copile în secretul lui Dalcroze.

Şi am văzut corpuri svelte mişcându-se în ondulări de floare sau de înger, schiţând în aer atitudini de adevărată frescă antică. Maestra lor — D-na Paulette Lupaşcu — a reuşit în câteva lecţii să obţină rezultatul artistic, salutat cu entuziasm la spectacolul Societăţei „Principele Mircea".

Ritmica lui Dalcroze, care constitue un studiu obligator în toate conservatoriile de muzică şi artă dramatică, din Belgia şi Franţa, schiţat la noi, prin gestul inspirat al d-nei Lupaşcu — va trebui să constitue şi în educaţia fizică şi artistică a copilelor noastre, unicul dans îngăduit, pentru recreaţiunea spiritului şi eleganţa trupului.

ROZINA

Vitrina Librăriei

La „*Cartea Românească*"

VICTOR SLAVESCU: *Organizaţia de credit a României.*
M. SADOVEANU: *Ţi-aduci aminte.*
V. AL. JEAN: *Teatru.*
ADRIAN MANIU: *Meşterul*, (teatru în versuri).
I. SEMO: *Litanii*, (versuri).
Z. SANDU: *Rugăciunile vremii.*
V. DEMETRIUS: *Vagabondul.*

INSEMNĂRI

Din corespondenţa poetului Şt. O. Iosif cu Aurel Pop *)

Dăm în acest număr prima scrisoare, din cele patru, adresate de Şt. O. Iosif prietenului său de liceu Aurel Pop.

Deşi scrise la vârsta de 14—15 ani, aceste scrisori întrezăresc pe poetul de mai târziu.

Născut în frumosul oraş Braşov, la poalele Tâmpei, pe care o cântă încă de mic în versuri greoae, dar sincere; acest fiu al oraşului capătă o neţărmurită dragoste pentru limba şi literatura poporului, pentru trecutul istoric al neamului, pe care mai târziu, după ce va cunoaşte mânuirea dibace a stihurilor, le va descrie aşa de minunat în „Patriarhalele" şi „Credinţele" sale.

Sibii 2) în prima Ianuarie 1890

Iubite amice!

Am primit scrisoarea ta din 21 Noembrie şi mă simt îndatorat a'ţi răspunde. Dar mai întâiu te rog să mă erţi, fiindcă îţi scriu aşa târziu, totodată însă te rog, ca să şi iai în considerare causele, cari m'au reţinut de aţi scrie. In lunile Noembrie şi Decembrie, n'am putut să-ţi scriu, fiindcă am fost continuu ocupat cu lecţiile şi studiile şcolii; şi apoi iarna zilele sunt aşa de scurte, încât de aba mi-ajunge timpul de studiare adăogând şi serile.

Astfel era imposibil ca să-ţi scriu; cu deosebire din Istorie ne da prof. aşa de mult de învăţat, încât îmi treceau ore întregi numai cu studiul acesta. In serile Crăciunului având timp liber mi mult m'am hotărât ca să-ţi scriu, şi anume de sărbători, dar din nenorocire m'am îmbolnăvit fără de veste. Nici chiar acum nu sunt teafăr de tot. Acum mă apuc să-ţi scriu, cu toate că e cam târzior, şi cred, că mă vei ierta pentru aceasta. Cu atât mai mult te rog să-mi ierţi întârziarea mea, cu cât eu n'aş voi pentru mult, ca corespondenţa dintre noi să înceteze.

Eu totdeauna am privit pe om după scrierile sale, fie ele cât de puţine.

„Nu după vorbe; totdeauna după fapte!" Şi stilul, arta scrierei nu este el oare o faptă? Nu este o lucrare? Pentru mine stilul unuia este oglinda sufletului său. Indată să vede care oglindă este clară şi curată, şi care e tulbure...

Şi dacă voi căuta eu în această oglindă, care la tine este de cel mai curat cristal, voi căpăta următorul rezultat:

O inimă nobilă; o putere de voinţă, care te conduce; ambiţiunea şi o judecată sănătoasă. Eu ador aceste însuşiri, şi ador pe omul, care le are; fie ele străplântate chiar şi în inima celui mai aprig inimic al meu! De aceea nu voesc să înceteze corespondenţa dintre noi. Eu te-am înţeles de multe ori de ce te fereai de a lua parte la unele jocuri prea copilăreşti, şi-ţi era ruşine de multe ori chiar de unele destrăbălături ale conşcolarilor tăi. Ţi-era ruşine, fiindcă în inima ta era sădit simţul de omenie, tu nu sufeTiai, nici prietenii tăi să fie aşa copilăroşi. Şi apoi scrisorile tale le citesc cu cea mai mare plăcere, fie cât de lungi sau scurte. In toată scrisoarea ta găsesc un stil minunat de simplu, care contribue mult la frumuseţea lui.

In timpul ce l'am avut liber, în serii am cetit din nou operile complete ale lui V. Alexandri, C. Negruzzi şi Ureche 3). Am cetit apoi „Don Carlos" şi „Maria Stuart" de Schiller traducere de I. Negruzzi 4). Cât despre aceste două din urmă sunt de părerea ta. Nu pot înţelege în tot locul nici în „Don Carlos", nici în „Maria Stuart", şi apoi trebue să cunoşti întreaga Istorie a Spaniei sau a Angliei, căci evenimentele istorice în aceste două piese sunt foarte strâns legate, (înţeleg că fiecare piesă are evenimentele sale istorice, astfel lucrurile expuse în „Don-Carlos" au extindere chiar şi în Istoria Franţei; căci Filip, regele Spaniei şi tatăl lui Carlos, luase de soţie pe chiar mireasa fiului său, şi ea era din Franţia).

Carlos şi Regina, cari înainte să iubiseră, acum erau păziţi de gelosul tată, totuşi fără să ştie Regele, Carlos cu ajutorul unui prieten al său de copilărie, a avut mai multe întâlniri în apartamentul reginei, acest prieten dup'aceea s'a făcut cel mai „intim" amic al Regelui, şi astfel căuta tot chipul să-l mântue de durerea de a vedea pe iubita şi totodată pe mama sa în toate zilele. Negruzzi zice într'un loc în „Miron şi Florica" 5) în versuri: „că nu este mai crud în lume, decât de a te lipsi şi de aceea de ce n'ai avut niciodată!"

Carlos era pregătit să meargă în „ţările de jos" să potolească răscoala, dar Marchizul de Poza, prietenul cel credincios al lui, fu împuşcat fiindcă el însuşi s'a vândut regelui, spunându-i unele planri ale sale; însă pregătise tot pentru ca să fugă Regina cu Carlos. In popor era răscoală. Regele însă a aflat în noaptea aceea. Aceasta este cuprinsul cel mai scurt al lui Don Carlos. Cât despre Maria Stuart ţi-oi scrie în rândul viitor.

Am mai cetit „Desrobirea ţăranilor în Moldova" de renumitul bărbat A. Papadopulo-Calimach. El tractează despre desrobirea „vecinilor" sau „rumânilor", (aşa să numeau jobagii în Moldova) sub domnitorul Mavrocordat. Apoi spune despre „hotărârea obştească" dată în privinţa desrobirei şi întreaga pompă şi ceremonie din ziua, când s'a întâmplat aceasta. Apoi de Xenopol „Justiţia sub fanarioţi", despre procesul vistiernicesei Maria. Acestea toate din „Convorbiri literare" 1887. Mie îmi place tare să citesc scrieri istorice, şi cu deosebire tot ce este scris într'un stil poporal. Limba pe care o vorbeşte poporul, are pentru mine o dulceaţă, pe care nu ţi-o pot descrie. In asemenea stil este scrisă şi novela „Cenu Alecu Zăgănescu" de Duiliu Zamfirescu 6) din „Convorbiri". Apoi prefer Novelele lui Gane şi ale lui lSavici. Chiar şi „poveştile le cetesc" dacă sunt din popor. Astfel Urechie 7) are o dexteritate minunată la întocmirea poveştilor poporale, nici ale lui Ion — Pop — Reteganul nu sunt rău scrise; eu am toate 5 volumele 8). M'am apucat şi eu să adun Poveşti şi anecdote din popor şi poesii poporale; pe-aici sunt foarte mulţi români din satele din apropiere, şi sunt prietenoşi şi deştepţi. Imi place Românul, când îl văd aşa, lucrător deştept şi mai presus de toate curtenitor şi curat. Românul peste tot să poate lăuda cu aceste însuşiri nobile, şi rar să întâmplă ca el să n'aibă inimă bună. Am cetit şi studiul „Pesimismul în poesiile lui Eminescu" de prof. Goldiş. Insă nici aici unele pasage nu le înţeleg. D. Goldiş zice, că Eminescu e un poet, care cântă mai cu seamă presentul, de aceea este el aşa de bine înţeles. Când cetim poesiile lui, cu mirare vedem, că el ne spune tot aceleaşi dureri şi simţământe, pe care le avem şi noi şi le simţim, dar nu le putem exprima. Citesc şi din poesiile lui. Nu ştiu ce farmec au ele pentru mine, căci de câte ori le citesc îmi pare, că mă cufund într'un labirint feeric de idei, forme şi figuri!... Cât despre starea mea sufletească, rar mi se mai tulbură. M'am dedat cu Sibiul şi numai rar îmi mai aduc aminte de:

— „Tâmpa ce verdeaţa-i ei în timpul de primăvară,
Când apele să desgheaţă, curg în unde clocotinde,
Şi când: Cântecul de păsărele din tăcere să desprinde
Nu mai pot uita găteala câmpului cu flori de vară,
Şi a toamnei mult tăcută, dulce şi splendidă sară.
Ce cu negurata-i faţă da luciul la mii de stele;
Luna blândă şi bălae strecurându-se prin ele,
Când eşea de după Tâmpa, ca naiadă din poveste,
Zilele albe de iarnă, ce puneau flori pe ferestre!
Câte-odat'... recriem în minte-mi, amintirile tăcute
Lacrimele'mi curg pe faţă!... Să prefac'n cântec plânsul
Şi m'apuc să scriu... Ce dulce mângâere aflu 'n trânsul...
Da, atunci simt mângâere!... Musa mi-e amicul dulce,
Cel mai scump odor mi-e lyra, când o am mă simt fericel...
Aş vrea să nu mă mai plâng, dar...
Nu pot altfel... Fără voe mâna condeiul mi'l duce
Este dorul, care mână, ca să scrie o împinge!
Este simţământul, care inima 'amarnic o strânge!...
Nu pot altfel, căci când cuget liber şi fără de ţintă
Spre-a Braşovului văi dalbe, gândurile-mi se avântă;
Şi când murmur vre-un cântec, acela-i doina de jale,
Care iarăşi să în toarce spre lo.curile na tale!... 9)

Iubite amice! După scrisoarea ta din 21 Noemvrie tu îţi petreci foarte bire, din contră eu sunt retras. In privinţa aceasta eu consimt mai mult cu Ovid, pe care îl sfătuise „Aoniae sorores" ca să leagă liniştea (otia) vieţii, totdeauna iubită de el:

„Et petere Aoniae suadebat tuta sorores Otia, indicio semper amata meo".

[Ov. L. I. în descr,. sa şi 'n 40].

Lecţiile acum sunt mai uşoare; din Latină avem un prof. Szé Edely; sub el am tradus din Titu Liviu, din Ovid şi acum traducem din Horaţiu. Preparându-mă în fiecare oră am căpătat un rezultat îmbucurător, ceeace nu credeam. M'am învăţat să traduc şi singur, dar nici nu este greu de tradus nici Ovid nici Horaţiu, în unele locuri.

Veşti nouă nu sunt, timpul înnorat, când geros când moale, dealtfel n'avem iarnă grea. Salut pe toţi prietenii!

Te rog înc'odată ca să-mi răspunzi, că voi fi şi eu mai exact; astfel să corespondăm cel puţin cu o scrisoare pe lună, sincer amic

ŞTEFAN IOSIF

Scuză, fiindcă am scris aşa urât?

Adresa mea: D. D. St. G.: etc... Kürschner Gasse Brassó.

Dar sunt de părere, că ar fi mai bine să-mi scrii tot pe adresa şcoalei, fiindcă e posibil să ne mutăm? Ibidem.

Din cauza „influenţei" prelegerile sunt închise pe o săptămână.

Notă. — Această scrisoare e adresată: Domnului Aurel Pop student de clas V gimn. la gimn. rom. gr. or. din Braşov.

1) După autografele inedite din Biblioteca Acad. Române.

2) Păstrăm întocmai ortografia poetului.—N. transcriitorului.

3) Vasile Alexandrescu Urechie, despre a cărui poveşti vorbeşte Iosif mai departe în această scrisoare. — N. transcr.

4) „Don Carlos" a fost publicat întâi în „Convorbiri Literare" pe anul 1882; iar „Maria Stuart" în anul 1888. — N. tr.

5) „Miron şi Florica", idilă care apăruse întâi în „Convorbiri Literare" anul 1870, a fost tradusă şi în nemţeşte de Teochar Alexi şi s'a publicat în „Rumäniche Kunst-Dichtung" Krostadt 1880 p. 52. (Nota transcriitorului).

6) „Convorbiri Literare" 1887.

7) Desigur că poveştile lui V. A. Urechie la cunoştea Iosif tot din „Convorbiri Literare" unde apăruse: „Popa care ştie carte"; „Ion Isteţul" etc....; deoarece prima ediţie a „Legendelor Române" iese deabia în 1891.

8) Ion-Pop-Reteganul: „Poveşti ardeleneşti culese din gura poporului. Partea I—V Braşov 1888. (N. Edit.).

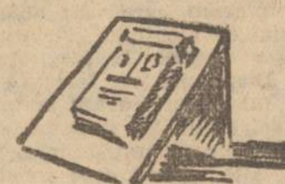
9) Această despărţire în bisilabe este făcută de poet.

Academia de ştiinţe din Petrograd

Academia de ştiinţe din Petrograd şi-a publicat în luna trecută raportul activităţei sale din 1922. Guvernul sovietic a oprimat la început Academia de Ştiinţe, pe care o considera ca o alcătuire aservită intereselor claselor burgheze. Mulţi dintre savanţii de seamă ai Rusiei au fost siliţi să imigreze în streinătate, ca să-şi desvolte în exil activitatea ştiinţifică. In anii din urmă însă, şi mai ales în 1922, guvernul sovietic, care la început persecuta cultura „burgheză", a trebuit să recunoască că fără ajutorul ştiinţei nu există progres şi apelând la sprijinul puţinilor savanţi ruşi rămaşi în Rusia, a subvenţionat Academia de Ştiinţe din Petrograd, cu fonduri considerabile. Academia de Ştiinţe din Petrograd, care n'a publicat Buletinul din 1917, publică acum un voluminos raport al activităţei sale din anul 1922. Din acest Buletin suntem informaţi că *Steklow*, marele matematician rus, ale cărui teorii ale matematicei integrale sunt cunoscute în întreaga lume civilizată, şi-a terminat opera monumentală, publicând-o în două volume: „Principiile de bază ale fizicei matematice". Academia a publicat încă cinci volume asupra lui „Puşchin şi urmaşii lui"; au apărut cinci volume ale importantelor săpături arheologice de lângă Dvina; s'au publicat operele complecte ale lui Wladimir *Wesselowski*, genialul istoriograf; s'a tipărit dicţionarul limbei ruseşti până la litera S. A apărut dicţionarul limbei lituane. Academia a publicat operele postume ale lui *Puşchin, Necrossow* şi *Grigorieff* — s'a renovat muzeul lui Puşchin. Muzeul geologic din Petrograd a fost mărit, instalându-se în palatul Boronskei — iar Biblioteca Academiei s'a sporit în acest an cu 11.257 cărţi engleze, franceze, germane şi altele. Academia de Ştiinţe din Petrograd a reluat legăturile cu cele mai importante Academii din streinătate şi a susţinut raporturi de prietenie cu Institutul de Ştiinţe din America, care a trimis acestei Academii 30 de vagoane de hârtie.

Expediţiile în Tibet, Abisinia şi în Mongolia de sud, organizate în acest an de Academia rusă, au avut succes neaşteptat: Goluşef a publicat o carte despre Tibet, care desvălue toate tainele lui Dalai Lama şi a vieţii anachoretice a poporului tibetan.

Reabilitarea lui Heine

Heine, cel mai mare poet liric al lumei, a fost unul dintre aceia, pe cari Wilhelm al Germaniei, l-a „proscris". Este îndeobşte cunoscut, că împăratul german, incapabil de-a înţelege sufletul modern şi refractar tuturor ideilor democratice, n'a putut ierta lui Heine nici ironia ciclului „Deutschland", dar mai ales „Romanzero", satira suverană a germanului „parisianisat". — Un modest bust al lui Haselrüs, sculptorul genial danez, a încercat să pătrundă până într'o piaţă publică a Dusseldorf-ului şi admiraţia pioasă a împărătesei Elisabetha a Austriei a putut ridica un monument modest în Achelleion-ul din Corfu, care — fireşte — îndată ce-a ajuns stăpân Wilhelm, a dispărut din locul de onoare. Impăratul teuton a persecutat pe Heine încă o jumătate de secol după moarte, căci Wilhelm cu braţul scurt, n-a putut ierta sângeroasele ironii ale marelui poet, considerat de junkeri ca „trădător" şi „vândut francezilor".

Impăratul german mănâncă — aşa se spune — ciocolată în Doorn şi se interesează de teoria lui Steinach... Exilul a deschis drumul lui Heine, în Germania. Un grup de literaţi, a hotărât să ridice lui Heine un monument în Berlin, în locul statuei războinicului împărat. Iniţiativa este însuşi a lui Gerhart *Hauptmann*, strălucitul poet al „Hannelei", unul dintre cei mai mari poeţi contemporani. Wilhelm al II-lea va protesta şi de astădată, însă acestui protest — graţie culturei şi progresului — nu-i dă ascultare nici văcarul din satul olandez Doorn, care adăposteşte pe maniacul războaielor şi al imperialismului.

Cărți și Reviste

Ludwig Holberg: „Trei comedii", (ed. Cult. Națională)

Traducerea în românește a lui Holberg — autor danez absolut necunoscut la noi — are o dublă importanță: mai întâiu, i se dă cititorului român putința de a cunoaște pe unul dintre autorii de comedii cu adevărat clasici, — iar în al doilea rând tălmăcirea, datorită profesorului dela universitatea din Cluj Șt. Bezdechi, făcută direct din limba daneză, este de o remarcabilă frumusețe literară.

Ludwig Holberg este, după dreapta spusă a lui Gosse în „Encyclopedia Britanică" — „nu numai creatorul literaturei daneze și cel mai mare autor danez, ci — după Voltaire — **cel mai mare scriitor al Europei, din timpul generației sale**". Iar alți autori îl numesc, cu drept cuvânt, „Molière-ul literaturii nordice". Și — în adevăr — deși asupra pieselor sale au trecut 200 de ani (cele mai multe din aceste piese au fost scrise între 1721 — 1724, când Holberg era directorul noului teatru danez) farmecul acestor minunate comedii e perfect acelaș. Căci Holberg nu s'a interesat numai de moravuri, s'a interesat — ca și Molière — de tipuri — iar dacă moravurile se schimbă, tipurile rămân aproape aceleași dela Aristofan până la Tristan Bernard...

Humorul larg, care se degajează din aceste comedii — e humorul omului superior, care privește cu înțelegătoare îngăduință faptele și defectele oamenilor. Dintre cele trei piese traduse în acest volum — **Erasmus Montanus, Amanetul** și **Jeppe sau Țăranul baron**,—aceasta din urmă merită o deosebită importanță, nu numai fiindcă este o operă splendidă, dar fiindcă redă un tip de țăran, care are uimitoare asemănări cu țăranul român. Cu drept cuvânt spune d. Șt. Bezdechi în lămuritorul studiu introductiv al acestui binevenit volum: „Inconștient poate Hreberg s'a lăsat influențat și de unele scene din „Visul unei nopți de vară" a lui Shakespeare. El izbutește însă să zugrăvească în chip clasic pe țăranul danez din timpul lui, clăcaș asuprit al baronului stăpânitor de moșii întinse, pe săteanul ignorant și superstițios, viclean și naiv, rând pe rând, cu dragostea lui pentru ai săi, și ale sale, copii sau dobitoace, cu ura lui împotriva logofătului târâtor față de stăpân și crud față de slugă".—Sunt exact moravurile din viața noastră rurală, pe care le cunoaștem cu toții. Cu singura și trista deosebire că — aceste lucruri se petreceau în Danemarka acum 200 de ani, dar că exact aceleași lucruri se petrec la noi acum și fără nici un cât palid început de îndreptare.

D. Bezdechi spune mai jos: „Acest Jeppe bețiv și duhliu seamănă mult cu țăranii noștri. Ca și aceștia din urmă, cel dintâiu e apăsat de povara boerescului, e la discreția unui argat nemilos care-l batjocorește și-l exploatează. Jeppe, ni-e simpatic pentru că suferă și pentru că suferința nu i-a întunecat mintea". După dreptul cuvânt al marelui critic G. **Brandes, Jeppe** din comedia **Țăranul baron** „e cu adevărat nemuritor".

Intr'o literatură atât de săracă și de dezorientată în traduceri, apariția traducerii din Holberg este fără îndoială un eveniment de seamă.

La Cultura, noua revistă italiană, condusă de *Cezare de Lollis* și care la imediată înfățișare rivalizează cu „Gândirea" d-lui Cezar Petrescu, publică în cel mai proaspăt număr al ei (Ianuarie 1923) un studiu critic datorit lui *Giacomo Marcocchia*, asupra marelui poet și om politic croat: *Giovanni Mazuranic*.

Născut în 1814, în orășelul Novi, Mazuranic a fost crescut în directă atingere cu cele trei lumi care predominau culturalicește provincia lui: italiana, germana și maghiara. Om politic de temperament, și-a concentrat forțele intelectuale în lupta pentru ușurarea soartei conaționalilor săi, având de suferit opresiunea maghiaro-austriacă, ceea ce-l făcu să găsească sprijin ideilor lui liberatoare în cultura și politica italiană, de care s'a apropiat cât mai mult.

Spirit romantic în politică — atribut însușit prin însuși caracterul luptei ce ducea, — Mazuranic intră în literatură cu acelaș suflet avântat, condițiuni care fac din el singurul „mare" poet epic al Croației. Echilibrat de conduita romantismului german, a știut să se facă înțelegător al vremurilor și al celor mai înflăcărate și mai înalte sentimente omenești.

Imprumutând decasilabul german: (Javor tam janika: Paltinul și viața) și strofa alcaică din poezia italiană (Primorac danici: Luceafărul de dimineață) numai ca un simplu mijloc de comunicație și de exteriorizare, Mazuranic găsește originalitatea baladelor în sufletul lui, dar adeseori cu influențe narative din frumoasa poezie populară sârbească. Ceea ce-l face însă poet epic de frunte, nu sunt baladele în cadrul cărora acțiunea stă pe un plan aproape egal cu elementul liric, ci mai ales acele două poeme capitale: *Osman* și *Moartea* lui *Smailaga Cengic*, ambele scrise în versuri. Subiectul lor e luat din viața Bosniei și Herzegovinei în luptă cu puterea otomană, dar modul tratării nu îngreuiază genul. Acțiunea e presărată pe alocuri cu numeroase descripții desăvârșite (drumul la Novica) fără a intra însă în neînsemnate amănunte, pregătind astfel evenimentele, paralel cu desfășurarea ideațiunii spre culminare, din care a trebuit să iasă în *tot unitar* poemele epice, de adevărată frumusețe literară. Și în felul acesta iertăm lui Mazuranic toată efuziunea lirică (proprie romanticilor) și partea apologetică de care el s'a servit pentru a determina și scoate în relief caracterul de tragedie umană.

Les nouvelles littéraires (24 Fevruarie). Un număr în șase pagini, închinat exclusiv memoriei lui *Renan*, al cărui centenar se sărbătorește în lumea întreagă. Imprejurări de această natură implică și varietatea sumarului: amintiri evocatoare a personalității lui Renan, schițe critice asupra operilor, apropieri între sărbătorit și influențații sau antipozii lui contemporani, toate acestea se întâlnesc pentru a reînvia și pe cât posibil de a fixa *gândirea* lui Renan între celelalte gândiri superioare ale omenirii.

Dela documentarea academică a lui Barrès, asistăm la tumultul frazelor ironice ale lui Jean Jacques-Brousson și trecând peste remarcabilul extras din cartea lui Pierre Lassere (Renan et nous), poposim lângă rândurile scrisorii lui Renan către sora sa Henriette în care-și găsește corespondent întreaga doctrină religioasă a filosofiei lui:

„Din moment ce rațiunea mea se deșteaptă, din moment ce-și reclamă drepturile ei legitime, precum i le-au acordat toate timpurile și toate școlile, am început verificarea rațională a creștinismului. Dumnezeu, care vede adâncul sufletului meu, știe dacă am procedat cu atențiune și sinceritate. Dealtfel, cum aș putea judeca ușor dogmele în fața cărora s'au prosternat optsprezece secole... Dumnezeu mă ferește să spun că intr'adevăr creștinismul e fals; acest cuvânt ar însemna desigur prea puțină iscusință a spiritului, iar minciuna nu aduce totdeauna roade bune. Dar alte lucruri sunt de spus, că într'adevăr creștinismul nu e fals, alte lucruri care constituesc adevărul absolut, înțelegându-l cel puțin cum îl înțeleg acei cari se conduc după interpreții lui... El (creștinismul) m'a adus în starea aceasta, morala lui mi-a fost totdeauna regulă; *Isus totdeauna îmi va fi Dumnezeu*. Dar când ne coborâm dela acest creștinism (pentru care n'ar fi, bineînțeles, decât rațiunea însăși) la ideile meschine și strâmbe ale întregei mitologii, care în fața criticei cade. — Henriette, iartă-mi dacă ți-o spun — nu sunt de acord cu aceste păreri. Și aceasta nu atârnă întru nimic de mine, de a vedea altceva de cum văd".

E de ajuns atât numai pentru a se vedea ce probleme au chinuit sufletul lui Renan înainte de a ne da nemuritoarele pagini din „Viața lui Isus".

La nouvelle journée, ultima fascicolă pe Februarie, face loc articolului lui *Jacques Nanteuil*, care înarmat cu stilul ziaristului de talent și cu impresionismul nouei critice franceze, analizează întreaga operă a lui *Jean Girandoux*, — dela „École des indifferents" până la cea mai nouă lucrare: „*Siegfried et le Limousin*", consacrată astă iarnă de marele premiu Balzac.

Nauteuil privește opera lui Giradoux ca un bazar de curiozități. Desigur că însuși subiectele și elementele de tratare îi îndreptățesc părerea. Giraudoux este singurul scriitor al Franței de azi, care-și transpune exact oscilațiunile vieții sale interioare. In felul acesta „Simon le pathétique" nu e decât o biografie personală, „Lectures pour une ombre" și „Adorable clio" amintiri de răsboi. Pornind însă dela aceste crâmpee de viață, Giraudoux aduce în discuție probleme înalte: „Siegfried et le Limousin" pune chestiunea diferențelor dintre sufletul francez și cel german. Relevă puțin câte puțin felul de a simți și înțelege, calități mari ale țării lui de origină, provocând un conflict interior între instinctele ereditare și ideile germanice. Interesul romanesc și psihologic îl ghicim după evoluția sentimentelor și numeroaselor descripții, așa de multe, încât eroul ar apărea quasi-mut, dacă n'ar vorbi viu de tot și prezent amintirile de copilărie, încadrate într'o altă nesfârșită serie de descripții a evenimentelor din trecut.

Dotat cu o extraordinară putere și finețe în observarea lucrurilor și evenimentelor noi, ce răscolesc națiunile de azi, scriitorul pare de cele mai multe ori dedublat prin juxtapunerea celor două serii de elemente, care contrastează supărător atunci când sunt puse la întâmplare, dar care, plăsmuite în ochiul observatorului, produce frumuseți nebănuite, tocmai prin redarea lor într'un singur mănunchiu de cuvinte — și chiar într'unul singur — și pe care un neobservator abil nu le-ar putea despărți: Giraudoux observă, compară, deduce și tot Giraudoux se amuză, surâde. Și de aci ironia scriitorului, pe care amuzamentul acesta i-o închiagă în atitudinea comunicată prin stilul lui particular: nervos, când descrie stări sufletești, calm, când descrie peisagii din natură. In legătură cu stilul lui Giraudoux, Nanteuil remarcă lirismul geografic (al descripției precise) împodobit la tot pasul cu imagini de o frăgezime nouă:

„Iată că seara se aține cu toată puterea ei, pentru a lua tiparul unei zile așa de perfecte, pe care-l va imprima, mâine, când lumea se va întoarce, în vre-un oraș japonez sau pe un deșert întins". (Adorable clio, 96).

Giraudoux seamănă în drumul prozei noui, toate florile pământului. Ridicându-se în contra psihologilor greoi și a povestitorilor prea răbdători și limitați, cari zugrăvesc acelaș și mereu acelaș colț de celulă, cadrul mișcător din opera lui Giraudoux apare ca un expozeu internațional. Și cu toate astea, acelaș tipic balzacian urmat de *Emil Bauman* (în Job le predestiné) a dat cea mai mare însemnătate artei noui a lui Giraudoux.

La Vie, numărul din 1 Martie, publică sub titlul general „Minunile din Madagascar" o serie de articole, care privesc întreaga activitate industrială și comercială a ținutului, precum și observațiuni asupra solului și frumuseții lui exterioare, — împreună cu o culegere din vorbele înțelepte ale poporului și cu câteva eșantioane de poezie poporană a insulei. Pentru inițiarea cititorilor dăm în traducere câteva bucăți, care constituesc gingășia sufletească a omului din Madagascar:

„Tânăra e cățărată într'un dud,
Tânărul într'un lămâiu;
Păianjenul țesându-și pânza-i împletește,
Plăcerea le dă zor să se'ntâlnească".

*

Cine e aceea care vine dela Miazăzi?
E fiica bogatului în boi grași.
Care se adăpostește sub grămezi de-argint și de mărgean.
In mâinile-amândouă poartă lămâi;
Dacă i-aș cere, m'aș rușina,
Dacă nu-i cer, îmi pare rău.
Dar dacă-aș asculta rușinea cu cine-aș mai împărtăși dragostea?

Pásztortüz, revista lui *Reménic Sándor* continuă — după încetarea lui *Napkelet* — să ducă singură lupta literară ungurească în Ardeal. Numărul din 4 Martie curent, pune în discuție opera și mai ales personalitatea literară a lui *Wilde*, în articolul lui *Kovács Laszló*, care găsește că decadentismul lui Wilde duce neapărat la creiarea unui curent de *literatură destructivă*.

Afirmarea aceasta energică face pe Reménik Sándor să răspundă lui Laszló — foarte documentat și just — asupra părerilor articolului acestuia. Glosele lui Reménik Sándor spun că, în sensul cronicei lui Laszló, oricărui literat i s'ar putea atribui termenul de *decadent*, tocmai prin răscoala ce o face la apariție; dar nu e adevărat că orice suflet nou și cu finețe absolută, care privește viața cu amărăciune înaltă, duce la o literatură destructivă.

Din restul sumarului, reținem câteva versuri din „Sfârșit de Februarie" poezia lui *Tompa Laszló*:

„Uneori e-așa de-adânc de-albastru cerul,
Ca ochii unei femei cari privesc dintr'un trecut îndepărtat;
Și cine — când și când — și-apleacă urechea la pământ
Poate adulmecă mirosul sevei care se domolește".

G. B.

Notă. La rubrica aceasta vom vorbi și despre revistele unguresti, care deși apar pe teritoriul României-Mari, sunt inaccesibile publicului mare.

(G. B.)

A apărut No. 1 Anul XXIII
din vechea, interesanta și folositoarea revistă
Sănătatea și Viața Fericită
care pe lângă rubricile obișnuite conține următoarele articole foarte importante
Tinere! păstrează-ți tinerețea. — Hiperinstinctivii de azi. — Intre patru ochi (excesele conjugale). — De unde vin copiii? — Valsul morții. — Orariul igienic al elevilor de liceu. — Albumina în urină. — Ingrijirea părului femeilor. — Vărsăturile femeilor însărcinate. — Urmările blenoragiei. — Cum se îmbăiază copiii? (cu numeroase ilustrațiuni). — etc. etc.
Precum și începutul romanului medical:
„Dece unele femei nu cunosc adevărata fericire"
Citiți acest număr și vă veți convinge cât de interesantă și de folositoare este revista ilustrată „Sănătatea" care nu ar trebui să lipsească din nici o casă, din nici o bibliotecă
No. 1 costă numai 5 lei. — Abonamentul anual 60 lei. — „Sănătatea" Triumfului 9, București

Revista modelor

Actualitatea orientează moda

S'a văzut cum războaiele, în epoca lor de masacru și anihilare umană, au adus o compensațiune — vai — frivolă în domeniul capricios al unei arte mândre — care se numește modă.

Broderiile balcanice sau liniile japoneze, mătăsurile orientale și bijuteriile Persiei, au schițat caracterul de actualitate al modei femeești, de atunci.

Deunăzi, inițiatorii noilor creațiuni își îndreptaseră privirile spre coloniile franceze descoperind noui și interesante izvoare în India, Indo-China, Madagascar, Algeria și Tunisia.

S'au făcut anume cercetări să nu vi se pară pretențios și grav — căci e vorba de Ministrul Coloniilor. D. Albert Sarraut, de Pierre Mille, care au pus chestiunea la punct.

Pitorescul Coloniilor cu tot ceeace are mai caracteristic în plastica lui, cu tot decorativul acela barbar și exotic, se va amesteca desigur în moda de mâine dacă nu cumva până atunci apare altceva mai actual și mai oportun pentru înoirea și prefacerea vitrinelor elegante.

Descoperirea mormântului lui Tutankhamen, din valea Regilor la Luksor este pentru un moment cel mai proaspăt motiv de inspirațiune în moda ce așteptăm.

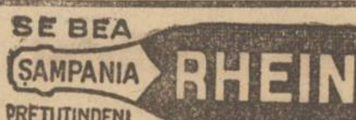
Da, vor apărea rochii drapate în bandelete, rochii de stofă închisă, brodate cu lotus și scarabeau, sau cu geometricele figuri ale ornamentației egiptene. Scrierea hieroglifică, se va înșira în broderii de aur, pe bordura stofelor și părul strâns în piepteni de aur și argint, va desemna mai sugestiv, noua inspirațiune macabră.

Bijutetriile, cu șerpii Cleopatrei și amuletele de noroc, gândaci sau crocodili și cine știe poate chiar prețiosul cap al boului Apis, vor purcede într'o cavalcadă de adevărați desgropați, reînviind pe stofe și țesături de mare actualitate.

China și-a așezat sigiile înflorate cu dragoni colorați, pe stofele ultimului sezon, Tunisul și Algeria au consacrat crepurile djelabas din Azemur, djelabas din El-Hajeb, Hindusaia, Tramiuh, Djersabeu, Mihraben cu toată geografia arabă, pentru ca mâine să le ia locul, Luksor, Karnak, Mikery, Kaffa și poate Nilul cu culorile lui de belșug și pustiire. C'est la mode.

DIANA

Joc de inteligență
Șah

Soluțiunea problemei un mat ascuns

La o primă analizare, presupunând că albul e la joc, găsim imediat matul indicat de șahist:

1. C. d5—f6+d7—d5; 2. D. x c7 șah și mat.
1. „ „ R.f7—e7; 2. T. x d7 șah și mat

Acest mat însă este numai aparent, căci dintr'o analizare mai profundă a poziției și considerând că această poziție e un final de partidă, reese că nu albul e la joc, căci nu există nici o mișcare precedentă a negrelor, ci negrele sunt la joc și deci urmează că Negru trebue să dea mat pe Alb.

Să demonstrăm această susținere a noastră.

Pentru aceasta trebue să analizăm figurile lipsă de pe masă și bătăile vizibile.

Albului îi lipsesc 4 figuri:

Un Turn, Neb. pe alb, Neb. pe negru (observăm că acest Neb. a fost bătut pe loc în c 1 de o figură neagră, pe când Neb. din g 3 nu poate fi de cât unul construit și numai de pionul a, după cum vom dovedi ulterior). Mai lipsește apoi și pionul c. Pionul *a* zicem că nu lipsește ci *el* e Neb. din g3.

Negrului îi lipsesc 5 figuri:

Un Turn, ambii Cai, și 2 pioane. Exactitatea pieselor ce lipsesc va rezulta de abia după analizările de mai jos.

Să dovedim că numai pionul *a* și nu *c* s'a transformat în N. și anume unde?

Având în vedere existența pioanelor negre a. b. c. și d., transformarea unuia din cele 2 pioane a sau c în Neb. putea să se întâmple numai astfel:

Din pionul a.

1. Fie că pionul a x b mergând până în b6 apoi x a7, x b8N. bătând astfel în mers 3 figuri, nu însă pioane.
2. Sau a mers până în a6, apoi x b7 și în fine—b8N. bătând o singură figură.

Din pionul c.

3. Mergând până în c6 x b7 — b8N. bătând o figură.
4. Sau c x b până în b6 apoi ca și 1... bătând 3 figuri.
5. Sau c x d x e x d8N. sau x f8N. bătând 3 figuri.

Supoziția 2 și a 3-a nu e posibilă, căci ca să bată o figură în b7 urma ca pionul b7 să fi fost deja avansat în b6 și în atare caz, N. construit în b8 nu ar fi avut pe unde să iasă.

Supoziția a 4-a și a 5-a iar nu e posibilă, căci în atare caz nu putem avea explicație pentru disparițiunea pionului din a. Intr'adevăr, ca acest pion să fi fost bătut chiar în a, nu se putea de cât numai de o figură și atunci ar rezulta 5 figuri albe bătute: (a. și N. c1 bătute de figuri și alte 3 piese bătute de pionul negru e ajuns în b3) Albelor însă nu le lipsesc de cât 4 fig. Deci nu-i posibil. O prezumțiune că pionul a a ajuns în b și aci să fi fost bătut de pionul e, ajuns în b3, iar e exclusă, căci în acest caz avem o bătaie nouă a albelor a x b care cu cele 3 bătăi din analiza a 4-a și a 5-a și cu cele 2 bătăi necesare lui f2 să ajungă în h, ar da în total 6 bătăi, pe când negrelor nu le lipsesc de cât 5 figuri.

Rămâne deci să vedem dacă *singura presupunere rămasă, prima presupunere*, e posibilă.

Prin acest mers, conform primei analizări, albul a bătut 3 piese; alte 2 piese au fost bătute de pionul f ajuns în h, deci în total 5 piese negre bătute, atâtea câte lipsesc de pe tablă, iar disparițiunea pionului alb din c este explicabilă în acest caz, bătut fiind de pionul negru e.

Și cu aceste analizări făcute, rămâne bine stabilit că pionul a este acela care s'a transformat prin a x b x a7 x b8N. iar pionul c a fost bătut de pionul e ajuns în b3.

Se mai pune o chestiune. Pionul alb a a bătut 3 figuri, iar pionul alb f a bătut pionul negru din g, dar în h ce a putut bate? căci pionul există și altă a patra figură nu lipsește de pe tablă. A putut bate o a patra figură redevenită pe tablă prin reconstruirea pionului f pe verticala liberă în f1, de ex. T.C.D., sau N. Ng8 este originalul din c8, — care nu a putut fi bătut.

Acum să analizăm tema generală: In pozițiunea dată, negrele nu au putut avea nici o mișcare precedentă!

1) N. h8. 2) T. f8 sunt imobilizați. 3) N. g.8 nu a putut veni din h7, căci R. alb ar fi stat în șah. 4) D. nu putea să fi venit din g4, g5, g6, e4, f5, și h7, căci pretutindeni R. alb ar fi stat în șah. 5) R. nu a putut veni din e8, unde se afla Calul, nici din e7, în urma unui șah cu C. pe d5, căci R. alb ar fi stat în șahul T. negru, iar ca să fi fost un pion alb în f7 pe care să-l fi bătut, iar nu e posibil, căci am fi avut o nouă bătae, care după analizările pieselor lipsă, este exclus. 6 și 7) pioanele c7 și d7 sunt pe locul inițial. 8) g6 x h5 nu era posibil atât din punctul de vedere că R. alb ar fi stat în șah, cât și ar fi necesitat o nouă bătaie apieselor albe, care împreună cu cele 3 bătăi ale pionului negru e ajuns în b și cu bătaia pe loc a lui Nc1 ar da 5 bătăi, pe când albelor, după cum am văzut, nu le lipsesc de cât 4 fig.

Mai rămân de analizat ultimele 3 mișcări aparente: 9) b4—b3, 10) b7—b6, 11) a7—a6.

9) Penru ca b4—b3 să fie posibi, urma ca pionul negru din e să fi ajuns întâi în b4 prin diagonala e7 x d6 x c5 x b4, bătând însă cele 3 piese albe numai pe câmpuri negre. Albelor însă le lipsește și N. de pe alb, care nu a putut fi bătut de pionul e de cât pe un câmp alb și deci mersul acestui pion nu a putut fi decât astfel în cât să ajungă în c4 și de acolo x b3 și cum în poziția dată, câmpul c4 este ocupat de D. albă, nici c4 x b3 nu e posibil. Deci în orice caz, ultima mișcare nu a putut-o avea pionul negru din b3.

O presumțiune cum că Neb. alb de pe alb ar fi putut fi bătut pe g6 sau h5, e falșă, căci am arătat că pioanele negre g și h nu au putut bate nimic, căci pionul negru g a fost bătut în verticala sa de pionul alb f sau h și deci el nu a putut bate, iar pionul negru h a ajuns în h5 prin simpla avansare.

10) Pionul b7—b6 nu a putut fi ultima mișcare. Acest pion trebuia să se fi aflat mai de mult în b6, căci a trebuit să facă loc de ieșire Neb. negru din c8, care acuma se află în g8. Ca acest Neb. să fi fost bătut pe loc și în urmă reconstruit, iar nu e posibil, căci ar fi dat loc la a șeasea bătaie a pieselor negre.

11) Ultima mișcare de analizat este a7—a6. Dar și această fie liberat pentru ca pionul alb transformat în Neb. în b8 să fie liberat pentru ca pionul alb transformat în Neb. în b7 să albă pe unde eși. Neb. b8 nu a putut eși de cât — a7 și de acolo prin diagonala a7 — f2 etc. să ajungă în g3.

Deci, din analizările de mai sus, rezultă în mod clar că nici una din cele 11 piese negre nu au putut avea vre-o mișcare precedentă, deci numai albele au putut juca — și a avut destule piese de mișcat — și în atare caz, acum vine rândul negrelor să joace, care jucând pot da matul anunțat de problemist:

1) . . . . . R. f7 x C. e8 șah
2) C. d5—f6 șah D. g7 x C. f6 șah și mat.

Singurul mat logic posibil.

S. Rosenfeld, București

Rezultatul matchului de șah din București

Runda V. D-l Loewenton pierde contra d-lui Wechsler.

Runda VI. Dum. 11 Martie. Gudju remiză cu Wechsler, iar Loewenton cedează d-lui Herland partida înainte de a juca.

Rezultatul general

I. *Lt. Ion Gudju* cu 4 câștigate din 6.
II. *S. Herland* cu 3 jum. câștigate
III. M. Wechsler cu 2 jum.
IV. Ing. Loewenton cu 2.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

SERIA —III ANUL IV No. 122

5 Lei Exemplarul în țară
6 Lei Ex. în străinătate

Duminică 25 Martie 1923

Adevěrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

FIGURI ȘI TIMPURI DISPARUTE

P. CERNA

de I. Petrovici, profesor universitar

A fost poate cel maĭ strălucit exemplar al generațieĭ mele. Activitatea luĭ încheiată la treizecĭ și doĭ de anĭ, este mult maĭ prețioasă de cât tot ce-am făcut și vom maĭ face noĭ, ceilalțĭ, în răgazul uneĭ viețĭ maĭ îndelungate. Am fost colegĭ în Universitate și aproape de aceiașĭ vârstă, — dânsul era c'un an maĭ mare, ceea ce se compensa cu împrejurarea că eu eram c'un an școlar maĭ înainte. Dacă ar fi să caracterizez c'o vorbă raporturile noastre, aș putea spune: am fost veșnic rivalĭ, niciodată vrăjmașĭ.

Neapărat că atuncĭ când geniul său liric s'a degajat din dibueilile debutuluĭ, țâșnind ca o coloană ce părea zilnic să se apropie maĭ tare de înălțimile luĭ Eminescu, nu maĭ putea fi vorba ca să stăruĭ într'o rivalitate *literară*. Maĭ ales că în momentul acela, eu unul, aproape ajunsesem la marginea tentațiunilor, puternice în adolescență, de-a făuri versurĭ și de-a face literatură. Vre-o doĭ-treĭ anĭ însă, când amândoĭ scriam pur și simplu bucățĭ „convenabile", pe care revistele vremiĭ nu ni le refuzau, se putea vorbi și pe tărâmul literar de o rivalitate, care se întindea de altfel pe o distanță maĭ mare: pe întreg domeniul universitar, amândoĭ fiind studențĭ sârguitorĭ, cu examene pregătite bine, cu conferințe remarcate. Pot spune chiar că la început câștigasem maĭ multă vază de cât dânsul. Asta și în sfera literară, din cauza unuĭ act în versurĭ jucat pe scena teatruluĭ Național și 'n jurul căruia Caragiale, cu știuta vioiciune a temperamentuluĭ său expansiv, cântase laude așa de grozave, în cât astăzĭ mĭ le-amintesc cu o plăcere cam... jenată. Iar pe terenul universitar, Cerna, o fire maĭ timidă — dacă nu cumva o fi fost cazul uneĭ vorbe cu tâlc a luĭ Maiorescu, că planta vânjoasă nu răsare îndată ci așteaptă maĭ multă vreme subt pământ — s'a ținut la început maĭ în rezervă și a rămas câtva timp maĭ în umbră. De-acĭ l'am scos și adus cu oarecarĭ sforțărĭ la societatea studenților în litere, pe care o întemeiasem cu Petru Haneș, V. P. Sasu, Cezar Partenie, Caracostea, Ștefănescu-Goangă, Friedman și alțiĭ, — societate cu ședințĭ săptămânale de conferințĭ și discuțiĭ contradictoriĭ, care atrăgeau o mulțime de public. Îmĭ amintesc ca astăzĭ debutul luĭ Cerna, care a început emoționat cu următoarea introducere, din care se vede că alțiĭ aveam deja situațiĭ câștigate:

„Luând cuvântul, aș vrea să dispun de cutezanța d-luĭ Friedman, de plămânii d-luĭ Haneș și de elocvența d-luĭ Petrovicĭ...".

Din primul momenť și cu însușirĭ pe care n'avea trebuință să le râvnească altora, s'a afirmat ca un conferențiar valoros — cu oarecare extincție de voce și cu inconvenientul staturiĭ prea mărunte — așa că în scurtă vreme a ajuns un stâlp al aceleĭ societățĭ, în care puseserăm o bună parte din entusiasmul și ambițiunea noastră juvenilă.

Îmĭ vin în minte o sumă de replicĭ și de butade amuzante, pe care le svârlea în discuțiune ca pe niște rachete, odată sfiiciunea inițială învinsă. Așa iată una din eșirile luĭ Cerna. Un conferențiar după ce sfârtecase opera unuĭ autor, a conchis totuși acoperindu-l de laude. Atuncĭ Cerna se ridică și-i spune: Se vede că eștĭ din neamul Scyților; fiindcă dânșiĭ atuncĭ când voiau să treacă la nemurire pe unul din aĭ lor, îl aruncau în văzduh și-l prindeau în vârful suliților.

La o altă ședință, când un membru al societățiĭ pe care îl plictisise formalismul statutelor și regulamentuluĭ, a strigat că el va înființa altă societate, fără crucĭ și fără icoane, — Cerna îĭ răspunse: Da, fără crucĭ, fără icoane și fără nicĭ un Dumnezeu.

Cu toate că oratoria solemnă i se potrivea maĭ puțin decât genul ripostelor scânteetoare, care păstrau în orice caz un caracter maĭ familiar și maĭ intim, regăsesc maĭ ales în memorie, din acea epocă, o frumoasă conferință, pe care a desvoltat-o într'o zi festivă, fiind de față și câțiva profesorĭ. O foarte inteligentă și poetică comemorare a unuĭ 24 Ianuarie, a sărbătoareĭ care an de an devenea din pomenirea unuĭ trecut, presimțirea unuĭ viitor, cu convingerea că soarele dreptățiĭ care trebuia să strălucească și pe cerul neamuluĭ nostru, îșĭ încercase doar puterile, cu gândul de-a merge maĭ departe, secând Milcovul la 1859.

Dar să caut să mă deslipesc de cadrul aceleĭ societățĭ studențeștĭ, în raza căreia sunt ispitit să întârziĭ, de câte orĭ vine prilejul să amintesc despre ea. Căcĭ pentru mulțĭ dintre noĭ, a fost o eminentă școală de emulație sănătoasă, de silință fecundă, de disciplină sufletească, în sfârșit de dobândire a uneĭ exprimărĭ alese care trebuia să înlocuiască elocvența Cațavenciană, pe atuncĭ în agonie, deși — vaĭ! — reînviată astăzĭ într'un chip așa de brutal și de neașteptat. Căcĭ, fără îndoială, astăzĭ Cațavencu e maĭ tânăr și maĭ viguros de cât oricând — ba e încă mai la suprafață decât în vremea când fusese descoperit de Caragiale, într'un fund de provincie gălăgioasă. Pe-atuncĭ Cațavencu, cu incoerențele și gramatica sa specială, trebuia să-l cauțĭ pe la întrunirĭ provinciale sau de suburbie și n'ar fi cutezat pentru nimic în lume să se avânte la tribuna Cămereĭ. Astăzĭ s'a instalat în parlament ca la el acasă și nu există chestie în care să nu-șĭ spue cu patos cuvântul său autorizat. Totuș, în optimismul nostru tineresc — amăgițĭ de altfel de unele semne serioase — ne închipuiam pe-atuncĭ că acest Vasilache al retoriciĭ e pe cale să dispară pe vecie...

Dar să-mĭ reiau firul pe care se vede că ajunge numaĭ să vorbeștĭ de Cațavencu, pentru a fi amenințat să-l pierzĭ ca și el... Acolo unde ascuțimea și verva spirituală a luĭ Cerna apăreau însă cu-adevărat uimitoare, nu era în adunărĭ numeroase, ci în patru ochi, în orice caz într'un cerc maĭ restrâns. Acĭ scăpărările nu maĭ aveau sfârșit, iar măruntimea trupuluĭ său de pitic, la care se adăogea lucirea diabolică a doĭ ochĭ micĭ și isteți, îĭ dădeau aerul unuĭ „ésprit malin" rămas din bagajele uneĭ mitologiĭ, din vremea când duhurile luau formă omenească.

Luĭ Cerna îĭ plăcea enorm să converseze. Acĭ ne potriveam de minune și așa se explică partidele noastre de convorbire nesfârșită, până când ne părăsea glasul pe-amândoĭ. De câte-orĭ nu ni se întâmpla noaptea în vre-o berărie să ne înconjure rugătoare privirile chelnerilor obosițĭ, în timp ce ne zidiseră aproape de jur împrejur turnurĭ de scaune suite pe toate mesele celelalte!... D'apoĭ plimbările neobosite pe ulițĭ mărginașe, unde convorbirea era maĭ nestânjenită, sau prin părțile maĭ periferice ale bulevardelor, până seara târziu, când cele din urmă pretențiĭ de lumină ale zileĭ, erau brusc curmate de aprinderea globurilor electrice!...

Și cu prilejul acestor convorbirĭ, pentru care ne căutam unul pe altul și ne uitam de alte obligațiĭ, exista aceiașĭ întrecere și rivalitate, — chiar în lipsă de orice alt martor. Fiecare conversație era un fel de concurs tacit: care din noĭ se va exprima maĭ bine în icoane, cine va face cele maĭ multe comparațiunĭ? Și ne număram în gând fiecare imaginile, era să zic punctele, făcând socoteala ca la joc...

Neapărat că o astfel de viață colegială, creiase între noĭ, raporturĭ dintre cele maĭ strânse. De sigur că acel permanent caracter de rivalitate, dacă lăsa prietenia să crească, o împiedica totuși să ia proporțiile marilor devotamente, — și în ceasurĭ de cumpănă și eu și dânsul aveam pe alțiĭ pentru destăinuirĭ mângâetoare. Totușĭ între noĭ era destulă cordialitate pentru ca niciunul să nu fie capabil de vre-o micime sau vre-o lucrătură din acele la care te învață dușmănia....

Intre timp, talentuluĭ poetic al luĭ Cerna îĭ crescuse aripĭ de vultur, făcându-l să se degajeze bine din stolul păsărelelor ciripitoare cu carĭ se amestecase la început. Două-treĭ bucățĭ lirice, de cum trecuse dincolo de pragul fazeĭ începătoare și pe care le trimesese „Semănătoruluĭ" cu un nume de circumstanță, i-au fost nu numaĭ publicate, dar relevate cu marĭ laude. Încurajat de-aceasta, s'a pornit să publice subt numele său definitiv, el însușĭ un pseudonim statornicit (numele său originar fusese Stanciof și aparținea uneĭ familiĭ dobrogene), acel șirag superb de poeziĭ filosofice și poeziĭ de frenezie pasională, care l'au aruncat în câteva zile pe culmea marelor succese. Fără să fi înoit vocabularul poetic și fără să-șĭ fi alcătuit o metrică personală, era însă atâta sevă în inspirația sa și-atâtea splendorĭ în expresiile sale, încât nicĭ o mirare de efectul pe care l'a făcut. In spațiul restrâns al uneĭ singure poeziĭ încăpeau atâtea formule sublime, câte geniĭ încăpuseră odată pe pământul îngust al Eladeĭ! Socotind și faptul că îșĭ desvolta puternicile sale creațiĭ în cadrele tradiționale ale poezieĭ, nefiind preocupat să silească atențiunea cu cine știe ce ritmurĭ și rânduelĭ de versurĭ neobișnuite, — Cerna și-a câștigat de-acapul o prețuire *unanimă*.

Era totuși unul care nu-l cunoștea încă și care maĭ pe urmă i-a fost un mare protector. Acesta e Titu Maiorescu. I se trimitea regulat „Semănătorul", dar cu tot interesul pe care dânsul îl purta literaturiĭ, avusese prea multe desamăgirĭ probabil, că nicĭ măcar nu-ĭ tăia foile. Pe marginea uneĭ polițĭ din bibliotecă ședea vraful de numere neatinse. Îmĭ amintesc ca astăzĭ de împrejurarea în care Maiorescu a aflat de Cerna și-a avut ca o fericită revelațiune. La asta s'a întâmplat să am și eu un rol...

Ne invitase Maiorescu într'o seară la masă pe mine și pe colegul meu C. Antoniadi. Era un mod de-a ne arăta că ne distinge și de sigur dintre cele maĭ eficace. Ce încântare pe noĭ și ce emoțiune cu cât ceasul se apropia. Parcă văd agitația de care eram cuprins toată ziua, neputința de-a face vre-o treabă serioasă și toate preparativele: curățirea atentă a redingoteĭ de student, recomandațiile călduroase pe care le făceam lustragiuluĭ căruia îĭ încredințasem strălucirea încălțăminteĭ, în sfârșit căutarea unuĭ guler de cămașă țanțoș și uriaș, în care să dispară nu numaĭ gâtul, ci și o parte din bărbie...

In seara aceea, am făcut cunoștință cu doĭ profesorĭ de la Universitatea din Iași, unde peste puțin era s'ajung și eu profesor, cu Teohari Antonescu și A. Naum, venițĭ la o comisiune de examen și invitațĭ și dânșiĭ de Maiorescu, la masă. După terminarea cineĭ, am trecut cu toțiĭ în biuroul magistruluĭ, în timp ce dânsul căuta prin săltare pentru a scoate ceva de cetit. Tradiția junimistă a lecturilor literare se menținuse întreagă în casa luĭ Maiorescu și după ce îșĭ încheiase activitatea de critic militant. Țiu minte c'a început să ne citească dintr'un manuscris primit prin poștă (i se trimiteau astfel de lucrurĭ mereu), un fel de nuvelă nesărată, care plictisea așa de tare, c'a tebuit s'o întrerupă.

„Să vă citesc atuncea ceva versurĭ", spuse Maiorescu... și a cetit două poeziĭ, fără a spune numele autoruluĭ. Nimenĭ nu știa cine le făcuse afară de mine, care mă știam vinovat și auzeam inima cum îmĭ bate. Din fericire am scăpat cu bine. Contrastul cu nuvela de maĭ înainte și glasul melodios al luĭ Maiorescu, au pus într'un relief avantajos cele câteva strofe sentimentale, în care se maĭ găsea și puțină gândire. Văzând impresiunea bună care se produsese, Maiorescu m'a denunțat asistențiĭ, pentru a primi felicitările cuvenite...

In pauza care a urmat după asta, Antoniadi, care maĭ mulť tăcuse, i-a atras luĭ Maiorescu atenția asupra luĭ Cerna.

— Am văzut că primițĭ „Sămănătorul", dar nu-l cetițĭ. De altfel nicĭ nu face. Însă de câteva numere încoace, a început să publice poeziĭ un tânăr care semnează Cerna. E pseudonimul colegului nostru Stanciof și cred că e un talent deosebit.

Pentru a mă despăgubi parcă de faptul că Antoniadi luase el inițiativa relevăriĭ luĭ Cerna, pe care îl prețuiam tot așa de mult, am cerut fără întârziere voe luĭ Maiorescu, să caut numerile din revistă și permisiunea să citesc eu. In câteva momente totul a fost gata și în tăcerea tuturora am început a ceti. Tot ce-am avut ca mijloace pentru a pune în evidență frumusețele uneĭ bucățĭ literare, subliniind nuanțele și gradând intonările, le-am pus în lectura superbeĭ poeziĭ „Logodna" și a celuĭ freamăt de pasiune delirantă, care este poezia „Noapte". Efectul a fost extraordinar. Vedeam pe fețele tuturora, când îmĭ ridicam ochiĭ după pagină, expresia de vrăjire care se accentua mereu. Când am ajuns spre sfârșitul celeĭ de-a doua poeziĭ și am lansat vibranta invocație:

Destramă-te maĭ repede, o, noapte
In drumul veșniciei!
De ce n'am aripile vijelieĭ
Să mă înnalț la pulberea de stele
Și să le sting pe rând.
Sub fâlfâirirea aripilor mele —
Să vie sfântul „mâine" maĭ curând!...

Cerna, necunoscut de nimenĭ de acolo, o jumătate de oră maĭ înainte, era un triumfător...

A doua zi Maiorescu a trimes să-l cheme și de atuncĭ necurmat, până în ultima zi a poetuluĭ, l'a învăluit c'o dragoste de părinte, cu sfaturĭ folositoare, cu ajutoare de tot felul...

De două lucrurĭ maĭ cu seamă s'a îngrijit din primul moment: de sănătatea luĭ Cerna, care era șubredă și de a-ĭ croi o carieră potrivită cu valoarea sa. Poetul avea plămâniĭ atinșĭ și ducea o viață de nevoĭ, de muncă, de senzualitate, care nu erau de natură să-l îndrepte. După avizul unuĭ mare medic pe care îl întrebase Maiorescu, boala luĭ Cerna nu era incurabilă, dar necesita un regim serios. La câteva zile după această consultare, Cerna a fost trimis la Sinaia, cu recomandația strictă de-a sta liniștit. Puțin timp după plecarea luĭ, am fost pe la Maiorescu într'o dimineață. L'am găsit nervos și afectat. Îșĭ pierduse ceva din ținuta luĭ obișnuită, așa de stăpână pe sine, cumpănită și amenajată ca un munte elvețian. De cum m'a văzut, a început să-mĭ spue:

— Am primit o scrisoare de la Cerna. Poftim ce'mĭ scrie!... Că se plictisește în Sinaia, că-ĭ vine să fugă, că... cel puțin să i se îngădue a se urca pe Vârful cu dor. Poftim, Vârful cu dor!

După o pauză, îmĭ spuse în continuare:

— Știu și de la d-ta și de la dânsul că sunteți prietenĭ. Ar fi bine, cred, să-ĭ scriĭ câteva rândurĭ, făcându-ĭ o morală.

Maiorescu era așa de preocupat de această chestiune, că de câteva orĭ, în decursul convorbiriĭ noastre care alunecase la alte subiecte, a repetat ca un refren obsedant: Poftim, Vârful cu dor!..

Al doilea lucru de care s'a îngrijit cu iubire Maiorescu, a fost să-l pregătească pentru cariera liniștită și ideală pe care a năzuit-o pe vremurĭ și pentru Eminescu, — acea de profesor universitar. Indată ce și-a luat diploma în țară, Cerna a fost trimis în streinătate, la început din cotizările membrilor „Convorbirilor literare", pe urmă cu o bursă de Stat. Fusese maĭ întâiu vorba să studieze literaturile nordice, dar după puțin timp a trecut la filosofie, pentru care avea și maĭ multă înclinare și o bază maĭ avansată. După un număr de anĭ, în care nu ne-am maĭ văzut de cât o singură dată, Cerna și-a trecut doctoratul la Leipzig, cu o teză despre „Poezia filosofică". Știu de la româniĭ care studiau acolo odată cu dânsul — în special de la colegul meu Ștefănescu-Goangă — cât ajunsese de prețuit de estéticianul Volkelt și cu ce succes și-a trecut la urmă examenul de doctorat. Se părea că înaintea luĭ stăteau deschise cele maĭ frumoase și maĭ înalte perspective. Pentru aceasta avea toate însușirile necesare, — afară de un singur lucru care făcea de prisos pe celelalte: zile de trăit. La o săptămână-două de la susținerea teziĭ, a fost trântit la pat de o pneumonie și cam la aceiașĭ vârstă la care și Eminescu a încetat să maĭ fie Eminescu cel adevărat, a murit departe de țară, nimicindu-se într'o clipă marĭ posibilitățĭ de creație superioară care căzuseră în lotul poezieĭ și al culturiĭ româneștĭ.

Pentru cea din urmă oară l'am văzut în Bucureștĭ, cu vre-un an și jumătate maĭ înainte de-a se pierde. Vioĭ și vesel fusese întotdeauna, dar mi-a părut și maĭ sdravăn ca oricând. Am constatat cu bucurie că nu i se maĭ așezau pe umeriĭ obrajilor cele două petale de trandafir suspecte, care îțĭ făceau altă dată atâta de rău. Ne-am preumblat iarăș mult, ca pe vremurĭ, gata-gata să-l fac să renunțe la o invitație la masă, neputându-ne lesne despărțĭ. M'a pus în curent cu stadiul studiilor sale și ne-am făcut proecte de acele care nu și le fac de cât oamenĭ, care au mult drum înaintea lor. Când ne-am strâns mâna lângă un arbor din care cădeau frunze îngălbenite, pe sufletul nostru n'a căzut nicĭ una. Eram numaĭ încredere și speranță, — și absolut streinĭ de orice presimțire rea!

Mult maĭ târziu, la câteva lunĭ de la săvârșirea morțiĭ sale, am aflat că între noĭ maĭ fusese o rivalitate, despre care nu avusesem nicĭ o bănuială. Iubise și dânsul, fără a-l fi dat să înțeleagă vre-odată, pe ființa cu care mersesem la altar...

Iar poezia „Logodnă" pe care eu o cetisem cu atâta însuflețire la Maiorescu acasă, fusese prilejuită de chiar pregătirile mele de nuntă. Fusesem astfel o clipă interpretul neștiutor al uneĭ suferințe printre ale căreĭ cauze mă aflam și eu...

Farsele destinuluĭ nu se pot compara cu ale nimănuia și i-a dat bietuluĭ Cerna această fină răzbunare, făcându-mă un moment să simt prin procurație, o durere pe care i-o pricinuisem fără știință și pe care n'aș fi putut să i-o înlătur chiar dacă aș fi știut...

I. PETROVICI

O scrisoare de la Muselim-Selo

Măicuță dragă, cartea mea
Găsească-mi-te 'n pace!
Pe-aici e vânt și vreme grea,
Și-Anton al Anei zace
De patru luni, și-i slab și tras,
Să-l vezi, că-ți vine plânsul,
Că numai oasele-au rămas
Și sufletul dintr'însul.

. . . .
Așa mi-a spus Ion să-ți scriu,
Iubească-ți-l pământul!
Și am tot lăsat, pân'a fost viu,
Și-mi țin acum cuvântul.
Să te mângâe Dumnezeu,
C'așa e la bătae,
Și-am scris această carte eu
Căprarul Nicolae.

G. Coșbuc

Romanță

de Victor Eftimiu

Mândria tinereții noastre...

Mândria tinereții noastre
Vijelios, ne-a despărțit,
Vor trece anii — și vom trece
Ca ei și noi în asfințit...

Și zi cu zi pe-aceiași cale
Mereu străini mereu tăcuți,
Ne vom trezi bătrâni copilă,
Ne vom trezi necunoscuți!

Și poate, într'o zi de iarnă
Când tremurând în drum vei sta
Un biet moșneag, bătrân ca tine,
Se va ivi în calea ta...

Și nu vei ști că cel pe care
Cu ură îl alungi acum,
Va fi moșneagul ce te-ajută
Să poți străbate greul drum...

Victor Eftimiu

Deșertăciuni

PE PERON. — Trenuri treceau prin munți de fum, pe osele de fum înghețat. Sloată, moină, amestecată cu ninoare. Vântul șuera, se sbătea și-și pocnia pieptul vânjos de ieptul locomotivelor. Hamali gheboși purtau traiste, sipete, legături; capete, picioare, blănuri, șaluri, căciuli, mustețe, chi, atât se zărea din frământarea peronului. Ingrămădiți, năbădăiași se împleteceau, se striviau copii, se striga: covrigi, șocolată de cicoare și alte trufe negustoase care se vând prin gări.

Ceasul își târa greoi râma acului și timpul se oprise undeva pe câmp, cu trenul care nu mai sosea.

Așteptau tremurând; amândoi tineri, mâhniți, stingheri. Se proptiră de un stâlp asemănător căpriorilor susținători de oduri. Prin mulțimea furnicândă, cuprinsă de neastâmpăr, elui înalt nu i se vedea decât pălăria cafenie, iar celui scund ârful nasului.

Și lumina se înverzea gălbue ca o putreziciune veche; în uflete se lăsa o moleșeală mocirloasă. Nu mai era nici trist, nici dureros, și tăcerea dintre dânșii nu se sbătea ca înaintea unei despărțiri.

— Singura aducere aminte plăcută: aceiaș linie m'a dus la Paris... Vremuri...

— Odinioară plecam și eu des, poate chiar fără țintă... Acum mi-e teamă să mă mai urnesc; am îmbătrânit!

— O, da! La 21 ani suntem bătrâni, veșteji deșerți.

Tăcere.

— De ce ții neapărat să ne mâhnim? Aș dori mai bine ori, flori ca să le morfolesc frăgezimea între degete. Noi aem toți câte o toamnă în suflet.

Tăcere iar: ei înșiși păreau două cetățui de liniște în ijlocul pufăitului, aburelei, fumului, ceții și larmei negre de lasuri. Un părete'i despărțea: simțuri izvorâte dincolo de ânșii, se străduiau neputincioase să facă o spărtură prin cae dragostea să iasă ca o căldură luminoasă.

— Voi mai pleca însă...

— Eu voi rămâne mereu aici!..

...Cugetă, la închipuirile noastre: mulți sunt socotiți ori se numără ei înșiși printre uriesi? Și nu cunoaștem de ât câteva măhălăli și împrejurimile. Trăim *pe o planetă* fără ă ne dăm seama, cum viței nu cunosc decât grajdul, ograda, pășunea și ulițele sătești pe care trec... Să mori și să nu fii cunoscut decât câteva ținuturi reci, lipsite de măreție și să fi trăit în fiecare an aceleași anotimpuri!

— Eu nu voi mai cunoaște nimic: orânduirea visată în vremuri de demult, nu se mai înfăptue să ne scape de jugul stăpânilor...

...dar e desgustătoare orânduirea voastră viitoare...

— Da! Deaceia rămânem pe loc și ne înnebunește neștiința noastră!

Trenul sosi. Cel înalt urcă; celălalt rămase pe jos privind trenul care se îndepărta pe o linie ca pe o alele cu torțe fumegânde....

ION CALUGARU

STUDII DE FOLKLOR

Ziua Ursului

de I. Aurel Candrea, profesor universitar

Cine nu cunoaște hazlia povestire despre „Astronomul și Doctorul" înfundați de un biet țăran care se pricepea mai bine decât acești savanți în știința vindecării și în a meteorologiei? Redăm după redacțiunea lui Niculae Gane sfârșitul acestei caracteristice pilduiri a unora din științele poporului:

„Doftorii dela spițerie n'ai luat niciodată?

— Spițerie!... Să mă ferească Dumnezeu! Doar nu mi s'a urât cu zilele. Spițeria mea e cuptorul. Când m'apucă vătămătura, beau un pahar de rachiu și mă culc pe cuptor, și după ce mă încălzesc bine pe o parte, apoi mă întorc de mă încălzesc pe cealaltă parte, și a doua zi dimineață mă scol teafăr ca și'ntâi.

— Ciudat! zise doctorul cu un aer gânditor.

Apoi astronomul, apropiindu-se de Niță îl întreabă la rândul lui:

— Ia spune-mi, mă rog, de unde ai știut că o să se strice vremea astă noapte?

— Iacă vorba!... Oricine hrănește un porc în poiată trebuie s'o știe aceasta.

— Ce fel?

— Apoi da!... La noi e cunoscut că mascurul când vine dela câmp cu un paiu n gură, vremea o să se schimbe în furtună. Aceasta o știm din buni și străbuni și niciodată nu ne-am înșelat.

— Ciudat! adause astronomul....

Apoi, după ce cugetă câtva timp, se întoarse către tovarășul său și-i zise:

— Frate! știi ce? să nu mergem mai departe, că ne pierdem vremea. Intr'o țară, unde cuptorul ține loc de spițerie și mascurii știu mai mult decât astronomii, n'avem ce căuta".

Credința că animalele pot prevesti schimbarea vremii e veche ca lumea și o regăsim la mai toate popoarele.

Din timpurile cele mai îndepărtate, omul primitiv, fie că ducea o viață pastorală, fie că trecuse la viața agricolă, se uita cu groază sau cu nădejde la cer — sau pentru că se temea de deslănțuirea fenomenelor atmosferice, pe câmpul deschis, care nu-l oferea nici un adăpost, sau că doria ploaia binefăcătoare care să-i rodească bucatele — a fost cel mai bun observator al celor ce se petreceau în jurul lui. A scrutat cerul și pământul, a studiat în toate amănuntele gesturile și obiceiurile animelor, a luat aminte la tot ce se repeta în anumite împrejurări, cu privire la schimbările vremii, și din toate aceste observațiuni a tras învățăminte pe care le a transmis generațiilor următoare. Și astăzi, filosoful dela țară, înarmat cu rezultatele acestor observațiuni îndelungate, milenare, știe să se folosească de ele, poate prevedea vremea rea și se poate feri uneori de urmările ei funeste pentru avutul lui. Fără să se uite la barometru, fără să știe ce sunt curenții atmosferici sau atâtea altele de care se călăuzesc meteorologii savanți, îți prevestește, în cele mai multe cazuri, cu o preciziune uimitoare, toate schimbările vremii, ploaia și ninsoarea, vântul și furtuna, căldura și gerul, vremea rea ca și cea bună. Câte n'ar putea învăța cărturarii din această carte a poporului! Să cităm un exemplu. Pitrè, în frumoasa-i lucrare, **Usi e costumi, credenze e pregiudizi del popolo siciliano**, pomenește (vol. III, p. 48—49) câteva semne prevestitoare de ploaie, după credința Sicilienilor:

1. Când cocoșul cântă peste zi.
2. Când pisica se linge pe obraz.
3. Când grohăe porcii.
4. Când closca-și caută puii
5. Când ies cărăbușii.
6. Când găgăe gâștele.
7. Când măgarii 'și scutură urechile.
8. Când cioarele sboară prin aer croncănind.
9. Când, toamna, păsările sboară în stoluri lungi și dese.
10. Când cocostârcii sboară pe sus.
11. Când luna e în formă de corn și e înconjurată de un cearcăn luminos.
12. Când feștila din candelă se îngroașe la capăt.
13. Când se aprinde funinginea de pe fundul ceaunului.

In alt colț al domeniului latin, în Beauce (Franța), Félix Chauiseau (**Le Folklore de la Beauce**, vol. II, p. 308—310) a culés următoarele semne după care poporul prevestește ploaia:

1. Când cocoșul cântă seara sau la ceasuri neobicinuite.
2. Când pisica își netezește urechile cu labele.
3. Când câinii, neliniștiți, scurmă pământul.
4. Când cârtițele sapă pământul mai mult decât de obiceiu.
5. Când vaca linge umezeala de pe zid.
6. Când gâgâe gâștele, când măcăe rațele și se cufundă dese ori în apă.
7. Când porumbeii ciugulesc prin apropierea casei și se întorc de vreme la porumbar.
8. Când corbii și ciorile croncănesc mai mult decât oricând.

9... 10... 11... 12...

13. Când se aprinde funinginea dela gura cuptorului.
14. Când oile și caprele sburdă și se bat între ele.
15. Când broaștele ocăcăe fără întrerupere.
16. Când ies râmele din pământ.
17. Când găinile, rațele, vrăbiile, etc. își scutură aripile și se tăvălesc în țărână.
18. Când albinele nu se depărtează prea mult de stup, și se întorc de vreme, fără a fi prea încărcate.
19. Când muștele înțeapă tare și devin prea supărătoare.
20. Când geamurile, marmura, etc. se aburesc, etc. etc.

Cele mai multe din aceste credințe le regăsim aidoma la Români. Citez după lucrările lui Al. Gorovei, **Credinți și superstiții** și după Sim. Fl. Marian, **Sărbătorile la Români** (vol I, p. 117—120). Sunt semne de ploaie:

1. Când cântă cocoșii ziua (Gor. No. 4359) sau când cântă seara de vreme (Marian).
2. Când mâțele se ling pe cap (Gor. 4362, 4398).
8. Când se strâng multe cioare la un loc și croncănesc (Gor. 4358, 734).
9. Când trec cioarele în stoluri mari (Gor. 4324).
10. Când doi sau trei cocostârci se învârtesc în aer (Gor. 4373, 4375).
11. Când luna e cu coarnele în jos (Gor. 1934, 4401). — Când împrejurul lunii se vede un cearcăn mare alb (**Rev. I. Creangă**, VI, 143).
13. Când arde sgura de pe fundul ceaunului sau funinginea dela gura cuptorului (Gor. 4332, 4391—4394).
14. Când oile saltă și se bat, când vitele sburdă (Mar.; Gor. 4325. 437.4, 4380).
15. Când broaștele și buraticii orăcăesc (Gor. 4355; Mar.).
16. Când se tărăsc râmele pe pământ (Gor. 4342, 4385).
17. Când se scaldă vrăbiile în colb (Gor. 4360). — Când se scaldă gâștele și rațele în apă, bătând din aripi (Gor. 4365, 4366; Mar.).
18. Când albinele mânecă dis de dimineață să-și culeagă miere și nu sboară departe, ci se întorc îndată (Mar.).
19. Când asudă vara ferestrele, pietrele, mai ales marmura și zidurile (Mar.), etc. etc.

După cum se vede, pretutindeni se trage aceeași concluziune, bazată pe aceleași observațiuni.

Ne-ar trebui un volum întreg, nu spațiul restrâns al unei reviste, dacă ar fi să întindem cercetările noastre și la celelalte popoare din Europa sau din celelalte continente. Ne mărginim însă la aceste date socotindu-le îndestul de convingătoare pentru teza pe care o susținem.

E de ajuns să spunem că credințele privitoare la prezicerea ploii de către cocoși (10), pisici (20), gâște și rațe (6), porumbei (7), corbi și cioare (8), cocostârci (10), broaște (15), râme (16), vrăbii (17), albine (18), muște și țânțari (19), le găsim atestate din timpurile cele mai vechi la scriitorii romani și greci (Pliniu, Virgiliu, Aelian, Aristotel), la naturaliștii din veacurile trecute (Aldrovandus), și au fost cercetate de aproape și confirmate de naturaliști moderni, ca Brehm, Wiese și alții.

Trecem acum la un alt fapt curios de prezicere a timpului pe care-l găsim foarte răspândit la popoarele din Europa, și anume prevestirea sfârșitului iernii după **Ziua Ursului**.

In ziua de 2 Februarie, biserica creștină serbează — atât în Occident cât și în Orient — **Intâmpinarea Domnului**, lat. **Purificatio S. Mariae virginis** sau **Praesentatio Domini**, la Francezi **La Chandeleur**, la Italieni **Candelora**, etc., întru amintirea întâmpinării solemne a pruncului Isus la aducerea sa de către părinții lui în templul din Ierusalim. Evanghelistul Luca pomenește această solemnitate în termenii următori: „Și când s'au împlinit zilele curăției ei (= ale Sfintei Fecioare), după legea lui Moisi (= 40 de zile dela naștere), l-au suit pe el în Ierusalim ca să-l pună înaintea Domnului... și ca să dea jertfă... o pereche de turturele sau doi pui de porumb". Această sărbătoare a fost instituită abia sub împăratul **Justinian**, între anii 541—542, mai mult pentru a goni din amintirea poporului sărbătorile păgâne **Faunalia** și **Lupercalia** pe care le prăznuia pe la mijlocul lui Februarie.

Poporul român numește această sărbătoare **Stretenia** (dela slav. **sretenije** („întâmpinare") și **Ziua Ursului**. Această din urmă numire își are originea dela următoarea credință:

„Ursul, după credința poporului de pretutindenea, cum începe a cădea neaua și prinde a se face ger mare, îndată caută o peșteră sau o vizuină și, vârându-se într'însa, petrece acolo toată iarna dormind somnul iernii sau mai bine zis zăcând într'un fel de amorțeală, din care se deșteaptă numai din când în când, și atunci numai ca să se nutrească, adică ca să-și sugă labele, căci nutrețul lui de peste iarnă nu constă din nimic alta fără numai din grăsimea labelor sale, pe cari le suge. In Ziua ursului însă, deșteptându-se din somnul său de peste iarnă, iese din vizuina sa, între nouă și zece ore înainte de amiază, și prinde a juca jur-împrejur, ca într'o arie, prin neaua dinaintea viziunii sale și a se desfăta. Și dacă în această zi, după cum cred și spun Românii din Banat, e senin și soare și ursul își vede umbra sa, atunci se bagă iarăși în peștera sa și mai doarme într'însa încă șase săptămâni, prevestind prin aceasta cum că atâtea săptămâni are să mai ție iarna și că în acest răstimp va fi tot așa de mare ger ca și mai 'nainte; iar dacă afară e înnourat, și din cauza aceasta nu-și vede umbra, atunci nu se vâră mai mult în vizuină, ci rămâne afară, prevestind prin aceasta că iarna va înceta, gerul se va frânge și se va întrerupe, că va fi timp frumos și călduros, mai pe scurt că se va desprimăvăra". (S. Fl. Marian, **Sărbătorile la Români**, vol. I, p. 249).

Tot așa povestește și Mangiuca (**Calendar** pe an. 1882, p. 11): „La **Ziua Ursului** (2 Februarie) iese ursul din peșteră și joacă ca în arie jur împrejur; apoi, dacă este soare și-și vede umbra. atunci iarăși se bagă în grotă și nu iese, adică doarme șase săptămâni, și chiar atâta ține încă și iarna; iar dacă nu-și vede umbra, atunci rămâne afară și iarna se întrerupe".

Un alt folklosist bănățean, **Novacovici**, povestește deasemenea: „La **Stretenie** — 2 Februarie — e **Ziua ursului**. Atunci iese ursul din vizuina lui, ca să afle primăvara. Dacă în acea zi e timpul frumos, senin, el joacă și intră din nou în vizuină și așteaptă acolo încă șase săptămâni până la începerea primăverii, că atâta timp ține încă gerul. Dacă în ziua aceasta e timpul noros, ca să nu-și poată vedea umbra, el ese din vizuină, căci de atunci începe iar căldura" (**Folklor. română**, p. 146).

Tot astfel se crede și în Bucovina: „Ursul, dacă-și vede în ziua de Stretenie umbra, dacă e cald, își aduce cioate și le pune la vizuină și se vâră înapoi; dar dacă e frig, posomorât, atunci umblă prin pădure, nu se mai ascunde în culcușul lui". (Voronca, **Datinele și credințele**, p. 951).

Această credință, în felul cum e răspândită la Români, o găsim la mai toate popoarele din Europa.

Dintre Slavi, am găsit-o la Sârbi, la Ruși, la Ruteni și la Cehi. Aceștia din urmă au zicătoarea: „Dacă la Stretenie e cald, ursul își drege vizuina, dacă-i ger, o dărâmă" (Reinsberg—Düringsfeld, **Festkalender der Böhmen**, p. 41).

Printre popoarele de rasă latină, o întâlnire la Francezi, Italieni și la Spanioli.

Astfel, la Francezi: „Țăranii cred că ursul adoarme în bârlogul lui a cărui intrare o astupă cu crengi spre a se apăra de ger; în ziua de **Chandeleur** iese, se uită la cer și, dacă vremea-i frumoasă, se întoarce în vizuină: iarna va mai dura patruzeci de zile, dacă nu plouă sau nu ninge în acea zi" (Sébillot, **Le Folklore de France**, vol. III, p. 13). Credința aceasta e răspândită în toată Franța.

In Italia, o găsim la Sicilieni: In ziua de **Candelora**, ursul se scutură; și dacă vremea e frumoasă, atunci vai de pământ! Toate relele din lume, tot prăpădul se împrăștie peste bieții oameni". (Pitrè, **Usi e costumi**, vol. III. p. 99).

De asemenea în Abruzzi: „Dacă în ziua de **Candelora** e senin, iarna se va mai prelungi alte 40 de zile". (Finamore, **Credenze abruzzesi**, p. 105).

In Romagna: „O zi de observațiune astronomică e aceea din 2 Februarie. Dacă atunci se zărește soarele, țăranii cred că iarna va mai dura 40 de zile; dacă însă plouă, s'a isprăvit cu iarna" (Placucci, **Usi della Romagna**, p. 137).

La Venețieni: „Ursul, se târăște în ziua de 2 Februarie până la intrarea vizuinii unde a stat ascuns toată iarna. Dacă vede că e senin, se întoarce înapoi; dacă ninge, se retrage numai puțin, dandaratele". (Angela Nardo Cibele, **Zoologia popolare veneta**, p. 108).

Spaniolii cred că „ursul iese în ziua de 2 Februarie din vizuina lui și se uită la cer; dacă vremea e frumoasă, se întoarce în vizuină, căci iarna se prelungește cu 40 de zile" (**Revue des traditions populaires**, an. 1904, p. 361).

Dintre popoarele germanice, au aceeași credință locuitorii din Silezia, Turingia, Bavaria, Saxonia, Brandenburg, Westfalia, Oldenburg și Tirol: „Dacă la 2 Februarie se ivește soarele, gerul va continua încă șase săptămâni sau patruzeci de zile, iar ursul nu-și părăsește tot timpul acesta vizuina". (Wuttke, **Der deutsche Volksaberglaube**, p. 82). In ținuturile din Germania unde ursul a dispărut, se spune același lucru despre viezure sau despre lup. Dar, în fond, credința cu prelungirea iernii timp de 40 de zile e aceeași.

Cum să ne explicăm universalitatea, ca să zicem astfel, acestei credințe? Ne aflăm, de sigur, în fața unei constatări meteorologice străvechi, pe care generațiunile care s'au perindat ne-au transmis-o ca și atâtea alte comori de observațiuni judicioase. Ar fi interesant să se studieze tabelele publicate de diferitele instituții meteorologice privitoare la starea timpului pe ziua de 2 Februarie, spre a se vedea dacă într'adevăr acest pronostic al poporului se adeverește pretutindeni. Personal, am observat timp de mai mulți ani starea cerului în ziua de 2 Februarie, și am constatat că niciodată previziunea poporului n'a dat greș.

Rămâne acum întrebarea de unde a scornit poporul credința cu eșirea ursului din vizuină în această zi? De ce...? A fi multe întrebări de pus, dar mintea noastră — a civilizaților — e uneori așa de slabă, încât în zadar se frământă să adâncească taina vremurilor trecute.

I. AUREL CANDREA

Sonete

— —

de Teodor Rășcanu

Pustiu

Odinioară casa părintească
Era de lume și de sgomot plină.
Azi o revăd pustie, în ruină,
Aproape gata să se risipească...

Aleele din parc și din grădină
Cu greu poi astăzi să se mai cunoască.
Pe ele-au prins înalte ierbi să crească
Și dorm acum pustii sub mărăcină.

In juru-mi totul e pustiu și jale.
Pe gânduri dus, îmi văd în șir străbunii
Trăind — prin veacuri — vieți patriarhale

In locurile-acestea azi deșarte...
Și 'n timp ce mintea mi-e 'ntrecut, departe
De-asupra mea se joacă 'n zbor lăstunii.

Interior

In salonașul cu turcești covoare,
Cu arme pe pereți și cu tab'ouri,
Cu blăni de urs și varii bibelouri,
Se joacă vesel razele de soare

Șăgalnic furișate prin vitrouri
Vioi sticlesc cristaluri pe mescioare,
Zâmbește 'n colț de oglinda lucitoare,
Și lacul alb pe-al ușilor panouri.

Intr'un „gallè", agonizând exală
Discret o roză, ultimu-i parfum...
Alături, toată devenită scrum,

O fină țigaretă orientală
Se stinge încet... Și-un fir ușor de fum
Mai urcă drept... și moare in spirală

Teodor Rășcanu

Fantezii re il te

Progresul și nemărginirea

de I. Teodorescu

Pentru a judeca lumea, trebue s'o vezi de departe, și s'o fi văzut mult de aproape.

LA ROCHEFOUCAULD

Cuvântul „nemărgenire" îmi place mai mult decât acel de „infinit". Cel dintâi îmi dă iluzia că ne înfățișează lumea ca pe un volum, ca pe o sferă, asa precum și este ea în realitate, pe câtă vreme cel de-al doilea dă mai curând impresia unei singure linii nesfârșite. Cred că fiindcă-i format din noțiunea concretă „margine". In schimb cuvântul infinit e mai potrivit pentru universul mic în care lucrurile se reduc până într'atât încât ele ating pentru noi abstractul cel mai desăvârșit în aparență, deși acel univers mic este tot așa de real ca și cel mare. Voi întrebuința dar aceste cuvinte în înțelesurile arătate.

*

Dintre toate realitățile cea mai reală e nemărginirea în timp si'n spațiu si poate singura vecinică. Cu toate astea oamenii n'o cunosc de cât de câteva sute de ani, iar în spre infinitul mic au pătruns și mai de curând. Crezându-se centrul universului, cei vechi nu s'au prea interesat de marginile lui. Dar nici nu puteau. In primul rând fiindcă le-au lipsit ochii care se numesc telescop și mocroscop.

Cu ochii liberi ei vedeau numai un cer mărginit și nereal, comparativ tot asa de puțin întins și de adânc cât le era și fâșia de pământ pe care trăiau, care e a cincezecea parte din întinderea lui totală. De-aceia ei au populat și restul pământului si restul universului cu felurite povesti, produse ale imaginației lor naive și ale fanteziei lor bogate. Astăzi cerul ne apare cu totul deosebit decât era pe vremea când D-zeu, plimbându-se printre oameni împreună cu Sf. Petre, a trebuit să certe grozav pe femeia care-i murdărise cu pămătuful. Astăzi știm că universul n'are capăt, căe compus din miliarde si miliarde de sori așezați unii de alții la distanțe uriașe, fiecare cu cortegiul lui de planete mici și obscure, din care una din cele mai mici și mai obscure e a noastră, că de la cea mai apropiată stea lumina, cu iuțeala ei de trei sute de mii de chilometri pe secundă, ne vine î n4 ani, iar de la cea mai îndepărtată îngrămădire de stele cunoscută, nebuloasele de altă dată, în vre-o patruzeci de milioane de ani! Dar sfârsitul nu-i ori fiindcă nu-i nicăeri.

Mintea omenească se pierde în această nemărginire până la a nu mai putea nimic pricepe. Totusi ea a izbutit să tragă din provincia asta minusculă a infinitului mare două învățăminte care-i sunt de un folos incalculabil: existența legilor mecanice universale si unitatea lui materială.

Mă grăbesc însă să ajung la infinitul mic, mai extraordinar decât celălalt fiindcă implică cea mai absurdă și colosală contradicție de termeni din câte au existat vre-odată, de oare ce el fiintează și se cuprinde în orice cantitate de materie cât de redusă ne-am putea-o închipui. In fie-ce vârf de ac să un infinit mic. Pare o nebunie, o idee de balamuc, dar e totusi mai reală și mai sănătoasă de cât toate celelalte idei care au fost, sunt și vor fi.

Așa dar de la volume, de sori cari întrec cu peste 40 de milioane de ori soarele nostru, de la distanțe ca aceia ce ne despart de unele nebuloase, să trecem brusc la spațiul unei gămălii de ac în care se zbat liber și cu enormă viteză și forță 60 de milioane de miliarde de atomi, de atomi ce sunt fiecare un univers enorm și exrtem de complicat. Să vedem ce a găsit omul de știință în atom și dacă cele găsite de el acolo pot da naștere unui titlu de articol ca cel de față.

*

In termen general un atom e compus dintr'un nucleu, un centru format din părticele de natură necunoscută dar care apar pentru noi ca niste simple fenomene electrice negative, numite ioni, în jurul cărora roesc — zic roesc de oare ce ignorăm cu totul legile miscării lor, — alte părticele cu încărcare electrică pozitivă, numiți electroni, iar în jurul acestora ca un fel de coajă, de perete, sunt așezate cercuri de părticele de hidrogen helium și alte substanțe, orânduite într'o perfectă regulă și după anumită ordine. Sunt atomi cari au mai multe nuclee, alții în care cercurile de substanță din coajă formează un singur rând de grupări, la alții mai multe rânduri, la unii numai de-o singură substanță, la alții de substanțe deosebite.

E o lume foarte variată, dar mărginită totusi la 92 de genuri, numai 92, nici 91 și nici 93. Aranjamentul unui atom corespunde unuia din corpurile simple. După numărul nucleelor, al electronilor și al felului și aranjamentului substanței păretelui, avem aur, oxigen, mercur, potasiu, clor, calciu, etc. O distrugere a întregului aranjament, lucru ce se întâmplă mai cu seamă, și de la sine, în radiu, duce la neant sau la transformarea materiei în eter, după Gustave Le Bon. Dar mai sigur e că schimbarea acestui aranjament ar conduce, după natura ei, la un altul din corpurile simple cunoscute. O dublare a nucleului, o împuținare sau o mărire a numărului electronilor însoțite de-o anumită prefacere în compunerea pereților ar da ca rezultat transformarea unui corp simplu în alt corp simplu, ar da loc la faimasa transmutare căutată zadarnic de alhiniști, prin urmare la producția după voință a aurului, aramei, platinei, etc., în laboratoare.

Există o dovadă indirectă dar destul de sigură că aceasta nu e o iluzie sau o aiurare a savanților. Intemeiați pe felul aranjamentelor din fiecare gen de atomi, s'a format o clasificare logică a tuturor corpurilor simple care se urmează ca o proporție riguros aritmetică de la extremul loc ocupat de hidrogen, cu un electron, la celălalt extrem ocupat de uraniu cu 92 de electroni la atom. Când s'a format clasificarea aceasta se cunosteau 86 de corpuri simple. Rămâneau dar 6 goluri, la distanțe variate în lanțul corpurilor simple. Pe baza teoriilor si constatărilor mai sus pomenite savanții s'au pus să determine greutatea atomică, natura fizică precum si afinitățile chimice ale corpurilor necunoscute încă. Iată că se descopere al 87-lea corp care a venit să se așeze exact în golul ce-i era mai dinainte indicat și arătându-se a fi exact fiziceste, chimiceste si ca greutae atomică ceea ce se calculase pentru dânsul încă de pe când numai se presupunea că există. Mai rămân de descoperit deci numai 5 corpuri simple pentru ca seria lor să fie complectă. Iată dar confirmată splendid, desi indirect, teoria transmutării, deci a unității în fond a întregei substanțe din univers, din infinitul mic si până la nemărginire.

Să venim acum la concluzia pe care, de astă dată, fanteziа o poate trage din realitate.

*

Tot secretul vieții stă în molecula organică, extrem de complicată însă, și tot secretul legilor mecanice să în atom, de-o forță de rezistență neînchipuită care s'a opus până astzi cu succes la orice încercare, cât de puternică, de-a pătrunde în el și de a-l disocia ori distruge, fie pentru a i se capta uriasa energie pe care o conține fie de a-i modifica compoziția. Dar amebele secrete stau aci, numai aci.

In ziua când atomul și molecula vor fi mânuite și schimbate după voea omului, vom avea pe supraomul lui Nietsche sau pe ființa lui Renan capabilă de-a face orice în lume, chiar acte externe planetei. Să luăm opildă.

Astăzi oamenii sunt variați la nesfârsit din toate punctele de vedere atât statice ca să zic așa, cât si dinamice. Vrei să vindeci o boală, să produci un sex, să transformi pe-un prost, să modifici o natură rea, etc., dar nu-i chip. Orice metodă de previziune, de tratament, de educație, de coercițiune, dă greș. E natural fiindcă toate se fac orbeste, la întâmplare, fără nici o normă și fără nici un temei, empiric cum se zice într'un cuvânt. De-aceia puterea noastră în anumite domenii e ca și inexistentă deși dorințele ni sunt mari. N'avem nici un mijloc sigur, rațional, d-ea proceda.

Tot astfel era pentru noi și în domeniul material propriu zis când nu stiam să mânuim energia aburului si a electricității, să ne folosim de puterea mecanică conținută în cărbune, în petrol, în lemn și în căderile de apă. Ce uriasă schimbare s'a produs în lume când s'a putut, în fine, pune mâna pe aceste energii, desi ele sunt o nimica toată pe lângă energia atomică.

Și dacă e adevărat că printr'o simplă modificare a aranjamentului si compoziției atomului am putea crea după voință ori ce corp simplu, ce n'am putea săvârși oare în lumea asa zisă spirituală, vitală, organică, dacă am împinge și mai departe cunostințile noastre si puterea noastră asupra atomilor, și dacă am putea combina și aranja după dorință, netura și gruparea moleculelor!

Căci după cum avem aur de pildă când atomii sunt compusi în anumit mod și grupați în molecule după anumite regule, e foarte probabil că avem celulă, mormoloc, vierme, batracian, manifer, prostie, înțelepciune, vițiu, crimă, boală, sănătate, sex, etc., tot ca urmare a unui anumit fel de aranjament atomic și molecular. Dacă deci, schimbând pe una în ala am căpăta aur din plumb, de ce, schimbând la fel si în senzul cerut aceleasi combinații moleculare n'am face din prostie inteligenă si din criminal un om cum se cade?

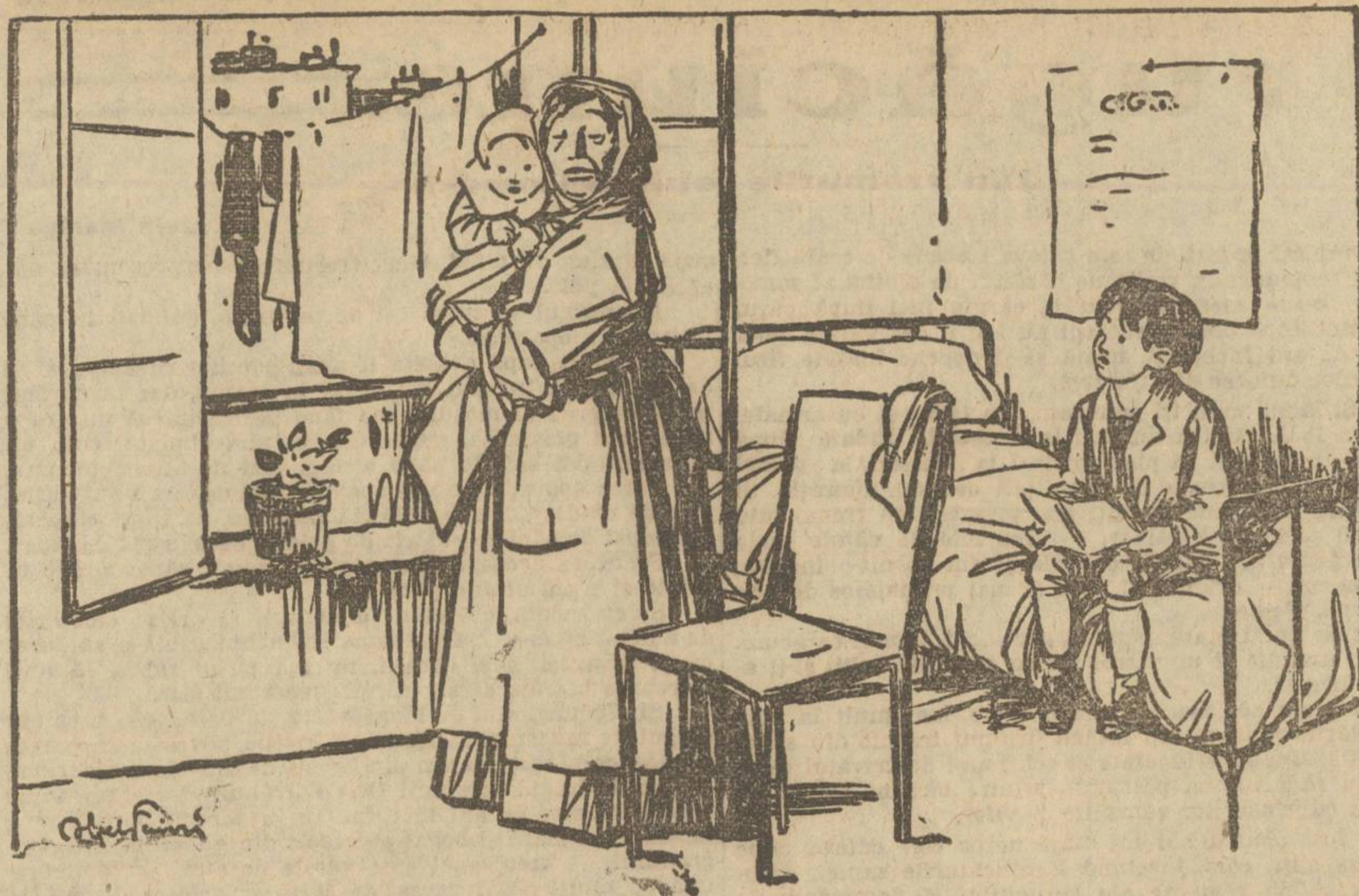
Problema e grea și vastă fără îndoială, dar nu e imposibilă în datele ei, nu e absurdă, nu e în contradicție cu cele ce de-abia stim, ca un slab început, din secretele naturii. De altmintreli omul face câte-odată pași uriasi și uimitor de repezi în domeniul stiinții. Numai în veacul XIX el a descoperit incalculabil mai mult decât în toate ecelelale veacuri la olaltă. Nimeni nu stie ce ne poae aduce ziua de mâine, ceasul ce urmează.

Asa încât viitoarea pedagogie și viitoarea știință socială precum și toată vorbăria codurilor, a tratatelor de filozofie, cu întreaga lor logică, psihologie si morală, pretinsa știință sociologică si altele ar deveni, față de noua stiință a atomilor si moleculelor, niște vechituri mai anoste, mai false și mai ridicule decât tot ce-a imaginat evul mediu în ignoranța lui adâncă și în întunecata lui nebunie.

Atomul, infinitul mic, fiind singura si adevărata temelie a nemărginitului, de la cunoasterea, nu zic deplină dar măcar intimă a lui, ne va veni progresul acela care era visul de eri, dar poate deveni realitatea de mâine cu mult mai strașnică de cât visul însusi.

I. TEODORESCU

— De ce l'a închis pe tata?
— A vrut să afle care sunt libertăţile constituţionale.

Câteva definiţii, după diverşi autori

Abordabil, apropiabil. — Se zice despre câteva mari personagii, şi despre un foarte mic număr dintre impiegaţii subalterni.

Acţionari. — Giştele capitalului.

Album. — Ghilotina saloanelor.

Cifre. — Mărăcinii discursului.

Cuceritor. — Asasin en gros.

A consulta. — A întreba pe cineva ce crede despre părerea noastră.

Cusătoreasa. — Filoxera familiilor.

Dezminţire. — O palmă în neglijé.

Diplomaţie. — Drumul cel mai lung între două puncte.

Zestre. — Gunoi pentru ogoarele bărbatului.

Biserică. — Opera calicilor.

Nădejde. — Muntele de pietate al nenorocirei.

Fructele experienţii. — O recoltă de sâmburi.

Păzea! — Strigătul birjarilor cari au călcat pe cineva.

Ceasuri. — Virgulele veciniciei.

Om. — Termen generic care îmbrăţişează femeile.

Imprimerie. — Artileria cugetării.

Dobândă. — Parfumul capitalului.

Gemeni. — Abuz de încredere conjugal.

Loc de perzanie. — In care oamenii se regăsesc.

Loterie. — Opiul mizeriei.

Mojic. — Strămoşul D-tale, boerule!

Minciună. — Legătură socială.

Oază. — Antr'actul pustiului.

Antr'act. — Oaza spectacolelor.

Pace înarmată. — Cancerul Europei

Rai. — Reclama lui Dumnezeu.

Parfum. — Cugetarea florilor.

Patriotizm. — Oul războaielor.

Proces-verbal. — Se face numai înscris.

A reflecta. — La ce folos, când eşti prost!

Mărcuţa. — Loc unde se închid cei mai nebuni decât alţii.

Amintiri. — Uscăturile inimei.

Verb. — Osul frazei.

Văduv. — Puşcăriaş care şi-a terminat osânda.

Lexice, vocabulare, glosare

Argot-ul şcolăresc

LA LUCRAREA SCRISA

Fituică = hârtiuţă, pe care se însemnă diferite date, spre a fi copiate.
Autorul! = cuvânt ce se strigă unui elev care a copiat compoziţia.
A prinde cu folărlica = a prinde copiând.
Telescop = găurica pe care unii profesori o fac în ziarul pe care-l citesc, pentru a vedea printr'însa elevii cari copiază.
A gini = a vedea copiând.

NOTELE

A poci = a da notă rea.
m'a pocit rău de tot = mi-a dat nota 1.
Pomanagiu = cel ce ia notă bună fără s'o merite.
Zece fără balon = nota 1.
Nouă cu talpă = nota 2.
Opt cu ferestrele deschise = nota 3.
Opt pe doi = nota 4.
Toiagul lui Moise = nota 1.
Dubla = vezi „9 cu talpă".
Cocoşatul = vezi „8 cu ferestrele deschise".
Scăunelul = vezi „8 pe doi".
Barieră (limită, hotar) = nota 5.
Umflatul = nota 6.
Unu tăiat = nota 7.
Răsucitul = nota 8.
Fără pingea = nota 9.
Barosanul = nota 10.

PEDEPSELE

Orez = arest.

Pucioasa-Dâmboviţa NICU MARINESCU

*) Vezi n-rele 118 şi 121 ale „Adevărului literar şi artistic".

In numerele viitoare: „Termeni, expresii şi fraze din argot-ul scolăresc" de C. Pitschak, Un gălţean, Scheiner, Const. C. Grigorescu; contribuţii noui de G. Saul ş. a.

Poezii

de Mircea Rădulescu

Ofranda

E noapte... Obosite dorm florile în vase
Sunt singur şi gândirea-mi te urmăreşte-acum
Ca 'nfioratul foşnet al rochiei de mătase
Şi ca parfumul tainic ce 'l răspândeşti pe drum...

Mi-e inima robită de vraja ta întreagă
Mă simt, cu 'ntr'o străveche grădină din Corinth,
Un crin ce 'şi îmlădie în noaptea grea şi vagă,
Sub dulcea-i voluptate, potirul de argint.

Iar tu ce vii cu suflet şi văluri de vestală,
Atrasă către urna parfumului păgân,
Când treci nepăsătoare, întinde-ţi mâna pală,
Întindeţi mâna pală şi prinde-mă la sân...

Căci vreau să simt în setea dorinţelor fatale
Cum mă resfir în noapte eterizat şi cum
Mă sting pe-altarul tainic al frumuseţei tale
Cu ultima ofrandă de vis şi de parfum!

Sufletul

Mai sus! Mai sus... Spre larguri vrea sufletul să sboare,
Departe de oraşe, de străzi şi de taverne,
Ca şoimul ce s'avântă cu aripi largi spre soare,
Mai sus de piscuri nalte şi de zăpezi eterne...

Nădejdi îşi făureşte şi aripi prinde lutul,
Speranţe urcă 'n aer cu sbor de avioane,
Dar pe-aripele grele apasă greu trecutul
Cu legi ce'nfrâng fatale avânturile vane.

Şi totuşi năzuinţa urmează noi vintrele,
Cu cât mai larg e cerul, mai aprig creşte-avântul,
Pe când de sus, Neantul, clipind din ochi de stele
Priveşte ce departe şi mic este Pământul...

Ce mic este Pământul cu visurile noastre
Când stavili neclintite răsar în veşnicie...
O! Sufletul priveşte spre slăvile albastre
Simţind tristeţi de vultur închis în colivie!

Mircea Rădulescu

Desen de FORAIN.

Chiria...

Lapsus calamii

de Ioan Slavici

m'am făcut vinovat prin articolul publicat de mine în numărul dela 17 Decemvrie al *„Adevĕrului literar"*, redacţiunea revistei *„Vieaţa nouă" publică* (pag. 195) o notiţă, în care zice, între altele:

„Când d. Slavici găseşte că în aceeaşi frasă cuvintele *„ce fac"* nu se potrivesc cu explicaţia dată articolului, definiţia care urmează i-ar fi putut arăta că nu greşiau autorii definind articolul — cele două cuvinte *„ce fac"* (legătura directă în frasă fiind ca să determine... mai lămurit fiinţele) erau o străcurare de la tipar, o greşală, cum multe se întâmplă când ştim cum se culege la noi prin tipografii şi nu se ţine seamă de toate corecturile".

Eu cu mintea mea mărginită din aceste nu pot să scot de cât înţelesul, că la mijloc e una din la noi atât de multele şi de supărătoarele greşeli de tipar. Sunt mulţumit şi cu atât, ear aceasta nu numai pentru-că oamenii competenţi de la *„Vieaţa Nouă"* recunosc şi ei, că nu arată articolul *„ce fac"* fiinţele ori lucrurile, ci şi pentru-că mărturisirea aceasta e şi ea o dovadă, că la noi toate se fac în goană mare, superficial, fără de pregătirea cuvenită.

Citind însă şi celelalte, pe care oamenii competenţi dela *„Vieaţa Noua"* au crezut de cuviinţă să le mai spună, mi-e par'că nu sunt şi ei mulţumiţi şi voiesc să mă scoată pe mine vinovat de a nu-mi fi dat seama, *„că nu poate fi atribuit autorilor ce e o simplă scăpare din vedere"*.

Dacă e aşa, sunt nevoit *„să determin mai de aproape, mai lămurit"* cele ce-mi erau în gând.

Se mai zice în notiţa din *„Vieaţa Nouă"*: „d. Slavici publică o coloană şi jumătate de critică a unui manual de limba română al d-lor Densuşianu şi Candrea".

Adeverul e, că nici un fel de critică n'am publicat.

In nenumărate rânduri am citit şi citesc şi acum prin ziare, prin broşuri şi prin cărţi scrise de oameni cu scaun la cap, că am intrat noi Românii în războiu fără ca să fim pregătiţi milităreşte, diplomaticeşte şi economiceşte, că ne sbatem în sec fiind-că nu suntem pregătiţi politiceşte, că nu reuşim să organizăm noul stat român fiind-că ne lipseşte cuvenita pregătire sufletească şi că toate se fac la noi în goană mare, cu pripire şi cu uşurinţă.

Eu am publicat în *„Adevĕrul literar"* un întreg şir de articole cu gândul de a-i încredinţa pe cititori, că, dacă aceste sunt adevĕrate, vinovată e şcoala noastră, care nu-i îndrumează pe şcolari spre disciplina intelectuală. Drept dovadă despre aceasta am luat, *între multe altele*, şi *„cursul de limba română"* al d-lor Densuşianu şi Candrea, carte aprobată de ministerul instrucţiunii publice — pentru-ca să le fie impusă şcolarilor cu câte 10 L. 75 b., exemplarul.

Când vorba e de asemenea cărţi *„simpla scăpare din vedere"* nu e lucru, care poate să fie şi *trecut* cu vederea.

Chiar şi dacă n'aşi fi având dreptate când o spun aceasta, nu-mi vine să cred, că între contimporanii mei e vre-unul, care mai mult de cât mine a stăruit şi-a alergat, a răbdat şi-a suferit, a ostenit şi-a adus jertve pentru restabilirea unităţii în viaţa culturală a poporului românesc, şi e cel puţin explicabilă durerea, de care sunt cuprins în faţa fasei de babilonie culturală, prin care trecem dela un timp încoace.

In adevăr însă nu *„o simplă scăpare din vedere"* e la mijloc, şi rog pe cititorii *„Adevĕrului literar"* să nu creadă, că dintr'un fel de răutate îmi pornesc silinţele de a-i încredinţa, că tot dovadă de uşurinţă e şi notiţa publicată pe pg. 195 a revistei *„Vieaţa Nouă"*.

* * *

Fiind adecă vorba de cele date pe faţă în grăiul omenesc, neajunsurile pot să fie de trei feluri.

Dacă gura ne scapă să spunem ceeace în adevĕr nu ne era 'n gând, e la mijloc un *„lapsus linguae"*.

Dacă ne lunecă condeiul, încât scriem ceea ce n'am gândit, e la mijloc un *„lapsus calami"*.

Dacă de sub tipar iese ceeace în adevĕr n'am scris, e la mijloc o *greşeală de tipar*.

Pentru mai deplina lămurire a acestor deosebiri — un exemplu, care este şi el o dovadă, cât de departe merg la noi oamenii în ceeace priveşte uşurinţa şi lipsa de exactitate.

Un oare-care contribuabil din capitala României Mari primeşte dela „Percepţia Comunală Circ. — X." somaţiunea No. 70220, ca să achite fără de întârziere deosebite taxe comunală, care la un loc fac suma de **453 L. 30 b.** — El se presentă la agentul de urmărire, care îi spune, că are să plătească **443 L. 30 b.**

E invederat, că ori în somaţiune s'a trecut cu zece lei mai mult, ori la achitare s'a cerut cu zece lei mai puţin decum se cuvinea.

Aşa ori aşa, funcţionarul comunal din capitală a făcut o greşeală neiertată — caci vorba e de cifre.

O încă mai neiertată greşeală s'a făcut în chitanţa dată despre achitarea sumei de 443 L. 30 b. în care sunt trecute următoarele sume:

	40 L. 50 b.
	138 L. 00 b.
	12 L. 60 b.
	12 L. 20 b.
	50 L. 00 b.
	50 L. 00 b.
Total	443 L. 30 b.

Care va să zică acel casier comunal în graba lui cea mare ori a luat de la contribuabil cu 140 L., prea mult, ori n'a trecut în chitanţă toate taxele achitate.

Toate aceste greşeli sunt *„lapsus calami"* şi greşeli de tipar nu ar fi nici dacă ar fi fost tipărită somaţiunea şi chitanţa, pe care poate ori-şi-cine să le vadă la redacţiunea *„Adevĕrului"*.

Tot atât de puţin sunt greşeli de *tipar* acelea, despre care în coloanele *„Vieţeii Nouă"* ni se spunea, că nu pot să fie atribuite *autorilor*.

Frasa cu *„simpla scăpare din vedere"* e următoarea:

„Nişte părticele de cuvânt alipite la urma substantivelor şi care au de scop să determine mai deaproape, mai lămurit, *ce fac* fiinţele sau lucrurile exprimate prin aceste substantive".

Sunt pe deplin încredinţat, că nu e între cititorii *„Adevĕrului literar"* nici unul, care poate să găsească în frasa aceasta o greşeală *de tipar* şi să facă cuvenita corectură.

Sunt în frasă trei propoziţiuni: principala, care nu are predicat, o subordonată atributivă, care e legată de principala ei cu *„şi"*, şi subordinata dreaptă a acesteia, al căreia predicat a *„face"*.

E la mijloc un *„lapsus calami"*, de care vinovat e cel ce-a scris cartea şi părtaşi la vinovăţia lui mai sunt şi cei ce a subscris-o, precum şi cei ce-au aprobat-o, *fără-ca s'o fi citit cu luare aminte*.

Tot un *„lapsus calami"* este acel *„au de scop"*, căci „părticelele de cuvânt" nu urmăresc nici un scop, ci noi oamenii ne folosim de ele în vederea unui anumit scop.

„Lapsus calami" e şi când autorii zic. „Ele mai *slujesc* să arate lămurit dacă e vorba de o singură fiinţă sau de mai multe etc."

Nu ele „slujesc", ci noi ne „slujim" de ele — nu însă şi pentru-ca să arătăm, dacă vorba e numai de una ori de mai multe.

Asemenea *„lapsus calami"* sunt pe fie-care pagină mai multe. Eu m'am mărginit să scot la iveală numai câte-va, căci scopul meu nu a fost să fac critica cărţii scrise de d-nii Densuşianu şi Candrea, ci să arăt că până chiar şi oamenii ca d-lor sunt în zilele noastre superficiali şi pripiţi.

* * *

De oare-ce „autorii" nu s'au mulţumit cu atât numai, sunt nevoit a-i ruga pe cititorii *„Adevĕrului literar"* să binevoiască a-mi da atenţiune pentru încă câte-va casuri de *„lapsus calami"*.

In § 1. ni se spune, că vorbind ori scriind *„exprimăm gândirile noastre"*. Pe aceea-şi pagină, în § 3., ni se spune, că substantivul *exprimă „lucruri sau fiinţe"*.

„Autorii" nu fac apoi deosebire între *„vorbă"*, *„cuvânt"* şi *„parte de cuvânt"*.

In capitolul intitulat „Distingerea **părţilor de cuvânt**", în § 2. se spune: „Aceste cuvinte se numesc *substantive*". Tot acolo urmează apoi definiţiunea: „Substantivul este acea vorbă cu care numim o fiinţă sau un lucru".

Adevĕrul este, că substantivul e una din cele zece „părţi *de cuvânt*. Aceasta nu eu o spun, ci resultă din titlul „Distingerea *părţilor de cuvânt*".

Fiind vorba de articol, „autorii" zic şi ei: „Articolul este acea *părticică de cuvânt*" etc.

In § 13. se spune: *Substantivul, articolul, adjestivul, numeralul, pronumele* şi *verbul* sunt **părţi de cuvânt flexibile"**.

E peste putinţă ca şcolarul să se dumirească asupra deosebirii dintre *„vorbă"*, *„cuvânt"* şi *„parte de cuvânt"*. Un lucru e însă mai presus de toată îndoiala: că vorba e vorbă, cuvântul e cuvânt şi partea de cuvânt e numai *parte* de cuvânt, eară cei ce publică un manual de gramatică aprobat de ministeriu trebue să ştie şi să le spună şi şcolarilor, dacă substantivul e „cuvânt" ori numai *„parte* de cuvânt".

* * *

După-ce ni s'a spus, că toate părţile de cuvânt sunt *„vorbe"*, urmează un capitol intitulat „**Cuvinte** flasibile şi neflexibile" (în loc de „**Vorbe** flexibile **ori** neflexibile). In § 12. ni se dă definiţiunea. „Acele *cuvinte* care-şi pot schimba forma în vorbire sau în scris se numesc *cuvinte flexibile* sau *variabile"*.

Cu alte cuvinte vorbele, care sunt *flexibile* sunt şi *variabile*.

Adevĕrul e, că în româneşte e un întreg şir de substantive, care sunt flexibile, dar nu sunt variabile. Astfel *„foame"*, *„sete"*, *„foamete"*, *„fiere"*, *„învăţătoare"* şi altele. Tot aşa pronumele *„ce"*, articolul *„nişte"* şi încă câte-va. „Autorii" mai pun apoi între cele flexibile şi numeralele, dintre care variabile sunt numai cele luate fie ca adjective, fie ca pronume numerale.

Vorbind apoi în § 14. despre deosebirea dintre **tulpină** sau **rădăcină** şi *terminaţiune*, autorii uită că 'n § 3. au spus că articolul e una din cele zece părţi de cuvânt şi ne dau următorul exemplu:

„Vedem, de pildă, în formele *sat, satul, satului* o parte de cuvânt *sat* care remâne neschimbată şi o parte dela sfârşitul cuvântului, — *ul,-ului*, care se schimbă. Partea *sat* se numeşte **tulpină** sau **rădăcină**, partea de la sfârşit, — **ul,-lui"** se numeşte **terminaţiunea** cuvântului".

Adevĕrul e că 'n vorba *„porcar"* avem *„porc"* ca rădăcină, eară *„ar"* ca terminaţiune.

Aceasta nu eu o spun, ci resultă din cele scrise de *„autori"*.

„Lapsus calami" ese la iveală cu atât mai vârtos în § 6, unde se zice „nouăzeci şi nouă de *oca*. Eu aşi fi zis *„ocale"*, eară articulat *„ocalele"*: *„oca"* tulpină, primul *le* terminaţiune, ear al doilea **le** *a*rticol, deci nu tot terminaţiune, ci parte de cuvânt.

Casuri de asemenea „lapsus calami" sunt în cartea d-lor Densuşianu şi Candrea multe, şi nici unul dintre ele n'are să fie trecut în şcoală cu vederea.

* * *

Dară „autorii" mai spun: „d. Slavici judecând pe alţii scrie totuşi: „să-şi dea samă *despre* urmările faptelor (pe româneşte se zice: îmi dau seamă *de*). Eu îmi dau seamă *de* ceea-ce fac, dar fac o dare de seamă *despre* greşelile de tipar din cartea d-lor Densusianu şi Candrea. Chiar dacă n'ar fi bine zis aşa, aceasta nu dovedeşte nimic, căci n'am scris şi nu scriu carte ce are să le fie impusă şcolarilor.

Imi mai fac „autorii" mustrări şi pentru-că m'a scăpat gura să spun, că manualul lor e *„cel mai bine cumpenit"*.

Da, am zis-o aceasta şi nu-mi pare rău, că am zis-o, căci din ceea ce am zis resultă, că mai mult ori mai puţin bine cumpenite sunt şi manualele d-lor Dragomirescu şi Adamescu, al d-lui St. Pop, al d-lui Suchianu şi altele, care sunt introduse azi în şcolile noastre. Gândul meu era să arăt, că nici cel mai bine cumpenit nu e cum trebue să fie, ear gândul acesta n'a purces din rău indemn.

Simt în toată clipa, că firea omenească e plină de fel de fel de neajunsuri, şi dacă durere-mi este să-mi dau seamă despre scăderile propriei mele fiinţe, încă mai mare durere mă cuprinde când sunt nevoit a scoate la iveală greşelile altora.

Nu mă 'ndoiesc, că între cei ce-mi vor fi citind scrisa, sunt mulţi oameni ieşiţi din şcolile noastre de astă-zi, pentru care sunt un fel de *„fleacuri"* cele scrise de mine despre pripirea, cu care se lucrează la „Percepţia comunală" a Capitalei. Cu atât mai vârtos li se vor fi părând „fleacuri" cele scrise despre *„scăpările din vedere"* ale d-lor Densuşianu şi Candrea. Tot atât de bine ştiu însă, că aceia dintre concetăţenii noştri, care nu fac parte din poporul nostru şi n'au ieşit din şcoli româneşti, puşi fiind în faţa unor asemenea *„fleacuri"*, îşi fac o părere, care nu e pentru noi câtu-şi de puţin măgulitoare. Stărui deci în gândul, că ceeace s'ar fi putut trece cu vederea câtă vreme ne aflam numai noi singuri în casa noastră nu se mai poate ierta şi acum, după-ce împregiurările ne-au ajutat să ne ridicăm în fruntea unui stat mai mare, în care rivnim la conducerea culturală.

Cei înzestraţi cu darurile cuvenite au să-mi fie buni iertători, dacă le spun, că e chestiune de demnitate naţională să pună cu toţii umăr la umăr şi să dea fie-care ceeace e mai bun în sufletul lui pentru-ca să scăpăm cât mai curând din babilonia culturală, în care ne-au împins cei superficiali şi uşurateci.

IOAN SLAVICI

ДРЕПТЪМЕСТЪЛОКЪѠДИХНЕСКУСЕ ЅѮСЕЛЕРДБЪЛЪЛЪДМНЗЕЪ
ПАРѲЕНСХИМОНАХ, ЧЕАЪФОСТИГУМЕНЪ АНЧѢ ЛЧ:АН:ПЪНЬЛА
ЛѢЅЗКЪНАЛСАЪФЪКУТМЪНСТѢСКАЪНДЕЄПНОКСПѢЄШНАКУМЪЛА
ЛѢЛ797 СѢЗДАЪРЪПОСАТЬФМНАПѢСФН:ПРІТЕКИР ЇѠСНТЪНЄПИСК:

Machiavel și N. Mavrocordat

Printre cărțile vechii biblioteci Sf. Sava, există la Academie și un Machiavel. N'ar fi cert un lucru de mirare, când pe lângă cărțile lui Const. Cantacuzin din sec. XVII se mai află și un Machiavel din sec. XVIII. Nici măcar, că printre cărțile Mavrocordaților, aflate în aceiași bibliotecă, se află și faimoasele opere ale faimosului italian.

Aceste două familii de bizantini, veniți la noi din universitățile italiene. erau foarte învățate, chiar atât de învățate încât în știință mai că nu era carte pe timpul lor care să nu fi existat în biblioteca lor. Din nenorocire nu toate ne-au rămas. Cele rămase însă, ne arată, ceeace se știa, și mai mult chiar, că conducătorii dela noi erau tot atât de aproape de renașterea Europei prin Italia ca și toate celelalte țări, dela cari pretindem că am importat civilizația apuseană. Și dacă n'ar fi decât distrugerea definitivă a uneia din multiplele legende creiate anume pentru a face jocul unor interesați, ar merita publicarea partea științifică a mișcărei noastre culturale.

Acest lucru îl încerc eu prin cele câteva articole publicate și prin cel ce scriu acum, lăsând restul pe seama altora.

Așa dar avem un Machiavel adnotat din biblioteca Mavrocordaților. Și de cine e adnotat? De însăși *Neculai*, căci avem pe două din trei volume „Es libris Jo Nicolai Mavro- „cordati de Scarlatti Principis Valachiae et Moldaviae 1726". Machiavel este din ediția 1726 și e în trei volume mici. O greșeală face ca volumul III să fie dat ca apărut în 1725.

In treacăt țiu să arăt că autograful publicat în facsimil de Lițica în catalogul manuscriselor grecești posedate de Academie, nu este a lui Neculai, după cum pretinde. Scrisul n'are nimic de a face cu cel din exilibrisul indicat.

Acum înainte de a intra în analiza însăși a notelor marginale, trebuie să arătăm valoarea lor din punct de vedere general. Că N. Mavrocordat a adnotat chiar cu gândiri originale un Machiavel, are desigur o importanță și culturală și națională la noi, dar că un domn, și încă primul fanariot să-l fi adnotat, iată că ajungem la o valoare istorică atât națională cât și europeană. Doi oameni mari au scris despre pedagogul guvernanților: Bacon, și Frederic II, pe când era prinț de coroană. Cel dintâi, marele logician inductiv, de pe urma căruia trăiește întreagă știința modernă, cel de al doilea, marele protector al lui Voltaire și autorul fățiș a unei teorii antimachiavelice, care l'a făcut tot atât de celebru ca și bătălia dela Rosbach. In mijlocul unei așa de ilustre companii să vedem ce figură face bizantinul nostru adăpat la cultura însăși a țării care a dat naștere lui Machiavel.

Ei bine, trebuie să spunem că primul fanariot a găsit o a treia coardă și anume aceea care, continuă tradiția bizantină, (calea de mijloc). El nu ia poziție fățișă nici pro nici contra. Această notă specifică este de un interes primordial. Dacă mai socotim că din ea vom cunoaște perfect și mentalitatea acelor ce o sută de ani trebuiau să ne conducă, cât și date istorice capitale pentru orientul Europei, cred că vom fi pus în lumină deplină ceeace a făcut autorul notelor.

Să trecem deci la analiza lor. Din primul moment ne lovește un fapt bizar. Vol. II, tocmai cel ce conține „Il principe", nu este adnotat de mâna lui Mavrocordat. Celelalte două sunt de acelaș scris ca și cel din ex-libris. Cum în fața cărței „Principe", una din note este datată 1729, iar Neculai Mavrocordat domnea încă la acea vreme, ar fi de indus că cineva a scris sub dictarea lui. Probabil unul din familie sau unul din secretari. După cum scrisoarea personală reprodusă de Lițica este de mână străină, deci de aceea a unui secretar, tot astfel nu poate părea curios că Mavrocordat la bătrânețe să fi recurs la mâna altuia ca să transcrie gândirile lui. De altfel notele în unele părți sunt destul de întinse și trebuiau scrise mărunt, ceeace el nici nu putea face, scrisul lui fiind mare și vizibil bătrânesc. Dacă mai punem la socoteală că conținutul este perfect în nota generală a marginalielor, vom putea ușor conchide că sunt ale lui. Dar pentru o mai bună ordine vom arăta întâi cele din vol. I și II, scrise cu însăși mâna domnului fanariot și numai la urmă pe cele dictate secretarului său.

Să începem cu volumul I. El conține faimoasele „Istorii florentine", cari se vor prelungi și în jumătatea vol. II, unde vor fi puțin adnotate de mâna secretarului.

Pe prima pagină albă este transcrisă din „Augm. Scien. Lib. 2, capit. 2 pag. 220 ed. Lond. a lui Verulamius Baconus", părerea acestuia. Notăm că în biblioteca lui Neculai se afla deci ediția primă a lui Bacon și că o cunoștea perfect, de oa·ece citează din ea. Se cunoaște părerea lui Bacon, care zice că Machiavel a scris ceeace oamenii obișnuiesc să facă, nu ceeace ar trebui, și că un bărbat cult și luminat, nu putea face altfel, căci încercarea de amendare a celor răi ar însemna cunoașterea însăși a fondului răutăței omenești!

Pe pagina albă ce urmează, ne trimite la Boccalini „Leg. Boccalini Cen. Pr. Rag. 89"... Citația este o comparație între istoricul Aretin și Machiavel cărora li se acordă un talent ager și magnific, cu judecățile cele mai libere în teoriile lor, afară de observații ce nu se pot afla în altă parte. Această operă este citată după „Bibl. Hist. Pol. Phil. turcosa" (?!).

Pe contrapagină găsim iarăși o notă despre mai mulți autori cari „urmăresc pe Mach. pe ici pe colea, ca unul ce merită".

Toate aceste trei note sunt în latinește.

Sub cea din urmă, se mai află una în italienește. Este o citație din Paulo Manutio nella vita di Cosimo pag. 178. Ea zice că Cosimo de Medici „se străduia să fie permisă lectura his- „torielor de asemenea interzisă ca și Principele".

Pe a doua contrapagină, ce urmează, câteva citații din Boccalini, unde acesta îl tratează pe Mach. de maistru scelerat al politicei, iar politica lui de turbată și disperată.

Mai jos alte două note. In prima se zice, că „pe cititorul „de o pietate solidă nu-l atinge veninul și cele ce alții scot „din Liviu îl fac pe el mai precaut".

Pe ultima pagină albă a volumului o citație din Ammiraso, Historie Fiorentine Lib. 23. pag. 96. In ea se zice că „se vede „că Mach. a fost foarte puțin diligent în toată opera sa, ale „cărei greșeli dacă ar fi să le îndreptăm noi, am folosi numai „decorului istoriei sau ne-am atrage dojana de răutăcioși". Și mai jos: „ încurcă anii, schimbă numele, alterează faptele, „confundă cauzele, adaugă, umflă, scoate, scade și face tot „ce-i vine la socoteală fără lege".

La vol. III adnotat tot de mâna lui Mavrocordat găsim pe o contrapagină albă dela început, o judecată care concordă cu a lui Morhofius Polyti. pag. 497 și prin care se zice „că „judecata lui Mach. asupra disertațiunilor lui Tit-Liviu sunt „ale unui talent și sunt profunde, dar politicianul scelerat își „varsă veninul peste tot și îl infiltrează și în lucrurile cele mai „mai simple. Pietatea și prudența se găsesc în siguranță".

La sfârșitul aceluiaș volum, care conține discursurile lui Machiav. asupra politicei în genere, se află o altă notă grecească scrisă iarăș de mâna lui Mavrocordat. Ea zice: „1727 „Ianuarie. „A luat sfârșit citirea cu atenție a faimoaselor dis- „cursuri a lui Mach. autor realmente nefast; multe fără gust, „cari nu se lipesc de un om de stat, chiar nelegiuit profan, „multe din ele suscită atențiunea". După cum se vede ea complectează pe cea de mai sus.

Să trecem la notele cele mai principale.

La *pag. 154 a vol. I*, în fața discursului unui lucrător răsvrătind lumea contra celor avuți, și zicând că toți oamenii sunt la fel. Mavroc. notează italienește: „cuvinte de plebă vulgară". Mai jos, la o injoncțiune a aceluiaș lucrător de a nu avea conștiință și de a continua jaful, căci crimele mari se iartă: „aici vorbește Mach. dela înălțimea lui cu îndrăzneală". Iar mai jos la injoncțiunea de a pune mâna pe situație în oraș, căci atunci li se vor ierta toate; „Ladro, forfante!".

La *pag. 215* în fața unui pasaj privitor la actele de barbarie săvârșite pe timpul Gibelinilor la Florența, însoțite de calificative virulente, notează, că: „titlurile acestea sunt meritate „de G. Steinville și de cei ce au prădat Moldova și Vala- „chia, pe cari nu-i pedepsește Cesar, dar pe cari îi pedep- „sește mânia lui Dumnezeu". Această notă este dominantă mentalităței lui N. Mavroc. și se găsește și în scrisoarea publicată de N. Iorga,

Trec la vol. III, care conține *discursurile* și găsesc.

La capit. „delle Congiure" o notă grecească prin care se zice: „că conține multe împietăți, însă, că salvarea principiilor „îl apără în luptă cu Dumnezeu".

Câteva pagini mai sus vorbește iar grecește de ateul Nikas, care ar fi trecut la Germani și ar fi obținut iertarea drept plată pentru trădare.

La *pag. 409*, la textul care zice că promisiunea făcută cu forța nu trebue observată, Mavroc. adnotează că chiar hoților trebuie păstrat cuvântul dat.

La *pag. 250*, acolo unde un principe nu cu fortărețe ci cu dragostea supușilor trebuie să se fortifice, scrie: „sănătoase consilii".

Iar ca buchet la *cap. XLI*, unde patria trebuie apărată prin toate mijloacele, și unde Lentulus cere acceptarea unei păci rușinoase numai ca să se salveze armata romană, nota zice: „*Asemeni considerațiuni avuse țarul Petru făcând pacea dela Prut cu Poarta otomană*". După această notă se pot explica multe de pe acea vreme, ne uitând că fratele lui era prim dragoman. In orice caz mentalitatea fanarioților se oglindește perfect în aceste două rânduri.

Mai e importantă și nota dela *pag. 345*, unde la rândurile că o metodă de guvernare este a se menține cetățenii săraci cu scopul de a nu le permite să se cumpere unii pe alții, Mavr. scrie: „scelerată voință".

Mai rămâne acum vol. II, adnotat cum am presupus cu ajutorul grafic al secretarului său.

La *pag. 325* a Istorielor florentine scrie „vede nelegiuirea, și „confundă stratagemile permise cu jurământul trădat". Pasajul zice că: contele (Sforza la Milano) nu era reținut de a rupe armistițiul, căci pentru cei mari rușine este numai a pierde și nu a se mări prin perfidie.

La *Principe*.

La *pag. 17*. Singurul mijloc de a poseda un stat liber este de a-l distruge de nu vrei să te distrugă el pe tine. *Notă:* „consilii perniciose".

La *pag. 20*. Introducerea ordinei noi este grea, căci are inimici pe vechea ordine și apostoli slabi pe noii profitori. *Notă:* „introducerea noii ordine e lucru periculos". Această notă este acum în nota vremii.

La *pag. 26*. Asupra principilor ajunși prin noroc sau prin voința altora. *Notă:* „Comanda pentru cel ce nu e deprins cu ea, e grea". Iarăși nota, în nota timpului.

La *pag. 26*. Măsurile lui Cesar Borgia pentru a dejuca intrigile Papei: omorul, spolierea nobililor etc. *Notă:* „maniere nelegiuite și abominabile".

La *pag. 28*. Cine vrea să fie ca Sforza, să ajungă prin alții și să se poată menține trebuie să-și facă obligați pe toți și la toți să le fie frică de el. *Notă:* va fi imitat de scelerați și cari vor avea acelaș sfârșit".

La *pag. 29*. Este o greșeală de a crede că serviciile recente au darul de a șterge injuriile trecute. *Notă:* „Insă facerea de bine rămâne veșnic remediul eficace".

La *pag. 30*. Agatoele adună Senatul și pune soldații lui Amilcar să-l masacreze. Parvenit! *Notă:* „Se vede scelerateța

Mai jos. Acest Agatocle a fost un mare căpitan, cu toate infamiile lui, căci curajul l'a ridicat. *Notă:* „In acelaș fel Machiavel ar întrece pe Cesare Borgia, dacă n'ar fi fost adulatorul său cu spre mai marea lui rușine".

La *pag. 32*. Oliveretto a fost spânzurat un an după paricid. *Notă:* „Se vede efectul providenței".

Mai jos. Dacă Agatocle s'a menținut, părerea lui Machiavel este că a uzat bine ori rău de cruzimi. *Notă:* „I-l împunge conștiința".

Iar și mai jos. Uzurpatorul trebuie să execute toate cruzimile dintr'odată, ca să nu fie obligat să revie. Ele sunt astfel suportate mai ușor. Numai binefacerile se dau cu picătura. *Notă:* „Drumul clemenței este cel mai sigur și trimete la capitolul care tratează de clemență".

La începutul cărții Principe sunt note grecești și latinești. Citații iar din *Morhof*, unde zice că chiar viețele oamenilor săi servesc celor buni de învățătură. Sunt toate în aceiași notă.

Acum care este această notă. Este acea a unui Fanariot ajuns prin valoarea lui proprie, transformată în servicii făcute altora. El este deci contra regimului forței fie ea machiavelice, fie ea antimachiavelice, și nu pricepe decât ajuns prin forța altora să fie cineva decât opera îndemânărei sale. Această îndemânare, care se chiamă bizantinism, trebuie deopotrivă să-l călăuzească și în conducere, când și-a ajuns scopul. E deci o notă orientală între cele două mari curente cari au frământat occidentul și este pentru noi foarte interesante pentrucă această îndemânare este superioară din punct de vedere moral, ceeace contrastează complect cu ideile noastre curente asupra copiilor din Fanar, cărora norocul li hărăzisee tronurile țărilor românești.

Din aceste două puncte de vedere, deci notele publicate mai sunt încă de o valoare incontestabilă.

Ele mai au încă ca chestiune de actualitate, căci și România ca și Principile lui Machiavel a ajuns mare mai mult prin alții, iar de atunci nu și-a nimerit drumul fluctuând între Machiavel, Antimachiavel și Bizanțu lui N. Mavrocordat.

EM. GRIGORAȘ

O rugăciune

— Din vremurile iobăgiei rusești —

de Liviu Marian

Imbujorat la față de cele câteva stacane de ceaiu fierbinte și îndemnat la vorbă de băzăitul de albină al samovarului, gazda mea, un bătrân, căruia nici după părul bălan nici după obrajii rumeni nu i-ai fi dat vârsta celor șaizeci de ani încheiați, urmă să-și depene înainte firul amintirilor duioase din tinerețe.

— Și, după cum îți spuneam, am făcut și eu armată. Era prin 1883, când m'au luat la moscali. Indată după Crăciun am trebuit să plec tocmai la Herson, la polcul meu, ca să fac școala de subofițeri de administrație. Și am pornit, împreună cu alți trei tovarăși, cu trenul, din Tiraspoli până la Nicolaev, — vreo mie de vârste dela Nistru. Acolo am năimit o sanie și am pornit-o înainte, spre Herson, — drum mai greu și mai primejdios de alte șaizeci de vârste.

Căzuse omăt mare, până la genunchi, taman ca acum. Era ger strașnic și un viscol turbat îți orbia ochii și-ți amorția trupul.

Am mers noi așa, cât om fi mers, mai mult la voia întâmplării, până ce am rătăcit drumul troenit din stepa nesfârșită. Era spre înserate și ochii arși de crivățul tăios încercau zadarnic să pătrundă printre lacrimi pânza fumurie a cuprinsurilor vânzolite de vifor.

Au fost pentru noi un mare noroc cele câteva clipe de popas silit, căci, încetând hurducăturile saniei, amuțind strigătele răgușite ale surugiului și desfăcându-ne capurile din gulerele înalte ale șubelor, puturăm să deslușim dela o vreme câteva lătrături slabe, frânte, aduse pe aripele tăioase ale vântului.

Ne pătrunse un fior cald de bucurie: nici vorbă, că pe undeva, pe-aproape, trebuia să fie o casă, sau poate chiar un sat, care nu se putea acum vedea, ci numai ghici. Și-așa, dând frâu slobod cailor obosiți, învăluiți în aburi groși, ne-am luat după lătrături, până ce-am zărit licărind în noapte o luminiță slabă ca un licuriciu. Eram mântuiți și de îngheț și de dihănii!

*

Am ajuns și-am poposit la geamul luminat și înflorit de ger al unei colibe scunde, ce părea că intrase în nămeți sub greutatea uriașei căciuli de stuf, ce-o acoperia, și am bătut nerăbdători și tremurând de frig la ușa zăvorită.

Peste câteva clipe se ivi în prag, sperioasă, fața suptă a unui bătrân slăbănog, căruia îi cerurăm adăpost peste noapte.

Moșul ne primi bucuros și, după ce schimbarăm câteva vorbe, se puse să ațâțe focul stins din vatră, ca să ne desmorțim trupurile rebegite de ger și să putem fierbe apa pentru ceaiu.

Până una-alta, ne desfăcurăm ranițele cu merinde, băurăm câteva stacane de vodcă și ne potolirăm foamea. Il cinstirăm și pe bătrânul primitor, ce sta sfios în penumbra hornului, de unde ne învăluia mut cu privirile sale lăcrimoase, pline de milă, ca pe niște bieți moscali chinuiți, pe care datoria îi silea să înfrunte primejdiile drumului pe o vreme așa de ticăloasă.

După ceaiu ne culcarăm repede cu gândul plin de grijă la ziua de mâni, când trebuia să ne prezentăm negreșit la polc.

Moșneagul se culcă cel de pe urmă, suflând în para ofticoasă a opaițului.

Nu mult după aceasta îl auzii șoptind rugăciunea sa de noapte. La început n'o băgai în seamă, dar în curând un oftat greu al moșului mă făcu să înțeleg că nu era o rugăciune obișnuită, cunoscută, ci una ciudată, cum nu mi-a fost dat să aud până atunci nici de atunci încoace.

Părea spovada printre suspine înăbușite a unui suflet plin de obidă: „... izbăvește-mă Doamne, de șapte stăpâni, de opinci de câni,de pălărie de paie și de cămașă de oaie".

Frântura aceasta de rugăciune mi-s'a săpat adânc în minte și n'am uitat-o până azi.

Și cu toată oboseala drumului și grija călătoriei de-a doua zi, care mă îndemna să închid ochii și să dorm ca și tovarășii mei obosiți, nu mă putui răbda să nu-l întreb pe bătrân, care-i tâlcul rugăciunii sale.

Și din ungherul de lângă vatră, în bezna ce-l învăluia chipul de mucenic, bătrânul își începu povestea în șoapte tainice, ce păreau că vin din lumea de dincolo a visurilor:

„Hei, dragul moșului! Oftă bătrânul. Eu eram acum vreo patruzeci de ani în urmă un nenorocit de iobag pe moșia unui mare și bogat pomeșcic din gubernia Elisavetgradului, — vreo cinci sute vârste de aici. Eram împreună cu mulți alți tovarăși de chin un dobitoc de muncă ca oricare altul, vândut par'că pe viață cu trupul și cu sufletul stăpânului nostru.

Și cât a trăit boeru-meu, am dus-o cum s'a îndurat Cel-de-sus. Munciam trei zile din săptămână pentru el, iar alte trei pentru mine și Duminica îmi hodineam mădularile vlăguite, mă primeniam cum puteam și îngrijiam pe cât se putea și de nevoile mele.

Dar pentrucă blestemam într'una în gândul meu acest traiu ticălos, Dumnezeu se vede, a hotărît să mă pedepsească ca pe dreptul Iov, cu o pedeapsă strașnică, ca să înțeleg că sunt și alte patimi mai grele pe acest pământ plin de păcate.

Intr'o bună zi muri boerul cel bătrân și, unde până atunci avusesem un singur stăpân, mă trezii peste noapte cu șapte, moștenitori deopotrivă ai moșiei: patru feciori și trei fete ai răposatului.

Și din acea zi afurisită nu mai puteam lucra o singură zi pentru mine, iar de hodină în sfânta zi de Duminică nici pomeneală. Că erau acum șapte stăpâni, pentru cari trebuia să lucrez câte o zi de fiecare, iar săptămâna n'are decât tot șapte zile.

Dumneata, că ești moscal, și tot ai nădejde de hodină la zile mari de praznic, da eu nu mai puteam, să mă mângâiu nici cu gândul acesta. Și-așa ajunsesem mai rău ca dobitocul fără cuvânt, pe care stăpânu-său îl îngrijește și-l lasă să se odihnească din vreme în vreme, ca să nu-i sleiască de istov puterile și să-l lepede la vreme de nevoie.

Și pentrucă nu mai puteam îngriji singuri de noi, iar stăpânii cei haini nu-și băteau capul cu nevoile noastre, ajunserăm într'un hal vrednic de plâns, de credeai că începem să facem muncile iadului chiar aici pe pământ.

Nu primiam în schimbul muncii noastre grele și necurmate decât o hrană păcătoasă și săracă, cu care nu-ți puteai nici odată astâmpăra foamea. De îmbrăcămintea noastră nu se îngrijea nimeni. Am fi făcut ceva și pentru noi, dar cum era cu putință? Nici tu vreme de muncă și câștig pentru tine, nici tu copeică chioară la suflet, ca să-ți poți înțoli trupul gol!

Doar numai, când se întâmpla să piară vreun câne, îi jupoiam pielea și ne făceam opinci din ea. Auzi acolo: încălțăminte dintr'un șoric slab și subțire de javră! Și să le porți încă și vara și iarna, încălțate de-a dreptul pe talpa goală, bătătorită de atâta treapăd neastâmpărat de furnică!

Schimburi de multă vreme nu mai văzusem. Trebuia să dea gălbaza în vreo oaie, ca să ne facem pe furiș din blana ei o cămașă. Vara asudam în ea și mă mânca gângăniile, iar în vreme de iarnă degeram de-a binelea!

Cât pentru nenorocitul de cap, îl scutea vara, de arșița soarelui, și iarna, de bătaia crivățului, o biată pălărie de paie, pe care o împletiam printre suspine la lumina lunei, furând din vremea scumpă a hodinei, de care se bucurau toate dobitoacele de muncă!.."

In aromeala, ce mă cuprinsese la șoaptele tainice ale povestirii, oftatul bătrânului mă făcu să tresar. Și-aș fi crezut că totul nu fusese decât un vis, dacă n'aș fi auzit din nou glasul tainic al povestitorului.

„Și-așa, dacă am văzut și-am văzut, că ne prăpădim cu zilele'n mâni, m'am sfătuit cu alți doi tovarăși și într'o bună zi am fugit în taină până aici, cale de peste cinci sute de vârste, ca să nu ne mai poată da de urmă.

Am durat aici împreună o colibă, chiar pe locul bordeiului în care stau acum, și ne-am adăpostit în ea vremelnic de ploaie, vânt și ger. Apoi cu ajutorul Celui de-sus am clădit trei bordeie (dela cari a și primit cătunul nostru porecla „Trei bordeie"!) și ne-am adus fiecare câte o nevastă din orașul Nicolaev.

Și prin munca stăruitoare a mânilor a sporit pe încetul avutul nostru. Astăzi numără cătunul cincisprezece bordeie cu șaizeci și patru de suflete.

Pământ avem puțin, vreo patruzeci de deseatine și trăim, ce e drept, greu, dar mulțumim în fiecare zi lui Dumnezeu că s'a milostivit să ne mântuie de chinurile iobăgiei. Că aici, slavă Domnului, nu supărăm ochii nimărui și de-aceea putem trăi în pace, fără frică de cei mari și tari. Ne vedem numai de nevoile noastre, cum ne ajunge capul și puterile".

. . . .

Nu știu, dacă povestea bătrânului, ce ne-a găzduit o noapte în cătunul celor „Trei bordeie", s'o fi sfârșit aici, căci adormii adânc. Iar azi stau câte odată la îndoială: a fost aceasta o poveste adevărată sau numai un vis?

Desigur n'a fost numai o poveste! Căci a doua zi moșneagul se trezi cu noaptea în cap și, înainte de a aprinde opaițul și a face focul în vatră, rosti din nou și cu aceiași evlavie rugăciunea, ce-o spusese în noaptea trecută...

*

După ce-i plătirăm și-i mulțumirăm pentru găzduire, pornirăm din nou la drum.

Il văd par'că și acum pe bătrânul cu chip de mucenic sihastru: stând în bătătura casei, cu pletele lungi și albe revărsate pe umerii uscați și urmărind cu privirile sale pline de o tainică binecuvântare troica noastră, ce urca domol coasta dealului, pentru a ieși la șleahul rătăcit de cu seară.

Mi-am întors înc'odată capul spre cătunul, ce ne adăpostise și mântuise. Vifornița stătuse peste noapte. Zările vinete-sure se înseninaseră puțin.

In lung și în lat se întindea ca o mare, cu valuri de spumă albă încremenite pe loc de ger, pânza nesfârșită a omătului, pe care o păta doar numai cătunul, ce mi părea acum, în înfundătura sa tainică, un cuib răzleț de prepeliță, în care cele cincisprezece bordeie se înghesuiau par'că unul în altul, asemeni unor pui părăsiți și rebegiți, de ger..."

Chișinău LIVIU MARIAN

Plouă...

Plouă și curge pe strășini...
Plouă într'una de-asară,
Plouă și 'n suflet și-afară
Ploaia ce curge pe strășini...

Plânge pământul și cerul,
— Plânsetul lumii e 'n ploaie —
Zarea în plânset se 'ndoaie,
Plânge cu hohote cerul...

Geme și plânge pământul,
— Maluri surpate de ploi.—
Sufletul plânge în noi,
Plânge și hohote vântul...

...Plouă și curge pe strășini...
Plouă într'una de-asară,
Plânge și 'n suflet și-afară
Ploia ce curge pe strășini...

Zaharia Stancu

LA BAL

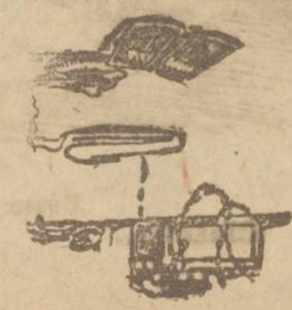
In leneș dans exotic cu ritmul vinovat,
In pas molatec, printre parfumuri risipite,
Purtând în ochi reflexul simțirii contopite,
Se legăna în sală păcat lângă păcat.

Ispite'mpărechiate cu lacome dorinți
Ritmându-și voluptatea în calde respirații,
Se'mbrățișau unindu-și nebunele senzații.
— Noi singuri la o parte de toți, vorbiam cuminți.

Mă doare amintirea, dar nu te'nvinuesc
Că dela braț atuncia mi te-ai desprins ușoară,
Că alba ta ființă simții cum se coboară
Din visele-mi înalte în lutu-i omenesc.

Ritmată viața însăș curgea pe lângă noi...
Iar tu ai fost o clipă acolo lângă mine
O undă rătăcită din undele vecine
Și iar te-ai dus grăbită la matcă înapoi.

G. R.

Din alte vremuri

— SCHIŢĂ —

de IOAN CIOCĂRLAN

In satele-acelea de munte, ascunse prin văgăuni depărtate, pe la cari duceau drumuri rele şi propăstioase, rar se pomenia să se abată vre'o dată mai-marii şcoalelor şi bisericii ori alte persoane purtătoare de fiorii inspecţiilor. Slujbaşii de toate mânile, deprinşi cu viaţa aceea singuratică şi fără vre'o răspundere *„până pe acolo"* cum ziceau ei, o duceau bine, văzându-şi mai mult de trebile lor de cât de cele ale obştei.

De altfel şi când se întâmpla ca vre-un „gulerat" care care s'apuce drumul spre munte, cum se făcea, cum se dregea, că dela un sat la altul, dela mic până la mare, toţi cei cari purtau grijă vre-unei slujbi oarecare, prindeau de veste încă din vreme şi fiştecare era „la post"..

De data asta, însă, nimeni nu-şi dădea socoteala, cum se întâmplase, că „doftorul" şi revizorul să cadă ca din senin, tocmai în satul primarului Pintea care de altfel nu s'ar fi sinchisit până pe acolo de aceşti oaspeţi nepoftiţi, dacă nu ar fi avut aci un ginere învăţător pe dascălul Buluc, iar dincolo în satul de peste vale altul, pe părintele Bâzgă.

A făcut ce-a făcut omul, a scos în grabă şi pe nesimţite câte-va lemne dela un podeţ din cale, peste care nu se putea trece altfel şi prin zăbava aceasta nebănuită de gânduri rele, a putut aduce la şcoală pe ginerele cel mai tânăr, pe cântăreţul Buluc, care după cum spunea socrul, numai atunci se întâmplase doar să zăboviască ceva mai mult cine ştie unde. Şi astfel după ce podul a fost dres cu multă grabă, treburile au mers ele cum au mers îşi închipuia Pintea primarul, căci mai mult ce-ar fi putut să i se pretindă lui giner-su Buluc pentru „chica de leafă" de suplinitor ce primea.

Se muncia cu gândul însă ce va face acum cu popa Bozgă de peste vale, dacă le va abate cumva „boerilor" să treacă şi dincolo la cealaltă şcoală. Ştia bine că ginerele plecase de cusară la „dârste", şi de acolo n'avea cum să-l aducă decât doar a doua zi, iar nu aşa în grabă.

Se opri o clipă la gândul să trimeată pe cineva care să facă „pe învăţătorul", până va trece şi valul acesta, după cum făcuse el cu ginerele cel mai mic acum câţi-va ani în urmă, căci doar n'au de unde să prindă firul şireteniei nişte oameni pe cari nu i-ai văzut şi nici n'o să-i mai vezi vre-o dată. Dar îşi dădu seamă că asta nu mai merge, căci ginerele de peste vale fiind popă, de unde ar fi putut înfiripa din fugă aşa breaslă de om.. Trebuia deci s'alerge la alte meşteşuguri.

A dorit chirigiul drumeţilor, trimiţându-l cu caii la păşune într'o grădină depărtată, iar când „boerii" stăruiră să meargă la cealaltă şcoală, Pintea a sărit cu gura: că prea e departe până acolo, că-i valea fără punte şi nu au pe unde să treacă; dar toate au fost în zădar. Doctorul om tânăr şi par'că mai bun la inimă, mai ar fi înclinat să apuce pe drumul către alte sate, dar „mai-marele" şcoalei, om în vârstă, gros şi cu faţa încruntată, s'arătă neînduplecat, mai ales când a prins de veste că-l perise chirigiul aşa ca prin minune.

De-o dată au mai zăbovit pe ici pe colo întrebând după cai cari să le fie de ajutor la trecutul văii, dar de şi târzior, pe aproape de nămezi, spre durerea socrului Pintea, doftorul şi revizorul porniră pe jos călăuziţi de un sătean, căruia primarul avusese grijă să-i dea sfatul să poarte pe „cei boeri" tot pe cărări sucite şi cu zăbavă mare, pe unde valea n'avea punte, iar poteciile cu râpi, să nu le sue nici caprele dar mi te namila cea neînduplecată de revizor.

Şi-a plecat călăuza pe-o parte, iar pe alta primarul nădăjduind să ajungă el mai devreme la şcoală unde să vadă ce-ar fi mai putut să să facă pentru ca să apere şi pe ginere dar să se apere şi pe el, care dacă nu putea să poarte vina de învăţător a ginerelui, apoi o purta pe ceea de părinte al comunei. Şi pe aceasta el o ştia bine, cât e de mare, deaceea ar fi dorit să n'o mai ştie şi alţii...

Dar lucrurile s'au întâmplat altfel de cum s'au pus la cale.

In drum spre cătun, boerii pricepând şiretenia au schimbat călăuza lui Pintea pe-un piciu de băeat care le eşise în cale, şi în loc să ocolească după planul cel vechiu, au trecut valea pe puntea care nici gând să fie luată de apă. Iar după un mers de câteva clipe pe coasta dealului umbrit de brădet, s'au pomenit în luminiş de ceea parte.

Opriţi, o clipă, de acolo de sus, dintr'o singură privire ei prinseră întreaga aşezare a satului înşirat pe tot lungul văii ce se întindea printre poale de codru. Cum însă nu puteau să bănuiască încotro era şcoala, revizorul făcu vorbă cu băiatul.

— Şi'n ce parte zici că-i şcoala, măi puiu de voinic?

— Uite-o în capul văii, la casa ceea, unde ajunge chiar acum moş Pintea, răspunse băiatul arătând cu mâna în gol.

A fost destul să-şi întoarcă oamenii privirile în acea parte şi dedesubt nu departe tare, li s'arătară o căsuţă singuratică la marginea satului.

Imprejurul ei se vedea cum mişună o droaie de copii pe cari moş „Pintea" se trudea să-i adune îndemnându-i tot odată la linişte şi cuminţenie.

Se îndreptară deci într'acolo. Cu cât se apropiau însă, privirile păreau să le spună că de data asta îi înşelase şi călăuzul cel mic.

Căsuţa aceea joasă având învelişul neisprăvit şi bârnele deslipite, aşa rătăcită cum se găsia acolo în margină de sat, fără gard ori alt adăpost în preajmă, putea să fie oare şcoala satului?

In jurul ei e drept ţipau în joc ne-astâmpărat o droae de copii, pe coperiş deasupra unii se alergau ca pisicele, iar alţii aşezaţi pe scânduri petrecute printre bârne, se cumpăniau în datul „de a huţa"... Aceştia, erau oare şcolarii pe care-i căutau?

Dar au ajuns şi-au văzut totul aevea. Era şcoala, erau şcolarii..: iar printre ei moş Pintea, căuta să-şi mai aducă aminte din vremurile când alte dăţi, de altă nevoie ca şi acum, fusese silit să se facă învăţător în carne şi oase..

De data aceasta însă norocul a fost departe şi nu i-a fost dat să-l slujească, adică nu pe el, ci pe ginere, pe părintele Bâzgă.

Copiii nu-l ascultau şi pace. Câţi nu erau prinşi în joacă de pe coperiş, ori cu datul huţa, alergau prin pod arătându-şi capetele sburlite printre spărturile coperişului iar alţii călăreau pe ferestre şi uşi..

Abia târzior când, „domnii" cei străini ajunseră în faţă, se mai potoliră şi larmătul bondocilor de munteni, cari începură să s'adune din toate părţile privind cu ochii mari întrebători în timp ce osteneala jocului, le ridica piepturile în găfâeli nestăpânite...

In vremea aceasta domnul cel tânăr, râdea cu haz prinzând neastâmparaţii de obrazii rumeni şi înăduşiţi iar celălalt gras, cu sprâncenele şi mai încruntate, scoase ceasornicul la cari privind aşa lung în neştire, şopti printre dinţi..

N-aşi fi bănuit vre-o dată ce-mi văzură ochii acum!

Un băetan mai mare bănuind să nu fie cumva boerii aceştia mai mari peste şcoli, dă fuga spre capătul prispei unde avea bătut un cui ce arunca umbră peste nişte semne anume făcute.

Era ciasornicul, pe care în momeala jocului, nici gând n'ar fi avut să-l mai cerceteze de ce rost avea pe lume.

Cum însă, măcar de data asta, trebuia să ţină seamă de graiul mut şi ne 'nţeles al umbrelor, monitorul se cătără ca o pisică pe tulpina unui păr bătrân din faţa şcoalei, unde începu să bălăngănească clopotul prins între crăngi.

Glasul dogit se împrăştie aci în unde domoale, aci în unde mai repezi, până departe spre adâncul de văi. Şi odraslele munţilor, părăsind locurile de joacă dau fuga spre uşa şcoalei, în vreme ce domnii şi moş Pintea stăteau purlându-şi privirile după ei ca după nişte oi sburdalnice cari trec în strungă.

Târzior, mulţimea cea neastâmpărată de ploduri s'adăpostise între cei păreţi cari stăteau să se dărâme de larmă şi tropot. Revizorul rupse paşii spre uşă, în urma lui doftorul, iar cât colo şi socrul Pintea păşind rar şi nehotărât.

Innăuntru, pe cele câteva laviţi prinse în ţăruşi se'ngrămădiseră câţiva şcolari, în vreme ce alţii ne mai încăpând la rând se îngrămădeau prin colţuri ca să facă loc domnilor străini.

Revizorul pătrunse înnăuntru în negura de praf ridicată de furnicarul copiilor.

Dar negăsindu-şi astâmpărul liniştii, păşia de colo până colo, privind cu grijă spre podelele de sus, cari desprinse din încheeturile lor fireşti, cerneau nouri de puzderii şi pleavă, clămpănind asurzitor în alergarea grăbită a şcolarilor cari făcuseră prea mare zăbavă cu jocul de sus...

O parte din copii cei mai mărişori, bănuind însă că toată iscoada de priviri a domnului ar fi pornită din pricina altor lipsuri ce se găseau la şcoala lor, dădură fuga din laviţă 'n laviţă peste capetele celorlalţi şi se împânziră cari şi'n cotro pe-afară, venind îndată, unii cu câte-o parte de geam, iar alţii cu scândurile lungi desprinse din podeală, cercând fiistecare să le aşeze la locul de unde ştiau că le luase. Cei cari se păreau că vor avea zăbavă mai multă erau câţiva, cari se urcaseră în pomul din faţă şi se trudeau să scoboare uşa agăţată acolo.

Dar nici unii nici alţii n'apucară să-şi isprăvească lucrările 'ncepute, căci o droaie de vaci în care dăduse „strechia" căldurilor de vară, năvăliră cu ropotul lor împrejurul şcoalei.

Câteva care apucaseră mai 'nainte, intraseră chiar de-al binelea înnăuntru, unde abia se opriseră pufuind şi scăpărând din picioare, nu atât de spaima gurilor şi-a mâinilor ce se ridicaseră împotriva lor, cât de muştele cari le puseseră pe goană.

Apucaţi fără veste de mânia atâtor coarne sperioase, copiii o iau la goană cari încotro, eşind pe ferestre ori apucând calea spre pod deasupra agăţându-se de grinzi, în vreme ce domnii cei de la oraş nu ştiau în ce ungher să se dosească. Singur primarul Pintea fusese de ajutor în aşa vreme de primejdie, la şcoala pe care ştiuse s'o îngrijească atât de bine, ca un părinte al comunei ce era.

‚Ca şi când ar fi fost deprins în fiecare zi cu aşa întâmplări, mai cu glasul lui răsunător, mai cu ameninţările mâinilor goale dar puternice, începu să îndemne vitele să-şi cate adăpost în altă parte. Unele, cari nu apucaseră să intre înăuntru, au ascultat ele îndemnul; cele câteva, cari înnaintaseră prea mult dincolo de uşi, nu pueau să se miste însă nici într'o parte.

Dându-şi seamă că toată gura şi îndemnul i-ar fi în zadar, Pintea apucă animalele de coarne şi învârtindu-le printre tăruşii acelor laviţi spre spaima şi mirarea doctorului şi a revizorului cari stăteau ghemuiţi într'un colţ, le scoase afară una câte una.

Intr'un târziu, când orice primejdie din partea vitelor era înlăturată, iar împrejurul şcoalei nu mai rămăsese nici picior de băiat, socrul părintelui Bâzgă îşi aduse aminte şi de cei doi oaspeţi nepoftiţi cari tot nu se'ncumetau să s'arate afară.

Lămurindu-le înamplarea şi făcând tot odată rugăminţi de ertare îi pofti să se'noarcă la comună.

Tăcuţi şi cu paşi repezi, oamenii noştri porniră spre susul coastei care ducea în satul celălalt.

De sus din clinul povârnişului şi unii şi alţii totuşi mai aruncaseră câte-o privire spre cocioaba din vale unde în ziua aceea făcuseră aşa inspecţie de pomină.

IOAN CIOCARLAN

Lumini, în noapte...

...Ţi-a desvelit garoafa însângerată-a gurii
— Ispititoare forma cu 'mlădieri de vis —
Şi'n noaptea mea de smoală, lungi părţii ai deschis
Morfinizând durerea în sufletul făpturii

Pe care-o 'ngenunchiară nestrămutate legi...
Işi lunecă privirea pe trepte reci şi aspre
Şi-un zeu ascuns şi crâncen mereu ţi-o îndrepta spre
Infioratul creştet, — ce n'ai să-l înţelegi...

Pietrificat de vremuri ce şi-au săpat durerea
Cu sărutări de noapte şi geamăt de furtuni —
Eu port în mine sbucium de cosmice genuni
Şi-ţi înţeleg de-apurui — femeie, — mângâierea,

Dar nu încerc văzduhul, — plutind în zări, un fulg —
— Dumnezească vrajă sau pământească tină —
Ci, ca să-ţi simt, în noapte, privirea de lumină
Rămân, din suflet, stele neîndurat să-mi smulg!..

George Silviu

Poeme în proză*)

Vântul

de Emil Isac

- Ghitara cântă şi ascultă cântecul ei, femeia mea albă:
— Sub balconul tău, stătea în vremuri, un arbore şi avea ramuri verzi şi frunze mii şi mii.
— Şi arborele s'a îndoiat, i-a crepat spinarea, şi frunzele le-a risipit vântul.
— Căci vântul risipeşte frunzele, sufletele micşorate — şi vântul a mângâiat fruntea lui Adam.
- Şi vântul a fluturat părul blond al Cosinzenei şi vântul flutura drapelele negre ale celor învinşi.
— Vântul. Vântul.
— Şi am apucat ghitara şi am trânt-o. Zingăniră lung, ca ţipăt strunele.
- Şi vântul dusese ţipătul ghitarei ucise şi plânsul femeei mele.
— Vântul duce în veşnicie plânsul.
— Vântul...

EMIL ISAC

*) Din volumul „Poeme în proză" ce apare în curând.

Frânturi

Literatura Comunei, — la noi*)

E vorba de literatura insurecţiei comunaliste din Paris, din primăvara anului 1871.

*

In sentinţa acelei Comisiuni universitare din Iaşi care (în zilele de 2 şi 5 Iunie 1881) judecase pe profesorii Ioan şi Gheorghe Nădejde şi pe institutorul Th. D. Sperantia, găsim — amplu şi în diverse rânduri — pomenită Comuna din Paris.

Citâm:

„Prin depeşa făcută d-nei Louiza Michel, cu ocaziunea aniversărei Comunei din Paris (banchetul dela 6 Martie, vezi depunerea d-lui Leon Negruzzi), d. Nădejde felicită proletariatul francez, şi exclamă: „Să trăiască Comuna!" această revoltă sângeroasă a socialismului internaţionel contra instituţiunilor Franţei şi d. G. Nădejde nu s'a sfiit a spune în apărarea sa „că în 6 Martie a voit a serba aniversarea scumpă inimii lor, în care mii de martiri au primit moartea pentru realizarea ideii socialiste".

Şi considerentul care precedează pronunţarea sentinţei se ocupă pe două pagini de „banchetul din 6 Martie [1881], dat în onoarea Comunei dela Paris, de întreaga sectă socialistă din oraş".

La banchet — spune Sentinţa, întemeindu-se pe mărturiile „diverşilor directori şi profesori de stabilimente publice şi privat" — figură o sumă „de elevi din Lyceu".

*

Sărbătorirea Comunei din Paris la 6 Martie 1881 a fost în România punctul de pornire a unor mari prigoane. Având loc câteva zile după atentatul în contra lui Alexandru II, poliţia — din ordinul guvernului român, îndemnat de cel rusesc — a făcut o descindere şi a arestat pe participanţi. Impotriva refugiaţilor politici ruşi s'a făcut Legea asupra străinilor. Aceasta a fost adusă în Senat la 20 Martie 1881, de Eugeniu Stătescu, care, cerând urgenţa spunea:

„... In starea actuală a legislaţiunii noastre guvernul se găseşte mai-mai dezarmat contr uneltirilor de asemenea, şi *ceeace s'a petrecut la Iaşi*, în urma celor ce s'a petrecut mai înainte chiar aici în Bucureşti, sunt fapte de natură a îngriji pe oricine se îngrijeşte de liniştea şi securitatea acestei ţări".

La Cameră, cu prilejul dezbaterilor în jurul Legii asupra străinilor, s'a vorbit de Comuna din Paris. Câteva zile după arestările operate la *Château-aux-Fleurs*, Titu Maiorescu (în şedinţa Adunării Deputaţilor dela 13 Martie) a atras atenţia asupra unei grave propagande şi a analizat o broşură scrisă „acolo în Iaşi", de un „domn".

Domnul acela era dr. Russell. Broşura lui era întâia sărticică socialistă română. Titlul ei complect merită a fi reţinut: *„Un studiu psychiatric urmat de câteva comentarii asupra ideilor sănătoase, de dr. Russell"* (Iaşi, 1880, tip. Biciumului Român, 34 de pagini).

*

Profesorii Ion şi Gheorghe Nădejde, (traduş înaintea juriului universitar compus din Miltziade Tzony, Culiano, Stravolca, Quintescu şi Urechiă), au fost osândiţi: primul la destituire, al doilea la suspendarea pentru un timp nehotărât din învăţământ.

Dintre cei 15 studenţi universitari ce-au luat parte la banchet, unii (printre cari d-nii Al. Bădărău şi C. Mille) au fost eliminaţi din Universtate.

Doctorul Russell e expulzat.

Totuşi această extraordinară aniversare — cu marile ei urmări — are un mic punct jenant: Comuna putea fi comemorată *altfel* decât printr'un banchet.

Revoluţia aceasta proletariană, care a dat dintre federaţi mai bine de 100.000 de jertfe (40.000 de măcelăriţi; restul, deportaţi, închişi, torturaţi, pribegi în exil) a fost aci, după obiceiul pământului, — unde morţii sunt cinstiţi prin câte un înveselitor priveghiu — obiectul unui banchet!

Şi tot printr'un banchet, a fost sărbătorită la 1885, de cercul studiilor sociale, care prin comitetul ei, în frunte cu Vintilă C. A. Rosetti, chema să ia parte la petrecere „toţi cei hotărâţi a lupta pentru independenţa Comunei".

De aceea nu-i de mirare ca poezia ce poartă titlul „18 Martie (1871)" şi semnată Gheorghe din Moldova — în „Lumea Ilustrată din 1890 — să fie tot o poezie de.. banchet:

Draga mea, te fă frumoasă,
Azi e zi de sărbătoare;
Toarnă vin de tămâioasă,
In străbunele ulcioare.

Şi coleà pe iarba verde,
Côlea, jos, sub cer senin,
Adă, dulcea mea frumoasă,
Pline colele cu vin.

Strofa treia şi ultima e un îndemn: să închinăm pentru cei cari au luptat şi s'au jertfit.

Accentele acestea, dacă nu sunt la înălţimea epicului eveniment care a fost Comuna, erau însă şi în spiritul mediului, cam *jouisseur*, şi mai ales în spiritul poetului ispititor care până şi doamnelor cernite le cântă juneţa, veselia, frumuseţa; care se adâncea în crâşma din Adâncata pentru

Mărluca lui Chirică
Cu ochi mari şi gură mică

şi care cu „cofiţe pline de pelin" şi cu închinăciuni în norocul „drăguţelor" a ştiut să întâmpine şi sărbătorile socialiste şi cele din calendarul ortodox.

*

Cel dintâi cântăreţ al Comunei n'a fost, la noi, Gheorghe Kernbach, ci Mihail Eminescu 2).

In nuvelă şi 'n roman a fost zugrăvită — sau simplu amintită — de Mircea C. A. Rosetti şi de d. Const. Mille.

Fiul cel mai mare al lui Costache Rosetti a scris în franţuzeşte şi în româneşte o nuvelă *Le 14 juillet de la mère Bernard* (14 Iuliu al mamei Bernard) care se găseşte în volumul său apărut în 1882 cu o prefaţă de Emil Costinescu 3).

Mircea Roseth descrie cam romantic săptămâna sângeroasă care a pus capăt primei republici sociale în Mai 1871. Iată un pasaj în care e vorba de moartea soţului şi fiului „mamei Bernard":

„Veni teribila epopee dela 1870.

Imperiul se surpă; tatăl şi fiul întruniţi luptau unul lângă altul contra Prusianilor. Din fericire nici unul nici altul nu fură dintre jertfele faimoasei „lăsări de sânge"; dar era să se facă o a doua s'aceea, vai! nu era să-i cruţe. La Mai 1871, Ludovic Bernad căzu lovit de moarte apărând una din cele de pe urmă baricade dela Belveille; Ion Bernard fu împuşcat la casarma Lebau şi mama Bernard rămase din nou în faţa mizeriei, dar d'astă dată singură şi pentru totdeauna!"

*

La a 25-a aniversare a Comunei din Paris (Martie 1896) *Lumea Nouă literară şi ştiinţifică* apăru cu câteva păreri ale teoreticienilor socialişti despre insurecţia dela 18 Martie. Părerile acelea erau culese şi traduse de d. Ioan Nădjde.

Prima pagină a revistei cuprindea poezia *Viv la Commune!* de Ernst Claar, în versiunea românească a lui Şt. Tomşa.

Iată două strofe:

Slăvire vouă, Comunarzi, şi slavă zilei cele
Când aţi făcut în praf verigi şi lanţurile grele,
Când voi, cu pumnii ridicaţi, stătut-aţi morţii faţă,
Desfăşurând stindardul sfânt al dreptului la viaţă.

Dar cei al căror jug l'aţi trânt, v'au blestemat avântul,
Când au simţit şovăitor sub pasul lor pământul;
Şi învrăjbiţii în de ei pornit-au mână 'n mână
Fierbând de setea sângelui şi patimă păgână.

Un comunard: Jules Vallès

Numele lu Jules Vallès a fost pomenit, în România, mai mult pela sfârşitul lui Februar 1885.

Inmormântarea lui fusese plină de tumult. Drapelele roşii fâlfâind deasupra miilor de capete, inscripţiile pe unele flamuri negre; încăerările din piaţa Bastiliei şi dela Roquette; cuvântările pronunţate de Rochefort şi Vaillant, de Louguet şi Massard; ciocnirile între poliţia secretă şi socialişti *după* înmormântare: toate aceste fapte au avut răsunet şi în România.

*

Dintre ziare *Românul* dela 8 (20) Februarie a avut o dare-de-seamă mai amănunţită, pe care a reprodus-o „Revista socială" în numărul 7 an. I.

*

Cu prilejul apariţiei (în editura Haimann) a lui „Dinu Millian" s'a vorbit şi de Vallès. Intre creatorul lui *Jacques Vingtras* şi autorul lui *Dinu Millian* s'a stabilit o comparaţie. Unii recurgeau la această alăturare nu pentru a constata înrâuşirea exercitată de cel dintâi asupra celui de al doilea, dar pentru a pune mai mult în evidenţă stilul numai în friguri, vehement, lărgitor de senzuri, zguduitor de masse, zdruncinător de nervi, rostogolitor de uri implacabile, de aspiraţii sociale şi de revolte stilul lui Vallès, faţă de stilul aşa cum îl cunoaştem al d-lui C. Mille.

O digresiune.

Ca şi „Jacques Vingtras", romanul Dinu Millan e o autobiografie, cu nume travestite. Când dai la o parte deghizările, când înlocueşti pe Cara prin Ioan Nădejde, pe D-rul Rickard prin Dr. Russell, pe Garanţă prin Th. D. Sperantiă, pe Rareu prin Al. Bădărău, pe Dinu Millian prin Constantin Mille: ai câteva fapte din începutul socialismului în România. Din părţile cari ar corespunde *Insurgentului* lui Vallès notăm pe aceea care zugrăveşte greva studenţilor contra lui P. Suciu, profesor de drept roman la Facultatea din Iaşi, care aplicase „acest drept monstruos în timp de 20 de ani în raporturile lui cu studenţii, bătându-şi joc de orice justiţie la examene, precum şi de demnitatea omenească a elevilor lui, înjurându-i la fie care pas" 4).

In romanul d-lui Mille, bine înţeles că profesorul P. Suciu, e numit — prin acel transparent sistem de rebotezare: jumătate pseudonim, jumătate poreclă — *Mucius*.

*

Jules Vallès s'a născut la 1832.

Retractarii lui — volum publicat în 1866, zece ani după o lucrare ce stârnise oarecare larmă: *l'Argent* — sânt o serie de portrete ale unor simpatici inadaptabili. Printre cei cari nu se împăcau cu societatea, găsim şi originala figură a cronicarului dramatico-literaro-artistic al publicaţiei *Revue des deux mondes*. Gustave Planche un om foarte puţin simpatizat de poeţi, dramaturgi şi pictori.

Pe marginea volumului *Les Refractaires*, Traian Demetrescu a scris următoarele versuri cari s'au publict în Almanahul social-democrat pe 1894:

I-ai plâns pe toţi, cugetător
Divin!
C'un zâmbet cartea'ţi se începe
Şi se sfârşeşte c'un suspin...

Ne-ai zugrăvit pe toţi acei
Pierduţi,
Murind de frig, murind de foame
Şi pentru toţi necunoscuţi:

Poeţi dând marelui Paris
Ocol,
Cu buzunarul plin de versuri
Şi cu stomacul trist şi gol.

Şi eruditi purtând în creeri
Pe-Omer,
Stând sdrenţuroşi prin cafenele,
Fără pământ şi fără cer...

Şi visători trecând prin viaţă
Sfioşi,
Apoi sfârşitul într'un ospiciu
Sau prin spitale, ofticoşi;

Cugetători de visul morţii
Atraşi,
Şi 'ntârziind în viaţă zilnic,
Se suprimau ca nişte laşi

Sentimentali în haine rupte,
Murdari,
Purtând sub sdrenţele lor inimi
De generoşi umanitari

I-ai plâns pe toţi, cugetător
Divin!
Citindu-te, las pe-aste pagini
O lacrimă şi un suspin.

Vallès a fost întemeietorul şi principalul redactor al unei foi care, către sfârşitul Imperiului, trăgea tocsinul de alarmă. Ziarul se numea *La Rue* (Strada).

In timpul Comunei, a scos *Le Cri du peuple* (Strigătul poporului).

La 26 Martie 1871, al XV-lea arondisment al Parisului l'a ales membru în Comuna cu 4403 voturi. A făcut parte din comisiunea învăţământului.

Opera lui capitală este romanul autobiografic *Jacques Vingtras*, o trilogie apărută între anii 1879 şi 1886. Cele trei părţi ale romanului poartă titlurile: *Copilul, Bacalaureatul* şi *Răsvrătitul*.

Paul Bourget a scris, la moartea lui Vallès, o cercetare critică. Reacţionarul psiholog a încercat şi izbutit pe alocuri să caracterizeze cu înţelegere opera acelui extraordinar şi frenetic mânuitor al cuvântului scris, care a fost Jules Vallès.

Traducerea studiului şi portretului lui Vallès de Paul Bourget a apărut în *Revista ideei* a lui P. Muşoiu.

Paul şi Victor Marguerite în romanul *la Commune*, spun despre Vallès:

„O falcă morocănoasă, ochii duri şi trişti, o faţă de ţăran, cu barba mărăciniş, cu părul negru: e Jules Vallès, copilul nenorocit, refractarul înăcrit, răzvrătitul gălăgios, a căruia întreagă fiinţă exprimă o sălbătăcie orgolioasă: scânteetoare cronici la *Evénement* şi la *Figaro*; ziarul *la Rue* unde arde o vâlvătae roşie, *le Cri du peuple*, într'un stil violent, cu fraze tăete şi scurte, cu culori semeţe, luminaseră cu un reflect de uzină pe acest robust făurar de cuvinte".

D-na Sévérine, în volumul *Pagini roşii*, a consacrat capitole vibrătoare maestrului şi prietenului ei.

BARBU LAZAREANU

2) Vezi în această privinţă cercetarea noastră: *Impărat şi proletar* din „Adevărul Literar şi artistic" dela 19 Matie 1922.

3) *Mirce C. Rosetti*: „NUVELE: Anul nou. Spovedania unei murinde. O romancă. Bălanul. Prietenul meu Ion. Zinca. Prima ciocnire. 14 Iuliu al mamei Bernad. Lacrimi de mamă". Bucureşti, tip. „Românul)) 1882.

4) Dr. Russel: „Un studiu psychiatric" Iaşi 1880).

*) Note dintr'o conferinţă ţinută la o serbare a Comisiunii locale a Sindicatelor în seara zilei de 18 Martie 1924.

CRONICA SPORTIVA

Municipalitatea Parisiană şi Sportul

Alăturatul articol pe care-l extragem din ziarul francez „L'Auto", e datorit energicului consilier municipal parisian Jean de Castellane.

Il transmitem prin ziarul nostru simpaticului şi bine intenţionatului Preşedinte al Comisiunei interimare bucureştene, d. dr. I. E. Costinscu. cu dorinţa ca la rândul d-sale să-l comunice Consiliului nostru municipal spre ştiinţă şi exemplu.

De concursul d-lui dr. I. E. Costinescu suntem convinşi şi siguri. De ceeace gândesc domnii consilieri municipali ai Capitalei, nu ştim nimic şi pentru a le facilita sarcina când problema sportivă va fi adusă în discuţiunile lor, credem că este bine ale arăta unele lucruri şi fapte încă de acum.

D. C.

Dacă nu se poate spune că Municipalitatea Parisului are o politică sportivă bine definită, este pur şi simplu fiindcă ocazia nu s'a presintat pentru reprezentanţii Parisului de a strânge în un singur discurs elementele diverse cari formează ceea ce aşi numi: simpatia pe care oraşul Paris o manifestează sporturilor.

Această simpatie este zilnică şi o voi dovedi-o cu exemple multiple.

Paris n'are piscine în deajuns. De sigur. Să nu uităm însă că Municipalitatea construeşte acum o piscină la Butte-aux-Cailles şi că atunci când va fi terminată, o altă piscină, câteva luni apoi, va fi pusă în lucrare. Pe de altă parte, Municipalitatea a pus să se repare toate piscinele existente, refacere costisioare azi (ar fi trebuiţ făcut lucrul mai de mult), dar care arată că Consiliul Municipal actual nu s'a codit a vâri câteva milioane la acest capitol al politicei sportive.

Se spune că Paris n'are atâtea terenuri de sport municipale câte ar trebui să aibă. Faptul este exact. (Notaţi că asupra fiecărui punct pe care-l descriu, spun: *nu facem încă suficient*, dar aceasta nu înseamnă că nu facem nimic). Anul trecut, Consiliul Municipal a hotărît că timp de 10 ani el va afecta anual un milion pentru crearea de terenuri sportive. Creditul prevăzut pentru 1923 va servi pentru amenajarea „groso-modo" a 30 terenuri sportive pe locul fostelor fortificaţii, terenuri destinate copiilor de şcoală şi societăţilor sportive ale oraşului.

De asemeni s'a avut în vedere că dărîmarea fortificaţiunilor va permite începerea executărei unui vast program de terenuri de sport şi jocuri. Municipalitatea a fost acuzată că este prea lentă, dar uită criticii că zona fortificaţiilor este actualmente locuită şi că, n'am şti unde să-i găzduim pe aceia pe cari am dori să-i expropriăm. Grăbiţii să se gândească puţin la aceşti bieţi oameni. Amenajarea din punct de vedere sportiv a zonei e un punct stabilit prin vot; înfăptuirea se va face treptat ce vom reuşi a găzdui pe actualii locatari.

Municipalitatea pariziană a dăruit un milion pentru organizarea Jocurilor Olympice. Ştiu prea bine... dar nu trebue să uităm că cheltuelile Municipalităţei vor trece de această sumă şi că ea va participa activ la serbările indispensabile când primeşti în zidurile oraşului 40 naţiuni mari şi diverse; mai mult, ea va coopera probabil şi la problema organizărei transporturilor în acea epocă.

Municipalitatea subvenţionează de asemeni federaţiunile şi societăţile cari se adresează ei şi cari par demne de interes. Pe deasupra, la toate serbările sportive parisiene am contribuit cu câte ceva.

Municipalitatea întreţine un Velodrom al ei la Vincennes, atât de folositor societăţilor cicliste şi cicliştilor mai săraci. Tot ea întreţine şi „sadionul" Pershing, arena democratică şi unde antrenamentul se poate face pentru un cost modest.

Am mai uitat poate unele fapte, dar cred că am dovedit interesul ce Municipalitatea pariziană arată sportului. Strângeţi acum elementele răslete ale acestei simpatii şi cu siguranţă veţi putea crea o politică sportivă pe care multe capitale ne-ar putea-o invidia.

J. de CASTELLANNE
Consilier comunal
Preşedintele grupului sportiv municipal

Ştiri sportive diverse

Boxeurul englez A. Humphries a sucombat la Londra a doua zi după urma loviturilor primite cu ocazia match-ului susţinut contra lui Fred-Archer.

Avis acelor ce organizează la noi match-uri cam pripite între amatori neantrenaţi — adeseori foarte tineri — şi totuşi extrem de combativi, şi fără a se asigura cu unele garanţii elementare de precauţiune.

O nenorocire se poate lesne întâmpla, dar se poate, cu anumite măsuri, şi lesne evita.

✻

„Comitetul Olympic Elveţia a decis că Elveţia va participa la Jocurile Olympice cari vor avea loc la Paris cu ocazia celebrărei Olympiadei VIII-a modernă (1924).

✻

Misiunea Haardt-Dubreuil-Audain, s'a înapoiat în Algeria la finele lunei Februarie, făcând cu ajutorul automobilelor Citroën (auto-chenilles) acelaş drum ca la dus, adică trecând deacurmezişul fantasticului deşert al Saharei.

✻

Diverse mai cotidiane suedeze, franceze („L'Auto", „L'Echo des Sports") etc. au consacrat în cursul lunilor Ianuarie, Februarie şi Martie, mai multe articole relativ la „Institutul Naţional de Educaţiune Fizică" din Bucureşti, articole elogioase.

Le-am citit cu bucurie văzând că străinătatea apreciază sforţările făcute la noi pe târîmul educaţiunei fizice, dar nu fără regret am constatat că presa noastră habar nu are de I. N. E. F. şi de importanţa operei ce se făureşte acolo cu abnegaţiune şi metodă.

Noi, însă, vom continua a vorbi de I. N. E. F. cât mai des şi cât mai documentat. *Interesul naţional primează orice.*

Olympice

Programul de atletism care se va desfăşura în 1924 la Paris cu ocazia celebrărei Olympiadei VIII-a modernă, ne este în fine cunoscut:

9 Iunie: 200 m. plat (serii şi finală; — 450 m. plat (serii); 800 m. plat (serii; — 1500 m. plat (finală); — 5000 m. plat (finală); — 110 m. garduri (serii); — 400 m. garduri (serii); — 3000 m. steeple chase (finală); — săritura cu prăjina (finală); — săritura în lungime (finală); — aruncarea suliţei (finală).

10 Iunie: 100 m. plat (serii şi finală); — 400 m. plat (finală); — 800 m. plat (finală); — 10.500 m. plat (finală); — 3000 m. pe echipe (finală); — 110 m. garduri (finală); — 400 m. garduri (finală); — săritura în lungime (finală); — aruncarea discului (finală); — aruncarea greutăţei (finală); — tentative diverse de recorduri.

Aeronautică

Maneyrol, aviatorul despre care am vorbit de câteva luni în repetite rânduri, a stabilit la finele lunei Februarie, lângă Cherbourg, un nou record al lumei pentru sborul cu avion fără motor: 8 km. (timp 41 m. 30 secunde).

Atletism

Americanul *G. K. Grogners*, student la Harvard, a parcurs 0 m. garduri în 15 sec. 2/5.

Ralph Hills, student la Princetown (Statele-Unite) a aruncat greutatea clasică la o distanţă de 14 metri 86 cm.

Cu atari elemente şi încă multe altele nu mai puţin valoroase, americanii vor apare stăpâni pe situaţie în 1924 cu ocazia Jocurilor Olympice.

✻

Un „cross-country" de 10 km. întrunea la finele lunei Februarie, prin împrejurimile Turinului, pe cei mai buni specialiştii italieni. Rezultatul a fost:

1) *Davoli Angelo* (Genua) 34 m. 16 sec. 2) *Robino*, 34 m. 41 sec. 3) *Speroni Carlo*, 4) *Locatelli*, 5) *Ambrossini*, *etc.*

Favoriţii erau Speroni şi Ambrosini.

Boxă

Morele învingând pe *Piochelle* la puncte în 20 reprise) — Paris, finele lunei Februarie — a fost declarat campion al Franţei categoria „mi-lourds". De fapt însă adevăratul campion ar trebui să fie senegalezul Battling Siki care a fost deposedat de acest titlu deşi de atunci a fost amnistiat. Atunci?...

✻

Ch. Ledoux a învins (finele Februarie) la Paris pe campionul belgian al categoriei „poids mouche", *Montreuil*, în 11 reprize, acesta retrăgându-se complect istovit.

✻

Ledoux, cu toate că începe să înainteze în vârstă, a rămas un energic luptător şi adversar de mâna întâia pentru oricare campion din categoria respectivă.

✻

Match-ul „revanche" între Carpentier şi Battling Siki a fost semnat şi va avea loc la vară, beneficiul material fiind destinat creărei unor laboratoare ştiinţifice.

Ciclism

La Paris, la finele lunei Februarie, a avut loc pe „velodromul de iarnă" o mare competiţiune de viteză. Rezultatul a fost:

1) *W. Spencer* (american) 3 puncte; 2) *Leene* (olandez) 4 puncte; 3) *Moeskops* (olandez) 5 puncte; 4) *Sergent* (francez) 6 puncte).

✻

Formidabila competiţiune internaţională pentru ciclişti profesionali care este organizată anual de marele cotidian parisian „L'Auto", va avea loc anul acesta dela 24 Iunie la 22 Iulie şi va fi dotată cu 100.000 franci premii în bani.

Vom ţine cititorii în curent cu performanţele pe cari le vor obţine acei ce cu drept au fost numiţi de un ziarist „les géants dela route".

Foot-ball Asociaţie

Echipa reprezentativă a Franţei a fost învinsă (4—1) la Bruxelles cu o mare uşurinţă de echipă reprezentativă a Belgiei.

Trebue să adăogăm că doi din cei mai buni jucători francezi, Nicolas şi Bard, nu au jucat de oarece erau indisponibili de pe urma unor răni. Dar chiar şi fără aceasta, belgienii ar fi învins fără umbră de îndoială.

Lawn-Tennis

Cu ocazia campionatului Franţei pe „teren acoperit" care a avut loc de curând la Paris, tânărul *Lacoste* a învins pe *Jean Borotra* (6—2, 6—2, 6—3) câştigătorul de anul trecut. Victoria aceasta, ori cari erau meritele reale ale lui Lacoste, a surprins totuşi pe cunoscători.

✻

Cu ocazia campionatului Franţei pe terenuri acoperite, *Cochet*, recentul campion al lumei (Barcelona 1923) a fost învins în semi-finală (6—2, 5—7, 6—4, 8—6), de către *Hirsch* care deşi excelent jucător nu este însă o „stea".

Acest campionat mai dăduse loc acum câteva zile la o altă surpriză: *I. Boroha* fusese învins de *Lacoste*.

Scrimă

In vederea atribuirei pentru anul în curs a cupei „challenge des Corporations" — scrimă cu spada prevăzută cu „pointe d'arrêt" — au mai avut loc următoarele competiţiuni:

Funcţionari: 1) Piot 2) Morard, 3) Veuve 4) Boucher.
Industrie: 1) Cornic 2) Amiot 3) J. Lacroix 4) Beruheim.

✻

Campionatul Parisului de floretă pe echipe a fost câştigat de curând de către echipa salei de scrimă „Bouché".

Echipa era astfel compusă: *Philippe Cattian*, *Roger Ducret*, *Pasquet*.

Sporturi de iarnă

A doua zi a campionatelor dela Holmenkollen (Norvegia) a atras peste *50.000* spectatori. Regele şi Regina Norvegiei au ţinut să asiste.

La sărituri cu ski-ul rezultatele au variat între 35 şi 40 metri. „Cupa Regală" a fost câştigată de *Grottumsbratten*.

✻

Concursurile de ski dela Holmenkollen (Norvegia) cari au atras nenumăraţi concurenţi şi spectatori au dat prilej norvegienilor să arate că sunt invincibili.

Cursa de semi-fond (17 km) a fost o nouă victorie pentru *Grottumbratten*, 1 oră 11 minute, şi primii 20 sosiţi după el, erau norvegieni; apoi veneau ceho-slovacii şi în fine suedezii.

Pâinea noastră cea de toate zilele...

Sunt gata pâinile, sunt gata!
Cuptorul se deschide şi brutarul
Le scoate pline de-aburi cu lopata.
Sunt gata pâinile,
Şi prăpădită de atâta foame gloata
Ridică rugătoare mâinile
Şi-aşteaptă pâinile.

O! Bine-cuvântează-acest prinos
Căci pâinea este trupul lui Christos
Care se frânge pentru voi,
Sărmană gloată plină de noroi
Te bucură
Dospita pâine te aţâţă
Ca pe-un copil ce suge lapte cald de ţâţă.

Sunt gata pâinile!
Nădejdile re'nvie 'n fiecare,
Şi 'n mâinile mulţimei proletare
Brutarul ca un Dumnezeu milos
Imparte fiecărui din prisos
Câte o pâine
S'o aibă pentru ziua cea de mâine.

Savin Constant.

Vecernie

Pe pragu-mi moare cea din urmă frunză,
Azi a căzut întâiul fulg de nea,
Im mine toamna şi-a 'ngropat sfârşitul,
— Mi-e sufelul bolnav, dragostea mea.

Odaia e tăcuta ca o criptă
Intr'însa doarme un mort —
trecutul meu,
Şi în lumina cenuşie-a serii
La căpătâiul lui veghez doar eu.

Pe chipul lui a 'ncremenit un zâmbet
— Ce dureroase's zâmbetele reci..,
Ce trist e ca să ai un mort în casă
Şi să aştepţi o zi când să'l petreci.

Tristeţea toamnei pune pe ferestre
Perdeaua-i zăbrănită tot mai grea
Eu port în mine mortul meu ce doarme.
— Mi-e sufletul bolnav, dragostea mea..,

Const. Argeşan

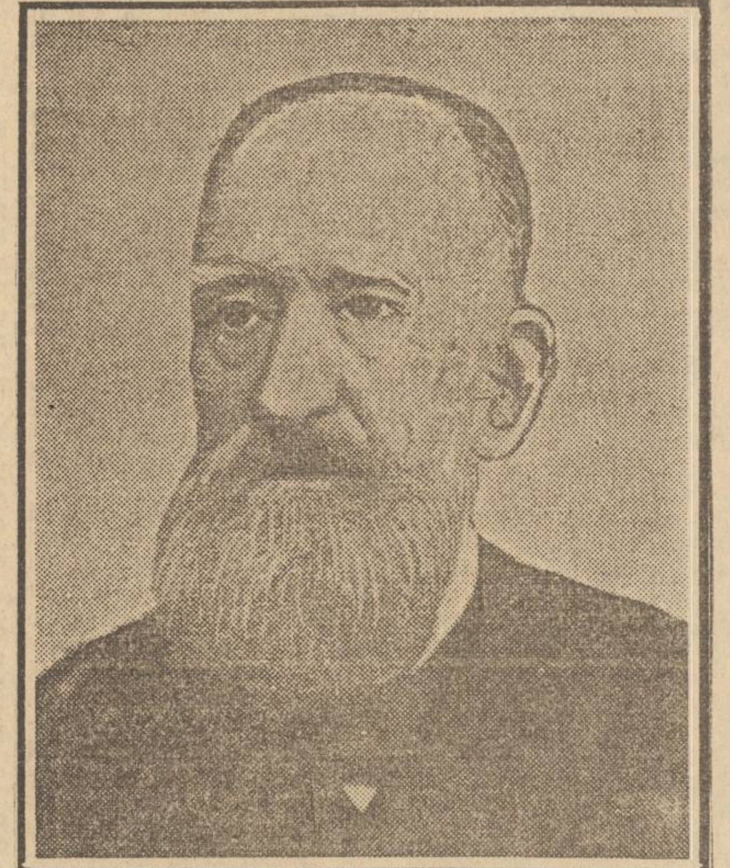
Adeverul Literar şi Artistic
Preţul abonamentelor:
Pe 12 luni 150 lei
„ 6 „ 75 „
„ 3 „ 40 „

Enric Winterhalder
1808—1889

Printre luptătorii revoluţiunei de la 1848, uitaţi aproape cu desăvâşire, graţie modestiei şi cinstei lor, au fost şi Enric Winterhalder ca şi Const. D. Rosenthal, asupra cărui am vorbit în unul din articolele trecute, cu toate că străin, a venit în ţara românească la 1829 şi s'a înrolat în oştirea română prin anul 1833. Aci făcu cunoştinţa lui C. A. Rosetti ce slujea în oştire după obiceiul acelor vremuri.

Inprietenindu-se, la părăsirea oştirii, nu s'au mai despărţit, luptând necontenit într'o perfectă comunitate de idei şi simţiminte. In anul 1845 îl găsim ca tipograf şi librar subt firma „C. A. Rosetti şi Winterhalder".

In anul 1846 cumpărară cu suma de 17.381 lei o tipografie comandată de „Societatea pentru Literatura Română" în Germania la firma Brocheus. Tipografia lor, a jucat un rol foarte important prin sumedenia de opere literare, ce a publicat, precum şi prin manifestele şi proclamaţiunile ce au pregătit revoluţiunea anului 1848. In această tipografie au tipărit operile lor, mulţi din scriitorii români de seamă, ca: Grigore Alexandrescu, D. Bolintineanu, Ion Ghica, Brezoianu, Cesar Boliac, Petre Poenaru, Ion Voinescu II şi alţii.

Enric Winterhalder

In timpul revoluţiunei, E. Winterhalder a ajutat foarte mult pe C. A. Rosetti.

In 1848 la 15 Iunie cu ocazia suprimării cenzurei, la o sărbătoare a tipografilor şi cu ocazia sfinţirei steagurilor gardei naţionale pe câmpul Libertăţii, Winterhalder puse un teasc de tipografie, într'un car tras de 4 cai împodobiţi cu panglici tricolore, se urcă în car şi ajutat de Copainic, alt proprietar de tipografie ţineau în mâni steagul naţional. In jurul teascului se aflau lucrătorii tipografi în fruntea d. om. astfel porniră spre câmpia Libertăţii. In timpul drumului se imprima o poezie făcută de C. A. Rosetti şi se împărţea poporului. Sfârşitul poeziei e următorul:

„Cenzura se goneşte
Tiparul dobândeşte
Dorita-i libertate
Ce e viaţa sa.
Cu ia numai trăieşte
Cu ia va prospera

D'acuma libertatea
D'acum fraternitatea
Prin toată România
Eterne vor domni,
Tiparul este liber
El le va sprijini".

In timpul revoluţiei a fost redactor la „Pruncul Român".

După revoluţie, C. A. Rosetti plecând în exil în Franţa, Winterhalder conduce mai departe librăria. Din o parte a acestor venituri se putea susţine Rosetti la Paris. In 1851 Winterhalder scrie lui C. A. Rosetti la Paris, că ministrul de răsboi Herescu a fost la dânsul şi ia zis că dacă Rosetti doreşte să se întoarcă în ţară, îi va obţine voia. Rosetti însă îi răspunde prin Winterhalder: „să-i zică, că de mă stimă face bine, că merit stima tuturor şi mă voi sili s'o merit şi mai mult, însă că a dat dovadă că nu mă stimă, dacă crede că intrând într'o ţară unde domneşte sclavia, laşitatea şi nesocotinţa, voiu înceta a lucra pentru înfiinţarea republicei române, etc. etc."

In anul 1852 Winterhalder cu toate că nevinovat, este expulzat din ţară. Se reîntoarce la 1857. Il găsim la ziarul „Românul" a lui C. A. Rosetti, dezvoltând o vastă activitate gazetărească.

Sub pseudonimele Ernescu şi Contimporanul scrie o sumedenie de articole financiare, studii comerciale, critici dramatice şi altele. In anul 1860 este numit directorul ministerurului de finanţe.

Enric Winterhalder a fost primul ce a introdus stenografia în ţară.

Preda cursuri gratuite învăţând şi pe redactorii ziarelor „Pruncul Român" şi „Românul".

La bătrâneţe s'a retras la Viena unde trăia iarna, iar vara se ducea la Krintzendorff, unde şi muri în anul 1889 în vârstă de 82 de ani. In urma sa nu a lăsat nici o avere, a murit sărac, ca şi prietenii săi.

Din punct de vedere literar îl găsim ajutând pe acei ce voiau să înfiinţeze teatrul naţional. Poet din fire, a scris mai multe poezii. Primul său volum imprimat la 1846 este intitulat „Flori de scaeţi". Dintre aceste poezii multe au rămas populare. Bunăoară:

„Dâmboviţa apă dulce
Cine bea nu se mai duce"

şi

„Rânduniсă mititică
De ce fugi din ţara mea".

Una din primele opere române, poate chiar, prima, a fost scrisă în versuri de Winterhalder şi pusă în muzică de capelmaisterul Engel, cu câţiva ani înainte de 1848. Este o operă eroică în 3 acte şi intitulată: „Bătălia de la Călugăreni". A mai scris şi piese de teatru ca „Triumful amorului" comedie, „Vina" tragedie.

Poezia „Dâmboviţa apă dulce" a fost pusă şi în muzică de profesorul Wahman, în opera sa Zamfira. Incendiul de la 1847, care, bântui cu furie Bucureştii, distruse o foarte mare parte din scrierile timpului. Chiar din „Bătălia de la Călugăreni" nu a rămas decât o parte.

Murind s'a stins încă unul din puţinii ce au luptat pentru ţară, jertfindu-i totul, murind săraci şi uitaţi.

CONST. V. ROSETTI

Documentele vremii:

Cum se votează constituţia

Din țara unde dragostea a murit

A fost odată — și e mult de atunci — o împărăție de vis, care amorțise de veacuri sub stăpânirea blândelor raze de argint. In grădinile de o frumusețe neînchipuită, florile creșteau înalte, reci și palide ca fecioarele moarte, iar pe azurul cerului, nici când puternicul astru al zilei, nu-și însemnase calea sa de foc. Apele își desfășurau molcom undele spre vale, sfiindu-se să nu tulbure împărăteasca pace a firii amorțite de o vrajă; iar oamenii alunecau încet, tăcuți, vorbind în șoapte și zâmbind transfigurați de fericirea unei vieți fără seamăn.

In blânda împărăție a lunei, nu erau pasiuni mari, nici patimi violente: se țeseau doar idile liniștite sub razele blândei stăpâne și la sunetul trist și rece al fluerilor de argint. Trilurile privighetorilor erau ca o psalmodie îndepărtată, ca un vis frânt dintr'un suflet îndurerat, ca ultima iluzie de dragoste a unei tinereți ce apune. In împărăția argintie nu erau lacrimi fiindcă nu erau doruri, nu era fericire fiindcă nu era durere! Oamenii de acolo trăiau liniștiți ca niște umbre, mulțumiți de ficțiunea de viață ce trăiau și care pentru ei însemna Paradisul.

Povestea spunea însă — căci altfel n'ar mai fi poveste — că în țara aceasta îndepărtată, trăia un Prinț frumos ca un vis de dragoste. El nu semăna de fel la chip cu locuitorii acestei țări. Era înalt și svelt ca o tulpină de crin, pe fața-i oachesă, înfrigurată de doruri neînțelese se resfățau o gură mică de copil și doi ochi negri, mari, cu priviri vagi de o melancolie nesfârșită. Ochii aceia incomparabili, umbriți de gene lungi, negre, erau o poemă de frumusețe.

Femeile tăcutei țări nu-i înțelegeau privirile lui dornice și nici vulcanul de patimi ce neliniștea sufletul lui tânăr de 20 de ani. Una singură, o fetiță de 16 ani, cu părul ca spicul grâului copt și sglobie ca un râs de copil, se îndrăgostise de tânărul Prinț, care însă nici n'o lua în seamă. In rătăcirile lui pe țărmul mării, singuratecul visător, auzi odată un cântec dumnezeesc, care făcuse să amuțească și trilurile privighetorilor. Călăuzit de vocea cea dulce, ajunse la o casă mică, albă, care abea se vedea din nenumărate mimoze ce crescuseră acolo într'o neregulă plină de farmec. Valurile mării loviau mica căsuță, cu un sgomot surd, înăbușit, care aproape nu se auzia. Vocea se avânta plină de dor pe întinsul mării liniștită ca un lac, pe care niciodată n'o brăzdase vre-o corabie.

Frumosul Prinț, sub puterea unei vrăji necunoscute până atunci, întinse rugător mâinile către silueta albă ce se deslușea vag la lumina lunei, implorând dulcea viziune să nu dispară.

— Chimeră sau realitate, rosti el cu o voce gravă, melodioasă, fă-mă să aud mereu vocea ta divină, vocea care m'a trezit la adevărata viață.

Vocea încetă de odată, iar sărmanul Prinț se întoarse în palatul lui, nebun de durere. Cercetând peste tot, află că în căsuța mimozelor locuește o vrăjitoare periculoasă, care odată de mult, rătăcindu-se într'o zi până la marginea împărăției, o rază furișă de soare îi pusese trandafiri pe obraji și focul dragostei în vine. De atunci, din cauza sărutărilor ei de foc, muriseră toți cei ce se îndrăgiseră de farmecile ei, așa că bătrânii țării ținând sfat, hotărâseră s'o alunge la marginea împărăției, ca să nu mai facă noui victime. Hotărârea fusese executată și nimeni nu se mai încumeta să se mai ducă până la căsuța vrăjitoarei. De mulți ani trăia ea acolo singură, având ca unică mângâere frumosul ei glas, iar în țară, oamenii trăiau iar liniștiți, reci și palizi ca razele lunei. Indrăznețul Prinț, ne vrând să ție seamă de sfaturile celor din jurul lui, porni iar spre căsuța îndepărtată. Vocea fermecătoarei, mai tristă ca oricând, se ridica spre bolta azurie ca un imn de desnădejde..

Simțeai în acea voce regretul unei vieți care e pe cale de a se stinge și dorul, nemărginitul dor, de a mai gusta din cupa ucigătoare a dragostei. Innebunit de dragoste, Prințul cu ochi frumoși își făcu drum cu greu prin mulțimea mimozelor și ajunse în sfârșit înaintea fermecătoarei. Căzu în extaz la picioarele ei, ca pelerinul ajuns la pământul făgăduinței și o rugă să-i aline focul mistuitor ce-i cuprinsese sufletul.

Vrăjitoarea, disprețuită, hulită de toți, simți că se reîntoarce la viață. Ochii calzi și plini de doruri îi pătrunseră până în inimă și o făcură să tresară din nou de focul fericirei. Gura mică, arsă de dorinți, a Prințului, îi cerșea sărutări nebune și întreaga lui făptură chema desnădăjduit dragostea, nemărginita dragoste.

Ce clipe de dragoste nebună au trăit cei doi fericiți, ce încântare negrăită i-a făcut să nu-ș mai dea seama de nimic! Tânărul cu ochii negri ca păcatul cerea însă mai mult, tot mai mult, și într'o clipă blestemată se produse minunea: luna speriată fugi de pe tronul ei, privighetorile amuțiră, parfumul tot muri în flori, afară de cel amețitor al mimozelor, care rămase singur stăpânitor al întregei firi. In clipa aceia vrăjitoarea își aminti că a fost cândva femeie și învăță pe tânărul îndrăgostit întreagă, sfânta și vechia poemă a dragostei. Sărmana! Uitase că au trecut ani mulți de când își plânge dorurile în căsuța cea albă și de când oamenii muriau sub sărutările ei de foc! Tânărul care nu-și văzuse iubita atât cât îi luminase luna, acum îi văzu, în întunericul de nepătruns, figura brăzdată de primele semne ale bătrâneței. Desamăgirea îi fu așa de mare, că își acoperi fața cu mâinile, fugi ca un nebun. Auzi un țipăt în urma lui, un sgomot sec al unui corp căzând în mare și atât!...

Credea că a visat, când se pomeni din nou luminat de lună, în cântec de privighetori și parfum de flori reci ca moartea.

Mimozele prinse de ea în frumosul lui păr negru îi spuneau însă că a trăit singurul și cel frumos vis de dragoste din întreaga sa viață!...

De atunci au trecut clipe searbede și lungi ca veacurile. Frumosul Prinț își plimba tristețea apăsătoare la bratul Fecioarei tăcute, cu părul ca spicul grâului copt, și din ochii-i fără seamăn de frumoși cad picături de lacrimi pe imensitatea mării, în locul unde dragostea a murit!

AIDA VRIONI

Mișcarea literară

de Claudia Millian

Drama și poezia din Tulburarea apelor de Lucian Blaga

Drama sbuciumărilor sufletești și sociale, aduse de reformațiunile religioase ale veacului al XVI-lea și poezia simplă ca un chenar primitiv, desgropată din glossarul acelei vremi, se îmbină la olaltă în *Tulburarea apelor*.

Cu misticismul celor patru veacuri risipite până la noi și cu ideia revoluționară a spiritului religios, de atunci, frământat de nevoia schimbărilor de doctrină, poetul Lucian Blaga, compune o dramă, cu atmosferă legendară. Atât de mult cuprinde în ea, convertirea „omului" pentru forța ideei și atât de intens este interesul materiei pentru reealizarea ei individuală, că dintr'odată se încordează la acțiune și creerul pentru rațiune și sufletul pentru senzație, iar din întreg se desface tema, printr'un simbol etern: *femeia*.

*

In fiecare țară revoluțiunea religioasă, care a fost și politică totdeodată, a luat caracterul și înfățișarea inițiatorului esențial.

Așa altfel o prezintă Merlé d'Aubrigné și altfel Leopold Ranke. Lucian Blaga, nu-și alcătuește drama dintr'o latură istorică, și de aceia nu vom întâlni în cartea lui, nici o expunere de dogmă rituală sau politică.

Pentru ca să rămână în atmosferă de „mister", conflictul istoric, îl așează pe relațiuni intim omenești, indiferent dacă în cele două elemente de conlucrare dramatică, suntem ținuți să vedem, o pagină de istorie, bine deghizată.

In mic, într'un peisagiu rustic, se desemnează ideia reformațiunei, se accentuiază lupta între principiul emancipării statului și al unității politico-religioase, din ultimele secole.

Vechea formă religioasă atârnată de existența papală, e reprezentată în *Tulburarea apelor*, prin Popa unui sat din Ardeal, iar ideia cea nouă, revoluțiunea pentru emancipare, o sintetizează fecioara *Nona*, care sub chip de ispită, sub înfățișarea iubirei neîngăduite, dă foc vechilor biserici, cu aceiași frenezie liberatoare, cu care Luther a ars bula papală la Worms.

Secolul al XIII-lea ilustrat de gestul lui Luther și al precursorilor săi: Wiclef, olandezul Ion Weissel, Keiserberg, Ion Hus, Petru Wald, Arnold de Brescia, Abelard, Savonarol și Tauler, se repercurtează până în secolul al XVI-lea, când transformările aduse în istoria Papilor și în biserică, consacră elementul protestant în politica Europei.

Din acea epocă, frânge o clipă, trecătoare dar emoționantă, poetul Blaga și o statornicește în *Tulburarea apelor*, în satul necunoscut al Ardealului.

După aceste popasuri în revoluțiunea religioasă, istoria intră în Evul mediu, intronând puterea imperială, apoi împăratul Germaniei dă drept de existență protestantismului și îl introduce ca principiu politic, iar democrația inteligentă, muncitoare și cinstită se afirmă ca o lege viitoare de guvernământ, sub apariținnea simbolică a poetului — pantofar Hans Sachs.

*

Numai printr'o apariținne simbolică, drama d-lui Blaga, se depărtează de la faptul material istoric, în vreme ce tocmai această întrupare, susține atmosfera de mister a poemei.

Ar fi putut pune un sâmbure de conflict pur material, dar autorul e poet și preferă misterul.

S'a gândit că prima revoluțiune, încă la începutul creațiunei, a făcut-o femeia. Și Dumnezeu a fost poet și i-a plăut să-și perpetueze opera, prin păcatul femeei.

Femeia, Nona, prin promisia unui păcat, aduce revoluțiunea, convertind popii — temători de stat — la ideia cea nouă.

NONA

. . . .

De ce tremuri așa, Părinte
La picioarele unei fecioare? E păcat.
De-ți pare rău că mi-ai deschis
porțile soartei tale,
plec de unde am venit.
Nu vrei să fii episcop
al stânilor luterane —
îți îngăduim bucuroasă preoția din Măgura;
Și mai presus de toate —
nu dorești să fiu mâne a ta? —
căci popa, a grăit, dus în ispită:

— O, cum ți-ai mișcat acum șoldul — Nona, această linie eastâmpărată a șoldului tău ți s'a desprins din trup — și singură s'a furișat

șerpuind spre mine.
Acum mi-a 'ncolăcit inima
A trecut prin jăratec —
Mi-a 'ncolăcit inima...

NONA

Se pare că șoldul meu e foarte
foarte aproape de Dumnezeu.

Și fecioara Nona prin promisiunea trupului ei, a ajutat antonei lui Luther să aprindă bisericile, cu mâinile nervoase de dorinți, ale popilor duși în ispită.

Și fecioara a murit trăindu-și „ideia":

Tulburarea apelor, e plină de poezia și inspirațiunea unui mare poem simbolic.

CLAUDIA MILLIAN

ÎNSEMNĂRI

Activitatea științifică a lui Dimitrie Onciul

Bogdan Petriceicu-Hasdeu, în introducerea la tomul IV din „Etymologicum magnum Romaniae", după ce se răfuește cu câteva zeci de istorici români și străini, polemizează și cu Dimitrie Onciul. Hasdeu mărturisește însă că *„pentru foarte remarcabila activitate științifică a d-lui Onciul"* are o *„considerațiune cu totul excepțională"*.

Această mărturie venită din partea marelui gâlcevilor care era Hasdeu, arată că Onciul impunea până și adversarilor săi, chiar și celor repede dispuși spre susceptibilități agresive.

Alexandru Odobescu fusese cel dintâi care atrăsese luarea-aminte a Academiei Române asupra tânărului profesor de istorie dela liceul din Cernăuți.

In ședința din 1 April 1889, Onciul, propus de Secțiunea istorică a Academiei, întrunește 20 de bile albe și e numit membru corespondent al înaltului așezământ.

I se oferă catedra de istorie la Facultatea de litere din București. Și la moartea lui Odobescu e propus de Dimitrie Sturdza, în locul rămas vacant printre Nemuritorii activi.

Principalele scrieri ale lui Dimitrie Onciul sunt:

1. Iuga Vodă, Domnul Moldovei (1374—1400), în *Convorbiri Literare* 1884.
2. Dragoș și Bogdan, fondatorii Principatului Moldovei, în *Convorbiri Literare* 1884.
3. Dare de seamă critică despre Teoria lui Roesler a lui A. D. Xenopol în *Convorbiri Literare*, 1885.
4. La chestiunea lui Iuga Vodă în *Convorbiri Literae 1886*.
5. Zur rumänischen Streitfrage Innsbruck, 1887 1 br. 80.
6. Zur Geschichte der Bukovina I Cremowitz 1887 1 br. 80.
7. Zur Geschichte der Romänen in Marmorosch publicată în „Romänischen Revue" anul VI fasciicolele 1 și 2 1890.
8. Geschichte der Bukovina vor der Vereinigung suit Oestevreich. Separat-Abdruck aus dem Werke „Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild". Band Bukovina. Wien 1899.
9. Mănăstirile din Bucovina. Șease bucăți de cetire în „Cartea de cetire pentru școalele din Bucovina".
10. Acte privitoare la instalarea episcopului Dosofteiu în Cernăuți la 30 Ianuarie 1782, dn archiva Ministerului de războiu din Viena, în „Candela", 1890.
11. Radul-Negru și originele Principatului Țării-Românești, în *Convorbiri Literare* (tom. XXIV, XXV și XXVI).
12. Zur Geschichte der Stadt „Czernowitz", în *Czernowitzer Zeitung* 1893.
13. Document inedit dela Roman Vodă 1392, în *Revista pentru istorie archeologie și filologie" 1894*.
15. Originile Principatelor române București 1899.
16. Românii în Dacia traiană până la întemeierea principatelor (Chestiunea română) București, 1902.
17. Zece Maiu. Conferință ținută la serbarea școlară din 10 Maiu 1900. Editura ministerului cultelor și instrucțiunii publice. București 1901.
18. Istoria Românilor dela înființarea principatelor până la anul 1526. Curs stenografiat de Henri Stahl.
19. Dis istoria arhivelor statului. Cu regulamentul archivelor statului 1903.
20. Indreptariu pentru ortografia română pentru școalele din Bucovina.
21. Datele cronicelor moldovenești asupra anilor de domnie ai lui Alexandru cel Bun.
(Analele Academiei Române, XXVII, p. 170).
22. Tradițiunea istorică în chestiunea originilor româna.
(Analele Academiei Române, memoriile istorice, vol. XXIX).
23. Titlul lui Mircea cel Bătrân și posesiunile lui, studiu tipărit în *Convorbiri Literare* (între anii 1901—1903).
24. Comunicate în chestiunea filiațiunii lui Basarab cel Tânăr (*Convorbiri Literare*, anul XXXVIII).
25. Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul. Două cuvântări comemorative. Cu un proiect din 1864 relativv la capul lui Mihai Viteazul comunicat de Gh. Adamescu București 1904 1 br. 80.
26. Epocele istoriei române și împărțirea ei. Discurs rostit la 22 Martie (4 Aprilie) 1906 în ședință solemnă de Dimitrie Onciul, cu răspuns de Dimitrie A. Sturdza, secretarul general al Academiei Române. București 1906, 1 br. 40 (Academia Română. Discursuri de recepțiune XXIX).

Numeroase rapoarte asupra scrierilor prezentate Academiei Române, comunicări importante atât în domeniul istoric cât și în cel didactico-pedagogic, răspunsuri la discursuri de recepție ș. a. Iată o parte numai din activitatea aceluia, prin a cărui moarte Universitatea și Academia pierd un mare dascăl și cercetător.

B. L.

Din corespondența lui St. O. Iosif cu Aurel Pop

NOTA. — In acest număr dăm a doua scrisoare, din corespondența poetului St. O. Iosif cu prietenul său intim din copilărie, Aurel Pop.

Am reprodus și câteva frânturi de versuri din încercările lui. Ele sunt nereușite ca în genere, orice încercare, dar destul de interesante pentru cercetătorul literar spre a putea determina evoluția ideilor poetului, încă din începutul fricos și șovăelnic al activității sale literare.

GHEORGHE CARDAȘ

II

Sibiu, Vineri în 8 Mai st. n. (1890)

IUBITE AMICE!

Cam târziu mă pomenesc cu răspunsul, însă totuși nu cred să te fi supărat. Recunosc c'am fost neglijent, și nu mi-am împlinit promisiunea, că îți voiu scrie regulat.

După cum văd din scrisoarea ta nu ai fost mulțumit cu calculul căpătat din L. Română. Poate, că ai drept. Insă amice aduți aminte de proverbul: „Non scholae, sed vitae". Totuși ambițiunea nu trebue disprețuită. Eu în simestrul prim (la Crăciun) am dus-o ca unul, care nu știe ungurește decât ce-a uitat ungurul. In al doilea semestru am eșit cu „suficient". Nu mi-e rușine s'o spun aceasta, dar nici aceea că am învățat întreit ca la Brașov. Și poate „togmai" aceasta, a fost o fericire pentru mine. Insă să lăsăm acestea. Pe aici se vorbește mult despre *maial* 1).

Școala de Stat n'a avut acum de mult *ma-ial*, decât normalele. Sașii deasemenea se pregătesc. Timpul e schimbăcios, acum plone, acum frumos.

Izvorul, dragul meu izvor, iar l'am găsit. Acum poț iar s'ascult murmurul său. Seara merg la plimbare pe câmp, care e foarte aproape de locuința mea. Și mă plimb dela apusul soarelui pân'ce răsar stelele. O! ce mulțumire dulce, simt atunci... Eu am de toate aici, și tot îmi pare că n'am nimic. Nici eu nu știu de ce sunt totdeauna nemulțumit. Chiar și amicii mei conșcolari, de multe ori m'au întrebat: „Miert olyan szgomoru"? 2) Și eu ce era să le răspund? Le-am răspuns, că nu sunt trist. De aceea visul e o distracțiune pentru mine.

Poate că, amice, citind aceste șire vei zâmbi. Insă să mă crezi, că eu de mule ori am vărsat lacremi, fără să știu de ce. In aceste momente mai totdeauna fac versuri. Bune, rele, cum or fi, eu le iubesc, căci ele îmi aduc mulțumirea sufletească. Nici nu primesc lauda, că versurile ce ți le-am trimes ar fi frumoase. Eu nu scriu pentru ca să fie frumos, eu scriu numai pentru mine.

Mi-ai cerut ca să-ți trimet versuri d'ale mele, ca să le citești; eu la rândul meu de asemenea îți fac o rugare, adică mai mult o împlinire a celor promise.

M-iai promis, că îmi vei scrie câteva versuri poporale. Le primesc cu bucurie, însă numai cu condițiunea, că n'au mai fost publicate. Dealtfel ție nici nu ți-e greu să faci lucrul acesta. Vara pe care o petreci de regulă la sate, este un lucru foarte plăcut să culegi cântece din gura poporului la jocuri în sărbători, sau seara, când vin fetele dela seceriș. Eu pe vară am de gând să merg în satul natal al tatălui meu.

Acum îți scriu niște versuri mai nouă.

Imi place să stau singur,
Să stau singur visând,
Și visul meu e dulce
Și e atât de blând.

Atunci îmi uit de mine
Imi uit și lacrima
Și fermecat îmi pare
Totul din preajma mea.

Atunci mă simt fericit —
Și nu-s nefericit
Când printre lacrimi triste,
Eu am un vis iubit.

Căci visu-i mângâierea,
Ce omului s'a dat; —
Nefericit acela
Ce lacremi n'a vărsat!...

N. B. Ce lucrări mai căpătați din l. română? Salutări lui Lacea lui Ancău etc.. Spune-le că o să le scriu.

April

CÂTE LACREMI...

Câte lacremi pe câmie,
Toate sunt de veselie,
Lacrime de bucurie.
Câte lacrimi stau uitate
Intre frunzele uscate,
Toate-s lacremi întristate.

Mai nou.

LÂNGA ISVOR

Stam culcat lângă izvor
Și el îmi șoptea mereu,
Cu glasul murmurător,
Multe, ce n'am știut eu.

Mi-a șoptit, că toate curg
Ca și valurile lui,
Toate trec, toate se scurg
In viața omului.

Nu poți ca să mai oprești
Undele, care-au trecut
Precum nu poți să 'ntâlnești
Fericirile de mult.

Și am plâns atunci cu el,
Am plâns al lumei destin,
Și cu tristul isvorel
Am unit al meu suspin.

Mai nou.

Ceeace te rog, este ca să nu prea arăți versurile pe la toți, nu voesc ca să râdă orișicare de ele.

Ț'aș mai scrie încă multe, însă condeiul mi se împiedică în hârtie... Vale.

ST. IOSIF

Această scrisoare este adresată: Domnului Aurel Pop stud. de cl. V gimnazială, la gimnaziul gr. or. român în BRASSO.

1) Petrecere școlărească în luna lui Mai.
2) Pentru ce ești așa de trist?

Reinhardt își face un nou teatru

Cunoscutul regisor german, după cum se știe, s'a certat anul trecut dela conducerea „Deutsches Theater-ului, care este diriguit de poetul și scriitorul *Felix Hollaender*. Profesorul Reinhardt, nemulțumit cu situația culturală din Germania, s'a dus la Viena, unde a jucat câteva piese moderne. Cu ocazia șederei sale în Viena se vorbea stăruitor că Reinhardt va ținea locul lui Wildgans, în conducerea *Burg-Theaterului*.

Fapt este că profesorul Reinhardt, cu toate ofertele ce i s'au făcut, a refuzat direcția teatrelor.

Ziarele din Berlin anunță acum, că *Reinhardt* a renunțat la odihna impusă de situație și punându-se în fruntea unui mare consorțiu financiar, plănuește construirea unui mare teatru la Berlin. Noul teatru ar fi senzațional și ca construcție, va fi clădit după vechiul sistem reinhardtian, în forma unui circ antic, cu scenă închisă.

Reinhardt vrea să utilizeze decoruri plastice și orchestra va fi așezată în galerie.

Asupra planurilor sale viitoare Reinhardt a declarat unui ziar, că prepară o nouă lovitură teatrului modern, căci are de gând să reformeze întreaga viață teatrală. Lumea civilizată care admiră genialitatea lui Reinhardt așteaptă cu mare interes realizarea noului program al regisorului care a contribuit la intelectualizarea scenei.

Filatelia cucerește

Zilele trecute a fost la Londra o interesantă licitație. S'au pus în vânzare mai multe timbre postale rare, cunoscute numai de specialiști. Filatelia a realizat succese considerabile; s'au înființat în decursul anilor 290 de societăți filateliste, cu peste 2 milioane de membri. Societatea „Concordia" a pus în licitație două timbre *Mauritius* de 1 penny (1847), pentru cari s'a plătit suma fabuloasă de 800 Pf. St. care după valuta noastră înseamnă suma rotundă de 800 mii de lei. Pentru un timbru Toscana de 3 Lire din anul 1860 s'a plătit 100 mii de lei.

Un timbru spaniol din 1853 (2 Reis) a fost licitat cu 40.000 lei. Iar 2 timbre românești (cap de bou) din 1858 au fost licitate cu 240 mii de lei. Prețuri mari s'au plătit și pentru timbre postale cu actualitate mai recentă: prima serie a timbrelor poloneze a fost vândută cu 10 mii de lei, iar două timbre de ocupație franceză în Turcia (1918) au fost licitate cu bagatela sumă de 50 mii de lei.

Este interesant că la această licitație au asistat filateliști din întreaga lume și ziarele din Londra au consacrat (asemeni unei importante premiere teatrale) coloane întregi acțiunei filateliste. Insuși moștenitorul de coroană al Angliei (un mare filatelist) a asistat la licitație și a cumpărat o serie de timbre... austriace.

Propagandă literară ungară la Paris

Este îndeabșie cunoscut, că Ungurii fac cele mai mari sacrificii intelectuale în străinătate, ca să câștige simpatii pentru cauza lor pierdută. Propaganda, ce-o fac Ungurii, nu se mărginește numai la chestiuni de politică — ea îmbrățișează toate problemele ungare. In anul trecut guvernul ungar a inaugurat și Expoziție de pictură din lucrările pictorilor unguri la Stockholm, Helsingfors și Milano. Un cor al studențimei ungare a cutreierat Germania Olanda, și Danemarca cu muzica ungară. Mai în urmă, Legațiunea ungară din Londra a aranjat o „Serată Ungară", la care au participat cei mai de seamă reprezentanți ai vieții intelectuale engleze. Propaganda culturală a Ungurilor a reușit să organizeze luna trecută la Paris o serbare *Petőfi*, grație ajutorului deputatului de Monzie și al scriitorului Jean de Bonnefon. In suplimentul literar al lui *Le Figaro* a apărut un mare articol scris de d. *L. Foti* asupra lui Petőfi — iar d. *Georges Delaquis* a publicat în traducere franceză câteva versuri de marele poet ungur. Editorul Fayard, anunță mai în urmă că va tipări mai multe opere literare ungurești: *„Les Classiques Hongroiss"* cu opere traduse din franțuzește din Alexandru Petőfi, traduse de *I. Arany și Mihail Vorosmarty*.

O antologie a tuturor poeților de seamă unguri, traduși în limba franceză se va publica asemenea la Paris sub titlul: „L'ancien poèsie hongrois" și după cum se afirmă prefața aceasteia o va scrie d. Mussolini, un fervent admirator al poesiei lui Petőfi. Propaganda ungurească a organizat și la Madrid. Rom și Stockholm sărbătorirea memoriei lui Petőfi și nenumărate articole asupra literaturei ungurești, au fost răspândite în marile cotidiane europene și americane.

Ce e cu propaganda noastră?...

Statuia lui Octave Mirbeau

Marele scriitor francez, multă vreme urgisit de oficialități pentru curajul scrierilor sale și unul dintre scriitorii, cari au avut totdeauna simpatie pentru cauza dreaptă a muncitorilor — a fost până în ultimele săptămâni uitat chiar și de prieteni. Mormântul făcut din Cimitirul din Passy, era părăsit și neîngrijit.

Câțiva prieteni ai lui Mirbeau, vrând să comemoreze pe poet, i-au ridicat o statue de bronz deasupra mormântului. Statuia este o reproducere a unei flaquette de *Rodin* și reprezintă pe Mirbeau, așa cum era totdeauna: trist și abătut, mângâind capul unui copil.

Cărţi şi Reviste

La nouvelle revue française (1 Martie). E fapt aproape nou în întreaga istorie a revistelor, ca să închini un număr de omagiu unui singur scriitor şi în sensul cum l'a aranjat revista de mai sus, închinând numărul pe Ianuarie, de trei sute şi mai bine de pagini, exclusiv memoriei romancierului *Marcel Proust*. Se întâlnesc acolo părerile tuturor criticilor şi literaţilor francezi (Maurice Barrès, Paul Valéry, André Gide, Benjamin Crémieux, Jacques Rivière, Edmond Jaloux, Jaucques de Lacreelle) cari, în articole de numai câteva pagini, stabilesc personalitatea şi valoarea literară a operii lui Proust.

In numărul de care ne ocupăm în cronica de astăzi, *Albert Tibaudet* face bilanţul părerilor emise şi rezumându-le găseşte că nici odată succesul de natura aceasta n'a fost mai mare. Nimic ditrambic, nimic superficial. Fiecare rând a contribuit cu preciziunea lui la fixarea operii lui *Marcel Proust* în cadrul gândirilor contimporane. Relevând câteva din părerile emise de către unii din paranteza de mai sus, *Tibaudet* termină cu apropierea ce se poate face între opera lui *Balzac* şi *Bourget* pe deoparte şi a lui *Proust* pe de alta, apropiere care merge până în interiorul proceselor sufleteşti, pe care le întâlnim la toţi trei, dintre cari *Proust* rămâne unic însă prin nuanţa particulară a psichologiei sale, al cărei corespondent, prin mijloace de exteriorizare, semnificaţii şi noutate, *Tibaudet* îl găseşte numai în încercarea lui *Mallarmé* şi *Valéry* de a purifica poezia în mod paradoxal.

La rubrica „scrisorilor streine" *Felix Bertaux*, semnează un articol intitulat *„Ştefan George şi intelectualismul aristocrat"*. Incepând prin a schiţa rolul covârşitor pe care l'a avut asupra intelectualităţii germane, dominatoarea figură a lui *Nietsche* — şi acestea toate în conştienţă şi permanentă legătură cu rivala şi străvechea cultură a Franţei—Bertaux proclamă drept imediat urmaş al acestuia pe delicatul poet *Ştefan George*, care desigur că a cunoscut Franţa, altfel de cum a cunoscut-o mestrul său.

Intelectualismul aristocrat al lui *Ştefan George* cu obârşie în desăvârşirea estetică a limbei şi literaturei franceze — a dat publicităţii acea nepieritoare colecţie *„Blätter fur die kunst"* al cărei titlu însuş vădeşte preocuparea lui *Ştefan George* de a fi în interiorul formulei „artă pentru artă" şi în care senzibilitatea contimporană îşi reflectă conturulrile în această antologie lirică, cu înfăţişarea mistică şi căutată. In Germania veche, lipsită de stil şi de orice preocupare formală, a cărei tradiţiune apărea veşnic limitată şi rece (probabil că Bertaux vorbeşte aci despre epoca quasi-obscură de după dispariţia din arena literară a unui *Goethe* şi *Schiller*) publicaţiunea lui *Ştefan George* înlătura vulgul sub toate formele lui de manifestare în artă şi unind calităţile ce le aducea literatura nordică şi cea sudică, aristocraţiunii intelectuale ale Germaniei, Ştefan George i-a stabilit un spirit nou, o tradiţie şi o civilizaţie modernă, care în loc să rămână exterioară, a trebuit să reînoiască partea sufletească a omului, să-i cultive gustul, să-i dea putinţa de a ierarhiza valorile, — individualism aristocratic care apărea ca reîncarnarea subtilă a idealismului vechi.

Ştefan George, entusiastul copil al Prusiei renane, care iubea Franţa şi cultura ei, în faţa turburărilor grozave cauzate de marele războiu şi urmărilor nenorocite pentru patria sa, poartă azi un suflet frământat şi chinuit de cele mai negre probleme ale decepţiunilor. In ultimele fascicole ale publicaţiunii lui (apărute în 1919) se constată o totală schimbare de atitudine şi o regretabilă pierdere a idealismului care i-a însufleţit cercul din jurul lui timp de aproape treizeci de ani.

❋

Revue bleue (3 Martie) *Jan Topass* desvălueşte Occidentului opera unui scriitor polonez necunoscut *„Boleslas Prus"*. Dacă ar trebui să i se stabilească locul *inter pares*, individualitatea puternică a lui *Prus* va fi pusă neapărat alături de *Zola*, *Dickens* şi *Alphonse Daudet*. Opera aminteşte tumultul şi descripţia lui *Zola*, duioşia particulară a lui *Daudet*, fantezia adeseori ironică a lui *Dickens*, calităţi care-i desăvârşesc personalitatea-i dominatoare asupra întregii Varşovii. In romanele lui *Boleslas Prus* Varşovia însăş, cu viaţa ei zilnică şi imensă, constitue personajul principal. *La Poupée* (Lalka, Păpuşa, cum spunem noi) are doi eroi cari răsar atenţiunii noastre: Wokulski şi.... Varşovia; oraşul par'că se ţintueşte în om, omul personifică oraşul şi ajunge să-i ţină loc de expozeu sintetic. Romanul în amestecul său vast şi complex, închide nu numai medii variate în simbioza lor comună, dar o serie întreagă de forţe ideologice, de probleme şi preocupări. Materialismul endemic al epocii luptă cu idealismul trandafiriu la care se adaogă certuri mărunte — dar care precipită conflictul — între fericire, viaţă şi datorie.

Tot în legătură cu preocupările societăţii actuale, el dă romanul *„Emancipatele"* al cărui grup feminist ţine locul principal în operă, grup care cu eroina din *la Paupée* simbolizează „amorul ideal" în opoziţie cu alte opere în care eroii încarnează „amorul real" în sensul creaţiunii lui *Zola*, aşa cum apare mai ales din sguduitorul roman „La Terre".

Realist prin zugrăvirea exactă a oamenilor şi lucrurilor, *Boleslas Prus* se manifestă scriitor psihologic prin studiul amănunţit al naturii superioare a omului, ceeace dă operii lui forma unui organism complet, care prezintă o amplă şi puternică sinteză şi o înaltă valoare filozofică graţie perspectivelor largi pe care le deschide asupra universului în genere.

❋

L'Europe nouvelle (3 Martie) *Renan scriitor dramatic*, e titlul articolului scris de *Edmond Sée*. Se ştie că Renan a lăsat printre alte lucrări şi câteva piese de teatru (Caliban, l'Eau de Jouvence, le Prêtre de Nemi) care nu se întrec una cu alta în valoare literară, ci trăesc mai mult ca opere de idei. Renan a fost atras spre expresia dramatică, pentrucă putea să-şi expună mai uşor ideile filosofice. O mărturiseşte singur:

„Această formă a dialogului este, în starea actuală a spiritului omenesc, singura, care, după mine, poate conveni expunerii ideilor filosofice... Forma dramatică este, mai ales, cea mai frumoasă formă literară". (Din prefaţa dramelor).

In legătură cu intenţia *Comediei-franceze* de a comemora centenarul lui Renan prin reprezentarea uneia din piesele sale, *Sée*, crede că *„Pretre de Nemi"* s'ar putea juca cu mai mult succes, şi din aceasta mai ales câteva pasagii cu valoare scenică, singurele care au mişcare şi accent pentru a înduioşa chiar pe spectatorii cu o inteligenţă şi cultură mijlocie, restul fiind prea abstract şi imposibil de exteriorizare, prin grămădirea digresiunilor ideologice.

Cu toată amploarea forţei lui dramatice, este adevărat că teatrul lui Renan nu poate fi jucat azi pretutindeni şi totuşi prin fantezia şi verva lor îndrăzneaţă, prin seva lor ideologică şi susţinută cu clar-văzătoare determinare a viziunilor, *Caliban şi l'Ecau de Jouvence* s'ar putea juca aproape tot cu acelaş succes. Sunt bucăţi care, prin adâncimea concepţiunii, păstrează veşnic actualitatea — ceeace-l apropie în largă măsură de *Shakespeare* — spune Sée — mai ales prin satira puternică, îndreptată contra unor condamnabile şi dăinuitoare păcate omeneşt.

❋

Die schöne Literatur (No. 4) *Pirol* sau *Tainicile bucurii ale vieţii de Albert Rausch*. Romanul acesta — scrie *Will Scheller* — constitue una din acele cărţi de care poţi vorbi ore întregi fără să te simţi obosit. Dealtfel pare un manifest avântat şi elocvent, îndreptat contra profesioniştilor pedanţi, prin care proclamă libertatea scrisului şi a gândirii, astfel că din eroul lui *Rausch* face un adevărat om de cultură europeană, fixat în cadrul şi atmosfera liniştită a vieţii unui orăşel de provincie. Autorul transpune acţiunea în orăşelul Hessen lângă Frankfurt, al cărei erou — poet de rang şi posesorul unei mari industrii în Elveţia, răsare din operă fără ca toată atenţiunea autorului să se îndrepte direct asupra lui. Impodobit cu o sumă de observaţii şi o nouă şi variată coloratură a evenimentelor, romanul îşi determină eroul după aceste calităţi. El nu ia parte directă la acţiune, dar natura întreagă se mişcă în jurul lui, vorbeşte şi simte pentru el. Acolo unde se pare că-i auzim paşii, povestirea se încheie. Şi aceasta e de lăudat — spune *Scheller* — căci după ce caracterul eroului ajunge la deplina noastră înţelegere, ar fi de prisos de a-l mai aduce în scenă, când dela început a stat în umbră.

Cartea e plină de viaţă, spirit şi umor. Şi deşi apare ca o operă uşoară, dar cu adevărate profunziuni de suflet, — prin combinarea calităţilor de mai sus, romanul lui *Albert Rausch* îşi găseşte loc definitiv în arta povestirii contimporane.

❋

Les nouveles littéraires (No. 20). Apariţia bogatului studiu asupra lui *Emile Zola*, scris de către *Ernest Seillière* (despre care vom vorbi într'un număr apropiat al „Adevărului Literar" dă ocazie lui *Edmond Jaloux* să reîmprospăteze figura lui Zola, căzut de câtăva vreme într'o uitare, care aduce cu sine semnificaţia şi îndrituirea ei. Fără să privească direct punctele de vedere ale cărţii lui *Scillière*, Edmond Jaloux aduce în discuţie constatările triste care au contribuit aproape la deplina uitare a operii lui Zola.

Observator profesional, Zola n'a observat niciodată mai atentiv decât doar fantomele imaginaţiunii lui puternice şi pline de amărăciune. Opera lui e de o îngrijorare erotică, cu accente de spaimă şi de plăcere în faţa realităţii. Ceeace face astăzi imposibilă lectura operilor lui, e tonul comun al povestirii, timbrul personal care a devenit insuportabil, la care Edmond Jaloux mai adaogă şi complecta necunoaştere a universului pshichologic.

Totuşi — încheie *Jaloux* — Zola va rămâne. Cazuri de uitare temporară s'au mai văzut în istoria literaturilor. Pe lângă *Stendhal*, *Balzac*, *Flaubert*, *Mérimée* şi *Maupassant*, romancieri şi povestitori de analiză, posteritatea va face un loc însemnat lui *George Sand* şi *Emile Zola*, cu toate că la acesta din urmă puritatea genului nu e atinsă cu succes decât în *„Germinal"*

G. B.

Vitrina Librăriei

A apărut în editura „Cultura Naţională":

ST. BEZDECHI. Dialogurile lui Platon.
ONICESCU. Galilei.
DELAVRANCEA. Sultănica şi alte nuvele.

In editura „Cartea Românească".

Cunoştinţe folositoare:

I. SIMIONESCU. Viaţa Plantelor.
C. MOTAŞ. Pasteur (viaţa şi roadele muncii sale).
C. LACRIŢEANU. Alegerea seminţelor.
MAIOR I. MIHAI. Rătăcirile Bolşeviste.
PANTELIMON DIACONESCU. Munca, Pricepere, Cinste.

Teatrul Popular

SERAFIM IONESCU. Unirea, Plevna, Dacia.
SERAFIM IONESCU. Suflete Alese.

Bibliografie

CONST. GRAUR: *Libertatea presei. Editura* Adevărului *1923.*

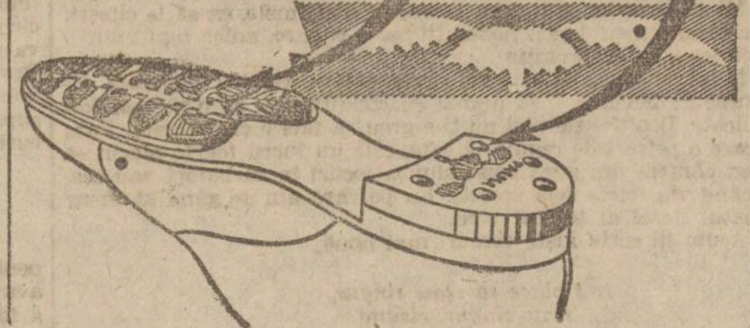
JOSEPH BERKOWITZ: *La question des israélites en Roumanie*, étude de son histoire et des divers problèmes de droit qu'elle soulève. Thèse retenue par la Faculté de Droit de Paris. Paris, 1923 798 p. in Octavo.

TUDOR PAMFILE, revistă de limbă, literatură şi artă populară, scoasă de părintele D. Furtună. Anul I no. 2 din Mart 1923. Această publicaţiune periodică dorohoiană, cuprinde articole mărturii, colinde, datine, credinţe, cântece, glume, jiţii, taclale şi o seamă de cuvinte semnate de Economul D. Furtună, Şt. St. Tuţescu, Gh. E. Oanea, Eug. Florescu, Ilie Merticariu, Calinic Istrati, I. Toma, V. Dalca, I. Volintiru, V. Gh. Mihăilescu.

COCOŞUL, revistă literară şi umoristică din Brăila. Cuprinde, la cronica culturală, observaţiuni gândite şi bine scrise de *Benador*, cu privire la repertoriul nostru teatral.

In numărul 4 dela 1 Martie revista *Cocoşul* complectează, prin următoarele cuvinte şi expresii argot-ul şcolăresc publicat în „Adevărul literar şi artistic":

1) *A trage la fit* = a lipsi în mod clandestin dela o oră.
2) *A se bărbieri* = A spune verzi şi uscate, când nu ştii bine lecţia, ca să înşeli buna credinţă profesorului.
3) *Bărbiereală* = Cel ce se bărbiereşte. (In sens comun bărbiereală înseamnă a spune minciuni).
4) *A rade o palmă* = A da o palmă.
5) *A se frige* = A fi surprins copiind.
6) *Cămila cu o cocoaşă* = nota 2.
7) *Cămila cu două cocoaşe* = Nota 3.
8) *O caravană de cămile* = mai multe note de 2 şi 3.
9) *8 cu geamuri* = Nota 8.
10) *A chiuli lecţiile* = a scăpa cu o notă suficientă fără să fi învăţat toate le ... e.
11) *Paravan* = Spatele conşcolarului care te ascunde de privirile profesorului.

Revista modelor

ULTIMELE PIEPTĂNATURI

Nu se poate vorbi numai de rochiĭ şi pălăriĭ, când vrem să caracterizăm moda, şi hotărât că ceeace dă tonul eleganţeĭ, afară de cele dintâi două elemente, se adaugă şi pieptănătura.

E natural să fie aşa. Rochiile decoltate aşa cum se poartă de câţiva anĭ, nu pot fi niciodată însoţite de o pieptănătură sus, dimpotrivă părul căzând pe ceafă într'un coc neglijent, sau chica scurtă rusească, este tot ce aranjează de minune silueta modernă.

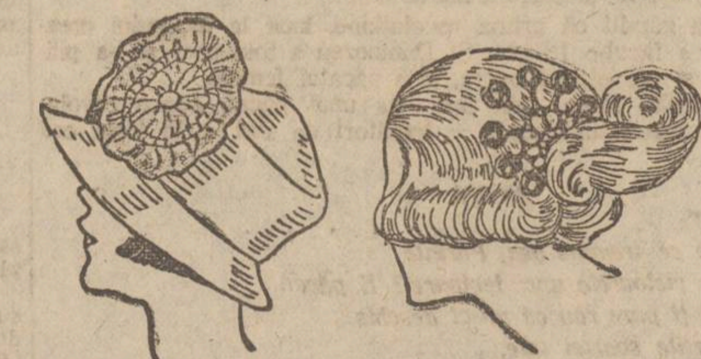

Imĭ amintesc, când rochiile aveau gulere puse pe letoane şi mânecile cu bufante sus, sau „gigot", femeile purtau părul în vârful capuluĭ. A fost atuncĭ poate epoca, în care femeia, oricum s'ar fi purtat, era urâtă, nu prin insuficienţa natureĭ, ci printr'o înfăţişare ridicolă, pe care i-o împrumuta lipsa de estetică a modeĭ.

Câtă diferenţă de atuncĭ şi ce frumoasă e azĭ, femeia. Fie că se poartă cu părul tuns, fie că are fruntea goală şi pe obrazĭ, şuviţele de păr aduse în bandourĭ rotunde, fie că'şi ridică părul ca romanele susţinându-le în benţĭ de aur sau argint, oricum ar fi aranjată, e seducătoare şi frumoasă.

Iată cerceiĭ lungĭ de „jais" negru sau „jade" verde (iertaţi-mĭ pleonasmele) căzând graţioşĭ pe gât, ca nişte picăturĭ de parfum; iată bandourile de frunte, după moda antică şi piepteniĭ enormĭ, după tablourile spaniole; braţele goale şi rochiile lipite de corp, pantofiĭ „mule" cu piciorul fin în transparenţa „ciorapilor, iată evantaiele enorme de struţ colorat; iată panglicele multicolore, în cocarde par'că ar fi furate de pe căşcile răsboinice şi îndrăzneţe de crede, că femeia nu are toate mijloacele să placă şi să încânte.

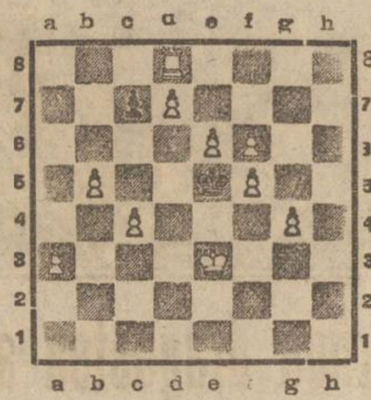
Femeĭ, înainte de a vă gândi la rochiĭ sau la pălăriĭ, uitaţi-vă în oglindă şi vedeţĭ dacă pieptănătura vă încadrează armonios frumuseţea. E primul gând al poruncilor noastre intime.

DIANA

Joc de inteligenţă
Şah

PROBLEMA No. 160
de **Ing. L. Löwenton**, Bucureşti

Negru (2 figuri)
Ra5, Pc7

Alb (11 figuri)

Re3. Td8, Pa3, b5, c4, d7, e6, f5, f6 şi g4
Alb trage şi face mat în trei mutări.

PROBLEMA No. 161.
de **S. N. Camil**, Bucureşt

Alb (10 figuri); Rb6. Dh1, Nb4, Cc2, şi d2, Tc1 şi h3, Pc4 g3 şi g5.

Negru (9 figuri); Re5, Cb8, Na4, Pb5. b7, e2, e6, f5 şi g4.

Alb trage şi face mat în 2 mutări.

M. Armand

(urmare)

(Vezi „Adev. Literar" No. 120 din 11 Martie cor.

In 1883 e la Galaţi, unde are de parteneri pe Jacques Brummer, avocatul Gamulea, colonelul şi avocatul Scheletti, şahişti cunoscuţi. In 1885, la Viena, îşi desvoltă tot talentul său, ajungând o forţă considerabilă. Acolo obţine succese frumoase contra maeştrilor locali. Reîntors în ţară, ocupaţiile îl copleşesc atât de mult, în cât nu-i lasă liberă pentru joc, de cât Duminica. Această lipsă de exerciţii privându-l — între altele — şi de tenacitatea necesară, îi face să obţie abia premiul al 3-lea, în turneul de maiştri din 1906 din Bucureşti. Totuşi la turneul din Braşov din 1910, uzând de toate forţele sale, obţine premiul întâi.

D. Armand nu e numai un bun maestru. E şi un mare încurajator al ori cărei mişcări de şah în ţara noastră; luând el însuşi de atâtea ori iniţiativa, şi cu vorba, şi cu *fapta*.

Descoperind, pe vremuri, în actualul maestru, S. Herland, un puternic talent în embrion, i-a îndreptat paşii spre teorie, putându-se mândri că dacă azi, D-nul Herland e unul din primii şahişti din ţară apoi e, desigur, într'o bună măsură, meritul d-lui Armand. La el acasă se întruneau câtiva ani în şir, săptămânal, D. Herland şi W. Pauly, a căror faimă ca problemişti a trecut de mult graniţele ţării noastre. Lucrau împreună studii şi probleme, şi nu într'o mică măsură a contribuit la faima celor doi, ca problemişti. A compus chiar câteva probleme destul de reuşite. A participat la toate încercările de a înfiinţa un club de şah în Capitală, dându-şi sfatul şi obolul său. A avut durerea să le vadă mereu eşuate, din cauza lipsei spiritului de sociabilitate, atât de specifică populaţiei noastre, mai ales când nu e la mijloc decât folos moral şi instructiv. De ar fi fost pentru jocul de cărţi, prea puţini ar fi ezitat să-şi sacrifice şi averi şi sănătate, şi linişte şi situaţie, şi tot.. Activitatea sa a abordat şi literatura şahistă. Elaborase, şi avea gata în manuscris, un tratat de teorie de şah în româneşte. Editorul însă, presupunând cam cât de redus va fi numărul cititorilor unei asemenea cărţi, i-a pus condiţii absolut inacceptabile, încât D-nul Armand, cu multă părere de rău, s'a văzut nevoit să renunţe. El e însă fondatorul rubricei de şah din *„Duminica"* şi *„Adevĕrul literar"* ce apărea pe vremuri. O preţioasă colaborare a dat şi revistei de şah „Recreaţiunea".

Cam acestea sunt de zis, despre D-l Mauriciu Armand. Un punct e de reţinut: ca teoretician şi analist, ocupă primul loc între şahiştii ţării noastre. Puterea lui analitică a făcut să găsească erori în problemele şi studiile ce suferiseră o riguroasă censură a oamenilor competenţi, înainte de a fi prezentate D-sale. De altfel posedă o mulţime de partide splendide, jucate în practica D-sale, din care numai puţine sunt publicate.

I. TIMUŞ

De câţiva anĭ însă, din cauza etăţiĭ sale înaintate d. Armand, trăeşte retras de mişcarea şahistă.

„Cercul de şah" *din Bucureşti, încă dela fondare — Sept. 1920 — l'a proclamat* „membru de onoare", *ca un mult meritat omagiu.*

P. I. Negreanu
Lt. I. H. Gudju.

Silbermann de Lacretelle

este o lucrare literară care desbate una din cele mai dureroase probleme ale vremii noastre.

Nu trebue să lipsească din biblioteca nimănui, Cartea apărută în editura „Alcalay & Calafeteanu", e tradusă cu o deosebită grijă de cunoscutul scriitor F. Aderca şi se găseşte de vânzare la toate librăriile din capitală şi provincie.

